

सुभाषित श्लोक संग्रह

तथा—

स्तोत्रादि संग्रह ।

प्रकाशकः—

श्री श्री भुवनेश्वरजी आदवजी पालीताणा.

(हाथसणीवाला)

शास्त्रविशारद-जैनाचार्य-श्रीमद्-विजयधर्मसूरिभ्यो नमः ।

सुभाषित श्लोक संग्रह

तथा—

स्तोत्रादि संग्रह ।

शास्त्रविशारद-जैनाचार्य-श्रीमद्-विजयधर्मसूरिश्वरजी
महाराजना पट्टधर-इतिहासतत्त्वमहोदधि-आचार्यजी
महाराज श्रीविजयेन्द्रसूरिश्वरजी महाराजना शिष्य
मुनि महाराज श्रीभावविजयजी महाराजना
सदुपदेशथी—

प्रकाशक—

शाह भूपतराय जादवजी, पालीताणा.
(हाथसणीवाला.)

मूल्य-वांचन, मनन अने परिशीलन.

वीर संवत् २४६१

विक्रम संवत् १९९१

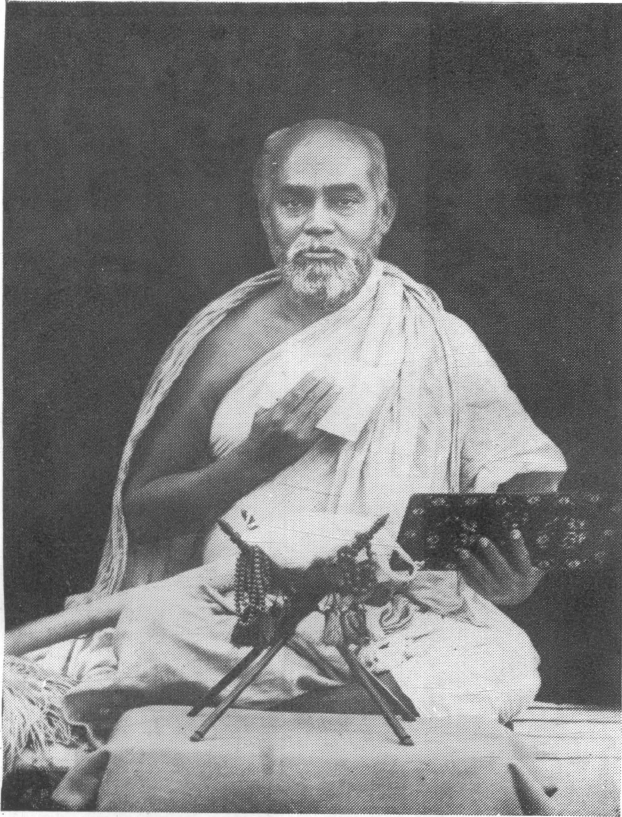
धर्म संवत् १३

जैनं जयति शासनम् ।

मुद्रक—

शाह गुलाबचंद लल्लुभाइ.

श्री महोदय प्री. प्रेस, दाणापीठ-भावनगर

शास्त्रविशारद जैनाचार्य
श्रीमद् विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराज

॥ अहम् ॥

॥ सुत्रावित संग्रह ॥

धर्मारधन का फल ।

यत्कन्याणकरोऽवतारसमयः स्वप्नानि जन्मोत्सवो ।

यद्रत्नादिकवृष्टिरिन्द्रविहिता यद्रूपराज्यश्रियः ॥

यद्दानं व्रतसंपदुज्ज्वलतरा यत्केवलश्रीर्नवा ।

यद्रम्यातिशया जिने तदखिलं धर्मस्य विस्फुर्जितम् ॥१॥

तीर्थकरो की राज्यलक्ष्मी ।

संती कुंथु अ अरो, अरिहंता चव चक्रवर्ती अ ।

अवसेसा तिथ्ययरा, मंडलिया आसि रायाणो ॥२॥

धर्म से सात प्रकार की वृद्धि होती है ।

आयुर्वृद्धिर्यशोवृद्धि-वृद्धिः प्रज्ञासुखश्रियां ।

धर्मसंतानवृद्धिश्च, धर्मात्सप्ताऽपि वृद्धयः ॥ ३ ॥

बीज से बीज होता है । धर्मवृद्धि ।

बीजेनैव भवेद्बीजं, प्रदीपेन प्रदीपकः ।

द्रव्येणैव भवेद्द्रव्यं, भवेनैव भवांतरः ॥ ४ ॥

धर्म से संतानवृद्धि ।

बालाण रवो तुरियाण, हिंसणं बंदिविन्दनिग्घोसो ।

गुरुओ मंथासदो, धन्नाण घरे समुच्छलइ ॥ ५ ॥

वरबालामुहकमलं, बालमुहं धूलिधूसरच्छायं ।

सामिमुहं सुपसन्नं, तिन्नि वि सगं विसेसंति ॥ ६ ॥

प्रस्थान समय यह मंगलिक के लिए होते हैं ।

कन्यागोपूर्णकुंभं दधिमधुकुसुमं पावकं दीप्यमानं ।

यानं वा गोप्रयुक्तं करिनृपतिरथः(थं) शंखवाद्यध्वनिर्वा ॥

उत्क्षिप्त्वा चैव भूमी जलचरमिथुनं सिद्धमन्नं यतिर्वा ।

वेश्यास्त्रीमद्यमांसं जनयति सततं मंगलं प्रस्थितानां ॥७॥

श्रमणस्तुरगो राजा, मयूरः कुञ्जरो वृषः ।

प्रस्थाने वा प्रवेशे वा, सर्वसिद्धिकरा मताः ॥ ८ ॥

भोजराजा के लिये मंत्रियों का विलाप ।

अद्य धारा निराधारा, निरालम्बा सरस्वती ।

पण्डिता रण्डिताः सर्वे, त्वयि भोज दिवं गते ॥ ९ ॥

दया रहित को दीक्षादि नक्कामी है ।

न सा दीक्षा न सा भिक्षा, न तद्दानं न तत्तपः ।

न तद्ध्यानं न तन्मौनं, दया यत्र न विद्यते ॥ १० ॥

योगीश्रेष्ठ स्थूलीभद्र अथवा सब से बड़ा दानी, मानी, भोगी और योगी यह है ।

सेठ सेनाजी हुकमाजी

तखतगढवाला.

श्रीशान्तिनाथादपरो न दानी, दशार्थभद्रादपरो न मानी ।
श्रीशालिभद्रादपरो न भोगी, श्रीस्थूलभद्रादपरो न योगी ॥११॥

बुद्धि आदि का सार क्या है ?

बुद्धेः फलं तत्त्वविचारणं च, देहस्य सारं व्रतधारणं च ।
अर्थस्य सारं किल पात्रदानं, वाचः फलं प्रीतिकरं नराणाम्
भ्रमर की माफक सब से सार लेना चाहिए ।

षट्पदः पुष्पमध्यस्थो, यथा सारं समुद्धरेत् ।

तथा सर्वेषु कार्येषु, सारं गृह्णाति बुद्धिमान् ॥१३॥

बहोत धनवाले की दसा बुरी है ।

दायादाः स्पृहयन्ति तस्करगणा मुष्णन्ति भूमीभुजो ।

गृह्णन्ति च्छलमाकलय्य हुतभुग् भस्मीकरोति क्षणात् ॥

अम्मः प्लावयति क्षितौ विनिहितं यच्चा हरन्ति हठाद् ।

दुर्वृत्तास्तनया नयन्ति निधनं धिग्वह्वधीनं धनम् ॥१४॥

वस्तुपाल तेजपाल के धन का सद्व्यय ।

जैनागारसहस्रपञ्चकमतिस्फारं सपादाधिकं ।

लक्षं श्रीजिनमूर्तयस्तु विहिताः प्रोक्तुंगमाहेश्वराः ॥

प्रासादाः पृथिवीतले ध्वजयुताः सार्धं सहस्रद्वयं ।

प्राकाराः परिकल्पिता निजधनैर्द्वात्रिंशदत्र ध्रुवम् ॥१५॥

सत्रागारशतानि सप्त विमला वाप्यश्वतुःषष्टयः ।

उच्चैः पौषधमन्दिराणि प्रवरा जैनाश्च शैवा मठाः ॥

विद्यायाश्च तथैव पञ्चशतिकाः प्रत्येकतः प्रत्यहं ।
पञ्चत्रिंशशतानि जैनमुनयो गृह्णन्ति भोज्यादिकम् ॥१६॥

देह का सार क्या है ?

क्षीराब्धेरमृतं धने वितरणं वाणीविलासेऽनृतं ।
देहेऽन्योपकृतिस्तरौ शुभफलं वंशे च मुक्ताफलं ॥
मृत्स्नायां कनकं सुमे परिमलः पङ्के पयोजं यथा ।
संसारे पुरुषायुषं निगदितं सारं तथा कोविदैः ॥ १७ ॥

देह की अनित्यता ।

मातापितृसहस्राणि, पुत्रदारशतानि च ।
युगे युगे व्यतीतानि, कस्याहं कस्य बान्धवाः ? ॥१८॥

शालीभद्र का महान् आश्चर्य ।

पूर्वं न मंत्रो न तदा विचारः, स्पर्धा न केनापि फले न वाञ्छा ।
पश्चानुतापोऽनुशयो न गर्वो, हर्षस्तथा संगमके बभूव ॥१९॥

पुण्यहीन के मनोरथ सिद्ध नहीं होते ।

वनकुसुमं कृपणश्रीः, कूपच्छायासुरंगधूली च ।
तत्रैव यान्ति विलयं, मनोरथा भाग्यहीनानाम् ॥२०॥

पुन्यशाली का कर्तव्य ।

शिष्टे संगः श्रुतौ रंगः, सद्ध्याने धीर्धृतौ मतिः ।
दाने शक्तिगुरौ भक्तिः, षडेते सुकृताकराः ॥ २१ ॥

संगति का माहात्म्य ।

पश्य संगस्य माहात्म्यं, स्पर्शपाषाणयोगतः ।

लौहं स्वर्णीभवेत् स्वर्णं,—योगात्काचो मणीयते ॥२२॥

संसर्ग से दोष और गुण आते हैं ।

गवाशनानां स वचः शृणोति, अहं च राजन् मुनिपुंगवानाम् ।

प्रत्यक्षमेतद्भवतापि दृष्टं, संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति ॥२३॥

मन ही मोक्ष को बन्ध को प्राप्त करता है ।

मन एव मनुष्याणां, कारणं बन्धमोक्षयोः ।

बन्धस्तु(स्य) विषयासंगे(गो), मुक्तेर्निर्विषयं मनः ॥२४॥

मणामरण्ये इं(शै)दियमरण्यं, इंदियमरण्ये मरन्ति कम्माइं ।

कम्ममरण्येण मुक्खो, तम्हा मणमारण्यं विंति ॥ २५ ॥

हस्तादि दानादि से शोभते हैं ।

दानेन पाणिर्न तु कंकणेन, मानेन तृप्तिर्न तु भोजनेन ।

धनेन कान्तिर्न तु चन्दनेन, ध्यानेन मुक्तिर्न तु दर्शनेन ॥२६॥

मृत का धन अच्छा नहीं है ।

दुर्मिच्छोदयमन्नसंग्रहपरः पत्युर्वधं बन्धकी ।

ध्यायत्यर्थपतेर्भिषग्गदगणोत्पातं कलिं नारदः ॥

दोषग्राही जनश्च पश्यति परच्छिद्रं छलं राक्षसी ।

निःपुत्रं म्रियमाणामाढ्यमवनीपालो हहा वाञ्छति ॥२७॥

दान कहीं भी नष्कमा नहीं होता ।

पात्रे धर्मनिबन्धनं तदपरे प्रोद्यद्दयाख्यापकं ।

मित्रे प्रीतिविवर्धकं रिपुजने वैरापहारक्षमं ॥

भृत्ये भक्तिभरावहं नरपतौ सन्मानपूजाप्रदं ।

भद्रादौ च यशस्करं वितरणं न क्वाप्यहो निष्फलम् ॥२८॥

गुरुभक्ति विना संब निष्फल है ।

विना गुरुभ्यो गुणनीरधिभ्यो, जानाति धर्मं न विचक्षणोऽपि।

यथार्थसार्थं गुरुलोचनोऽपि, दीपं विना पश्यति नांधकारे।२९।

जैसी भावना वैसी सिद्धि ।

मन्त्रे देवे गुरौ तीर्थे दैवज्ञे स्वप्नभेषजे ।

यादृशी भावना यस्य सिद्धिर्भवति तादृशी ॥ ३० ॥

असार से सार लेना चाहिए ।

दानं वित्तादृतं वाचः, कीर्तिधर्मौ तथायुषः ।

परोपकरणं कायाद, —सारात्सारमुद्धरेत् ॥ ३१ ॥

लक्ष्म्यादि पाणी के फेन समान है ।

कल्लोलचपला लक्ष्मीः, संगमाः स्वप्नसन्निभाः ।

वात्याव्यतिकरोत्क्षिप्त, —तूलतुल्यं च यौवनम् ॥ ३२ ॥

कृपण का धन निष्फल होता है ।

शाल्लैर्निःप्रतिभस्य किं गतदृशो दीपैः प्रदीपैश्च किं ।

किं क्लीबस्य वधूजनैः प्रहरणैः किं कातरस्योन्वयैः ॥

किं वाद्यैर्बधिरस्य भूषणगणैर्लावण्यहीनस्य किं ।
किं भोज्यैर्ज्वरजर्जरस्य विभवैः प्रौढैरदातुश्च किं ? ॥३३॥

बाणी सची बोलनी चाहिए ।

सत्यपूतं वदेद्वाक्यं, वस्त्रपूतं जलं पिबेत् ।
दृष्टिपूतं न्यसेत्पादं, मनःपूतं समाचरेत् ॥ ३४ ॥
हरणादि मरे हुए शरीर से परोपकार करते हैं ।

कस्तूरी पृषतां, रदाः करटिनां, कृत्तिः पशूनां, पयो,
धेनूनां, छदमंडलानि शिखिनां, रोमाण्यवीनामपि ॥
पुच्छस्नायुवसाविषाणनखरस्वेदादिकं किञ्चन ।
स्यात्कस्याप्युपकारि मर्त्यवपुषो नामुष्य किञ्चित्पुनः ॥३५॥
इन्द्रियदमन कठिन है ।

विश्वामित्रपराशरप्रभृतयो ये चाम्बुपत्राशिन-
स्तेऽपि स्त्रीमुखपंकजं सुललितं दृष्ट्वैव मोहं गताः ।
आहारं सघृतं पयोदधियुतं भुञ्जन्ति ये मानवा-
स्तेषामिन्द्रियनिग्रहः कथमहो दम्भः समालोक्यताम् ? ॥३६॥
पशुपत्नी भि काल से काम का सेवन करते है ।

सिंहो बली द्विरदशूकरमांसभोजी,
संवत्सरेण रतिमेति किलैकवारं ।
यारापतः खरशिलाकणभोजनोऽपि,
कामी भवत्यनुदिनं वद कोऽत्र हेतुः ॥ ३७ ॥

काम को जितनेवाले स्थूलभद्र को धन्य है ।

वेश्या रागवती सदा तदनुगा षड्भी रसैर्भोजनं,

रम्यं धाम मनोहरं वपुरहो नव्यो वयःसंगमः ।

कालोऽयं जलदाविलस्तदपि यः कामं जिगायादरात् ,

तं वन्दे युवतिप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलभद्रं मुनिम् ॥३८॥

कलियुग का प्रभाव ।

धर्मः पर्वगतस्तपः कपटतः सत्यं च दूरे गतं,

पृथ्वी मंदफला नृपाश्च कुटिलाः शस्त्रायुधा ब्राह्मणाः ।

लोकः स्त्रीषु रतः स्त्रियोऽतिचपला लौन्ये स्थिता मानवाः,

साधुः सीदति दुर्जनः प्रभवति प्रायः प्रविष्टः(ष्टे) कलिः(लौ)३९।

निर्वीर्या पृथिवी निरौषधिरसा नीचा महत्त्वं गता,

भूपाला निजधर्मकर्मरहिता विप्राः कुमार्गे रताः ।

भार्या भर्तृवियोगिनी पररता पुत्राः पितुर्द्वेषिणो,

हा ! कष्टं खलु दुर्लभाः कलियुगे धन्या नराः सज्जनाः।४०।

विद्वत्ता वसुधातले विगलिता, पाण्डित्यधर्मो गतः ।

श्रोतृणां हृदयेष्वबुद्धिरधिका, ज्ञानं गतं चारणे ॥

गाथागीतविनोदवाक्यरचनायुक्त्या जगद्रंजितं ।

ज्योतिर्वैद्यकशास्त्रसारमखिलं शूद्रेषु जातं कलौ ॥ ४१ ॥

सीदन्ति संतो विलसन्त्यसंतः, पुत्रा म्रियन्ते जनकश्चिरायुः ।

स्वजनेषु रोषश्च परेषु तोषः, पश्यन्तु लोकाः कलिकौतुकानि

दाता दरिद्रः कृपणो धनाढ्यः, पापी चिरायुः सुकृती गतायुः।
कुलीनदास्यं ह्यकुलीनराज्यं, कलौ युगे षट् गुणमावहन्ति ॥४३॥

यह दस प्रकार के कल्पवृक्ष होते हैं ।

मत्तंगा भिंगंगा, तुडिअंगा दीवासिह जोइसिहा ।
चित्तंगा चित्तरसा, मणिअंगा गेहागारा अणिगा य ॥४४॥
देव की अपेक्षा मनुष्य जन्म अच्छा है ।

देवा विसयपसत्ता, नेरइया त्रिविहदुक्खसंतत्ता ।
तिरिआ विवेगविगला, मणुआणं धम्मसामग्गी ॥४५॥

धन के सिवाय सब नकमा है ।

जातिर्यातु रसातलं गुणगणस्तस्याप्यधो गच्छतां,
शीलं शैलतटात्पतत्वभिजनः संदह्यतां वह्निना ।
शौर्यै वैरिणि वज्रमाशु निपतत्वर्थोऽस्तु नः केवलं,
येनैकेन विना गुणास्तृणालवप्रायाः समस्ता इमे ॥ ४६ ॥

पुण्य के चिह्न ।

कुंकुम कज्जल केवडों भोजन कूरकपूर ।
कामिनी कंचन कप्पडां एह पुण्य अंकूर ॥ ४७ ॥

भाग्य से ज्यादा कोई नहीं देता ।

भाग्याधिकं नैव नृपो ददाति, तुष्टोऽपि वित्तं खलु याचकस्य ।
रात्रौ दिवा वर्षतु वारिधारा, तथापि पत्रत्रितयं पलाशे ॥४८॥

मोक्षाभिलाषी जिनेश्वर पर प्रीति रखता है ।

देहे द्रव्ये कुटुम्बे च, सर्वसंसारिणां रतिः ।

जिने जिनमते संघे, पुनर्मोक्षाभिलाषिणाम् ॥ ४६ ॥

पांच प्रमाद ।

मज्जं विसयकसाया निहा विगहा य पंचमी मणिया ।

एए पंचपमाया जीवं पाडंति संसारे ॥ ५० ॥

वर्ष मेष कुणालायां दिनानि दश पंच च ।

मुशलप्रमाण(लमान)धाराभिर्यथा रात्रौ तथा दिवा ॥ ५१ ॥

भाग्यहीन को पास में रही लक्ष्मी नहीं दीखती ।

पदे पदे निधानानि, योजने रसकूपिकाः ।

भाग्यहीना न पश्यन्ति, बहुरत्ना वसुंधरा ॥ ५२ ॥

तीर्थ में जानेवाला भवभ्रमण नहीं करता है ।

श्रीतीर्थपांथरजसा विरजीभवन्ति,

तीर्थेषु बंभ्रमणतो न मवे भ्रमन्ति ।

द्रव्यव्ययादिह नराः स्थिरसंपदः स्युः,

पूज्या भवंति जगदीशमथार्चयन्तः ॥ ५३ ॥

पुरुष पृथ्वी का आभूषण है ।

वसुधाभरणं पुरुषाः, पुरुषाभरणं प्रधानतरलक्ष्मीः ।

लक्ष्म्याभरणं दानं, दानाभरणं सुपात्रं च ॥ ५४ ॥

द्रव्य के विना सब निष्फल है ।

साकारोऽपि सविद्योऽपि, निर्द्रव्यः क्वापि नार्घ्यते ।

व्यक्ताक्षरः सुवृत्तोऽपि, द्रम्मः कूटो यथा जने ॥ ५५ ॥

धनवाला सर्व श्रेष्ठ है ।

यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः, स पंडितः स श्रुतवान् गुणज्ञः ।

स एव वक्ता स च दर्शनीयः, सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयन्ते ॥ ५६ ॥

धन अन्याय से नहीं लेना चाहिए ।

अन्यायोपार्जितं वित्तं, दश वर्षाणि तिष्ठति ।

प्राप्ते त्वेकादशे वर्षे, समूलं च विनश्यति ॥ ५७ ॥

दान और भोग नहीं करनेवाले का धन नहीं रहता ।

दानं भोगो नाश-स्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते, तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ ५८ ॥

दातव्यं भोक्तव्यं, सति विभवे संचयो न कर्तव्यः ।

पश्येह मधुकरीणां, संचितमर्थं हरन्त्वन्धे ॥ ५९ ॥

नकार की विचित्रता ।

नाशं नियमग्गहणं, नवकारो नयरुई अ निट्टा य ।

पंच नभूविभूसियाणं, न दुल्लहा सुग्गई लोए ॥ ६० ॥

नारी-नदी-नरेन्द्राणां, नागानां च नियोगिनां ।

नखिनां च न विश्वासः, कर्तव्यः श्रियमिच्छता ॥ ६१ ॥

ज्ञान का प्रभाव ।

यानपात्रसमं ज्ञानं, ब्रुडतां भववारिधौ ।

मोहान्धकारसंहारे, ज्ञानं मार्तण्डमण्डलम् ॥ ६२ ॥

अणिमिसनयणा मणक-ज्ज साहया पुप्फदामअभिलाखा ।

चउरंगुलेण भूमिं, न छिबन्ति सुरा जिणा विंति ॥ ६३ ॥

पञ्चपरमेष्ठि का माहात्म्य ।

संग्रामसागरकरीन्द्रभुजंगसिंह-

दुर्व्याधिवह्निरिपुबन्धनसंभवानि ।

चौरग्रहव्रजनिशाचरशाकिनीनां,

नश्यन्ति पञ्चपरमेष्ठिपदैर्भयानि ॥ ६४ ॥

प्रभुपूजा का महत्त्व ।

यो लक्षं जिनबद्धलक्ष्यसुमनाः सुव्यक्तवर्णक्रमः ।

श्रद्धावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेत् श्रावकः ॥

पुष्पैः श्वेतसुगंधिभिश्च विधिना लक्षप्रमाणैर्जिनं ।

यः संपूजयते स विश्वमहितः श्रीतीर्थराजो भवेत् ॥ ६५ ॥

नवकार का महिमा ।

नमस्कारसमो मन्त्रः, शत्रुंजयसमो गिरिः ।

आदिनाथसमो देवो, न भूतो न भविष्यति ॥ ६६ ॥

जो गुण्डइ लक्खमेगं, पूअइ जिणं(गुण्डइ) च नवकारं ।

तित्थयरनामगोअं, सो बंधइ नत्थि संदेहो ॥ ६७ ॥

नवकारइकअवखर, पावं फेडेइ सत्तअइराणं ।

पञ्चासं च पयाणं, सागरपणसमग्गेण ॥ ६८ ॥

पचेन्द्रिय को सेवन करनेवाला कैसे नहीं नष्ट होता ?

कुरंग—मातंग—पतंग—भृंगा, मीना हताः पंचभिरेव पंच ।

एकः प्रमादी स कथं न हन्यात्, यः सेवते पंचभिरेव पंच।६९।

संसार विरक्तता ।

पूआ पञ्चक्खाणं, पडिकमणं पोसहो परुवयारो ।

पंच पयारा जस्स उ, न पयारो तस्स संसारे ॥ ७० ॥

शौचादि काकादि में नहीं होते हैं ।

काके शौचं, द्यूतकारेषु सत्यं, क्लीबे धैर्यं, मद्यपे तत्त्वचिंता ।

सर्पे क्षान्तिः, स्त्रीषु कामोपशांती, राजा मित्रं केन दृष्टं श्रुतं वा ।७१।

जिनपूजा का महत्त्व ।

सायरजलस्स पारं, पारं जाणामि तारगाणं वा ।

गोयम जिणवरपूआ, —फलस्स पारं न जाणामि ॥ ७२ ॥

चैत्यबंदन दक्षिण भाग से करना ।

अर्हतो दक्षिणे भागे, दीपस्य विनिवेशनं ।

ध्यानं तु दक्षिणे भागे, चैत्यानां वन्दनं तथा ॥७३॥

गुरु का महत्त्व ।

विदलयति कुबोधं बोधयत्यागमार्थं,

सुगतिकुगतिमार्गौ पुण्यपापे व्यनक्ति ।

अवगमयति कृत्याकृत्यभेदं गुरुर्यो,
भवजलानिधिपोतस्तं विना नास्ति कश्चित् ॥७४॥
हितशिखा बालक से भी लेनी चाहिए ।

बालादपि हितं ग्राह्य-मभेध्यादपि काञ्चनं ।
निचादप्युत्तमा विद्या, स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि ॥ ७५ ॥
धृतासक्तता ।

स वटः पंच ते यक्षा, ददति च हरन्ति च ।
अक्षान् पातय कन्याणि, यद्भाव्यं तद्भविष्यति ॥७६॥
भावना फलदायी होती है ।

भावना मोक्षदा स्वस्य, स्वान्ययोस्तु प्रभावना ।
प्रकारेणाधिकं मन्ये, भावनातः प्रभावनाम् ॥ ७७ ॥
पुण्यानुबन्धी पुण्य ।

दया दानेषु (नं च) वैराग्यं, विधिवज्जिनपूजनं ।
विशुद्धा न्यायवृत्तिश्च, पुण्यं पुण्यानुबन्ध्यदः ॥७८॥
देवद्रव्य नहीं खाना चाहिए ।

देवद्रव्येण या वृद्धिः-गुरुद्रव्येण यद्धनं ।
तद्धनं कुलनाशाय, मृतोऽपि नरकं व्रजेत् ॥ ७९ ॥
स्वर्ग से पात कब होता है ?

प्रभास्वं (साधारणद्रव्यं) ब्रह्महत्या च, दरिद्रस्य च यद्धनं ।
गुरुपत्नी देवद्रव्यं, स्वर्गस्थमपि पातयेत् ॥ ८० ॥

विद्यादि यत्न से आते हैं ।

यत्नानुसारिणी विद्या, लक्ष्मीः पुण्यानुसारिणी ।

दानानुसारिणी कीर्ति-बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥ ८१ ॥

देवपूजा में कैसे पुष्प लेना ?

नैकपुष्पं द्विधा कुर्या-न्न छिन्द्यात् कलिकामपि ।

चंपकोत्पलभेदेन, भवेदोषो विशेषतः ॥ ८२ ॥

गुरु कैसा होना चाहिए ।

नरयगद्गमणपाडिह-त्थए कए तहय पएसिणा रण्णा ।

अमरविमाणं पत्तं, तं आयरिअप्पभावेण ॥ ८३ ॥

अभयदान महिमा ।

हेमधेनुधरादीनां, दातारः सुलभा भुवि ।

दुर्लभः पुरुषो लोके, यः प्राणिव्यभयप्रदः ॥ ८४ ॥

पशुघात करनेवाले की दशा ।

यावन्ति रोमकूपाणि, पशुगात्रेषु भारत ! ।

तावन्ति वर्षलक्षाणि, पच्यन्ते पशुघातकाः ॥ ८५ ॥

भावना से क्या होता है ?

दारिद्र्यनाशनं दानं, शीलं दुर्गतनाशनं ।

अज्ञाननाशिनी प्रज्ञा, भावना भवनाशिनी ॥ ८६ ॥

ऋषि का उपशमभाव ।

सारंगी सिंहशावं स्पृशति सुताधिया नन्दिनी व्याघ्रपोतं,

मार्जारी हंसबालं प्रणयपरवशा केकिकान्ता भुजंगं ।

वैराण्याजन्मजातान्यपि गलितमदा जन्तवोऽन्ये त्यजन्ति,
श्रित्वा साम्यैकरूढं प्रशमितकलुषं योगिनं क्षीणमोहं ॥८७॥
मृग का पञ्चात्ताप ।

भावण भावे हरिणउ, नयणे नीर झरन्त ।

मुणि विहरावत भावसुं, जो हुं माणस हुंत ॥ ८८ ॥

रात्रिभोजन नहीं करने का फल ।

ये च रात्रौ सदाहारं, वर्जयन्ति सुमेधसः ।

तेषां पन्नोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ ८९ ॥

शील का महिमा ।

श्रीमन्नेमिजिनो दिनोऽधतमसां जम्बुप्रभुः केवली,
सम्यग्दर्शनवान् सुदर्शनगृही स स्थूलभद्रो मुनिः ।

सच्चंकारी सरस्वती च सुभगा सीता सुमद्रादयः,

शीलोदाहरणे जयन्ति जनितानंदा जगत्यद्भुताः ॥९०॥

गृहस्थ के षट्कर्म ।

देवपूजा गुरुपास्तिः, स्वाध्यायः संयमस्तपः ।

दानं चेति गृहस्थानां, षट्कर्माणि दिने दिने ॥९१॥

तीर्थंकर की पूजा का फल ।

आयुष्कं यदि सागरोपममितं व्याधिव्यथावर्जितं,

पाण्डित्यं च समस्तवस्तुविषयं प्रावीण्यलब्धास्पदं ।

जिह्वा कोटिमिता च पाटवयुता स्यान्मे धरित्रीतले,

नो शक्नोमि तथापि वर्णितुमलं तीर्थेशपूजाफलम् ॥९२॥

ब्रह्मचर्यं सब से श्रेष्ठ है ।

औदार्येण विना पुंसां, सर्वेऽन्ये (सर्वान्या) निष्फलाः कलाः ।
ब्रह्मचर्यं विना यद्बद्धं, यतीनां निष्फला गुणाः ॥ ६३ ॥

पुरुषोत्तम कोण है ?

स्त्रीणां श्रीणां च ये वश्या-स्तेऽवश्यं पुरुषाधमाः ।
स्त्रियः श्रियश्च यद्वश्या-स्तेऽवश्यं पुरुषोत्तमाः ॥ ९४ ॥

धर्मलाभ का महिमा ।

दीर्घायुः स्वास्ति धनवान्, पुत्रवान् प्रमुखाः परे ।
आशीर्वादा अमी सर्वे, धर्मलाभस्य किंकराः ॥ ६५ ॥
आरंभे नत्थि दया, महिलासंगेण नासए बंभं ।
संकाए सम्मत्तं, पञ्चज्जा दञ्चग्ग(ग)हणेणं ॥ ९६ ॥

विनय का माहात्म्य ।

विणञ्चो सासणे मूलं, विणञ्चो संजञ्चो भवे ।
विणयाञ्चो विप्पमुक्कस्स, कञ्चो धम्मो कञ्चो तवो ॥९७॥

जिनपूजा का महिमा ।

महाव्याधिग्रस्तः शटितवसनो दीनवदनो,
बुभुक्षाक्षामात्मा परगृहशतप्रेक्षणपरः ।
सुदुःखार्तो लोके भ्रमति हि भवे येन कुधिया,
न सद्भक्त्या ध्यातो ननु जिनपतिश्चितितफलः ॥९८॥

पांच प्रकार के शौच ।

सत्यं शौचं तपः शौचं, शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।
सर्वभूतदया शौचं, जलशौचं च पंचमं ॥ ९९ ॥

पात्रपरीक्षा ।

मूर्खस्तपस्वी राजेन्द्र, विद्वांश्च वृषलीपतिः ।
उभौ तौ तिष्ठतो द्वारे, कस्य दानं प्रदीयते ? ॥ १०० ॥

श्चानचर्मगता गंगा, क्षीरं मद्यघटस्थितं ।
कुपात्रे पतिता विद्या, किं करोति युधिष्ठिर ? ॥ १०१ ॥

न विद्यया केवलया, तपसापि च पात्रता ।
यत्र विद्या चरित्रे (त्रं) च, तद्धि पात्रं प्रचक्षते ॥ १०२ ॥

जीवन का फल ।

भवणं जिणस्स न कथं, न य विंबं न य पूहन्ना साहू ।
दुद्धरवयं न धरियं, जम्मो परिहारिओ तेहिं ॥ १०३ ॥

न देवपूजा न च पात्रपूजा, न श्राद्धधर्मश्च न साधुधर्मः ।
लब्ध्वापि मानुष्यमिदं समस्तं, कृतं मयारण्यविलापतुन्यं ॥

॥ १०४ ॥

उदारभावना ।

अयं निजः परो वेत्ति, गणना लघुचेतसां ।
उदारचरितानां तु, वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ १०५ ॥

देवांशी कोण होता है ?

देवपूजा दया दानं, दाक्षिण्यं दक्षता दमः ।

यस्यैते षट् दकाराः स्युः, स देवांशो नरः स्मृतः ॥१०६॥

चार प्रकार का धर्म ।

दानं सुपात्रे विशदं च शीलं, तपो विचित्रं शुभभावना च ।

भवार्यावोच्चारणसत्तरंडं, धर्मं चतुर्धा मुनयो वदन्ति ॥१०७॥

अभयदान प्रशंसा ।

यो दद्यात्कांचनं मेरुं, कृत्स्नां चैव वसुंधरां ।

एकस्य जीवितं दद्या-न्न च तुल्यं युधिष्ठिर ! ॥ १०८ ॥

अहिंसाव्रत श्रेष्ठ है ।

अपि वंशक्रमायातां, यस्तु हिंसां परित्यजेत् ।

स श्रेष्ठः सुलस इव, कालस्रकरिकात्मजः ॥ १०९ ॥

पात्र की प्रशंसा ।

भौमे मंगलनाम विष्टिविषये भद्रा कणानां क्षये,

वृद्धिः शीतलिकेऽतितीव्रपिटके राजा रजःपर्वणि ।

मिष्टत्वं लवणे विषे च मधुरं राः कंटकाढ्या यथा,

पात्रत्वं च पणांगनासु रुचिरं नाम्ना तथा नार्थतः ॥११०॥

दया सर्वत्र करना चाहिये ।

दानक्षयो महेच्छानां, किं पात्रापात्रचितया ।

दीनाय देवदूष्यार्धं, यथादात्कृपया प्रभुः ॥ १११ ॥

अपकारिष्वपि कृपां, सुधीः कुर्याद्विशेषतः ।
दंशकं दशतं श्री-वीरः प्राबोधयद्यथा ॥ ११२ ॥

ब्रह्मचारी पवित्र है ?

शुचि भूमिगतं तोयं, शुचिर्नारी पतिव्रता ।
शुचिर्धर्मपरो राजा, ब्रह्मचारी सदा शुचिः ॥ ११३ ॥

व्रतभंग से क्या होता है ?

प्राणान्तेऽपि न भक्तव्यं, गुरुसाच्चिकृतं व्रतं ।
व्रतभंगोऽतिदुःखाय, प्राणा जन्मनि जन्मनि ॥ ११४ ॥

स्त्री-चरित्र की विचित्रता !

रविचरियं गहचरियं, ताराचरियं च राहुचरियं च ।
जाणंति बुद्धिमंता, महिलाचरियं न जाणंति ॥ ११५ ॥

तप का प्रभाव ।

चक्रे तीर्थकरैः स्वयं निजगदे तैरेव तीर्थेश्वरैः,
श्रीहेतुर्भवहारि दारितरुजं सन्निजराकारणं ।
सद्यो विघ्नहरं हृषीकदमनं मांगन्यमिष्टार्थकृत्,
देवाकर्षणमारदर्पदलनं तस्माद्विधेयं तपः ॥ ११६ ॥

कोप वर्जनीय है ।

एकेन दिनेन तनो-स्तेजः षण्मासिकं ज्वरो हन्ति ।
कोपः क्षणेन सुकृतं, यद-जितं पूर्वकोट्यापि ॥ ११७ ॥

कषाय से हानि ।

कषाया देहकारायां, चत्वारो यामिका इव ।
यावज्जाग्रति ते पापा—स्तावन्मोक्षः कुतो नृणां ? ॥११८॥

मुक्ति का मंत्र ।

आशाम्बरत्वे न सिताम्बरत्वे, न तच्चवादे न च तर्कवादे ।
न पक्षसेवाश्रयणेन मुक्तिः, कषायमुक्तिः किल मुक्तिरेव ॥
॥ ११९ ॥

दानादि से रहित का जीवन निष्फल है ।

दानं तपस्तथा शीलं, नृणां भावेन वर्जितं ।
अर्थहानिस्तथा पीडा, कायक्लेशश्च केवलं ॥ १२० ॥

संझाव से क्या फल होता है ?

दुग्धं देयानुमानेन, कृषिर्मेघानुसारतः ।
लाभो व्ययानुसारेण, पुण्यं भावानुसारतः ॥१२१॥

भाव का महिमा ।

भावेषु विद्यते देवो, न पाषाणे न मृन्मये ।
न रत्नेन च सौवर्णे, तस्माद्भावो हि कारणम् ॥१२२॥

घात क्षेत्र ।

जिनभवनविम्बपुस्तक—चतुर्विधश्रमणसंघरूपाणि ।
सप्त क्षेत्राणि सदा, जयन्ति जिनशासनोक्तानि ॥१२३॥

वक्ता का लक्षण ।

शतेषु जायते शूरः, सहस्रेषु च पण्डितः ।

वक्ता शतसहस्रेषु, दाता भवति वा न वा ॥ १२४ ॥

आगम लिखने का फल ।

न ते नरा दुर्गतिमाप्नुवन्ति, न मूकतां नैव जडस्वभावं ।
नैवान्धतां बुद्धिविहीनतां च, ये लेखयन्त्यागमपुस्तकानि ॥

॥ १२५ ॥

धर्म का फल ।

न कयं दीणुद्धरणं, न कयं साहम्मियाणवच्छन्नं ।
हिययंमि वीयराओ, न धारिओ हारिओ जम्मो ॥ १२६ ॥

उत्तम पात्र कोण है ? ।

उत्तमपत्तं साहु, मज्झं पत्तं सुसावगा भाणिया ।
अविरयसम्मदिट्ठी, जहन्नपत्तं मुण्येयव्वं ॥ १२७ ॥

पूजा का महिमा ।

संसाराम्भोधिबेडा शिवपुरपदवी दुर्गदारिद्र्यभूभू-
द्भंगे दम्भोस्त्रिभूता सुरनरविभवप्राप्तिकल्पकल्पा ।
दुःस्वाग्नेरम्बुधारा सकलसुखकरी रूपसौभाग्यकर्त्री,
पूजा तीर्थेश्वराणां भवतु भवभृतां सर्वकन्याणकर्त्री ॥ १२८ ॥

सयं पमज्जणे पुण्णं, सहस्सं च विलेवणे ।

सयसाहस्सिया माला, अश्वंतं गीथवाइए ॥ १२९ ॥

वीतराग कैसे हो सकते हैं ? ।

वीतरागं स्मरन् योगी, वीतरागत्वमश्नुते ।

ईलिका भ्रमरीभीता, ध्यायंती भ्रमरी यथा ॥ १३० ॥

जिनपूजा का महिमा ।

स्वर्गस्तस्य गृहांगणं सहचरी साम्राज्यलक्ष्मीः शुभा,

सौभाग्यादिगुणावलिर्विलसति स्वैरं वपुर्वेश्मनि ।

संसारः सुतरः शिवं करतलक्रोडे लुठत्यंजसा,

यः श्रद्धाभरभाजनं जिनपतेः पूजां विधत्ते जनः । १३१ ।

तवनियमेण य मुक्खो, दाणेण य हुंति उत्तमा भोगा ।

देवच्चणेण रज्जं, अणसणमरणेण इंदत्तं ॥ १३२ ॥

यास्याम्यायतनं जिनस्य लभते ध्यायंश्चतुर्थं फलं,

षष्ठं चोत्थितमुद्यतोऽष्टममथो गंतुं प्रवृत्तोऽध्वनि ।

श्रद्धालुर्दशमं बहिर्जिनगृहात् प्राप्तस्ततो द्वादशं,

मध्ये पाक्षिकमीक्षिते जिनपतौ मासोपवासं फलम् । १३३ ।

बस्तुपाल की तीर्थयात्रा का वर्णन ।

क्षत्राणां हयशस्त्रबन्दिषु भवेद् द्रव्यव्ययः प्रायशः,

शृंगारे पणयोषितां च वणिजां पण्ये कृषीं क्षेत्रिणां ।

पापानां मधुमांसयोर्व्यसनानां स्त्रीद्यूतमद्यादिके,

भूमध्ये कृपणात्मनां सुकृतिनां श्रीतीर्थयात्रादिषु ॥ १३४ ॥

स्त्रीभों की जूठी प्रशंसा ।

नो सत्येन मृगाङ्ग एव वदनीभूतो न चेन्दीवर—
द्वन्द्वं लोचनतां गतं न कनकैरप्यङ्गयष्टिः कृता ।
किं त्वेवं कविभिः प्रतारितमनास्तत्त्वं विजानन्नपि,
त्वङ्मांसास्थिमयं वपुर्मृगदृशां मत्वा जनः सेवते १३५
यदेतत्पूर्णेन्दुद्युतिहरमुदाराकृतिधरं,
मुखाब्जं तन्वङ्गयाः किल वसति यत्राधरमधुः ।
इदं तत्किम्पाकद्रुमफलमिवातीव विरसं,
व्यतीतेऽस्मिन् काले विषमिव भविष्यत्यसुखदम् ॥ १३६ ॥
व्यादीर्घेण चलेन वक्रगतिना तेजस्विना भोगिना,
नीलाब्जद्युतिनाऽहिना वरमहं दष्टो न तच्चक्षुषा ।
दष्टे संति चिकित्सका दिशि दिशि प्रायेण पुण्यार्थिनो,
मुग्धाक्षीक्षणवीक्षितस्य नहि मे वैद्यो न वाप्यौषधम् १३७
नूनं हि ते कविवरा विपरीतबोधा,
ये नित्यमाहुरबला इति कामिनीनाम् ॥
याभिर्विलोलतरतारकदृष्टिपातैः,
शक्रादयोऽपि विजितास्त्वबलाः कथं ताः ? ॥ १३८ ॥
सम्पत्ति कहां जाती है ? ।
स किं सखा साधु न शास्ति याऽधिपं,
हितान्न यः संश्रृणुते स किं प्रभुः ।
सदाऽनुकूलेषु हि कुर्वते रतिं,
नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः ॥ १३९ ॥

पूर्वपुण्य का फल मीलता है ।

पूर्वोपार्जितपुण्यानां, फलमप्रतिमं खलु ।

पुण्यच्छेदेऽथवा सर्वं, प्रयाति विपरीतताम् ॥ १४० ॥

श्रोत्रिय की व्याख्या ।

जन्मना ब्राह्मणो ज्ञेयः, संस्काराद् द्विज उच्यते ।

विद्यया याति विप्रत्वं, त्रिभिः श्रोत्रिय उच्यते ॥१४१॥

प्रभु की स्तवना ।

बह्विज्वालावलीढं कुपथमथनधीर्मातुरस्तोकलोक-

स्याग्रे संदर्श्य नागं कमठमुनितपः स्पष्टयन् दुष्टमुच्चैः ।

यः कारुण्यामृताब्धिर्विधुरमपि किल स्वस्य सद्यः प्रपद्य,

प्राज्ञैः कार्यं कुमार्गस्खलनमिति जगौ देवदेवं स्तुमस्तम् ॥

दानप्रशंसा ।

दानेन भूतानि वशीभवन्ति, दानेन वैराण्यापि यान्ति नाशम् ।

परोऽपि बन्धुत्वमुपैति दानात्, ततः पृथिव्यां प्रवरं हि दानम् ॥

व्याकरण की महत्ता ।

अङ्गीकृतं कोटिमितं च शास्त्रं, नाङ्गीकृतं व्याकरणं च येन ।

न शोभते तस्य मुखारविन्दं, सिन्दूरविन्दुर्विधवाललाटे ॥

धर्म को जल्दी करना चाहिए ।

अजरामरवत्प्राज्ञो, विद्यामर्थं च चिन्तयेत् ।

गृहीत इव केशेषु, मृत्युना धर्ममाचरेत् ॥ १४५ ॥

विद्याप्रशंसा ।

गतेऽपि वयसि ग्राह्या, विद्या सर्वात्मना बुधैः ।

यद्यपि स्यान्न सुलभा, सुलभा सान्यजन्मनि ॥१४६॥

न चौरहार्यं न च राजहार्यं, न भ्रातृभाज्यं न च भारकारि ।

व्यये कृते वर्धत एव नित्यं, विद्याधनं सर्वधनं प्रधानम् ॥

धर्महीन पशु है ।

आहारनिद्राभयमैथुनं च, सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणाम् ।

धर्मो हि तेषामधिको विशेषो, धर्मेण हीनाः पशुभिः समानाः॥

काम की उपशान्ति ।

न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति ।

हविषा कृष्णवर्त्मैव भूय एवाभिवर्धते ॥ १४९ ॥

दारिद्र्य निन्दा ।

हे ! दारिद्र ! नमस्तुभ्यं, सिद्धोऽहं त्वत्प्रसादतः ।

अहं सर्वत्र पश्यामि, मां च कोऽपि न पश्यति ॥१५०॥

वीर कोण है ?

संपदि यस्य न हर्षो, विपदि विषादो रण्ये च धीरत्वम् ।

तं भुवनत्रयतिलकं, जनयति जननी सुतं विरलम् ॥१५१॥

कर्त्तव्य नहि भूलना चाहीण ।

कर्त्तव्यमेव कर्त्तव्यं, प्राणैः कण्ठगतैरपि ।

अकर्त्तव्यं न कर्त्तव्यं, प्राणैः कण्ठगतैरपि ॥ १५२ ॥

कालिदास का भोज से प्रश्न ।

खादन्न गच्छामि हसन्न भाषे, गतं न शोचामि कृतं न मन्ये ।
द्वाभ्यां तृतीयो न भवामि राजन् ! अस्मादृशाः केन गुणेन मूर्खाः ?
तृष्णा निरुपद्रव है ।

यौवनं जरया ग्रस्तं, शरीरं व्याधिपीडितम् ।

मृत्युराकाङ्क्षति प्राणाँ-स्तृष्णैका निरुपद्रवा ॥ १५४ ॥

दरिद्रता सर्वशून्य है ।

अपुत्रस्य गृहं शून्यं, दिशः शून्या ह्यवान्धवाः ।

मूर्खस्य हृदयं शून्यं, सर्वशून्या दरिद्रता ॥ १५५ ॥

समय व्यर्थ नहीं करना ।

धर्मरम्भे ऋणच्छेदे, कन्यादाने धनागमे ।

शत्रुघातेऽग्निरोगे च, कालक्षेपं न कारयेत् ॥ १५६ ॥

ब्रह्मचारी की गति ।

एकरात्र्युषितस्यापि, या गतिर्ब्रह्मचारिणः ।

न सा क्रतुसहस्रेण, वक्तुं शक्या युधिष्ठिर ! ॥ १५७ ॥

राजा सब का आश्रय है ।

दुर्बलानामनाथानां, बालवृद्धतपस्विनाम् ।

अनार्यैः परिभूतानां, सर्वेषां पार्थिवो गतिः ॥ १५८ ॥

भय कहाँ नहीं जाता ? ।

उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं, जपतो नास्ति पातकम् ।

मौनेन कलहो नास्ति, नास्ति जागरतो भयम् ॥ १५९ ॥

पार्श्वप्रभुस्तुति ।

कोऽयं नाथ ! जिनो भवेत्तव वशी हूँ हूँ प्रतापी प्रिये !,
हूँ हूँ तर्हि विमुञ्च कातरमते शौर्यावलेपक्रियां ।
मोहोऽनेन विनिर्जितः प्रभुरसौ तर्किकराः के वयं,
इत्येवं रतिकामजन्पविषयः पार्श्वः प्रभुः पातु नः ॥१६०॥

जाति कारण नहीं है ।

श्वपाकीर्णसंभूतः, पाराशरमहामुनिः ।

तपसा ब्राह्मणो जात-स्तस्माज्जातिरकारणम् ॥१६१॥

कैवर्चीर्णसंभूतो, व्यासो नाम महामुनिः ।

तपसा ब्राह्मणो जात-स्तस्माज्जातिरकारणम् ॥ १६२ ॥

शशकीर्णसंभूतः, शुको नाम महामुनिः ।

तपसा ब्राह्मणो जात-स्तस्माज्जातिरकारणम् ॥ १६३ ॥

न तेषां ब्राह्मणी माता, संस्कारश्च न विद्यते ।

तपसा ब्राह्मणो(णा) जात(ता)-स्तस्माज्जातिरकारणम् । १६४।

शूद्रोऽपि शीलसंपन्नो, गुणवान् ब्राह्मणो भवेत् ।

ब्राह्मणोऽपि क्रियाहीनः, शूद्रापत्यसमो भवेत् ॥ १६५ ॥

जीव का होम करनेवाले अपने संबंधी का होम क्यों नहीं करते ? ।

नाहं स्वर्गफलोपभोगरसिको, नाभ्यर्चितस्त्वं मया,

संतुष्टस्तृणभक्षणेन सततं, साधो न युक्तं तव ।

स्वर्गे यांति यदि त्वया विनिहता, यज्ञे ध्रुवं प्राणिनो,

यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः, पुत्रैस्तथा बांधवैः ? ॥१६६॥

इन को गंगा पवित्र नहीं करती ।

चित्तं रागादिभिः क्लिष्टं, अलीकवचनैर्मुखम् ।

जीवघातादिभिः कायो, गङ्गा तस्य पराङ्मुखी ॥ १६७ ॥

हिंसा की व्याख्या ।

पंचेन्द्रियाणि त्रिविधं बलं च,

उच्छ्वासनिःश्वासमथान्यदायुः ।

प्राणा दशैते भगवद्भिरुक्ता—

स्तेषां वियोगीकरणं तु हिंसा ॥ १६८ ॥

सद्धमी का प्रभाव ।

पूज्यते यदपूज्योऽपि, यदगभ्योऽपि गम्यते ।

बंधते यदबंधोऽपि, तत्प्रभावो धनस्य च ॥ १६९ ॥

जिन की व्याख्या—

रागो द्वेषस्तथा मोहो, जितो येन जिनो ह्यसौ ।

अस्त्रीशस्त्राक्षमालात्वा-दर्हन्नेवानुमीयते ॥ १७० ॥

चोर निष्फल कैसे हो ? ।

आदिचौरकपिलस्य, ब्रह्मलब्धवरस्य च ।

तस्य स्मरणमात्रेण, चोरो गच्छति निष्फलम् ॥ १७१ ॥

दिवा काकरवाभीता, रात्रौ तरति नर्मदां ।

तत्र किं मकरो नास्ति, सा हि जानाति सुंदरी ॥ १७२ ॥

लंका का नाश ।

दिधक्षन्मारुतेर्बालं तमादीप्यद् दशाननः ।
आत्मीयस्य पुरस्यैव, सद्यो दहनमन्वभूत् ॥ १७३ ॥

नारी आश्रित को कलंकित करती है ।

लोके कलंकमपहातुमयं मृगाङ्गो,
जातो मुखं तव पुनस्तिलकच्छलेन ।
तत्रापि कल्पयसि तन्वि कलंकरेखां,
नार्यः समाश्रितजनं हि कलंकयन्ति ॥ १७४ ॥

शान्तिप्रिय कोण है ? ।

काव्यं सुधा रसज्ञानां, कामिनां कामिनी सुधा ।
धनं सुधा सलोभानां, शान्तिः संन्यासिनां सुधा ॥ १७५ ॥

आत्मशिक्षा ।

यात्येकतोऽस्तशिखरं पतिरौषधीना-
माविष्कृतोऽरुणपुरःसर एकतोऽर्कः ।
तेजोद्वयस्य युगपद् व्यसनोदयाभ्यां,
लोको नियम्यत इवात्मदशान्तरेषु ॥ १७६ ॥

सद्गुणी का लक्षण ।

स्वश्लाघा परनिंदा च, लक्ष्यं निर्गुणात्मनाम् ।
परश्लाघा स्वनिंदा तु, लक्ष्यं सद्गुणात्मनाम् ॥ १७७ ॥

उत्तमता गुण से आती है ।

गुणैरुत्तमतां याति, न तु जातिप्रभावतः ।

चीरोदधिसमुत्पन्नः, कालकूटः किमुत्तमः ? ॥ १७० ॥

अतिपरिचय का निषेध ।

अतिपरिचयादवज्ञा, भवति विशिष्टेऽपि वस्तुनि प्रायः ।

लोकः प्रयागवासी, कूपे स्नानं सदा कुरुते ॥ १७६ ॥

मित्रता कहां करना ?

मृगा मृगैः संगमनुव्रजंति, गावश्च गोभिस्तुरगास्तरुंगैः ।

मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः, समानशीलव्यसनेषु सख्यम् ॥

सखा वीतराग कोण है ? ।

प्रशमरसनिमग्नं दष्टियुगमं प्रसन्नं,

वदनकमलमंकः कामिनीसंगशून्यः ।

करयुगमपि यत्ते शस्त्रसंबन्धवन्ध्यं,

तदासि जगति देवो वीतरागस्त्वमेव ॥ १८१ ॥

निर्मल ज्ञानी सम्यक्त्वहीन नहीं हो सकता ।

जानन्ति यद्यपि चतुर्दश चारुविद्या,

देशोनपूर्वदशकं च पठन्ति सार्थम् ।

सम्यक्त्वमीश ! न धृतं तव नैव तेषां,

ज्ञानस्वरूपममलं प्रवदन्ति सन्तः ॥ १८२ ॥

काक भी काक का विवेक करता है ।

काकोऽप्याहूय काकेभ्यो, दत्त्वाभ्राद्युपजीवति ।
ततोऽपि हीनस्तदहं, भोगान् भुंजे विना ह्यमृन् ॥१८३॥

प्रभु को नमस्कार ।

नमस्तुभ्यं जगन्नाथ, विश्वविश्वोपकारिणे ! ।
आजन्मब्रह्मनिष्ठाय, दयावीराय तायिने ॥ १८४ ॥

यह सब घातक है ।

हन्ता पलस्य विक्रेता, संस्कर्ता भक्षकस्तथा ।
क्रेतानुमन्ता दाता च, घातकाः सर्व एव ते ॥ १८५ ॥

महात्मा को दुःख नहीं देना चाहिए ।

महात्मगुरुदेवाना—मश्रुपातः क्षितौ यदि ।
देशभ्रंशो महद्दुःखं, मरणं च भवेद् ध्रुवम् ॥ १८६ ॥

आघ्रातं परिचुम्बितं परिमुहुर्लीढं पुनः चर्वितं,
त्यक्तं वा भ्रुवि नीरसेन मनसा तत्र व्यथां मा कृथाः ।
हे ! सदूर्तन तदा तवैव कुशलं यद्दानरेणादरा—
दन्तःसारविलोकनव्यसनिना चूर्णीकृतं नाश्मना ।१८७।

यह सब दूसरे के लिये है ।

वृक्षच्छाया यतिद्रव्यं, कीटिकाधान्यसंचयः ।
पिता पालयते कन्या, ते सर्वे परकारणम् ॥ १८८ ॥

विषय के लिये क्या २ होता है ?

भिन्नाशनं तदपि नीरसमेकवारं,
शय्या च भूः परिजनो निजदेहमात्रं ।
वस्त्रं च जीर्णशतखंडमयी च कंथा,
हा हा तथापि विषया न परित्यजन्ति ॥ १८६ ॥

सर्व श्रेष्ठ क्या है ? ।

पक्षपातो न मे वीरे, न द्वेषः कपिलादिषु ।
युक्तिमद्वचनं यस्य, तस्य कार्यः परिग्रहः ॥ १९० ॥

प्रभु की स्तुति ।

सिद्धार्थराजांगज देवराज !, कल्याणकैः षड्भिरिति स्तुतस्त्वम् ।
तथा विधेद्यांतरवैरिषट्कं, यथा जयाम्यद्य तव प्रसादात् ॥ १९१ ॥

निद्रादि से रहित कोण होता है ? ।

चिंतातुराणां न सुखं न निद्रा ।
कामातुराणां न भयं न लज्जा ॥
अर्थातुराणां स्वजनो न बंधुः ।
क्षुधातुराणां न बलं न तेजः ॥ १९२ ॥

भावसे रहित धर्म क्या काम का ? ।

गुरुं विना न विद्या स्यात्, फलं नैव विना तरुम् ।
नाब्धिपारो विना नावं, धर्मो भावं विना न हि ॥ १९३ ॥

धर्म को करना श्रेष्ठ है ।

संसारमि असारे नत्थि सुहं वाहिवेअणापउरे ।

जाणंता इह जीवा न कुणइ जिनदेसियं धम्मं ॥ १६४ ॥

न सा जाई न सा जोणी, न तं ठाणं न तं कुलं ।

न जाया न मुआ जत्थ, सव्वे जीवा अणंतसो ॥ १६५ ॥

अलस्स मोहवन्ना थंभा कोहा य लोह किवनत्तं ।

निदा विगहा य कीडा इसा नेह च वीरायतं ॥ १६६ ॥

वचन में दरिद्रता क्यों करना ? ।

प्रियवाक्यप्रसादेन सर्वे तुष्यन्ति जंतवः ।

तस्मात्तदेव वक्तव्यं, वचने का दरिद्रता ? ॥ १९७ ॥

दम्भी से सब ठगाते हैं ।

त्रिदशा अपि वंच्यन्ते, दाम्भिकैः किं पुनर्नराः ? ।

देवी यक्षश्च वणिजा, लीलया वंचितावहो ॥ १९८ ॥

रक्षक भक्तक होंगे तो रक्षण कोण करेगा ?

माता यदि विषं दद्यात्, पिता विक्रयते सुतं ।

राजा हरति सर्वस्वं, पूतकर्त्तव्यं ततः क्व च ? ॥ १९९ ॥

प्रथमं डंबरं दृष्ट्वा, न प्रतीयाद् विचक्षणः ।

अत्यल्पं पठितं कीरं, मेने च कुट्टिनी यथा ॥ २०० ॥

संग्रह फलदायी है ।

कृतो हि संग्रहो लोके, काले स्यात् फलदायकः ।

मृतसर्पसंग्रहेण, लेभे हारं वणिकुपुरा ॥ २०१ ॥

कर्म ही सब कुछ है ।

वैद्या वदन्ति कफपित्तमरुद्विकारं,
ज्योतिर्विदो ग्रहगणादिनिमित्तदोषं ।

भूतोपसर्गमथ मंत्रविदो वदन्ति,
कर्मेति शुद्धमतयो यतयो वदन्ति ॥ २०२ ॥

पशुवत् जीवन कीस का है ? ।

नानाशास्त्रसुभाषितामृतरसैः श्रोत्रोत्सवं कुर्वतां,
येषां यान्ति दिनानि पंडितजनव्यायामास्त्रिन्नात्मनां ।
तेषां जन्म च जीवितं च सफलं तैरेव भूर्भूषिता,
शेषैः किं पशुवत्विवेकविकलैः भूभारभूतैर्नरैः ॥ २०३ ॥

निःस्पृह को जगत् तृण तुल्य है ।

तृणं ब्रह्मविदः स्वर्गस्तृणं शूरस्य जीवितम् ।
विरक्तस्य तृणं नारी, निःस्पृहस्य तृणं जगत् ॥ २०४ ॥
क्षयं तुष्टः क्षयं रुष्टो, नानापूजां च वाञ्छति ।
कन्याराशिस्थितो नित्यं, जाभाता दशमो ग्रहः ॥ २०५ ॥

यह पांच जीने पर भी मरे समान है ।

जीवन्तोऽपि मृताः पंच, व्यासेन परिकीर्तिताः ।
दरिद्रो व्याधितो मूर्खः, प्रवासी नित्यसेवकः ॥ २०६ ॥

अतिलोभ नहीं करना ।

एकं दृष्ट्वा शतं दृष्ट्वा, दृष्ट्वा सप्त शतानि च ।

अतिलोभाभिभूतस्य, चक्रं भ्रमति मस्तके ॥ २०७ ॥

स्त्री के स्वाभाविक दोष ।

बंचकत्वं नृशंसत्वं, चंचलत्वं कुशीलता ।

इति नैसर्गिका दोषा, यासां तासु रमेत कः ? ॥ २०८ ॥

पांच अनर्थ ।

मर्मवाग् दासविश्वासः, स्वैः कलिः खलसंगतिः ।

विरोधो बलिभिश्चामी, पंचानर्था प्रपंचकः ॥ २०९ ॥

कर्म की महत्ता ।

नमस्यामो देवान् ननु हतविधेस्तेऽपि वशगा,

विधिर्वद्यः सोऽपि प्रतिनियतकर्मैकफलदः ।

फलं कर्मायत्तं यदि किममरैः किं च विधिना ?

नमस्तत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥ २१० ॥

क्रोध क्या नहीं करता ? ।

क्रोधः कृपावद्विदवानलोऽयं,

क्रोधो भवांभोनिधिवृद्धिकारी ।

क्रोधो जनानां कुगतिप्रदाता,

क्रोधो हि धर्मस्य विघातविघ्नः ॥ २११ ॥

स्वकर्मनिरताः सर्वे नान्यशिचामपेक्षते ॥ २१२ ॥

जीवदया सर्व श्रेष्ठ है ।

व्यर्थं दानं मुधा ज्ञानं, वृथा निर्ग्रथतापि हि ।

अनार्या भोगत्रयापि, न चेत् जीवदया भवेत् ॥ २१३ ॥

सच्चे और नित्य कुटुम्बी कोण है ?

धर्मो यस्य पिता क्षमा च जननी भ्राता मनःसंयमो,
मित्रं सत्यमिदं दया च भगिनी वीरागता गेहिनी ।
शय्या भूमितलं दिशोऽपि वसनं ज्ञानामृतं भोजनं,
यस्यैतानि सदा कुटुम्बमनघं तस्येह कष्टं कथं ? ॥२१४॥

वह्नि प्रशंसा ।

तेजोमयोऽपि पूज्योऽपि, पापिना नीचधातुना ।
अयसा संगतो वह्निः, सहते घनताडनम् ॥ २१५ ॥

नीच संगकी निन्दा ।

महतोऽपि कुसंसर्गात् महिमा हीयते किल ।
क्रियन्नन्दति कर्पूरगन्धो लशुनसंगतः ॥ २१६ ॥
अंबस्स य निंबस्स य दुण्हवि समागयाइं मूलाइं ।
संसग्गए विण्णट्ठो, अंबो निंबत्तणं पत्तो ॥ २१७ ॥

कर्म की प्रधानता ।

इन्द्रोऽपि कीटतां याति, नरकं चक्रवर्त्यपि ।
पृथ्वीनाथोऽपि भृत्यत्वं, धनाढ्योऽपि दरिद्रताम् ॥ २१८ ॥
नीरोगोऽपि सरोगत्वं दौर्भाग्यं सुभगोऽपि च ।
सर्वसुख्यपि दुःखित्वं, समर्थोऽप्यसमर्थताम् ॥ २१९ ॥
कौन कारण से नारी दूसरा पति कर सकती है । (पुराण)

पत्यौ प्रव्रजिते क्लीबे प्रनष्टे पतिते मृते ।
पंचस्वापत्सु नारीणां पतिरन्यो विधीयते ॥ २२० ॥

मानभंग नहीं होना चाहिये ।

वरं प्राणपरित्यागो, न मानपरिखण्डनम् ।

प्राणनाशात् क्षणं दुःखं मानभंगात् दिने दिने ॥ २२१ ॥

सब भाग्याधीन है ।

अन्यथा चितितं कार्यं दैवेन कृतमन्यथा ।

राजकन्याप्रसादेन मृदंगीमरणं भवेत् ॥ २२२ ॥

कैसे देव देव हो सकते हैं ।

हास्यादिषड्ङ्गं चतुरः कषायान्, पंचाश्रवान् प्रेममदौ च केलिम् ।

तत्याज यस्त्याजयते च दोषान्, देवः स सेव्यः कृतिभिः

शिवाय ॥ २२३ ॥

ब्रह्म का लक्षण ।

सत्यं ब्रह्म तपो ब्रह्म ब्रह्म चेन्द्रियनिग्रहः ।

सर्वभूतदया ब्रह्म एतद्ब्राह्मणलक्षणं ॥ २२४ ॥

ब्राह्मण होने पर शूद्र जैसा कौण है ।

ब्रह्मकुले च संभूतः, क्रियाहीनश्च यो नरः ।

नाम्ना स ब्राह्मणो भूत्वा, शूद्रापत्यसमो भवेत् ॥ २२५ ॥

शूद्र ब्राह्मण नहीं हो सकते ।

जन्मना जायते शूद्रः, संस्काराद् द्विज उच्यते ।

शूद्रकुले च संभूतः ब्राह्मणः किं न जायते ॥ २२६ ॥

रात्रिभोजन निषेध ।

अस्तंगते दिवानाथे, आपो रुधिरमुच्यते ।

अन्नं मांससमं प्रोक्तं, मार्कण्डेन महर्षिणा ॥ २२७ ॥

सच्चा बन्धु कोण है ? ।

आदौ धर्मधुरा कुटुम्बनिचये, क्षीणे च सा धारिणी,
विश्वासे च सखी हिते च भगिनी, लज्जावशाच्च स्नुषा ।
व्याधौ शोकपरिवृत्ते च जननी, शय्यास्थिते कामिनी,
त्रैलोक्येऽपि न विद्यते भुवि नृणां, भार्यासमो बान्धवः ॥
॥ २२८ ॥

एको ध्यानमुभौ पाठं त्रिभिर्गीतं चतुःपथम् ।

पंच सप्त कृषिं कुर्यात्, सङ्ग्रामं बहुभिर्जनैः ॥ २२६ ॥

सुगुणं विगुणं नैव गणयन्ति दयालवः, ॥ २३० ॥

दश प्रकारकी नरक पीडा ।

ज्वरोष्णदाहभयशोकतृष्णाकण्डूबुध्वा अपि पारवश्यम् ।

शीतं पुनर्नारकिणामतीव दशप्रकाराः प्रभवन्ति पीडाः ॥

॥ २३१ ॥

घोर नरक कीसके मिलता है ।

धर्मभ्रष्टा हि ते ज्ञेयास्तमास्तुधूम्रपानतः ।

पतन्ति नरके घारे रौरवे नात्र संशयः ॥ २३२ ॥

तमास्तु-भंग-मद्यानि, ये पिबन्ति नराधमाः ।

तेषां हि नरके वासो यावद् ब्रह्मा चतुर्मुखः ॥ २३३ ॥

ये पिबन्ति तमाखुं वै लक्ष्मीर्नश्यति तद्गृहात् ।
दारिद्र्यं वसति तेषां गुरौ भक्तिर्न संभवेत् ॥ २३४ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते सर्वे वर्णाश्रमे रताः ।
तमालं भक्षितं येन स गच्छेत् नरकारणवे ॥ २३५ ॥

ब्रह्मा भी खुश नहीं रहता ।

अङ्गः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ।
ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि तं नरं न रञ्जयति ॥ २३६ ॥
मातंगी प्रथमे प्रोक्ता द्वितीये रजकी मता ।
रजस्वला तृतीये च शूद्रा तुर्थे च वासरे ॥ २३७ ॥

जातिका प्रभाव ।

नेच्छन्ति प्राकृतं मूर्खा मक्षिका चन्दनं यथा ।
क्षीरान्नं शूकरा यद्वद्, घूका इव रविप्रभाम् ॥ २३८ ॥

तमाखुपान निन्दा ।

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्च मुनिसत्तम ! ।
श्वपचैः सदृशा ज्ञेयास्तमाखुपानमात्रतः ॥ २३९ ॥
धूम्रपानरतं विभ्रं दानं कुर्वन्ति ये नराः ।
दातारो नरकं यान्ति ब्राह्मणो ग्रामशूकरः ॥ २४० ॥
यस्तमाखुं पिबेत् सोऽपि स्वाश्रमान्निरये पतेत् ।
नारदाऽत्र न संदेहः सत्यं सत्यं मयोदितम् ॥ २४१ ॥

कालिदास का उत्तर ।

कियदत्र जलं विप्र ! जानुदध्नं नराधिप ! ।

तदा केयमवस्था ते, न हि सर्वे भवाद्दृशाः ॥ २४२ ॥

रामचन्द्र स्तुति ।

यद्भग्नं धनुरीश्वरस्य शिशुना यद् जामदग्न्यो जितः,
त्यक्त्वा येन गुरोर्गिरा वसुमती बद्धो यदम्भोनिधिः ।

एकैकं दशकंधरस्य भयकृत् रामस्य किं वर्ण्यते,
दैवं वर्णय येन सोऽपि सहसा नीतः कथाशेषतां ॥२४३॥

देह असारता ।

यदि नामास्य कायस्य यदंतस्तद्वहिर्भवेत् ।

दण्डमादाय लोकोऽयं, शुनः काकांश्च वारयेत् ॥ २४४ ॥

उप्तो यः स्वत एव मोहसलिलो जन्मालवालोऽशुभो,

रागद्वेषकषायसन्ततिमहान्निर्विघ्न वीजस्व या ।

रोगैरंकुरितो विपत्कुसुमितः कर्मद्रुमः साम्प्रतं

सोढा नो यदि सम्यगेष फलितो दुःखैरधोगामिभिः ॥२४५॥

साधुप्रशंसा ।

सावद्ययोगविरतो, गौरवत्रयवर्जितः ।

त्रिगुप्तः पंचसमितो रागद्वेषविनाकृतः ॥ २४६ ॥

निर्ममो नगरवसत्यंगोपकरणादिषु ।

ततोऽष्टादशशीलांगसहस्रधारणोद्भुरः ॥ २४७ ॥

निरन्तरं यथाशक्ति, नानाविधतपःपरः ।

संयमं सप्तदशधा, धारयन्नबिखण्डितम् ॥ २४८ ॥

अष्टादशप्रकारं च ब्रह्मचर्यं समाचरन् ।

यत्रेदग्ं ग्राहको दानं, तत्स्याद् ग्राहकशुद्धिमत् ॥ २४९ ॥

नित्यवस्तु को न छोडना चाहिए ।

विहाय जम्बुको मांसं, तीरे मीनाय धावितः ।

मीनोऽपि प्राविशत्तोयं, मांसं गृध्रोऽप्यपाहरत् ॥ २५० ॥

व्यसनी की पास लक्ष्मी नहीं जाती है ।

आसन्ने व्यसने लक्ष्म्या, लक्ष्मीनाथोऽपि मुच्यते ।

प्रकृतिव्यत्ययः प्रायो भवत्यंते शरीरिणाम् ॥ २५१ ॥

विषयसेवन निन्दा ।

आमसूत्रव्यूतखट्वा-धिरोहणसहोदरम् ।

भवभूमौ निपाताय, नृणां विषयसेवनम् ॥ २५२ ॥

दुःख की सीमा नहीं है ।

भाविकार्यानुसारेण, वागुच्छलति जल्पताम् ।

अस्मिन्नसारे संसारे, निसर्गेणाऽतिदारुणे ।

अवधिर्नास्ति दुःखानां, यादसामिव वारिधौ ॥ २५३ ॥

साधु की वाणी निष्फल नहीं होती है ।

ब्रुवते हि फलेन साधवो, न तु कष्टेन निजोपयोगिताम्

कर्म कः स्वकृतमत्र न भुङ्क्ते दुर्जया हि विषया विदुषापि

बुद्धिशाली कोण है ? ।

झटिति पराशयवेदिनो हि विज्ञाः ॥ २५५ ॥

गुण कहां रहते हैं ।

यत्राकृतिस्तत्र गुणा वसन्ति ॥ २५६ ॥

अवश्यमव्येष्वनवग्रहग्रहा, यया दिशा धावति वेधसः स्पृहा ।
तृण्येन वात्येव तयाऽनुगम्यते, जनस्य चित्तेन भृशवशात्मना ॥

कथं विधातर्मयि पाणिपङ्कजा-त्तव प्रिया शैत्यमृदुत्वाशिल्पिनः ।

वियोक्ष्यसे वल्लभयेति निर्गता लिपिर्ललाटंतपनिष्ठुराऽक्षरा ॥

ममैव शाकेन विदीर्णवक्षसा, त्वया विचित्रांगि विपद्यते यदि ।

तदाऽस्मि दैवेन हतोऽपि हा हतः, स्फुटं यतस्ते शिशवः

परासवः ॥ २५९ ॥

आपत्तिकाले बुद्धि नष्ट होती है ।

असंभवं हेममृगस्य जन्म तथापि रामो लुलुभे मृगाय ।

प्रायः समापन्नविपत्तिकाले धियोऽपि पुंसां मलिना भवन्ति ॥

भाग्यकी विचित्रता ।

कान्तं वक्ति कपोतिकाऽऽकुलतया, नाथांतकालोऽधुना,

व्याधोऽधो धृतचापसर्जितशरः, श्येनो नमो आम्यति ।

इत्यस्मिन्नहिना स दष्ट इषुणा, श्येनोऽपि तेनाहत-

स्तूर्णं तौ तु यमालयं प्रति गतौ, दैवी विचित्रा गतिः ॥

प्रकृतेर्महँस्ततोऽहंकारस्तस्माद् गणश्च षोडशकः ।

तस्मादपि षोडशकात् पंचभ्यः पंच भूतानि ॥ २६२ ॥

पंचविंशतितत्त्वज्ञो यत्र तत्राश्रमे रतः ।

जटी मुंडी शिखी वापि मुच्यते नात्र संशयः ॥ २६३ ॥

असदकरणादुपादानग्रहणात्सर्वसंभवाभावात् ।

शक्तस्य शक्यकरणात् कारणभावात् च सत्कार्यम् ॥ २६४ ॥

भेदानां परिमाणात् समन्वयात् शक्तितः प्रवृत्तेश्च ।

कारणकार्यविभागादविभागाद् वैश्वरूप्यस्य ॥ २६५ ॥

ब्रह्माकी स्तुति ।

रजोजुषे जन्मनि सत्त्ववृत्तये स्थितौ प्रजानां प्रलये तमःस्पृशे ।

अजाय सर्गस्थितिनाशतंत्रिणे त्रयीमयाय त्रिगुणात्मने नमः ॥

पुरुषस्य दर्शनार्थं कैवल्यार्थं तथा प्रधानस्य ।

पुग्वन्धव्रदुभयोरपि संयोगस्तत्कृतः सर्गः ॥ २६६ ॥

रागान्धकी दशा कैसी होती है ।

दृश्यं वस्तु परं न पश्यति जगत्यन्धः पुरोऽवस्थितं,

रागान्धस्तु यदस्ति तत्परिहरन् यन्नास्ति तत् पश्यति ।

कुन्देदीवरपूर्णचन्द्रकलशश्रीमल्लतापल्लवा—

नारोप्याशुचिराशिषु प्रियतमा—गात्रेषु यन्मोदते ॥ २६७ ॥

चोद्येऽपि यदि चोद्यं स्यात् तव चोद्यं चोद्यते मया ।

तस्माच्चोद्यं परीहार्यं नास्ति चोद्यस्य चोद्यता ॥ २६८ ॥

समय पर सब अच्छा लगता है ।

अनागतं यः कुरुते स शोभते न शोभते यो न करोत्यनागतम् ।
वने वसन्तस्य जराप्युपागता विलस्य वाचा न कदापि निर्गता ॥
धर्मकी त्वरितगति होती है ।

अवृंमेकोविलंबेषु विलंबेसज्जनग्रहै ।
परदारविलंबेषु धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ २७० ॥

जाप्यं शतगुणं पुण्यं अजाप्यं लक्षमेव च ।
गुप्तं कोटिगुणं पुण्यं सेवादानस्य निष्फलम् ॥ २७१ ॥
क्षमा तपस्वी का रूप है ।

कोकिलानां स्वरं रूपं नारीरूपं पतिव्रता ।
विद्या रूपं कुरुपाणां क्षमा रूपं तपस्विनाम् ॥ २७२ ॥
जन्म किसका नक्षमा है ।

धर्मार्थकाममोक्षाणां यस्यैकोऽपि न विद्यते ।
अजागलस्तनस्येव तस्य जन्म निरर्थकम् ॥ २७३ ॥
पण्डित कोण है ।

प्रस्तावसदृशं वाक्यं स्वभावसदृशं प्रियम् ।
आत्मशक्तिसमं कोपं यो जानाति स पण्डितः ॥ २७४ ॥
सत्त्व कोण है ।

प्राणा द्वि-त्रि-चतुःप्रोक्ताः भूतास्तु तरवः स्मृताः ।
जीवाः पंचेन्द्रिया ज्ञेयाः शेषाः सत्त्वाः प्रकीर्तिताः ॥२७५॥

अच्छे का संग अच्छा ।

वरं न राज्यं न कुराज्यराज्यं, वरं न दारा न कुदारदाराः ।
वरं न मित्रं न कुमित्रमित्रं, वरं न शिष्यो हि कुशिष्यशिष्यः २७६

दिवा निरीक्ष्य वक्तव्यं, रात्रौ नैव च नैव च ।

विचरन्ति महाधूर्ताः, वटे वररुचिर्यथा ॥ २७७ ॥

स्त्रीणां चरित्रं पुरुषस्य भाग्यं देवो न जानाति कुतो मनुष्यः ।

क्रोध निन्दा ।

क्रोधो मूलमनर्थानां क्रोधः संसारवर्धनः ।

धर्मक्षयंकरः क्रोधस्तस्मात्क्रोधं विवर्जयेत् ॥ २७६ ॥

निन्दा अच्छी नहीं है ।

मा मतिः परदारेषु परद्रव्येषु मा मतिः ।

परापवादिनी जिह्वा मा भूदेव कदाचन ॥ २८० ॥

वीर कोण है ? ।

विरला जानंति गुणा विरला पालन्ति निद्धने नेहं ।

विरला परकञ्जकरा परदुक्खे दुक्खिया विरला ॥ २८१ ॥

सज्जन प्रशंसा ।

सुजनो न याति विकृतिं परहितनिरतो विनाशकालेऽपि ।

क्षेदेऽपि चंदनतरुः सुरभयति मुखं कुठारस्य ॥ २८२ ॥

विश्वास नहीं करनेलायक कौण है ।

विश्वसेन्न हि सर्पस्य खड्गपाणेर्न विश्वसेत् ।
स्त्रियाश्च चलचित्ताया नृपस्यापि न विश्वसेत् ॥ २८३ ॥
मनुष्याणां पशूनां च पक्षिणां कृमिसंज्ञिनाम् ।
शुश्रूषणेन धर्मस्य समुत्पत्तिः प्रजायते ॥ २८४ ॥

आयुष्यादि गर्भमें निश्चित होते हैं ।

आयुः कर्म च वित्तं च, विद्या निधनमेव च ।
पंचैतानि हि सृज्यन्ते गर्भस्थस्यैव देहिनः ॥ २८५ ॥

विचक्षण समय देख चलते है ।

गते शोको न कर्त्तव्यो भविष्यं नैव चिन्तयेत् ।
वर्तमानेन कालेन प्रवर्त्तन्ते विचक्षणाः ॥ २८६ ॥

स्त्रीयोंको काम आठगुणा होता है ।

स्त्रीणां द्विगुण आहारो लज्जा चापि चतुर्गुणा ।
साहसं षट्गुणं प्रोक्तं कामश्चाष्टगुणः स्मृतः ॥ २८७ ॥
कृष्णमुखी न मार्जारी द्विजिह्वा न च सर्पिणी ।
पंचभर्त्ता न पांचाली तस्याहं कुलबालिका ॥ २८८ ॥

कर्म करनेवाला फल पाता है ।

मया परिजनस्यार्थे कृतं कर्म सुदारुणम् ।
एकाकी तेन दह्येऽहं गतास्ते फलमोगिनः ॥ २८९ ॥

विचित्रता कहाँ होती है ।

किं चित्रं यदि शास्त्रवेदिनिपुणो विप्रो भवेत् पंडितः ?,
किं चित्रं यदि नीतिशास्त्रनिपुणो राजा भवेद्द्वारमिकः ? ।
तच्चित्रं यदि रूपयौवनवती साध्वी भवेत् कामिनी,
तच्चित्रं यदि निर्धनोऽपि पुरुषः पापं न कुर्यात् क्वचित् २६०
भाग्य समयपर फलता है ।

नैवाकृतिः फलति नैव कुलं न शीलं,
विद्याऽपि नैव न च यत्नकृतापि सेवा ।
भाग्यानि पूर्वतपसा किल संचितानि,
काले फलन्ति पुरुषस्य यथेह वृत्ताः ॥ २६१ ॥

धनान्ध क्या नहीं करता ? ।

यद् दुर्गामटवीमटान्ति विकटं क्रामन्ति देशान्तरं,
गाहन्ते गहनं समुद्रमतनुक्लेशां कृषिं कुर्वते ।
सेवन्ते कृपणं पतिं गजघटासंघट्टदुःसंचरं,
सर्पन्ति प्रधनं धनान्धतधियस्तल्लोभविस्फूर्जितम् ॥२९२॥

जिनस्तुति—

सर्वज्ञमीश्वरमनन्तमसङ्गमङ्ग्यं,
सार्वभौमस्मरमनीशमनीहमिद्धम् ।
सिद्धं शिवं शिवकरं करणव्यपेतं,
श्रीमज्जिनं जितरिपुं प्रयतः प्रणौमि ॥२९३॥

विधुकरपरिरम्भादात्मनिष्यन्दपूर्णाः,
शशिदृषदुपकृप्तैरालवालैस्तरूणाम् ।

विफलितजलसेकप्रक्रियागौरवेण,

व्यरचि स हृताचित्तस्तत्र भैमीवनेन ॥ २९४ ॥

शूरेषु विघ्नैकपरेषु को नरः, करस्थमप्यर्थमवाप्तुमश्वरः । २९५ ।

न काकुवाक्यैरतिवाममङ्गजं द्विषत्स याचे पवनं तु दक्षिणम्
दिशापि मद्भास्माकिरत्वयं तथा प्रियो यथा वैरविधि-
वधावधिः ॥ २९६ ॥

जं चिय विद्विणा लिहियं तं चिय परिणमई सयललोयस्स ।

इइ जाणिऊण धीरा विहुरे वि न कायरा हुंति ॥ २९७ ॥

अच्छेको बुरा समझनेवाले कोण है ? ।

अज्ञानी निन्दति ज्ञानं चौरा निन्दन्ति चन्द्रमाः ।

अधमा धर्मं निन्दन्ति मूर्खा निन्दन्ति पण्डितान् ॥ २९८ ॥

धर्मबुद्धि ।

भक्ती जियेसु मेक्ती जियेसु तक्ती गुरुवदेसेसु ।

पीइ सीलगुणड्डेसु तह मति धम्मसवणम्मि ॥ २९९ ॥

बोधके पात्रको बोध देना चाहिए ।

किलात्र यो यथा जन्तुः, शक्यते बोधभाजनम् ।

कर्तुं तथैव तद्बोधो विधेयो हितकारिभिः ॥ ३०० ॥

उपदेश वयके प्रमाण अच्छा होता है ।

न चादौ मुग्धबुद्धिनां, धर्मो मनसि भासते ।

कामार्थकथनात्तेन, तेषामाक्षिप्यते मनः ॥ ३०१ ॥

मद्य-तूर्य-ग्रह-ज्योतिर्भूषा-भोजनविग्रहाः ।

स्रग्दीपवस्त्रपात्री गा दशधा परिकल्पिताः ॥ ३०२ ॥

मासी की लडकी से विवाह नहीं करना चाहिए ।

मातृस्वसृसुतां भोक्तुं मोहितो येन काञ्चति ।

न मद्यतस्ततो निन्द्यं दुःखदं विद्यते परम् ॥ ३०३ ॥

मद्यपानकी स्थिति ।

मूत्रयन्ति मुखे श्वानो वस्त्रं मुष्णन्ति तस्कराः ।

मद्यमूढस्य रथ्यायां पतितस्य विचेतसः ॥ ३०४ ॥

विवेकः संयमः चान्तिः सत्यं शौचं दया दमः ।

सर्वे मद्येन सूयन्ते पावकेनेव पादपाः ॥ ३०५ ॥

निर्लज्जकी स्थिति ।

तं तं नमति निर्लज्जो यं यमग्रे विलोकते ।

रोदिति भ्रमति स्तौति रौति गायति नृत्यति ॥ ३०६ ॥

ताडनके गुण ।

लालने बहवो दोषास्ताडने बहवो गुणाः ।

तस्मात्पुत्रं च शिष्यं च ताडयेन्न तु लालयेत् ॥ ३०७ ॥

पर्व-प्रशंसा ।

चतुर्दशष्टमी च अमावास्या च पूर्णिमा ।

पर्वाण्येतानि राजेन्द्र रविसंक्रान्तिरेव च ॥ ३०८ ॥

नरक प्राप्तिका साधन ।

तैलस्त्रीमांससंभोगी पर्वस्वेतेषु वै पुमान् ।

विष्णुमूत्रभोजनं नाम प्रयाति नरकं मृतः ॥ ३०९ ॥

मूर्खताकी निशानी ।

शाठ्येन धर्म कपटेन मित्रं परोपतापेन समृद्धिभावम् ।

सुखेन विद्यां परुषेण नारीं वाञ्छन्ति ये व्यक्तमप-

ण्डितास्ते ॥ ३१० ॥

शूर कोण है ? ।

न रणे निर्जिते शूरो, विद्यया न च पण्डितः ।

न वक्ता वाक्पटुत्वेन, न दाता धनदायकः ॥ ३११ ॥

असत्य कहां फलदायी होता है ? ।

न नर्मयुक्तं वचनं हिनस्ति न स्त्रीषु राजन्न विवाहकाले ।

प्राणायत्यये सर्वधनापहारे पञ्चानृतान्याहुरपातकानि ॥

रक्षक शत्रु कैसे होते है ? ।

ऋणकर्त्ता पिता शत्रुः माता च व्यभिचारिणी ।

भार्या रूपवती शत्रुः पुत्रः शत्रुरपण्डितः ॥ ३१३ ॥

क्लेशभाजन कोण है ? ।

पूर्वेषां यः कुलं कीर्तिं पुण्यं नाधिकतां नयेत् ।

जातेनाप्यथ किं तेन जननीक्लेशकारिणा ? ॥ ३१४ ॥

आगमकी आवश्यकता ।

इह किल कलिकाले चण्डपाखण्डिकीर्णे

व्यपगतजिनचन्द्रे केवलज्ञानहीने ।

कथमिव तनुभाजां संभवेद् वस्तुतत्त्वाऽ-

वगम इह यदि स्यान्नागमः श्रीजिनानाम् ॥ ३१५ ॥

लोभादि निन्दनीय है ।

लोभश्चेदगुणेन किं पिशुनता यद्यस्ति किं पातकैः ? ,

सत्यं चेत्तपसा च किं शुचि मनो यद्यस्ति तीर्थेन किम् ? ।

सौजन्यं यदि किं निजैः सुमहिमा यद्यस्ति किं मंडनैः ? ,

सद्विद्या यदि किं धनैरपयशो यद्यस्ति किं मृत्युना ? ॥

वैशेषिककी मुक्ति निन्दनीय है ।

वरं वृन्दावने रम्ये क्रोष्टुत्वं परिवाञ्छितम् ।

न तु वैशेषिकीं मुक्तिं गौतमो गन्तुमिच्छति ॥ ३१७ ॥

तीर्थ-प्रशंसा ।

अन्यस्थाने कृतं पापं, धर्मस्थाने विनश्यति ।

धर्मस्थाने कृतं पापं, वज्रलेपो भविष्यति ॥ ३१८ ॥

अन्यक्षेत्रे कृतं पापं, तीर्थक्षेत्रे विनश्यति ।

तीर्थक्षेत्रे कृतं पापं वज्रलेपो भविष्यति ॥ ३१९ ॥

गुणी से गुणी होता है ।

गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति ते निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषाः।
सुस्वाद्यतोयाः प्रवहन्ति नद्यः समुद्रमासाद्य भवन्त्यपेयाः ॥

॥ ३२० ॥

नाम सान्त्वय कव होता है ? ।

योगेन योगी सुधिया नियोगी, भोगेन भोगी प्रमिति प्रयोगैः
भूपेन सेना विनयेन सूनु-ज्ञानेन देही द्रविणेन गेही ॥

विषयसे हानि ।

संसारपाशो नरके निवासः, शिष्टेषु हासः सुकृतस्य नाशः।
दास्यावकाशः कुयशोविलासो भवन्ति नृणां विषयाभि-
संगात् ॥ ३२२ ॥

दुःख की अवधि ।

शिशूनां जननीनाशो, भार्यानाशस्तु यौवने ।

वृद्धस्यात्मजनाशश्च, दुःखमेभ्यः परं न हि ॥ ३२३ ॥

दुर्लभ क्या है ?

अर्थलुब्धकृतप्रश्नौ, सुलभौ तौ गृहे गृहे ।

दाता चोत्तरदाता च, दुर्लभौ पुरुषावुभौ ॥ ३२४ ॥

वकार प्रवीण कोण होता है ? ।

व्यापारे वाङ्मये वादे, विज्ञाने विनये व्रते ।

षट्स्वमीषु वकारेषु, धीमानेव पुरस्सरः ॥ ३२५ ॥

योग्यकी प्रति योग्य ।

शठं प्रति शाठ्यं कुर्यात्, आदरं प्रति चादरं ।

त्वया स मुच्यते पत्न, मया च नाम्यते शिरः ॥३२६॥

शृंगारवर्णन ।

क्षौरं मञ्जनवस्त्रभालतिलकं गात्रेषु गंधार्चनम् ।

कर्णौ कुण्डलमुद्रिका च मुकुटं पादौ च चर्मायतौ ।

हस्तं खड्गकटारकं कटिधुरि विद्याविनीतं मुखे ।

ताम्बूलं करकंकणं चतुरता शृंगारके षोडशः ॥ ३२७ ॥

परपीडा पाप है ।

अष्टादशपुराणेषु, व्यासस्य वचनद्वयम् ।

परोपकारः पुण्याय, पापाय परपीडनम् ॥ ३२८ ॥

शूरवीरता ।

अनेन तव पुत्रस्य, प्रसुप्तस्य वनान्तरे ।

शिखामाक्रम्य पादेन, खड्गेन पातितं शिरः ॥ ३२९ ॥

वनिकपुत्र ।

आदौ नम्रः पुनर्नम्रः, कार्यक्लेशेषु निष्ठुरः ।

कार्यं कृत्वा पुनर्नम्रः, शिश्रुतुन्यवणिकसुतः ॥ ३३० ॥

नरक—प्रतिति ।

यत्र नास्ति मनःप्रीतिः, यत्र न प्रियदर्शनम् ।

यत्रास्ति परतन्त्रत्वं, तद्राज्यं नरकं विदुः ॥ ३३१ ॥

स्वभाव प्रशंसा ।

एकतडागे यद्यपि, पिबति भुजङ्गो जलं तथा गौश्च ।
परिणमति विषं सर्पे, तदेव गवि जायते क्षीरम् ॥३३२॥

पुण्य का फल ।

सती सुरूपा सुभगा विनीता, प्रियाभिरामा सरलस्वभावा ।
सदा सदाचारविचारदत्ता, सा प्राप्यते पुण्यवशान्नरेणा॥

भार्या कैसी होनी चाहिए ? ।

कार्येषु मंत्री कर्णेषु दासी, भोज्येषु माता शयनेषु रम्भा ।
मनोऽनुकूला क्षमया धरित्री, षड्गुणभार्या कुलमुद्धरति॥
हंसादूरनिवासिनो वसुमती प्रादुर्भवत्कन्दला,
पद्मानां निधनं जडैः परिचयः पङ्कातिरेकः पथि ।
जातः स्वैरविहारिणो द्विरसनाः शूरप्रतापक्षयः
जीमूतौ हि करालकेलिकलितस्तन्मूर्त्तिभाजामभूत् ॥
सूर्य भर्त्तरिमुत्सृज्य, जीमूतं मारुतं गिरिं ।
स्वयोनौ मूषिका प्राप्ता स्वजातिर्दुरतिक्रमा ॥३३६॥

महाभारत ।

अत्र द्रोणशतं दग्धं, पाण्डवानां शतत्रयम् ।
दुर्योधनसहस्रं च, कर्णसंख्या न विद्यते ॥ ३३७ ॥

गङ्गास्तुति ।

मातः शैलसुता सपत्निवसुधा शृंगारहारावलिः,
स्वर्गारोहणवैजयन्ति भवतीं भागीरथीं प्रार्थये ।

त्वत्तीरे वसतस्त्वदम्बु पिवतस्त्वद्भ्यानध्यातः सदा,
त्वन्नामस्मरतस्त्वदर्पितदृशः स्यान्मे शरीरव्ययः ॥
सपत्नीदर्शनं दूरे, श्रुतं नामाप्यसौख्यदं ।
गङ्गा विप्राय नो तुष्टा, श्रुतं शैलसुतेति यत् ॥ ३३९ ॥

प्रश्न ।

किं तद्वर्णचतुष्टयेन वनजं वर्योस्त्रिभिर्भूषणं ।
आद्यैः के न महीद्वयेन विहगो मध्ये द्वये प्राणदः ।
व्यस्ते गोत्रतुरङ्गचारिरखिलं प्रान्ते च संप्रेषणं ।
ये जानन्ति विचक्षणाः क्षितितले तेषामहं किंकरः ॥

जीवदया प्रशंसा ।

तत् श्रुतं यातु पातालं, तच्चातुर्यं विलीयताम् ।
ते विशन्तु गुणा बह्वौ, यत्र जीवदया नहि ॥ ३४१ ॥

पापकी अतिरेकता ।

साधुस्त्रीबालवृद्धानां, पीडितानां च केनचित् ।
उल्लङ्घने च तीर्थानां, विमानं स्थिरतां भजेत् ॥ ३४२ ॥

निवृत्ति फलदयी है ।

न मांसभक्षणे दोषो, न मद्ये न च मैथुने ।
प्रवृत्तिरेषा भूतानां, निवृत्तिस्तु महाफला ॥ ३४३ ॥

नारी निन्दा ।

दर्शने हरते चित्तं, स्पर्शने हरते बलम् ।
संगमे हरते वीर्यं, नारी प्रत्यक्षराक्षसी ॥ ३४० ॥

सज्जन-प्रशंसा ।

तो सुमणो जइ सुमणो भावेण य जइ न होइ पावमणो ।
सयणे य जणे य समो समो य माणावमाणेसु ॥ ३४१ ॥
नत्थि यसि कोइ वेसो पिओ व सव्वेसु चेव जीवेसु ।
एएण होइ समणो एसो अओऽवि पज्जाओ ॥ ३४२ ॥
उन्मत्तप्रेमसंरंभादारम्भन्ते यदङ्गनाः ।
तत्र प्रत्यूहमाधातुं, ब्रह्मापि किल कातरः ॥ ३४३ ॥

भाग्य-प्रशंसा ।

भाग्यं फलति सर्वत्र, न च विद्या न च पौरुषम् ।
समुद्रमथनाल्लेभे, हरिर्लक्ष्मीं हरो विषम् ॥ ३४४ ॥
कर्मकी प्रधानता ।

कर्मणो हि प्रधानत्वं, किं कुर्वन्ति शुभा ग्रहाः ।
वसिष्ठदत्तलभोऽपि, रामः प्रव्रजितो वने ॥ ३४५ ॥

श्रावककी व्याख्या ।

श्रद्दालुतां श्राति पदार्थचिन्तनाद्,
धनानि पात्रेषु वपत्यनारतम् ।
किरत्यपुण्यानि सुसाधुसेवनाद्—
अद्यापि तं श्रावकमाहुरंजसा ॥ ३४६ ॥
कामानिन्दा ।

कामोऽयं नरके दूतः, कामो व्यसनसागरः ।
कामो विपल्लताकन्दः, कामः पापद्रुसारणिः ॥ ३४७ ॥

अर्थ धर्म च मोक्षं च वेश्मेव गृहमेधिनः ।

आसादितप्रवेशोऽयं खनत्याखुरिव स्मरः ॥ ३४८ ॥

कुसंसर्गं निन्दा ।

कुसंसर्गात्कुलीनानां भवेदभ्युदयः कुतः ।

कदली नंदति क्रियद्बदरीतरुसंनिधौ ॥ ३४९ ॥

अधर्मं निन्दा ।

चक्रवर्त्यप्यधर्मः सन् जन्म तल्लभते पुनः ।

कदन्नमपि संप्राप्तं यत्र राज्याय मन्यते ॥ ३५० ॥

महाकुलप्रसूतोऽपि धर्मोपार्जनवर्जितः ।

भवेद्भवान्तरे श्वेव परोच्छिष्टान्नभोजनः ॥ ३५१ ॥

धर्महीनो द्विजन्मापि नित्यं पापानुबन्धकः ।

बिडाल इव दुर्वृत्तो म्लेच्छयोनिषु जायते ॥ ३५२ ॥

बिडालव्यालशार्दूलश्येनगृध्रादियोनिषु ।

भवन्ति भूयिष्ठभवा भविनो धर्मवर्जिताः ॥ ३५३ ॥

धर्महीनाः क्रमयः स्युरसकृच्छकृदादिषु ।

कुक्कुटादेर्लभन्ते च चञ्चुचरणताडनम् ॥ ३५४ ॥

कर्मका फल ।

किं च प्रत्यक्षमीक्ष्यन्ते जलस्थलखवारिणः ।

प्राणिनो विविधं दुःखमापेदानाः स्वकर्मजम् ॥ ३५५ ॥

तत्र वारिचराः स्वैरं स्वादन्त्यन्योन्यमुत्सुकाः ।

धीवरैः परिगृह्यन्ते गिन्यन्ते च बकादिभिः ॥ ३५६ ॥

विश्वासघात ।

विश्वासप्रतिपन्नानां, वञ्चने का विदग्धता ।

अङ्गमारुह्य सुप्तानां, हन्तुः किं नाम पौरुषम् ॥ ३५७ ॥

मित्रद्रोही निन्दा ।

सेतुं गत्वा समुद्रस्य, गङ्गासागरसङ्गमे ।

ब्रह्महा मुच्यते पापैः, मित्रद्रोही न मुच्यते ॥ ३५८ ॥

नरक कोण जाता है ? ।

मित्रद्रोही कृतघ्नश्च, स्तेयी विश्वासघातकः ।

चत्वारो नरकं यान्ति, यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ३५९ ॥

दान महिमा ।

राजंस्त्वं राजपुत्रस्य, यदि कल्याणमिच्छसि ।

देहि दानं सुपात्रेषु, गृही दानेन शुध्यति ॥ ३६० ॥

कौनसे शकुन फलदायी है ? ।

बुद्धिपूर्वकं शकुनं तथा न फलदं यथाकस्मिकम् ।

गुरुप्रशंसा ।

देवगुरूप्रसादेन, जिह्वाग्रे मे सरस्वती ।

तेनाहं नृप जानामि, भानुमत्यास्तिलकं यथा ॥ ३६२ ॥

विपत्तिका मूल क्या है ? ।

कूलच्छाया दुर्जनाश्च, विषं च विषयास्तथा ।

दंशशूकाश्च जायन्ते, सेव्यमाना विपत्तये ॥ ३६३ ॥

तृष्णा ।

आसंसारं सरिन्नाथः किं तृप्यति सरिज्जलैः ।
सरित्पतिपयोभिर्वा किमेव वडवानलः ॥ ३६४ ॥
अन्तको जन्तुभिः किं वा, किमेधोभिर्हुताशनः ।
सुखैर्बैषयिकैरात्मा किं तथैव कदाचन ॥ ३६५ ॥
सत्कारयन्ति ह्यात्मानं, कृत्वाप्यागांसि मायिनः ।
अत्युग्रपुण्यपापानां, फलमत्रैव जन्मनि ॥ ३६६ ॥

पक्षपाती ।

सहजान्धदृशः स्वदुर्नये परदोषेक्षणदिव्यचक्षुषः
स्वगुणोच्चगिरो मुनिव्रताः परवर्णग्रहणेष्वसाधवः ॥ ३६७ ॥
त्यजन्त्यसूक्ष्मं च मानिनो वरं,
त्यजन्ति न त्वेकमयाचितव्रतम् ॥ ३६८ ॥
तत्र दायकशुद्धं तन्न्याय्यार्थो ज्ञानवान् सुधीः ।
निराशंसोऽननुतापी दायकः प्रददाति यत् ॥ ३६९ ॥

भाग्यहीनकी दशा ।

खल्वाटो दिवसेश्वरस्य किरणैः सन्तापितो मस्तके,
वाञ्छन् देशमनातपं विधिवशात्तालस्य मूलं गतः ।
तत्राप्यस्य महाफलेन पतता भग्नं सशब्दं शिरः,
प्रायो गच्छति यत्र भाग्यरहितस्तत्रैव यान्त्यापदः । ३७० ।
कायाकी शोभा कीससे है ? ।

श्रोत्रं श्रुतेर्नैव न कुण्डलेन, दानेन पाणिर्न तु कङ्कणेन ।
विभाति कायः कृष्णापराणां, परोपकारैर्न तु चन्दनेन । ३७१ ।

वणिक अवस्था ।

कार्यं सपौरुषेणापि वणिजा न हि पौरुषम् ।

वणिजो लोकसामान्येऽप्यर्थे साशंकवृत्तयः ॥ ३७२ ॥

जरावस्था ।

पुरुषस्य जरा पंथा अश्वानां मैथुनं जरा ।

अमैथुनं जरा स्त्रीणां, वस्त्राणां वमलं जरा ॥ ३७३ ॥

कार्यं विना दूसरेके घर जाना निन्दनीय है ।

विना कार्येण ये मूढा, गच्छन्ति परमन्दिरम् ।

अवश्यं लघुतां यान्ति, कृष्णपक्षे यथा शशी ॥ ३७४ ॥

मेदपाटके मनुष्यकी प्रशंसा ।

निर्विवेका मरुस्थल्यां, निर्लज्जा गुर्जरे जनाः ।

निर्दया मालवे प्रोक्ता, मेदपाटे त्रयो न हि ॥ ३७५ ॥

यह छ शास्त्रवर्जित है ।

अलसो मन्दबुद्धिश्च, सुखितो व्याधितस्तथा ।

निद्रालुः कामलुब्धश्च, षडेते शास्त्रवर्जिताः ॥ ३७६ ॥

समानता बुरी है ।

राजा राजानमालोक्य, वैद्यो वैद्यं नटो नटम् ।

भिक्षुको भिक्षुकं दृष्ट्वा, श्वानवत् घुर्घुरायते ॥ ३७७ ॥

कीसके लीये कैसा धन अच्छा है ।

ब्राह्मणानां धनं विद्या, क्षत्रियाणां धनं धनुः ।

ऋषीणां च धनं सत्यं, योषितां यौवनं धनम् ॥ ३७८ ॥

परमात्मा कोण है ? ।

दूषणोभ्यो विनिर्मुक्तो-ऽष्टादशभ्यो भवेद्धि यः ।

प्रातिहार्याष्टकैर्युक्तः, परमात्मा स उच्यते ॥ ३७९ ॥

श्री आदीश्वर स्तुति ।

श्रीशत्रुंजयभूषणं जिनवरं श्रीनाभिभूपात्मजं,

सेन्द्रैर्नाकिवरैर्नेरेन्द्रनिकरैर्भक्त्या प्रणुन्नैर्नतम् ।

ज्ञानं यस्य त्रिकालवस्तुविषयं लोकेतराभाषकं,

सर्वेषां हितदं कृपारसमयं वन्दे तमादीश्वरम् ॥३८०॥

विद्या-प्रशंसा ।

विद्या नाम नरस्य कीर्तिरतुला भाग्यक्षये चाश्रयो,

धेनुः कामदुघा रतिश्च विरहे नेत्रं तृतीयं च सा ।

सत्कारायतनं कुलस्य महिमा रत्नैर्विना भूषणं,

तस्मादन्यमुपेक्ष्य सर्वविषयं विद्याधिकारं कुरु ॥३८१॥

लोभनिन्दा ।

अतिलोभो न कर्त्तव्यश्चक्रं भ्रमति मस्तके ।

अतिलोभप्रसादेन, सागरः सागरं गतः ॥ ३८२ ॥

मालवदेश प्रशंसा ।

मालवे पञ्चरत्नानि कंट भाटा पर्वताः ।

चतुर्थं वस्त्रहरणं पञ्चमं प्राणघातकाः ॥ ३८३ ॥

अज्ञान—निंदा ।

येषां न विद्या न तपो न दानं
ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।
ते मृत्युलोके भुवि भारभृता
मनुष्यरूपेण मृगाश्चरन्ति ॥ ३८४ ॥

नरक प्राप्ति कैसे होती है ? ।

तिलसिक्तेन मात्रेण, अन्नं भुञ्जन्ति ये नराः ।
ते नरा नरकं यान्ति, यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ३८५ ॥

वीरस्तुति ।

धर्मोपदेशनविधौ रदनाच्छकान्तिः,
सान्द्रोद्यती जनतनूर्विशदीचकार ।
अन्तर्विशुद्धिकरगीर्विजिगीषयेव,
यस्य श्रियं जिनपतिस्तनुतात् स वीरः ॥ ३८६ ॥

विना अग्निका दाह ।

पुत्रश्च मूर्खो विधवा च कन्या,
शठं च मित्रं चपलं कलत्रम् ।
विलासकालेऽपि दरिद्रता च,
विनाऽग्निना पञ्च दहन्ति देहम् ॥ ३८७ ॥

सज्जनका सज्जनत्व ।

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः,
प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः ।

विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः,
प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति ॥ ३८८ ॥

धूर्त कौन है ? ।

नराणां नापितो धूर्तः, पक्षिणां चैव वायसः ।
चतुष्पदे शृगालस्तु, स्त्रीणां धूर्ता च मालिनी ॥ ३८९ ॥

विद्या आदि का मूळ क्या ?

विज्ज्ञामूलं च विनश्रो, लच्छीमूलं तहा अवीसासो ।
भवमूलं महिलाश्रो, दानमूलं च किच्चीश्रो ॥ ३९० ॥

नरककी आगाही ।

अत्यन्तकोपः कटुका च वाणी,
दरिद्रता च स्वजनेषु वैरम् ।
नीचप्रसंगः कुलहीनसेवा,
चिह्नानि देहे नरकस्थितानि ॥ ३९१ ॥

कैसी लक्ष्मी अच्छी है ? ।

किं तथा क्रियते लक्ष्म्या, या वधूरिव केवला ।
या च वेश्येव सामान्या, पथिकैरुपभुज्यते ॥ ३९२ ॥

निन्दनीय क्या है ? ।

किं गीतं कण्ठहीनस्य, किं रूपं गुणहीनस्य ।
किं धनं दानहीनस्य, मानहीनस्य भोजनम् ॥ ३९३ ॥

वृद्धत्व प्रशंसा ।

वयोवृद्धास्तपो वृद्धा, राजवृद्धा बहुश्रुताः
सर्वेऽपि धनवृद्धस्य, द्वारे तिष्ठन्ति किङ्कराः ॥ ३९४ ॥

ज्यादा भोजन और बोलना मरण के लीये है ।

अतिभुक्तमतीवोक्तं, प्राणिनां मरणप्रदम् ।
न कार्योऽत्र स्मयो येन, बहुरत्ना वसुंधरा ॥ ३९५ ॥

युक्ति प्रशंसा ।

उपायेन प्रकर्तव्यं, न शक्यं यत्पराक्रमैः ।
अभीप्सितानि सिध्यन्ति, जने हास्यं न जायते ॥३९६॥

दश अवतार ।

मत्स्यः कूर्मो वराहश्च, नरसिंहोऽथ वामनः ।
रामो रामश्च कृष्णश्च, बुद्धः कल्की च ते दश ॥३९७॥

सज्जनो के लक्षण ।

तृष्णां छिन्धि भज चर्मां जहि मदं पापे रतिं मा कृथाः,
सत्यं ब्रह्मनुयाहि साधुपदवीं सेवस्व विद्वज्जनान् ।
मान्यान्मानय विद्विषोऽप्यनुनय प्रच्छादय स्वान्गुणान्,
कीर्तिं पालय दुःखिते कुरु दयामेतत्सतां लक्षणम् ॥३९८॥
आसीदिदं तमोभूत-मप्रज्ञातमलक्षणम् ।
अप्रतर्क्यमविज्ञेयं, प्रसुप्तमिव सर्वतः ॥ ३९९ ॥

तस्मिन्नेकार्णवीभूते, नष्टस्थावरजङ्गमे ।
नष्टामरनरे चैव, प्रनष्टोरगराक्षसे ॥ ४०० ॥
केवलं गह्वरीभूते, महाभूतविवर्जिते ।
अचिन्त्यात्मा विभ्रुस्तत्र, शयानस्तप्यते तपः ॥४०१॥
तत्र तस्य शयानस्य, नाभेः पद्मं विनिर्गतम् ।
तरुणारविमण्डलनिभं, हृद्यं काञ्चनकर्णिकम् ॥४०२॥
तस्मिन् पद्मे भगवान्, दण्डी यज्ञोपवीतसंयुक्तः ।
ब्रह्मा तत्रोत्पन्नस्तेन जगन्मातरः सृष्टाः ॥ ४०३ ॥
अदितिः सुरसङ्घानां दितिरसुराणां मनुर्मनुष्याणाम् ।
विनता विहङ्गमानां माता विश्वप्रकाराणाम् ॥ ४०४ ॥
कद्रूः सरीसृपाणां सुलसा माता च नागजातीनाम् ।
सुरभिश्चतुष्पदानामिला पुनः सर्वबीजानाम् ॥ ४०५ ॥

ईश्वर सर्वव्याप्त है ।

जले विष्णुः स्थले विष्णुर्विष्णुः पर्वतमस्तके ।
ज्वालामालाकुले विष्णुः, सर्वं विष्णुमयं जगत् ॥४०६॥

ईश्वर सर्वत्र है ।

अहं च पृथिवी पार्थ ! वाय्वग्निजलमप्यहम् ।
वनस्पतिगतश्चाहं, सर्वभूतगतोऽप्यहम् ॥ ४०७ ॥

कामदेव कैसा नीच है ।

कृशः काणः खञ्जः श्रवणरहितः पुच्छविकलः,
क्षुधाक्षामो जीर्णः पिठरककपालार्पितगलः ।

ब्रह्मैः पूयङ्गिभैः कृमिकुलशतैरावृततनुः,

शुनीमन्वेति श्वा हतमपि च हन्त्येव मदनः ॥४०८॥

साधुकी निन्दा नहीं करना ।

देवनिन्दा च दारिद्री, गुरुनिन्दा च पातकी ।

धर्मनिन्दा भवेत् कुष्ठी, साधुनिन्दा कुलक्षयः ॥४०९॥

यह सब नरकमें जाते है ।

स्वामिद्रोही कृतघ्नश्च, येन (यो हि) विश्वासघातकः ।

ते नरा नरकं यान्ति, यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ४१० ॥

मूर्ख हित करनेवाला होनेपर मित्रके लायक नहीं है ।

पण्डितोऽपि वरं शत्रुर्न मूर्खो हितकारकः ।

वानरेण हतो राजा, विप्रचौरेण रक्षितः ॥ ४११ ॥

धर्मकथा से मूर्ख को लाभ नहीं होता ।

किं मौक्तिहारं न च मर्कटस्य,

मिष्टान्नपानं न च गर्दभस्य ।

अन्धस्य दीपं बधिरस्य गीतं ।

मूर्खस्य किं धर्मकथाप्रसंगः

॥ ४१२ ॥

कोनसा द्रव्य उत्तम है ।

उत्तमं स्वार्जितं द्रव्यं, मध्यमं पितुरर्जितम् ।

अधमं मातृवित्तं च, स्त्रीवित्तं (स्वसुरवित्तं)

चाधमाधमम् ॥ ४१३ ॥

दरिद्रको मान नहीं मीलता ।

आदरं लभते लोके, न कापि धनवर्जितः ।

कान्तिहीनो यथा चन्द्रो, वासरे न लभते प्रथाम् ॥४१४॥

दुर्जनका संग नहीं करना ।

दुर्जनः परिहर्तव्यो, विद्यया भूषितोऽपि सन् ।

मणिना भूषितः सर्पः, किमसौ न भयङ्करः ॥ ४१५ ॥

प्राण और धनको कोण हरण करता है ?

वैद्यराज ! नमस्तुभ्यं, यमराजसहोदर ।

यमस्तु हरते प्राणान्, त्वं च (वैद्यः) प्राणान्

धनानि च ॥ ४१६ ॥

मांसाहारी क्रूर होता है ।

कामलुब्धे कुतो लज्जा, धर्महीने कुतः क्रिया ।

मद्यपाने कुतः शौचं, मांसाहारे कुतो दया ॥ ४१७ ॥

कामावस्था ।

मुण्डं शिरो वदनमेतदनिष्टगन्धं,

भिन्नाशनेन भरणं च हतोदरस्य ।

गात्रं मलेन मलिनं गतसर्वशोभं,

चित्रं तथापि मनसो मदनेऽस्ति वाञ्छा ॥ ४१८ ॥

वचन से बदलना न चाईए ।

राज्यं यातु श्रियो यान्तु, यान्तु प्राणा विनश्वराः ।

या भया स्वयमेवोक्ता, वाचा मा यातु शाश्वती ॥४१९॥

निगुणी से क्या प्रयोजन ?

गुणेषु यत्नः क्रियतां, किमाटोपैः प्रयोजनम् ।

विक्रीयन्ते न धण्टाभि-र्गावः क्षीरविवर्जिताः ॥४२०॥

निन्दासे दूर रहना चाहिए ।

लोकाचारानुवृत्तिश्च, सर्वत्रौचित्यपालनम् ।

प्रवृत्तिर्गर्हिते नेति, प्राणैः कण्ठगतैरपि ॥ ४२१॥

शिवभक्तिः ।

यत्र जीवः शिवस्तत्र न भेदः शिवजीवयोः ।

न हिंस्यात् सर्वभूतानि शिवभक्तिचिकीर्षकः ॥ ४२२ ॥

मोक्षको सब कोई चाहता है ।

यथामृतरसास्वादी, नान्यत्र रमते जनः ।

तथा मुक्तिसुखाभिज्ञो, रज्यते न सुखान्तरे ॥ ४२३ ॥

कम निद्रावालेका धन्य है ।

मत्सेभकुम्भपरिणाहिनि कुङ्कुमाद्रैः,

कान्तापयोधरयुगे रतिखेदखिन्नः ।

वक्षो निधाय भुजपञ्जरमध्यवर्ती,

धन्यः क्षपां क्षपयति क्षणलब्धनिद्रः ॥ ४२४ ॥

उद्यमके विना सब नकमा है ।

उद्यमेन विना राजन्, सिद्ध्यन्ति न मनोरथाः ।

कातरा इति जल्पन्ति यद्भाव्यं तद्भविष्यति ॥ ४२५ ॥

कुलीन पुरुष नीतिको नहिं छोडते ।

वनेऽपि सिंहा मृगमांसभक्ष्या, बुभुक्षिता नैव तृणं चरन्ति ।
एवं कुलीना व्यसनाभिभूता, न नीतिमार्गं परिलङ्घयन्ति, ॥

कालवशात् बडा छोटा और छोटा बढा होता है ।

रामस्य व्रजनं बलेर्नियमनं पाण्डोः सुतानां वनं,
वृष्णीनां निधनं नलस्य नृपते राज्यात्परिभ्रंशनम् ।
नाट्याचार्यकमर्जुनस्य पतनं संचिन्त्य लङ्केश्वरे,
सर्वं कालवशाज्जनोऽत्र सहते कः कं परित्रायते ॥४२७॥

पुरुषका पतन कब होता है ।

सन्मार्गे तावदास्ते प्रभवति पुरुषस्तावदेवेन्द्रियाणां,
लज्जां तावद्विधत्ते विनयमपि समालम्बते तावदेव ।
भ्रूचापाकृष्टमुक्ताः श्रवणपथजुषो नीलपक्षमाण एते,
यावल्लीलावतीनां हृदि न धृतिमुषो दृष्टिबाणाः पतन्ति ॥४२८॥
दान से अच्छा सुख मीलता ।

न्यस्तो हन्त यदेन्द्रजालविदुषा मोहेन बन्धो दृशां,
दृष्टाः काश्चन चन्द्रचम्पकनिभाकारास्तदा योषितः ।
सम्प्रत्यत्र विवेकमन्त्रपयसा ध्वस्ते यथावस्थितं,
तत्कार्येषु वसात्वगस्थिपिशितस्तोमादि संलक्ष्यते ॥४२९॥
वस्त्रं पात्रं भक्तपानं पवित्रं, स्थानं ज्ञानं भेषजं पुण्यहेतुः ।
ये यच्छन्ति स्वात्मभावैकसारं ते सर्वाङ्गं सौख्यमासादयन्ति

शक्यो वारयितुं जलेन हुतशुक् छत्रेण सूर्यातपो,
नागेन्द्रो निशिताङ्कुशेन समदो दण्डेन गोगर्दभौ ।
व्याधिर्भेषजसंग्रहैश्च विविधैर्मत्रप्रयोगैर्विषं,
सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रनिहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधम् ॥४३१॥

तीर्थयात्रा कीस को फलदायी होती है ?

मद्यमांसाशनं रात्रौ भोजनं कन्दमक्षणम् ।
ये कुर्वन्ति वृथा तेषां तीर्थयात्रा जपस्तपः ॥ ४३२ ॥
वृथा चैकादशी प्रोक्ता वृथा जागरणं हरेः ।
वृथा च पौष्करी यात्रा वृथा चान्द्रायणं तपः ॥ ४३३ ॥
देवानन्दोदरे श्रीमान्, श्वेतषष्ठ्यां सदा शुचिः ।
अवतीर्णोऽसि मासस्याषाढस्य शुचिता ततः ॥ ४३४ ॥
त्रिशला सर्वसिद्धेच्छा त्रयोदश्यामभूद्यतः ।
तवावतारस्तेनैषा सर्वसिद्धा त्रयोदशी ॥ ४३५ ॥
शुक्लत्रयोदश्यां यश्चापलं मेरुं प्रचालयन् ।
चित्रं कृतवांस्तद्योगाच्चैत्रमासोऽपि कथ्यते ॥ ४३६ ॥
यस्याद्यदशम्यां दुर्ग-मोक्षमार्गस्य शीर्षकम् ।
चारित्र्यमादत्तं युक्ता, मासोऽस्य मार्गशीर्षता ॥ ४३७ ॥
दशम्यां यस्य शुक्लायां, केवलश्रीरहो त्वया ।
व्याहृता तेन मासोऽस्य, युक्ता माधवता प्रभो ! ॥४३८॥
तव निर्वाणकल्याणं, यद्दिनमागमिष्यति ।
ततो न वेधि नाथोऽहं, मादृशोऽध्यक्षवेदिनः ॥ ४३९ ॥

सर्वदेव नमस्कार ।

भवबीजाङ्कुरजनना रागाद्याः क्षयमुपागता यस्य ।
ब्रह्मा वा विष्णुर्वा हरो जिनो वा नमस्तस्मै ॥ ४४० ॥
जुगुप्साभयाज्ञाननिद्राविरत्यंगभूहास्यसुखैः ।
द्वेषमिथ्यात्वरार्गैर्नयोऽस्त्यरत्यरत्यरायैः ॥ ४४१ ॥
सिषेवे स एव परात्मगतिः मे जिनेन्द्रः ।

ईश्वर सब के लीये समान है, मान्यता भिन्न २ है ।

यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदांतिनो,
बौद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्त्तेति नैयायिकाः ।
अर्हन्नित्यथ जैनशासनरताः कर्मेति मीमांसकाः,
सोऽयं वो विदधातु वाञ्छितफलं त्रैलोक्यनाथो हरिः ४४२
काम क्या नहीं करता ?

ये रामरावणादीनां, संग्रामाग्रस्तमानवाः ।

श्रूयन्ते स्त्रीनिमित्तेन, तेषु कामो निबन्धनम् ॥ ४४३ ॥

स्त्री का विश्वास कोण कर सकता ।

दुर्गाहं हृदयं यथैव वदनं यदर्पणान्तर्गतं,
भावः पर्वतमार्गदुर्गविभ्रमः स्त्रीणां न विज्ञायते ।
चित्तं पुष्करपत्रतोयतरलं, नैकत्र संतिष्ठते,
नार्यो नाम विषाङ्कुरैरिव लता दोषैः समं वर्धिताः ॥ ४४४ ॥
कश्चित् काननकुञ्जरस्य भयतो नष्टः कुबेरालयः,
शाखासु ग्रहणं चकार फणिनः कूपे त्वधो दृष्टवान् ।

वृद्धो वारणकम्पितोऽथ मधुनो बिन्दुर्नितो लेटि सः,
लुब्धश्चामरशब्दितोऽपि न ययौ संसारसक्तो यथा ४४५
प्रशंसा कीसकी करनी चाहीये ।

लोकेभ्यो नृपतिस्ततोऽपि च वरश्चक्री ततो वासवः ।
सर्वेभ्योऽपि जिनेश्वरः समधिको विश्वत्रयीनायकः ॥
सोऽपि ज्ञानमहोदधिं प्रतिदिनं सङ्गं नमस्यत्यहो ।
वीरस्वामिवदुन्नतिपदं यः स प्रशस्यः चित्तौ ॥ ४४६ ॥
विधि की बलिहारी ।

शशिनि खलु कलङ्कः कण्टकाः पद्मनाले,
युवतिकुचनिपातः पकता केशजाले ।
जलधिजलमपेयं पण्डिते निर्धनत्वं,
वयसि धनविवेको निर्विवेको विघाता ॥ ४४७ ॥
कवि कालिदास प्रप्ति उनकी स्त्रीका प्रश्न ।

अनिलस्यागमो नास्ति द्विपदं नैव दृश्यते ।
वारिमध्ये स्थितं पद्मं कम्पितं केन हेतुना ॥ ४४८ ॥
कवि कालिदास का प्रत्युत्तर ।

पावकोच्छिष्टवर्णोऽयं, शर्वरीकृतबन्धनः ।
मोक्षं न लभते कान्ते, ! कम्पितं तेन हेतुना ॥ ४४९ ॥
सामान्य हास्य भी उपयोगी है ।

गुरुणापि समं हास्यं, कर्त्तव्यं कुटिलं विना ।
परिहासविहीनस्य, जन्तोर्जन्म निरर्थकम् ॥ ४५० ॥

महासती कैसी होती है ।

पङ्क्तुं मूकं च कुब्जं च, कुष्ठाङ्गं व्याधिपीडितम् ।

आपत्सु च गतं नाथं, न त्यजेत् सा महासती ॥४५१॥

सज्जन और दुर्जन का फरक ।

तुष्यन्ति भोजनैर्विप्रा, मयूरा घनगर्जितैः ।

साधवः परकन्यायैः, खलाः परविपत्तिभिः ॥ ४५२ ॥

तप से क्या होता है ?

सुखस्य दुःखस्य न कोऽपि दाता, परो ददातीति कुबुद्धिरेषा ।

पुराकृतं कर्म तदेव भुज्यते, दुष्कर्म नूनं तपसा च हीयते ।

बुद्धिशाली इतनी वस्तु गोपाता है ।

अर्थनाशं मनस्तापं, गृहे दुश्चरितानि च ।

वञ्चनं चापमानं च, मतिमान्न प्रकाशयेत् ॥ ४५४ ॥

सच्चा पाण्डित्य क्या है ।

स्वकार्यपरकार्येषु, यस्य बुद्धिः स्थिरा भवेत् ।

तस्य चेवेह पाण्डित्यं, शेषाः पुस्तकवाचकाः ॥ ४५५ ॥

गुरु की अवज्ञा करनेवाले की क्या दशा होती है ।

एकाक्षरप्रदातारं, यो गुरुं नैव मन्यते ।

श्चानयोनिशतं गत्वा, याति चाण्डालयोनिषु ॥ ४५६ ॥

नीच पुरुष की उपर सज्जनो का उपकार ।

अनर्थाय भवेत्कीचेषूपकारः सतामपि ।

पक्षान्तरक्षितौ हंसमाखुः शीघ्रममारयत् ॥ ४५७ ॥

पूर्व पुण्य का फल एसा होता है ।

भीमं वनं भवति तस्य पुरं प्रधानं,
सर्वो जनः सुजनतामुपयाति तस्य ।
कृत्स्ना च भूर्भवति सन्निधिरत्नपूर्णा,
यस्यास्ति पूर्वसुकृतं विपुलं नरस्य ॥ ४५८ ॥

कवि कालिदास जगमशहूर कैसे हुए ।

काव्येषु नाटकं रम्यं, तत्र रम्यं शकुन्तलम् ।
तत्रापि च चतुर्थोङ्कस्तत्र श्लोकचतुष्टयम् ॥ ४५९ ॥

शकुन्तला के जाने से सब को दुःख होता है ।

यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयं संस्पृष्टमुत्कण्ठया,
कण्ठस्तम्भितवाष्पवृत्तिकलुषश्चिन्ताजडं दर्शनम् ।
वैक्लव्यं मम तावदीदृशमपि (मिदं) स्नेहादरण्यौकसः,
पीड्यन्ते गृहिणः कथं न तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः ॥४६०॥

शकुन्तला का वृद्धादिसे स्नेह ।

पातुं न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीतेषु या,
नादत्ते प्रियमण्डनापि भवतां स्नेहेन या पल्लवम् ।
आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्या भवत्युत्सवः,
सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनुज्ञायताम् ॥४६१॥
अस्मान् साधु विचिन्त्य संयमधनानुचैः कुलं चात्मन-
स्त्वय्यस्य कथमप्यबान्धवकृतां स्नेहप्रवृत्तिञ्च ताम् ।

सामान्यप्रतिपत्तिपूर्वकमियं दारेषु दृश्या त्वया,
भाग्यायत्तमतः परं न खलु तद्वाच्यं वधूवन्धुभिः ॥४६२॥
शुश्रूषस्व गुरुन् कुरु प्रियसखीवृत्ति सपत्नीजने,
भर्तुर्विप्रकृतापि रोषणतया सा स्म प्रतीपं गमः ।
भूयिष्ठं भव दक्षिणा परिजने भोगेष्वनुत्सेकिनी,
यान्त्येवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः ॥४६३॥
सर्वाभिरपि नैकोऽपि तृप्यत्येकापि नाखिलैः,
द्वितीयं द्वावपि द्विष्टः धिग् धिक्कायविडम्बनाम् ॥४६४॥

कामी के लीये और क्या अच्छा होता हे ?

मांसासृग्पूतिपिण्डेषु, चर्मणा वेष्टितेषु वै ।
पयोधरेषु रागान्धा ब्रूत किं रामणीयकम् ॥ ४६५ ॥

जैनको यह पालन करना चाहिए ।

अहिंसा सत्यमस्तेयं, ब्रह्मचर्यमसंचयः ।
मद्यमांसमधुत्यागो, रात्रिभोजनमेव च ॥ ४६६ ॥

इन के पर देव भी नाराज होते हैं ।

चौराणां वञ्चकाणां च, परदारापहारिणाम् ।
निर्दयानां च निःस्वानां, न तुष्यन्ति सुराः कदा ॥४६७॥
कर्मरिपु से कोई भी मुक्त नहीं हो सकता ।

राजानः खेचरेन्द्राश्च केशवाश्चक्रवर्तिनः ।
देवेन्द्रा वीतरागाश्च, मुच्यन्ते नैव कर्मणा ॥ ४६८ ॥

सब शत्रु से कामशत्रु बहोत खराब है ।

दुर्जयोऽयमनंगो हि, विषमा कामवेदना ।

कृत्याकृत्यं न जानाति, भूतग्रस्त इव भ्रमेत् ॥ ४६९ ॥

शरीर अनित्य है, धर्म नित्य है ।

अनित्यानि शरीराणि विभवो नैव शाश्वतः ।

नित्यं सन्निहितो मृत्युः, कर्त्तव्यो धर्मसङ्ग्रहः ॥ ४७० ॥

लक्ष्मीदेवी इतने की पास नहीं जाती ।

कुचेलिनं दन्तमलावधारिणं, बह्वाशनं निष्ठुरवाक्यभाषिणम् ।

सूर्योदये चास्तमने च शायिनं, विमुञ्चति श्रीर्यदि चक्रपा-

यिनम् ॥ ४७१ ॥

सम्यक्त्व क्या है ?

या देवे देवता बुद्धि-गुरौ च गुरुतामतिः ।

धर्मे च धर्मधीः शुद्धा, सम्यक्त्वमिदमुच्यते ॥ ४७२ ॥

घनका व्यय कहां करना ?

व्याजे स्याद् द्विगुणं वित्तं, व्यवसाये चतुर्गुणम् ।

क्षेत्रे शतगुणं प्रोक्तं, पात्रेऽनन्तगुणं तथा ॥ ४७३ ॥

न्यायी पुरुष क्या करता है ।

निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा स्तुवन्तु,

लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम् ॥ ४७४ ॥

अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा,

न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥ ४७५ ॥

सज्जनों के संसर्ग का फल ।

महानुभावसंसर्गः, कस्य नोन्नतिकारकः ।

रथ्याम्बु जाह्नवीसङ्गात्रिदशैरपि वन्द्यते ॥ ४७६ ॥

दुर्जनोंकी संगति नहीं करना ।

वरं पर्वतदुर्गेषु, भ्रान्तं वनचरैः सह ।

न मूर्खजन संपर्कः, सुरेन्द्रभवनेष्वपि ॥ ४७७ ॥

रात्रिभोजन नरक का द्वार है ।

चत्वारो नरकद्वारा, प्रथमं रात्रिभोजनम् ।

परस्त्रीसेवनं चैव, संधानानन्तकायकम् ॥ ४७८ ॥

पात्र देखके उपदेश चाहिए ।

यो यथा येन बुध्येत तं तथा बोधयेद् बुधः

दग्धकाकादिजटिनो यथा विज्ञेन बोधिताः ॥ ४७९ ॥

वेश्या अग्नि की ज्वाला है ।

वेश्यासौ मदनज्वाला, रूपेन्धनसमोधिता ।

कामिभिर्यत्र हूयन्ते, यौवनानि धनानि च ॥ ४८० ॥

भाग्य की परीक्षा दुसरे स्थानमें जाके करनी चाहिए ।

गन्तव्यं नगरशते विज्ञानशतानि वीक्षितव्यानि ।

नरपतिशतं च सेव्यं स्थानान्तरितानि भाग्यानि ॥४८१॥

यह पांच पिता समान है ।

जनकश्चोपनेता च, यश्च विद्यां प्रयच्छति ।

अभयदाता भयत्राता, पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥४८२॥

साधारण द्रव्य से क्या फायदा ।

किं तथा क्रियते लक्ष्म्या, या वधूरिव केवला ।

या च वेश्येव सामान्या, पथिकैरुपभुज्यते ॥ ४८३ ॥

युवावस्था सब से श्रेष्ठ है ।

यौवनं सफलं भोगैः, भोगाः स्युः सफला धनैः ।

तद्विना मानुषं जन्म, जायते वनपुष्पवत् ॥ ४८४ ॥

हांसी से कर्मबन्ध होता है ।

हसन्तो हेलया जीवा, कर्मबन्धं प्रकुर्वते ।

तद्विपाको हि कार्येषु, रटद्भिरपि भुज्यते ॥ ४८५ ॥

गुणहीन शोभास्पद नहीं होता है ।

विभूतिस्त्यागशून्येव, सत्यशून्येव भारती ।

विद्या विनयशून्येव, न भाति स्त्री पतिं विना ॥ ४८६ ॥

पञ्चमो लोकपालस्त्वं, कृपालुः पृथिवीपतिः ।

दैवेनाहं पराभूतः, आगतः शरणं तव ॥ ४८७ ॥

दरिद्राधिगमे जीव-देहस्थाः पञ्च देवताः ।

सद्यो निर्गत्य गच्छन्ति, श्रो-ही-धी-कान्ति-कीर्त्तयः ॥ ४८८ ॥

धनाढ्यता राजकुले च मानं, प्रियानुकूला तनयो विनीतः ।

धर्मे मतिस्सजनसंगतिश्च, पद् स्वर्गलोका जगतीतलेऽपि ॥ ४८९ ॥

स्वार्थ नहीं छोडना चाहीए ।

अपमानं पुरस्कृत्य, मानं कृत्वा च पृष्ठतः ।

स्वार्थमालम्बयेत्प्राज्ञः, स्वार्थभ्रंशो हि मूर्खता ॥ ४९० ॥

मूर्ख पुत्र से कुलका नाश होता है ।

कुपुत्रेण कुलं नष्टं, जन्म नष्टं कुभार्यया ।

कुभोजनेन दिनं नष्टं, पुण्यं नष्टं कुकर्मतः ॥ ४९१ ॥

धर्म के बिना सुख नहीं मिलता ।

ग्रामो नास्ति कुतः सीमा, धर्मो नास्ति कुतः सुखम् ।

दानं नास्ति कुतः कीर्तिभार्या नास्ति कुतः सुतः ॥४९२॥

शास्त्र बुद्धिमानों का जीवन है ।

जीवन्ति सुधियः शास्त्रैः, व्यापारैर्वणिजां व्रजाः ।

करैर्विश्वंभराधीशाः, कपटैः कमलेक्षणाः ॥ ४९३ ॥

शक्ति का उपयोग करना चाहिए ।

द्वौ हस्तौ द्वौ च पादौ च, दृश्यते मनुजाकृतिः ।

अहो ! कपीन्द्र ! राजेन्द्र ! गृहं किञ्च करिष्यति ॥४९४॥

सूचिमुखे दुराचारे रण्डे पण्डितमानिनि ।

असमर्थो गृहकरणे, समर्थो गृहभङ्गने ॥ ४९५ ॥

मन चलायमान कैसे हो ।

पुष्पं दृष्ट्वा फलं दृष्ट्वा, दृष्ट्वा नारीं सुशोभिताम् ।

एतानि त्रीणि वने दृष्ट्वा, कस्य न चलते मनः ॥४९६॥

कामदेव क्या चीज है ।

सतीव्रतेऽग्नौ तृणयामि जीवितम् ।

स्मरस्तु किं वस्तु तदस्तु भस्म यः ॥ ४९७ ॥

सात प्रकारका चौर ।

चौरश्चौरापको मन्त्री, भेदज्ञः काणकक्रयी ।

अब्जदः स्थानदश्चैव, चौराः सप्तविधाः स्मृताः॥४६८॥

आलसीको ज्ञान नहीं होता ।

अलसस्य कुतो विद्या, अविद्यस्य कुतो धनम् ? ।

अधनस्य कुतो मित्र-ममित्रस्य कुतो बलम् ॥ ४९९ ॥

यह सातमें दया नहीं होती है ।

घृतकारस्तलारक्षस्तैलिको मांसविक्रयी ।

वार्धकी नृपतिर्वैद्यः, कृपया सप्त वर्जिताः ॥ ५०० ॥

मूर्ख की पास में वाणीविलास नकमा है ।

मूर्खाणामग्रतो वाचां, विलासो वाग्मिनां मुधा ।

लास्यं वेषसृजां वन्ध्यं, पुरतोऽन्धसभासदाम् ॥ ५०१ ॥

कीड़ी (चींटी) आदि पेट में न जाना चाहिए ।

मेघां पिपीलिका हन्ति, यूका कुर्याज्जलोदरम् ।

कुरुते मक्षिका वान्ति, कुष्ठरोगं च कोलिकः ॥ ५०२ ॥

बीछु की विडम्बना ।

कण्टको दारुखण्डश्च, वितनोति गलव्यथाम् ।

व्यञ्जनान्तर्निषतित-स्तालु विध्यति वृश्चिकः ॥ ५०३ ॥

रात्रिभोजनसे हानि ।

विलग्नश्च गले वालः, स्वरभङ्गाय जायते ।

इत्यादयो दृष्टदोषाः, सर्वेषां निशि भोजने ॥ ५०४ ॥

उलूक-काक-मार्जार-गृध्र-शम्बर-शूकराः ।

अहि-वृश्चिक-गोधाश्च, जायन्ते रात्रिभोजनात् ॥ ५०५ ॥

नैवाद्भुतिर्न च स्नानं, न श्राद्धं देवतार्चनम् ।

दानं वा विहितं रात्रौ भोजनं च विशेषतः ॥ ५०६ ॥

स्त्रीके स्वाभाविक दोष ।

अनृतं साहसं माया, मूर्खत्वमतिलोभता ।

अंशाचं निर्दयत्वं च, स्त्रीणां दोषाः स्वभावजाः ॥ ५०७ ॥

विश्वास नहीं करने लायक कोण है ? ।

विद्युल्लताचञ्चलताश्रयाणां, स्त्रीणां नृपाणामथ दुर्जनानाम् ।

स्वार्थप्रियाणां परवञ्चकानां, कुर्वीत विश्वासमहो न धीमान् ॥

देवता को कैसे वस करना ? ।

कूटेन कूटं विजयेत् धीमान्, सत्ये च सत्यं रचयेत् प्रपञ्चम् ।

विगन्धधूपेन जयेत् पिशाचान्, सुगन्धधूपेन जयेद्भि देवान् ॥

याचक की पहेचाण ।

गतेर्भङ्गः स्वरो हीनो, गात्रे स्वेदो महद्भयम् ।

मरण्ये यानि चिह्नानि, तानि चिह्नानि याचके ॥ ५१० ॥

सहमी का निवास कहां होता है ? ।

गुरवो यत्र पूज्यन्ते, यत्र वित्तं नयार्जितम् ।

अदन्तकलहो यत्र, शक्र ! तत्र वसाम्यहम् ॥ ५११ ॥

श्रेष्ठ क्या है ? ।

वरं मौनं कार्यं, न च वचनमुक्तं यदनृतं,

वरं प्राणत्यागो, न च पिशुनवाक्येष्वभिर्हृदिः ।

वरं भिक्षाशित्वं, न च परधनास्वादनसुखं,

वरं वासोऽरण्ये, न पुनरविवेकाधिपपुरे ॥ ५१२ ॥

धन का माहात्म्य ।

वरं वनं व्याघ्रगजेन्द्रसेवितं,

द्रुमालयं पक्कफलाम्बुभोजनम् ।

तृणानि (वसनं) शय्या परिधानवल्कलं,

न बन्धुमध्ये धनहीनजीवनम् ॥ ५१३ ॥

कन्दमूलमिषेध ।

पुत्रमांसं वरं भुक्तं, न तु मूलकभक्षणम् ।

भक्षणाभ्रकं गच्छेत्, वर्जनात् स्वर्गमाप्नुयात् ॥ ५१४ ॥

कुवे वगेरे में स्नान करना अच्छा नहीं है ।

कूपेषु ह्यधमं स्नानं, वापीस्नानं च मध्यमम् ।

तटाके वर्जयेत् स्नानं, नद्याःस्नानं न शोभनम् ॥ ५१५ ॥

स्वार्थवरा सब कुछ होता है ।

वृक्षं क्षीणफलं त्यजन्ति विहगाः, शुष्कं सरः सारसाः,
निर्द्रव्यं पुरुषं त्यजन्ति गणिका, भ्रष्टं नृपं सेवकाः ।
निर्गन्धं कुसुमं त्यजन्ति मधुपा, दग्धं वनान्तं मृगाः,
सर्वे स्वार्थवशाज्जनोऽभिरमते, नो कस्यचिद्(को) वल्लभः ॥ ५१६ ॥

मनुष्यादि को पीडाभूत क्या है ? ।

अध्वा जरा मनुष्याणां, हस्तिनां बन्धनं जरा,
अभोगेन जरा स्त्रीणां, संभोगो वाजिनां जरा ॥ ५१७ ॥

आगे बढा हुआ क्या करता है ? ।

प्रवर्धमानः पुरुषस्त्रयाणामुपघातकः ।
पूर्वोपार्जितमित्राणां, दाराणामथ वेशमनाम् ॥ ५१८ ॥

राजा को इतने मित्र नहीं होना चाहिए ।

वैद्यो गुरुश्च मन्त्री च, यस्य राज्ञः प्रियंवदाः ।
शरीरधर्मकोशेभ्यः, क्षिप्रं स परिहीयते ॥ ५१९ ॥

सज्जन और दुर्जन का भेद ।

अपराधशतं साधुः, सहेतैकोपकारतः ।
शतं चोपकृतीर्नीचो, नाशयेदेकदुष्कृतात् ॥ ५२० ॥
दृष्टानपि सतो दोषान् मन्यन्ते नहि रागिणः ॥ ५२१ ॥

सब धर्मवालोंको क्या प्रिय है ? ।

पञ्चैतानि पवित्राणि, सर्वेषां धर्मचारिणाम् ।
अहिंसा सत्यमस्तेयं, त्यागो मैथुनवर्जनम् ॥ ५२२ ॥

भूषण सच्चा क्या है ? ।

तृतीयं लोचनं ज्ञानं, द्वितीयो हि दिवाकरः ।
अचौर्यहरणं वित्तं, विना स्वर्णं हि भूषणम् ॥ ५२३ ॥

चतुरता कीससे आती है ?

देशाटनं पण्डितमित्रता च, वाराङ्गना राजसमाप्रवेशः ।
अनेकशास्त्रार्थविलोकनं च, चातुर्यमूलानि भवन्ति पञ्च ५२४।
स्वभाव का औषध नहीं होता है ।

काकः पद्मवने रतिं न कुरुते, हंसो न कूपोदके,
मूर्खः पण्डितसङ्गमे न रमते, दासो न सिंहासने ।
कुली सज्जनसङ्गमे न रमते, नीचं जनं सेवते,
या यस्य प्रकृतिः स्वभावजनिता, केनापि न त्यज्यते ॥५२५॥

बुद्धि भाग्याधीन है ।

ननिर्मितं न (नापि) च केन दृष्टं, न श्रूयते हेममयः कुरङ्गः ।
तथापि तृष्णा रघुनन्दनस्य, विनाशकाले विपरीतबुद्धिः

कलसे कार्य होता है बलसे नहीं ।

यस्य बुद्धिर्बलं तस्य, निर्बुद्धेस्तु कुतो बलम् ।
वने सिंहो मदोन्मत्तः, शशकेन निपातितः ॥ ५२८ ॥

भावी की पहचान ।

शिरसः स्फुरणे राज्यं, बाहोश्च प्रियमेलकः ।

चक्षुषः स्फुरणे प्रीति-रधरस्य प्रियागमः ॥ ५२६ ॥

सत्तर प्रकार का संयम ।

पञ्चाश्रवाद्विरमणं, पञ्चेन्द्रियनिग्रहः कषायजयः ।

दण्डत्रयविरतिश्चेति, संयमः सप्तदशभेदः ॥ ५३० ॥

लक्ष्मी का त्याग करनेवाला कैसा होता है ? ।

उत्पादिता स्वयमियं यदि तत्तनूजा,

तातेन वा यदि तदा भगिनी खलु श्रीः ।

यद्यन्यसंगमवती च तदा परस्त्री,

तस्यागबद्धमनसः सुधियो भवन्ति ॥ ५३१ ॥

राग और द्वेष से युक्त को कोण बुद्धिमान नमेगा ?

शक्रं वज्रधरं (बलं) हरं हलधरं विष्णुं च चक्रायुधं,

स्कन्दं शक्तिधरं श्मशाननिलयं रुद्रं त्रिशूलायुधम् ।

एतान्दोषभयार्दितान् गतघृणान् बालान् विचित्रायुधान्,

नानाप्राणिषु चोद्यतप्रहरणान् कस्तान्नमस्येद् बुधः ॥ ५३२ ॥

पश्चाद्दत्तं परैर्दत्तं, लभ्यते वा न लभ्यते ।

स्वहस्तेन च यद् दत्तं, लभ्यते तन्न संशयः ॥ ५३३ ॥

रत्न उपद्रवरहित नहीं होते हैं ।

चन्द्रे लाञ्छनता हिमं हिमगिरौ चारं जलं सागरे,

रुद्धाश्चन्दनपादपा विषधरैरम्भोरुहं कण्टकैः ।

स्त्रीरत्नेषु जरा कुचेषु पतनं विद्वत्सु दारिद्रता,
सर्वं रत्नमपद्रवेण सहितं दुर्वेधसा निर्मितम् ॥ ५३४ ॥
कर्णान्तायतलोचना शशिमुखी मत्तेभकुम्भस्तनी,
विम्बोष्ठी मृगराजपेशलकटी गाङ्गेयगौरधुतिः ।
शोणीभारघना मरालगमना कुन्दावदातद्विजा,
तन्वी पेशलपाणिपादयुगला कन्या न केषां मता ॥ ५३५ ॥
लोकः पृच्छति मे वार्तां, शरीरे कुशलं तव ।
कुतः कुशलमस्माकं, गलत्यायुर्दिने दिने ॥ ५३६ ॥
पुण्यं कीर्तिर्यशो लक्ष्मीः, स्वर्थाः साम्राज्यमद्भुतम् ।
प्रयांति मानतो हन्त, भवेद् दुर्गतिसंगतिः ॥ ५३७ ॥
श्रीशत्रुंजयशक्रवारणभवो मुक्तामणिः सच्छ्रियः,
श्रेणिः पुण्यनभोमणिः शुभयशोवेणिस्रिलोकीगुरुः ॥
श्रीमन्नाभिनरेन्द्रवंशजमणिः श्रीमान् युगादिः प्रभु-
र्देयात्सौख्यमखण्डितं कुवलयोद्धेधैकदोषामणिः ॥ ५३८ ॥

भव तरने में दान हि साधन है ।

दानं सिद्धिनिदानं हि, देयमत्र महाधिया ।
न तरन्ति विना दानं, प्राणिनो भवसागरम् ॥ ५३९ ॥

धर्मलाभ प्रशंसा ।

वश्यौषधं सर्वलक्ष्म्या, विपत्पन्नगगारुडम् ।
धर्मलाभं ददौ तस्मै, गुरुः संसारतारकम् ॥ ५४० ॥

गीत का महत्त्व ।

त्रैलोक्यवशकृद्गीतं, गीतं स्वर्गादिसौख्यकृत् ।

गीतं सर्वजनानन्दि, गीतं सर्वार्थसाधकम् ॥ ५४१ ॥

हिंसा निषेध ।

न कार्या सर्वथा हिंसा, नरकस्येव दूतिका ।

परपीडाकृतः पुंसः, प्रत्यासन्नो न धर्मराट् ॥ ५४२ ॥

गत समय फीर नहिं आता है ।

नाभ्यस्ता भ्रुवि वादिवृन्ददमनी विद्या विनीतोचिता,

खद्गाग्रैः करिकुम्भपीठदलनैर्नाकं न नीतं यशः ।

कान्ताकोमलपल्लवाधररसः, पीतो न चन्द्रोदये,

तारुण्यं गतमेव निःफलमहो, शून्यालये दीपवत् ॥५४३॥

मूर्ख लडके से लडका नहिं होना ही अच्छा है ।

वरं गर्भस्त्रावो वरमपि च नैवाभिगमनं,

वरं जातप्रेतो वरमपि च कन्यैव जनिता ।

वरं वन्ध्या भार्या वरमपि च गर्भेषु वसति-

र्न चाविद्वान्स्वरूपद्रविणगुणयुक्तोऽपि तनयः ॥ ५४४ ॥

वाताहारतया जगद्विषधरैराश्रास्य निःशेषितं,

ते ग्रस्ताः पुनरभ्रतोयकाणिका तीव्रव्रतैर्बहिभिः ।

तेऽपि क्रूरचमूरुचर्मवसनैर्नीताः क्षयं लुब्धकै-

र्दम्भस्य स्फुरितं विदन्नपि जनो जान्मो गुणानीहते ॥५४५॥

बिभेमि चिन्तामपि कर्तुमीदृशीं, चिराय चित्तापित्तनैषधेश्वरा ।
मृखालतन्तुच्छिदुरा सतीस्थितिर्लवादपि न्रुद्यति चापलादपि॥

उचित और अनुचित को कोण जानता है ? ।

किम् कुवलयनेत्राः सन्ति नो नाकनार्यः,

त्रिदशपतिरहल्यां तापसीं यत् सिषेवे ।

हृदयतृणकुटीरे दीप्यमाने स्मराग्रा-

वुचितमनुचितं वा वेत्ति कः पण्डितोऽपि ? ॥ ५४७ ॥

प्राकृत एव प्राप्ते द्रव्ये देदीप्यते न सत्पुरुषः ।

वारिणि तैलं विकसति, निर्मुक्तं स्त्यायते सर्पिः ॥ ५४८ ॥

धूमः पयोधरपदं कथमप्यवाप्य,

वर्षाम्बुभिः शमयति ज्वलनस्य तेजः ।

दैवादवाप्य कलुषप्रकृतिर्महत्त्वं,

प्रायः स्वबन्धुजनमेव तिरस्करोति

॥ : ४९ ॥

पुरुष-स्त्री संवाद ।

पाकं किं न करोषि पापिनि ! कथं ? , पापी त्वदीयः पिता,

रण्डे ! जल्पसि किं ? त्वदीयजननी, रण्डा त्वदीया स्वसा ।

निर्गच्छ स्वगृहाद् बहिर्मम गृहं, नेदं त्वदीयं गृहं,

हा ! हा ! नाथ ! ममापि देहि मरणं, शष्पं मदीयं गतम् । ५५० ।

जगन्नाथ कवि का कथन ।

न यांचे गजालिं न वा वाजिराजिम् ,

न वित्तेषु चित्तं मदीयं कदापि ।

इयं सुस्तनी मस्तकन्यस्तहस्ता,

लवङ्गी-कुरङ्गी-दृगङ्गी-करोतु

॥ ५५१ ॥

गुण-दुर्गुण होता है, दुर्गुण गुण बनता है ।

असंतुष्टा द्विजा नष्टाः, संतुष्टाश्च महीभुजः ।

सलज्जा गणिका नष्टा, निर्लज्जाश्च कुलाङ्गनाः ॥ ५५२ ॥

पुरुषार्थहीन से भाग्य भी चीडता है ।

त्रिषु श्यामां त्रिषु श्वेतां, त्रिषु ताम्रां त्रिषुभताम् ।

त्रिगंभीरां त्रिविस्तीर्णां, त्रयायतां त्रिक्रशीयसीम् ॥ ५५३ ॥

स्वर्गीय सुख ।

वापी कापि स्फुरति गगने तत्परं सूक्ष्मपद्मा,

सोपानालीमाधिगतवती काञ्चनीमैन्द्रनीली ।

अग्रे शैलौ सुकृतिसुगमौ चन्दनाच्छन्नदेशौ,

तत्रत्यानां सुलभममृतं सन्निधानात् सुधांशोः ॥ ५५४ ॥

उत्सङ्गे सिन्धुभर्तुर्भवति मधुरिपुर्गाढमाश्लिष्य लक्ष्मी-

मध्यास्ते वित्तनाथो निधिनिवहमुपादाय कैलासशैलम् ।

शक्रः कल्पद्रुमादीन् कनकशिखरिणोऽधित्यकासु न्यधासीत्,

धूर्तेभ्यस्त्रासमित्थं दधति दिविषदो मानवाः के वराकाः ॥

इच्छाकुवंश का व्रत ।

अथ स विषयव्यावृत्तात्मा यथाविधि सूनुवे,

नृपतिककुदं दत्त्वा यूने सिताऽऽतपवारणम् ।

मुनिवनतरुच्छायां देव्या तथा सह शिश्रिये,
गलितवयसामिच्चाकूणामिदं हि कुलव्रतम् ॥ ५५६ ॥

कवि-प्रशंसा ।

ते केचिदस्खलितबन्धनवप्रबन्ध-
सन्धानबन्धुरगिरः कवयो जयन्ति ।
येषामचर्वितरसापि चमत्करोति,
कर्णे कृतैव भणितिर्मधुरा सुधेव ॥ ५५७ ॥

एकः श्लोकवरो रसौघमधुरो हृद्यो वरं सत्कवे-
नैवेष्टः कुकवेः प्रलापबहुलः कृत्स्नः प्रबन्धोऽपि वा ।
बक्रोक्त्या वलितः महासरभसः पौराङ्गनाविभ्रमो,
हर्षोत्कर्षकरो यथा नहि तथा ग्रामीणवध्वारतम् ॥५५८॥
किं कवेस्तस्य काव्येन, किं काण्डेन धनुष्मतः ।
परस्य हृदये लगनं, न घूर्णयति यच्छिरः ॥ ५५९ ॥

बचन कैसा बोलना चाहिये ? ।

पिपासुता शान्तिमुपैति वारिजा,
न जातु दुग्धान्मधुनोऽधिकादपि ।
गुरोर्गिरः पल्लवनाऽर्थलाघवे,
मितं च सारं च वचो हि वाग्मिता ॥ ५६० ॥

यदि स्वभावान्मनोज्ज्वलं कुलं ततस्तदुद्भावनमौचिती कुतः? ।
अथाऽवदातं तदहो विडम्बना तथा कथा प्रेष्यतयोपसेदुषः ॥
महाजनाचारपरम्परेदृशी स्वनाम नामाददते न साधवः ।
अतोऽभिघातुं न तदुत्सहे पुनर्जनः किलाचारमुचं विगायति ।

विधि की बलिहारी ।

पुरा गर्भादिन्द्रो द्युकुलितकरः किङ्कर इव,
स्वयं स्रष्टा सृष्टेः पतिरथ निधीनां निजसुतः ।
दुधित्वा षण्मासान् स किल पुरुरव्याट जगतीं,
अहो ! केनाप्यस्मिन् विलसितमलङ्कयं हतविधेः ॥ ५६३ ॥

भङ्गोऽभूत् भरतेश्वरस्य सगरस्यापत्यशोको वने,
विभ्रान्तिः गृहिणी गृहाद्रघुपतेः पण्डोस्तु जामापदः ।
स्थानाद् विच्युतिरच्युतस्य महतामीदृग्विधा दुःस्थितिः,
को वाऽन्यः कुशली कृतीह बलवान् नान्यो बलीयान् विधेः ॥

अच्छी भावना ।

सस्वेषु मैत्रीं गुणिषु प्रमोदं, क्लिष्टेषु जीवेषु कृपापरत्वम् ।
माध्यस्थ्यभावं विपरीतवृत्तौ, सदा ममात्मा विदधातु देव ! ॥
ज्ञानावरणीयकर्म कैसे उत्पन्न होते है ? ।

ज्ञानस्य ज्ञानिनो वाऽपि, निन्दाप्रद्वेषमत्सरैः ।
उपघातैश्च विघ्नैश्च, ज्ञानघ्नं कर्म बध्यते ॥ ५६६ ॥

बुद्धिगम्य क्या है ? ।

तन्नेत्रैस्त्रिभिरीक्षते न गिरिशो नो पद्मजन्माऽष्टभिः,
स्कन्दो द्वादशभिर्न वा न मघवा चक्षुःसहस्रेण च ।
संभूयापि जगत्त्रयस्य नयनैस्तद्वस्तु नो वीक्ष्यते,
प्रत्याहृत्य दशः समाहितधियः पश्यन्ति य पण्डिताः

बुधा की पहेचाण ।

प्राक् पादयोः पतति खादति पृष्ठमांसं,
कर्णे कलं किमपि रौति शनैर्विचित्रम् ।

छिद्रं निरूप्य सहसा प्रविशत्यशङ्कं,
सर्वं खलस्य चरितं मशकः करोति ॥ ५६८ ॥

पश्य लक्ष्मण पम्पायां बकः परमधार्मिकः ।

शनैः शनैः पदं धत्ते जीवानां वधशङ्कया ॥ ५६९ ॥

सहवासी हि विजानाति सहवासिविचेष्टितम् ।

बकः किं वदर्यते राम ! येनासो निष्कुलीकृतः ॥ ५७० ॥

पश्यन्नपि न मन्येत यस्तस्मै स्वस्ति धीमते ॥ ५७१ ॥

विषय कैसा है ? ।

आपातमात्रमधुरा, परिणामेऽतिदारुणाः ।

शठवाच इवात्यन्तं, विषया विश्ववञ्चकाः ॥ ५७२ ॥

आयुष्यादि विनश्चर है ।

आयुर्धनं यौवनं च, स्पर्द्धयेव परस्परम् ।

सत्वरं गत्वराण्येव, संसारेऽस्मिन् शरीरिणाम् ॥ ५७३ ॥

समय समय का काम करता है ।

उपचितेषु परेष्वसमर्थतां व्रजति कालवशाद् बलवानपि ।

तपसि मन्दगभस्तिरभीषुमान्नाहि महाहिमहानिकरोऽभवत् ॥

को निर्दग्धस्त्रिपुरजयिना ? कश्च कर्णस्य हन्ता ?

नद्या; कूलं विघटयति कः कः परस्त्रीरतश्च ? ॥ ५७४ ॥

कः सन्नद्धो भवति समरे ?, कः प्रियश्चाङ्गनानां ?
को दुःसङ्गाद् भवति विदुषां ?, मानपूजापहारः ॥५७५॥
पुष्पेषु माता पुरुषायमाणा लज्जावती विश्वसृजं विलोक्य ।
नाभीसरोजे नयनं सुरोरेर्वाभितरं वारयति स्म वेगात् ॥५७६॥
जाता लता हि शैले, जातु लतायां न जायते शैलः ।
संप्रति तद्विपरीतं, कनकलतायां गिरिद्वयं जातम् ॥ ५७७ ॥
सहायक से शोभा बढ़ती है ।

वस्त्रहीनमलङ्कारं, घृतहीनं च भोजनम् ।
स्वरहीनं च गान्धर्वं, भावहीनं च मैथुनम् ॥ ५७८ ॥

ग्रन्थ की बोध देने की कुशलता ।

सद्गर्भबीजवपनानघकौशलस्य,
यल्लोकवान्धव ! तवापि खिलान्यभूवन् ।
तन्नाद्भुतं खगकुलेषु हि तामसेषु,
सूर्यांशवो मधुकरीचरणावदाताः ॥ ५७९ ॥

तावच्चंद्रबलं ततो गृहबलं ताराबलं भूबलं,
तावत्सिद्ध्यति वाञ्छितार्थमखिलं तावज्जनः सज्जनः ।
मुद्रामंडलमंत्रतंत्रमहिमा तावत्कृतं पौरुषं,
यावत्पुण्यामिदं सदा विजयते पुण्यक्षये क्षीयते ॥ ५८० ॥
धर्मोऽयं धनवल्लभेषु धनदः कामार्थिनां कामदः,
सौभाग्यार्थिषु तत्प्रदः किमपरं पुत्रार्थिनां पुत्रदः,

राज्यार्थिष्वपि राज्यदः किमथवा नानाविकल्पैर्नृणां,
 तत् किं यन्नकरोति किंच कुरुते स्वर्गापवर्गाद्यपि ॥५८१॥
 पत्नी प्रेमवती सुतः सुविनयो भ्राता गुणालंकृतः,
 स्निग्धो बंधुजनः सखापि चतुरो नित्यं प्रसन्नः प्रभुः ।
 निर्लोभानुचराः स्वबंधुसुमनः प्रायोऽत्र भोग्यं धनं,
 पुण्यानामुदयेन संततापिदं कस्यापि संपद्यते ॥ ५८२ ॥
 वापी वप्रविहारवर्णवनिता वाग्मी वनं वाटिका,
 विद्वद्(वैद्य)ब्राह्मणवादिवारिविबुधा वेश्या वणिग् वाहिनी ।
 विद्या वीरविवेकवित्तविनयो वाचंयमो वल्लिका,
 वस्त्रं वारणवाजिवेसरवरं राज्यं च वै शोभते ॥ ५८३ ॥
 राज्यं निःसचिवं गतप्रहरणं सैन्यं विनेत्रं मुखं,
 वर्षा निर्जलदा धनी च कृपणो भोज्यं तथाज्यं विना ।
 दुःशीला दयिता सुहृन्निवृत्तिमान् राजा प्रतापोज्झितः
 शिष्यो भक्तिविवर्जितो नहि विना धर्मं नरः शस्यते ॥५८४॥
 कुग्रामवासः कुनरेन्द्रसेवा कुभोजनं क्रोधमुखी च भार्या ।
 कन्याबहुत्वं च दरिद्रता च षड् जीवलोके नरका भवन्ति ।५८५॥
 राजा कुलवधूविप्रा नियोगिमंत्रिणस्तथा ।
 स्थानभ्रष्टा न शोभन्ते दंता केशा नखा नराः ॥ ५८६ ॥
 पूगीफलानि पत्राणि राजहंसतुरंगमाः ।
 स्थानभ्रष्टा सुशोभन्ते सिंहाः सत्पुरुषा गजाः ॥ ५८७ ॥
 निर्दतः करटी हयो गतजवश्चंद्रं विना शर्वरी,
 निर्गन्धं कुसुमं सरोगतजलं छायाविहीनस्तहः ।

भोज्यं निर्लवणं सुतो गतगुणश्चारित्रहीनो याति—
 निर्द्रव्यं भुवनं न राजति तथा धर्मं विना मानवः ॥५८८॥
 अमेध्यपूर्णे कृमिजालसंकुले स्वभावदुर्गंधशौचनिन्हवे
 कलेवरे मूत्रपुरीषभाजने लपंति मूढा विरमन्ति पंडिताः ॥५८९॥
 स्पृष्ट्वा शत्रुंजयं तीर्थं, नत्वा रैवतकाचलं ।
 स्नात्वा गजपदे कुण्डे, पुनर्जन्म न विद्यते ॥ ५९० ॥
 भक्तिं तीर्थकरे गुरौ जिनमते संघे च हिंसाऽनृत-
 स्तेयाब्रह्मपरिग्रहव्युपरमं क्रोधाद्यरीणां जयं ।
 सौजन्यं गुणिसंगमिन्द्रियदमं दानं तपो भावनां,
 वैराग्यं च कुरुष्व निर्वृत्तिपदे यद्यस्ति गंतुं मनः ॥ ५९१ ॥

श्री तीर्थपान्थरजसा विरजीभवन्ति,
 तीर्थेषु बंभ्रमणतो न भवे भ्रमन्ति ।
 तीर्थव्ययादिह नराः स्थिरसंपदः स्युः,
 पूज्या भवन्ति जगदीशमथार्चयंतः ॥ ५९२ ॥
 छट्टेणं भक्तेणं अपाणएणं तु सत्तजत्ताय
 जो कुण्डे सिचुंजये सो तइए भवे लहइ सिद्धिं ॥५९३॥

यः संसारनिरासलालसमतिर्मुक्त्यर्थमुत्तिष्ठते,
 यं तीर्थं कथयन्ति पावनतया येनाऽस्ति नान्यः समः ।
 यस्मै तीर्थपतिर्नमस्यति सतां यस्माच्छुभं जायते,
 स्फूर्तिर्यस्य परा वसन्ति च गुणा यस्मिन् स संघोऽर्च्यताम् ५९४
 लक्ष्मीस्तं स्वयमभ्युपैति रभसा कीर्तिस्तमालिंगति,
 प्रीतिस्तं भजते मतिः प्रयतते तं लब्धुमुत्कण्ठया ।

स्वःश्रीस्तं परिरब्धुमिच्छति मुहुर्मुक्तिस्तमालोक्ते,
यः संघैर्गुणराशिकेलिसदनं श्रेयोरुचिः सेवते ॥ ५९५ ॥
आतुरे व्यसने प्राप्ते, दुर्भिक्षे शत्रुनिग्रहे ।
राजद्वारे श्मशाने च, यस्तिष्ठति स बान्धवः ॥ ५९६ ॥
कीटिकासंचितं धान्यं, मक्षिकासंचितं मधु ।
कृपणेन संचिता लक्ष्मी-रपरैः परिभुज्यते ॥ ५९७ ॥
पापे जे धन मेलिर्यु, ते धन किं थिर थाय ।
मेलणहारो मरी गयो, ते धन कोक ज खाय ॥ ५९८ ॥
पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः, खादन्ति न स्वादुफलानि वृक्षाः
पयोमुचः किं विलसन्ति सस्यं, परोपकाराय सतां विभूतयः ५९९

कैवर्तकर्कशकरग्रहणाच्च्युतोऽपि,

जाले पुनर्निपतितः शफरोऽविवेकी ।

जालात् पुनर्विगलितो गलितो वकेन,

वामे विधौ बत कुतो व्यसनान्निवृत्तिः ॥ ६०० ॥

एकेनाऽपि सुपुत्रेण सिंही स्वपिति निर्भयम् ।

सहैव दशभिः पुत्रैर्भारं वहति गर्दभी ॥ ६०१ ॥

आदाय मांसमखिलं स्तनवर्जमङ्गाद्,

मां मुञ्च वागुरिक ! यामि कुरु प्रसादम् ।

अद्यापि सस्यकवलग्रहणानभिज्ञा,

मन्मार्गवीक्षणपराः शिशवो मदीयाः ॥ ६०२ ॥

जणणी जम्मभूमी पच्छिमनिदा सुभासिआ गुट्टी
मणइट्टं माणुसं पंचवि दुक्खेण मुच्चंति ॥ ६०३ ॥

रथस्यैकं चक्रं भुजगयमिताः सप्त तुरगा,
निरालंबो मार्गश्वरखविकलः सारथिरपि ।
रविर्यात्येवान्तं प्रतिदिनमपारस्य नभसः,
क्रियासिद्धिः सत्त्वे वसति महतां नोपकरणे ॥६०४॥

विजेतव्या लङ्का चरणतरणीयो जलनिधिः,
विपक्षः पौलस्त्यो रणभुवि सहायाश्च कपयः ।
तथाप्याजौ रामः सकलमवधीद् राक्षसकुलम्,
क्रियासिद्धिः सत्त्वे वसति महतां नोपकरणे ॥६०५॥

अद्यापि नोज्झति हरः किल कालकूटं,
कूर्मो विभर्ति धरणीमपि पृष्ठकेन ।
अम्भोनिधिर्वहति दुर्वहवाडनाग्नि-
मङ्गीकृतं सुकृतिनः परिपालयन्ति ॥ ६०६ ॥

रिक्तपाणिर्न पश्येच्च राजानं देवतां गुरुम्
उपाध्यायं च वैद्यं च फलेन फलमादिशेत् ॥६०७॥

आस्तन्यपानाञ्जननी पशूनामादारलाभाच्च नराधमानाम् ।
आगेहकर्मैव तु मध्यमानामाजीवितात् तीर्थमिवोचमानाम्
॥ ६०८ ॥

जातापत्या पतिं द्वेष्टि, कृतदारस्तु मातरम् ।
कृतार्थः स्वाभिनं द्वेष्टि, जितरोगश्चिकित्सकम् ॥ ६०९ ॥

एका भार्या त्रयः पुत्रा द्वे हले दश धेनवः ।
 ग्रामे वासः पुरासन्ने स्वर्गादपि विशिष्यते ॥ ६१० ॥
 तरुणं सर्षपशाकं नवौदनं पिच्छिलानि च दधीनि ।
 अल्पव्ययेन सुन्दरि ! ग्राम्यजनो मिष्टमश्नाति ॥ ६११ ॥
 अमन्त्रमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलमनौषधम् ।
 अनाथा पृथिवी नास्ति, आम्नायाः खलु दुर्लभाः ॥ ६१२ ॥
 वेश्याका नृपतिश्चौरो नीरमार्जारदंष्ट्रिणः ।
 जातवेदाः कलादश्च न विश्वास्या इमे क्वचित् ॥ ६१३ ॥

द्यूतं सर्वापदां धाम, द्यूतं दीव्यन्ति दुर्धियः ।
 द्यूतेन कुलमालिन्यं, द्यूताय श्लाघतेऽधमः ॥ ६१४ ॥
 खलः सत्क्रियमाणोऽपि ददाति कलहं सताम् ।
 दुग्धधौतोऽपि किं याति वायसः कलहंसताम् ॥ ६१५ ॥
 शास्त्रं बोधाय दानाय धनं धर्माय जीवितम् ।
 वपुः परोपकाराय धारयन्ति मनीषिणः ॥ ६१६ ॥
 अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।
 उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ ६१७ ॥
 वने रणे शत्रुजलाग्निमध्ये, महार्णवे पर्वतमस्तके वा ।
 सुप्तं प्रमत्तं विषमस्थितं वा, रक्षन्ति पुण्यानि पुराकृतानि ६१८ ॥
 संपदि यस्य न हर्षो, विपदि विषादो रणे च धीरत्वम् ।
 तं भुवनत्रयतिलकं, जनयति जननी सुतं विरलम् ॥ ६१९ ॥
 गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता दंताश्च नाशं गता ।
 दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रमते वैरूप्यवर्णोदयम् ॥

वाक्यं नैव करोति बांधवजनः पत्नी न शुश्रूषते ।
 धिक्कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥ ६२० ॥
 दिव्यज्ञानयुता जगत्रयनुताः शौर्यान्विताः सत्कृताः ।
 देवेंद्रासुरवृंदबंधचरणाः सद्विक्रमाश्चक्रिणः ॥
 वैकुण्ठा बलशालिनो हलधरा ये रावणाद्याः परे ।
 ते कीनाशमुखं विशंत्यशरणा यद्वा न लंघ्यो विधिः ॥ ६२१ ॥
 ये पातालनिवासिनोऽसुरगणा ये स्वैरिणो व्यंतरा ।
 ये ज्योतिष्कविमानवासिविबुधास्तारांतचंद्रादयः ॥
 सौधर्मादिसुरालये सुरगणा ये चापि वैमानिका—
 स्ते सर्वेऽपि कृतांतवासमवशा गच्छंति किं शुच्यते? ॥ ६२२ ॥
 यावत्स्वस्थमिदं कलेवरगृहं यावच्च दूरे जरा ।
 यावच्चेंद्रियशक्तिरप्रतिहता यावत्क्षयो नायुषः ॥
 आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा कार्यः प्रयत्नो महा—
 नादीप्ते भवने च कूपखननं प्रत्युद्यमः कट्टिशः? ॥ ६२३ ॥
 जिणसासणस्स सारो, चउद्दसपुव्वाण जो समुद्दारो ।
 जस्स मणे नमुक्कारो, संसारो तस्स किं कुणइ? ॥ ६२४ ॥
 नात्यन्तसरलैर्भाव्यं गत्वा पश्य वनस्पतिम् ।
 सरलास्तत्र छिद्यंते कुब्जास्तिष्ठंति पादपाः ॥ ६२५ ॥
 शीलं नाम नृणां कुलोन्नतिकरं शीलं परं भूषणं ।
 शीलं ह्यप्रतिपाति वित्तमनघं शीलं सुगत्यावहं ॥
 शीलं दुर्गतिनाशनं सुविपुलं शीलं यशः पावनं ।
 शीलं निर्वृतिहेत्वनंतसुखदं शीलं तु कल्पद्रुमः ॥ ६२६ ॥

भोगे रोगभयं सुखे क्षयभयं वित्तेऽग्निभूभृद्भयं ।
माने म्लानिभयं जये रिपुभयं वंशे कुयोषिद्भयम् ॥
दास्ये स्वामिभयं गुण्ये खलभयं काये कृतांताद्भयं ।
सर्वं नाम भयं भवेदिह नृणां वैराग्यमेवाभयम् ॥ ६२७ ॥
लज्जा दया दमो धैर्यं पुरुषालापवर्जनम् ।
एकाकित्वपरित्यागो नारीणां शीलरक्षणम् ॥ ६२८ ॥
यौवनं धनसंपत्तिः, प्रभुत्वमविवेकिता ।
एकैकमप्यनर्थाय, किं पुनस्तच्चतुष्टयम् ॥ ६२९ ॥
आदौ मञ्जनचारुचीरतिलकं नेत्रांजनं कुंडलं,
नासामौक्तिकहारपुष्पकलिकं झंकारवन्नूपुरम् ॥
अंगं चंदनचर्चितं कुचमणिचुद्रावली घण्टिका,
ताम्बूलं करकंकणं चतुरता शृंगारकाः षोडश ॥ ६३० ॥
दत्तस्तेन जगत्यकीर्तिपटहो गोत्रे मषीकूर्चक-
आरित्रस्य जलांजलिर्गुणगणारामस्य दावानलः ॥
संकेतः सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढः ।
शीलं येन निजं विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचूडामणिः ॥ ६३१ ॥
भक्तखणे देवदव्वस्स परत्थीगमणेण य
सत्तमं नरयं यांति सत्त वारा उ गोयमा ! ॥ ६३२ ॥
विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं ।
विद्या भोगकरी यशःसुखकरी विद्या गुरुणां गुरुः ॥
विद्या बंधुजनो विदेशगमने विद्या परं दैवतं ।
विद्या राजसु पूजिता न तु धनं विद्याविहीनः पशुः । ६३३ ॥

यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा, शास्त्रं तस्य करोति किं ? ।
लोचनाभ्यां विहीनस्य, दर्पणः किं करिष्यति ? ॥ ६३४ ॥
कोहो पीडं पणासेइ, माणो विणयनासणो ।
माया मिच्छिं पणासेइ, लोहो सव्वविणासणो ॥ ६३५ ॥
वैरवैश्वानरव्याधि-वादव्यसनलक्षणाः ।
महानर्थाय जायन्ते वकाराः पंच वर्द्धिताः ॥ ६३६ ॥
पासा वेश्या अग्नि जल ठग ठाकुर सोनार ।
ए दश न होये आपणा दुर्जन सर्प मंजार ॥ ६३७ ॥
दिवा पश्यति नो घूकः, काको नक्तं न पश्यति ।
अपूर्वः कोऽपि कामांधो, दिवा नक्तं न पश्यति ॥ ६३८ ॥
न पश्यति हि जात्यंधः, कामांधो नैव पश्यति ।
न पश्यति मदोन्मत्तो, अर्थी दोषं न पश्यति ॥ ६३९ ॥
न स्वर्धुनी न फणिनो न कपालदाम ।
नेन्दोः कला न गिरिजा न जटा न भस्म ॥
यत्रान्यदेव च न किञ्चिदुपास्महे तद्,
रूपं पुराणमुनिशीलितमीश्वरस्य ॥ ६४० ॥
स्वपतिं या परित्यज्य निस्त्रपोपपतिं भजेत् ।
तस्यां क्षणिकचित्तायां विश्रम्भः कोऽन्ययोषिति ॥ ६४१ ॥
प्राणसन्देहजननं परमं वैरकारणम् ।
लोकद्वयविरुद्धं च परस्त्रीगमनं त्यजेत् ॥ ६४२ ॥
जले तैलं खले गुह्यं पात्रे दानं मनागपि ।
प्राज्ञे शास्त्रं स्वयं याति विस्तारं वस्तुशक्तितः ॥ ६४३ ॥

जम्मंतीए सोगो, वडुंतीए य वडुए धिता ।
परिणीयाए दंडो, जुवइपिया दुक्खिओ निच्चम् ॥६४४॥

छट्टं छट्टेण तवं कुणमाणो पढमगणहरो भयवं ।
अक्खीणमहाणसीओ सिरिगोयमसामिओ जाओ ॥६४५॥

कूटसाची मृषाभाषी कृतज्ञो दीर्घरोषणः ।
मद्यपापद्विक्कन्नीरैर्न शुद्ध्यति कदाचन ॥ ६४६ ॥

चित्तमन्तर्गतं दुष्टं तीर्थस्नानैर्न शुद्ध्यति ।
शतशोऽपि जलैर्धौतं सुराभाण्डमिवाऽशुचि ॥ ६४७ ॥

आयुर्वर्षशतं नृणां परिमितं रात्रौ तदर्धं गतम्,
तस्यार्द्धस्य कदाचिदर्धमधिकं वृद्धत्वबान्यत्वगम् ।
शेषं व्याधिवियोगशोकमदनासेवादिभिर्नीयते
देहे वारितरङ्गचंचलतरे धर्मः कुतः प्राणिनाम् ॥ ६४८ ॥

दुःखं स्त्रीकुक्षिमध्ये प्रथममिह भवेद्गर्भवासे नराणां,
बालत्वे चापि दुःखं मललुलितवपुः स्त्रीपयःपानमिश्रम् ॥
तारुण्ये चापि दुःखं भवति विरहजं वृद्धभावोऽप्यसारः,
संसारे रे मनुष्या वदत यदि सुखं स्वल्पमप्यस्ति किञ्चित् ६४९

दारिद्र्याकुलचेतसां सुतसुताभार्यादिचिंताजुषां,
नित्यं दुर्भरदेहपोषणकृते रात्रिदिवं खिद्यताम् ।
राजाज्ञा प्रतिपालनोद्यतधियां विश्राममुक्तात्मनां,
सर्वोपद्रवशंकिनामधृतां धिग् देहिनां जीवितम् ! ! ॥६५०॥

निद्रं व्यो धनचितया धनपतिस्तद्रक्षणे चाकुलो ।

निःस्त्रीकस्तदुपायसंगतमतिः श्रीमानपत्येच्छया ॥

पाप्तस्तान्यखिलान्यपीह सततं रोगैः पराभूयते ।

जीवः कोऽपि कथंचनापि नियतं प्रायः सदा दुःखितः । ६५१ ।

कस्तूरीकृष्णकायच्छविरतनुफणारत्नरोचिष्णुमाली ।

विद्युच्छाली गभीरानघवचनमहागर्जिविस्फूर्जितश्रीः ॥

वर्षन् तत्रांबुपुरैर्भविजनहृदयोर्व्या लसद्बोधिबीजा-

ङ्कुरं श्रीपार्श्वमेघः प्रकटयतु शिवानर्घ्यसस्याय शश्वत् । ६५२ ।

शत्रूणां तपनः सदैव सुहृदामानन्दनश्चन्द्रवत् ।

पात्रापात्रनिरीक्षणे सुरगुरुर्दानेषु कर्णोपमः ॥

नीतौ रामनिभो युधिष्ठिरसमः सत्ये श्रिया श्रीपतिः ।

स्वीयान्येष्वपि पक्षपातसुभगः स्वामी यथार्थो भवेत् ॥ ६५३ ॥

वरं रेणुर्वरं भस्म नष्टश्रीर्न पुनर्नरः ।

मुक्त्वैनं दृश्यते पूजा क्वापि पर्वणि पूर्वयोः ॥ ६५४ ॥

यां चिन्तयामि सततं मयि सा विरक्ता ।

साप्यन्यमिच्छति जनं स जनोऽन्यसक्तः ॥

अस्मत्कृते च परितुष्यति काचिदन्या ।

धिक् तां च तं च मदनं च इमां च मां च ॥ ६५५ ॥

दयैव धर्मेषु गुणेषु दानं प्रायेण चान्नं प्रथितं प्रियेषु ।

मेघः पृथिव्यामूपकारकेषु तीर्थेषु माता तु मता नितान्तम्

॥ ६५६ ॥

दुष्टस्य दण्डः स्वजनस्य पूजा, न्यायेन कोशस्य सदैव वृद्धिः ।
अपक्षपातो रिपुराष्ट्ररक्षा, पञ्चैव धर्माः कथिता नृपाणाम् ॥
॥ ६५७ ॥

सीह सउष्ण न चंदबल नवि जोइ धय रिद्धि ।
एकल्लो लक्खहिं भिडइ जिहां साहस तिहां सिद्धि ॥ ६५८ ॥

उपाध्यायाद्दशाचार्य, आचार्याणां शतं पिता ।
सहस्रं तु पितुर्माता गौरवेणातिरिच्यते ॥ ६५९ ॥

बद्धा येन दिनाधिपप्रभृतयो मञ्चस्य पादे ग्रहाः ।
सर्वे येन कृताः कृताञ्जलिपुटाः शक्रादिदिक्पालकाः ॥
लङ्का यस्य पुरी समुद्रपरिखा सोऽप्यायुषः संचये ।
कष्टं विष्टपकण्टको दशमुखो दैवाद् गतः पञ्चताम् ॥ ६६० ॥

धन्यानां गिरिकन्दरे निवसतां ज्योतिः परं ध्यायता—
मानन्दाश्रुजलं पिबन्ति शकुना निःशङ्कमङ्केशयाः ॥
अस्माकं तु मनोरथैः परिचितप्रासादवापीतट—
क्रीडाकाननकेलिकौतुकजुषामायुः परिचीयते ॥ ६६१ ॥

पानीयस्य रसः शान्तः परान्नस्यादरो रसः ।
आनुकूल्यं रसः स्त्रीणां मित्रस्यावंचनं रसः ॥ ६६२ ॥

एकं ध्याननिमीलितं मुकुलितं चक्षुर्द्वितीयं पुनः ।
पार्वत्या विपुले नितम्बफलके शृङ्गारभारालसम् ॥
अन्यत्क्रूरविकृष्टचापमदनक्रोधानलोद्दीपितम् ॥
शम्भोर्भिन्नरसं समाधिसमये नेत्रत्रयं पातु वः ॥ ६६३ ॥

कर्तुः स्वयं कारयितुः परेण, तुष्टेन भावेन तथाऽनुमन्तुः ।
साहाय्यकर्तुश्च शुभाशुभेषु, तुल्यं फलं तत्त्वविदो वदन्ति ॥
हरिहरचउराण्यचंद-सूर-खंदाइयो वि जे देवा ।
नारीण किंकरत्तं कुणांति धि द्वी विसयतण्हा ॥ ६६४ ॥
अणिमिसनयणा मणकजसाहणा पुण्फदामअभिलाणा ।
चउरंगुलेण भूमिं न छिवंति सुरा जिणा विति ॥ ६६५ ॥
श्वेताम्बरधरा नारी श्वेतगन्धावलेपना ।
अवगूहेत यं स्वप्ने तस्य श्रीः सर्वतोमुखी ॥ ६६६ ॥
क्षमा खड्गं करे यस्य दुर्जनः किं करिष्यति ? ।
अतृणे पतितो वह्निः स्वयमेवोपशाम्यति ॥ ६६७ ॥
ॐ नमो विश्वनाथाय विश्वस्थितिविधायिने ।
अर्हते व्यक्तरूपाय युगादीशाय योगिने ॥ ६६८ ॥
अर्हच्चक्री श्रियः स्वामी चामीकरसमप्रभः ।
स्तुत्यः सत्कृत्य लाभाय श्रीशांतिः शुभतांतिकृत् ॥ ६६९ ॥
हेलांदोलितदैत्यारिर्जरासंधप्रतापहृत् ।
स्मरणीयं स्मरं कुर्वन् श्रीमान्नेमिः पुनातु वः ॥ ६७० ॥
यस्य दृष्टिसुधावृष्टिदानादहिरर्हाश्वरः ।
जातस्तापत्रयान्मुक्तः स श्रीपाश्र्वो मुदेऽस्तु वः ॥ ६७१ ॥
सुराद्रिं सुरनाथस्य संशयापनयाय यः ।
अकंपयत्रिधा वीरः श्रीवीरः श्रेयसेऽस्तु वः ॥ ६७२ ॥
धर्मार्थकाममोक्षेषु वैलक्षण्यं कलासु च ।
करोति कीर्तिं प्रीतिं च साधुकाव्यनिषेवणम् ॥ ६७३ ॥

नरत्वं दुर्लभं लोके विद्या तत्र च दुर्लभा ।
 कवित्वं दुर्लभं तत्र शक्तिस्तत्र च दुर्लभा ॥ ६७४ ॥
 काव्यालापाश्च ये केचित् गीतकान्यखिलानि च ।
 शब्दमूर्त्तिधरस्यैते विष्णोरंशा महात्मनः ॥ ६७५ ॥
 न्यकारो ह्ययमेव मे यदरयस्तत्राप्यसौ तापसः ।
 सोऽप्यत्रैव निहन्ति राक्षसकुलं जीवत्यहो रावणः ॥
 धिग् धिक् शक्रजितं प्रबोधितवता किं कुम्भकर्णेन वा ।
 स्वर्गग्रामटिकाविलुण्ठनवृथोच्छूनैः किमेभिर्भुजैः? ॥ ६७६ ॥
 यः कौमारहरः स एव हि वरस्ता एव चैव क्षपा-
 स्ते चोन्मीलितमालतीसुरभयः प्रौढाः कदम्बानिलाः ।
 सा चैवाऽस्मि तथाऽपि तत्र सुरतव्यापारलीलाविधौ ।
 रेवारोधसि वेतसीतरुतले चेतः समुत्कण्ठते ॥ ६७७ ॥
 शून्यं वासगृहं विलोक्य शयनादुत्थाय किञ्चिच्छूनै-
 निर्द्राव्याजमुपागतस्य सुचिरं निर्वर्ण्यपत्युर्मुखम् ।
 विश्रब्धं परिचुंब्य जातपुलकामालोक्य गण्डस्थलीं ॥
 लज्जानम्रमुखी प्रियेण हसता बाला चिरं चुम्बिता ॥ ६७८ ॥
 यस्यालीयत शल्कसीम्नि जलधिः पृष्ठे जगन्मण्डलं,
 दंष्ट्रायां धरणी नखे दितिसुताधीशः पदे रोदसी ।
 क्रोधे क्षत्रगणः शरे दशमुखः पाणौ प्रलम्बासुरो,
 ध्याने विश्वमसावधार्मिककुलं कस्मैचिदस्मै नमः ॥ ६७९ ॥
 वाली जोइउ नहु वलइं हीइडइ धरइं कसाय ।
 मेन्ही उटारस सींदरो जहीं भावइ ताहि जाइ ॥ ६८० ॥

अक्खाणसणी कम्माण मोहणी तह वयाण बंभवयं ।
गुत्तीण य मणगुत्ती चउरो दुक्खेण ज्जिप्पंति ॥६८१॥

वनेऽपि दोषाः प्रभवन्ति रागिणां, गृहेऽपि पंचेन्द्रियनिग्रहस्तपः।
अकुत्सिते कर्मणि यः प्रवर्तते, निवृत्तरागस्य गृहं ततो वनम् ॥
॥ ६८२ ॥

यः प्राप्य दुष्प्रापमिदं नरत्वं, धर्मं न यत्नेन करोति मूढः ।
क्लेशप्रबन्धेन स लब्धमब्धौ चिंतामणिं पातयति प्रमादात्
॥ ६८३ ॥

आसन्नमेव नृपतिर्भजते मनुष्यं, विद्याविहीनमकुलीनमसंस्तुतं च
प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा लताश्च, यत्पार्श्वतो भवति तत्परि-
वेष्टयंति ॥ ६८४ ॥

अनागतं यः कुरुते स शोभते, न शोभते यो न करोत्यनागतम्
वने वसन्तस्य जराप्युपागता, बिलस्य वाचा न कदापि निर्गता
॥ ६८५ ॥

किं किं न कयं को को न पत्तिञ्चो, कहकहवि न नामिञ्चं सीसं ।
दुम्भरपिट्टस्स कए, किं न कयं किं न कायव्वं ॥ ६८६ ॥

कुलं च शीलं च सनाथता च, विद्या च वित्तं च वपुर्वयश्च ।
एतान गुणान् सप्त निरीक्ष्य देया, ततः परं भाग्यवशा च
कन्या ॥ ६८७ ॥

कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।
अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥ ६८८ ॥

कर्मणो हि प्रधानत्वं किं कुर्वन्ति शुभा ग्रहाः ।
वासिष्ठदत्तलग्नोऽपि रामः प्रव्रजितो वने ॥ ६८९ ॥
जातेति शोको महतीति चिन्ता, कस्य प्रदेयेति महान् वितर्कः ।
दत्ता सुखं स्थास्यति वा न वेति, कन्यापितृत्वं खलु नाम कष्टम् ॥
विलंबो नैव कर्तव्यो आयुर्याति दिने दिने ।
न करोति यमः क्षांतिं धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ ६९० ॥
जैनो धर्मः प्रकटविभवः संगतिः साधुलोके ।
विद्वद्गोष्ठी वचनपटुता कौशलं सर्वशास्त्रे ॥
साध्वी लक्ष्मीश्वरणकमलोपासना सद्गुरूणां ।
शुद्धं शीलं मतिरमलिना प्राप्यते भाग्यवद्भिः ॥ ६९१ ॥
जिनभक्तिः कृता तेन, शासनस्योन्नतिस्तथा ।
साधर्मिकेषु वात्सल्यं कृतं येन सुबुद्धिना ॥ ६९२ ॥
षष्टिर्वा मनके दोषा, अशीतिर्मधुपिगले ।
शतं च टुंटमुंटे च, काणे संख्या न विद्यते ॥ ६९३ ॥
तावद् गजः प्रसृतदानगण्डः, करोत्यकालाम्बुदगर्जितानि ।
यावन्न सिंहस्य गुहास्थलीषु, लाङ्गूलविस्फोटरवं शृणोति
॥ ६९४ ॥
क्षान्तं न क्षमया गृहोचितसुखं त्यक्तं न संतोषतः,
सोढा दुःसहतापशीतपवनक्लेशा न तप्तं तपः ।
ध्यातं वित्तमहर्निशं नियमितं द्वन्द्वैर्न तत्रं परं,
तत् तत्कर्म कृतं सुखार्थिभिरहो तैस्तैः फलैर्वाचिताः ॥ ६९५ ॥

कार्श्यं क्षुत्प्रभवं कदन्नमशनं शीतोष्णयोः पात्रता,
पारुष्यं च शिरोरुद्देषु शयनं मद्वास्तले केवले ।
एतान्येव गृहे वहन्त्यवनतिं तान्युन्नतिं संयमे,
दोषाश्चापि गुणा भवन्ति हि नृणां योग्ये पदे योजिताः ॥

दारिद्र को किसीने जलाया नहीं ।

दग्धं खाण्डवमर्जुनेन बलिना, द्रव्यैर्द्रुमैः सेवितम्,
दग्धा वायुसुतेन रावणपुरी, लंका सकलस्वर्गभूः ।
दग्धः पंचशरः पिनाकपतिना, तेनापि युक्तं कृतम्,
दारिद्र्यं जनतापकारकमिदं, केनापि दग्धं नहि ॥ ६९७ ॥

विधिकी प्रबलता ।

पञ्चैते पाण्डुपुत्राः, क्षितिपतितनया धर्मभीमार्जुनाद्याः,
शूराः सत्यप्रतिज्ञा, दृढतरवपुषः, केशवेनापि गूढाः ।
ते वीराः पाणिपात्रे कृपणजनगृहे, भिक्षुचर्यां चरन्तः,
को वा समर्थो भवति विधिवशाद् भाविनी कर्मरेखा । ६९८ ।

पादाहतः प्रमदया विकसत्यशोकः,
शोकं जहाति बकुलो मुखसीधुसिक्तः ।
आलिङ्गितः कुरुवकः कुरुते विकाश-
मालोकितः सतिलकः तिलको विभाति ॥ ६९९ ॥

न स्नेहेन न विद्यया न च धिया रूपेण शौर्येण वा,
नेर्ष्याचाटुभयार्थदानविनयक्रोधक्षमामार्दवैः ॥
लज्जायौवनभोगसत्यकरुणासत्त्वादिभिर्वा गुणै-
र्गृह्यन्ते न विभूतिभिश्च ललना दुःशालचित्ता यतः ॥ ७०० ॥

स्वाध्यायादि नहीं करनेवाला जगत् में पापी कहा जाता है ।

आवश्यक-ध्यान-तपोविधान-स्वाध्यायशून्यानि

दिनानि यस्य ।

प्रयांति तारुण्यहता स्वमातुर्जातेन पापेन किमत्र तेन ७०१

यः सर्वमूलोत्तरसद्गुणादि, प्रध्वंसपापेन न निंदति स्वं ।

निनीननीलीप्रचयांशुकश्रीः, कथं स शुध्येदपि वर्षलक्षैः।७०२।

आत्मायुर्नरके धनं नरपतौ, प्राणास्तुलायां कुलं,

वाच्यत्वे हृदि दीनता त्रिभुवने, तेनायशः स्थापितम् ।

येनेदं बहुदुःखदायि सुहृदां, हास्यं खलानां कृतं,

शोच्यं साधुजनस्य निंदितपरस्त्रीसंगसेवासुखम् ॥७०३॥

सत्य का महिमा ।

सत्येनाग्निर्मवेच्छीतो, गाधं दत्तेऽम्बु सत्यतः ।

नासिश्छिनत्ति सत्येन, सत्याद्रज्ज्यते फणी ॥ ७०४ ॥

दंसण-वय-सामाइय-पोसह-पडिमा-सचित्त-आरंभ ।

पेसं-उद्दिष्ट वज्जरा समणभूए अ ॥ ७०५ ॥

विजयापत्रमादाय, श्वेतसर्षपसंयुतम् ।

अनेन लेपयेद्देहं, मोहनं सर्वतो जगत् ॥ ७०६ ॥

गृहीत्वा तुलसीपत्रं, छायाशुष्कं तु कारयेत् ।

अष्टगंधसमायुक्तं विजयाबीजसंयुतम् ॥ ७०७ ॥

कपिलादुग्धसाद्धे, वटकाकंटप्रमाणतः ।

भक्षित्वा प्रातरुत्थाय, मोहनं सर्वतो जगत् ॥ ७०८ ॥

पचांगं दाडिमीपिष्टो, श्वेतगुञ्जासमन्वितः ।

एभिस्तु तिलकं कृत्वा, मोहनं सर्वतो जगत् ॥ ७०९ ॥

कटुतुम्बीरबीजतैलं, ज्वालयेत् पतवर्तिका ।

कजलेनाजयेन्नेत्रे, मोहनं भवति ध्रुवम् ॥ ७१० ॥

किं ब्रूमो जलधेः श्रियं स हि खलु, श्रीजन्मभूमिः स्वयं,

वाच्यः किं महिमाऽपि यस्य हि किल, द्वीपं महीति श्रुतिः ।

त्यागः कोऽपि स तस्य विभ्राति जगद्यस्यार्थिनोऽप्यम्बुदाः ।

शक्तेः कैव कथाऽपि यस्य भवति चोभेण कल्पान्तरम् ७११

पार्वती और शंकर का प्रश्नोत्तर ।

कस्त्वं शूली मृगय भिषजं, नीलकण्ठः प्रियेऽहं,

केकामेकां कुरु पशुपतिर्लाङ्गुलं ते कथं न ? ।

स्थाणुर्मुग्धे न वदति तरुर्जीवितेशः शिवाया,

गच्छाटव्यामिति हतवचाः पातु वश्वन्द्रचूडः ॥ ७१२ ॥

निरर्थक दूसरों का हित नष्ट करनेवाले कैसा जानना ? ।

एके सत्पुरुषाः परार्थरचकाः स्वार्थं परित्यज्य ये,

सामान्यास्तु परार्थमुद्यमभृतः स्वार्थाविरोधेन ये ॥

तेऽमी मानुषराक्षसाः परहितं, स्वार्थाय निघ्नन्ति ये,

ये तु घ्नन्ति निरर्थकं परहितं ते के न जानीम हे ॥७१३॥

जिनेश्वरभगवान का तत्त्व ।

जीवोऽनादिरनैधनः स गुणवान् कर्ता च भोक्ता विदन्,

सूक्ष्मो देहमितश्च याति नरकं तिर्यग्गतिं चाघतः ।

पुण्यात् स्वर्गमुपैति मानुषगतिं प्राप्नोति तन्मिश्रणात्,
मुक्तिं गच्छति पुण्यपापविलयादित्याह तत्त्वं जिनः ॥७१४॥

भग्गो णट्ठो मुणिवरो गिरिकन्दरपट्ठो ।

तत्थ वि सासणदेवीपसाएण सावज्जो दिट्ठो ॥ ७१५ ॥

कुलीन पुरुष किस को कहते हैं ? ।

प्रदानं प्रच्छन्नं गृहमुपगते संभ्रमविधि-

निरुत्सेको लक्ष्म्यामनभिमवगन्धाः परकथाः ।

प्रियं कृत्वा मौनं सदसि कथनं चाप्युपकृतेः,

श्रुतेऽत्यन्तासक्तिः पुरुषमभिजातं कथयति ॥७१६॥

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं,

भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ।

इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे,

हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ ७१७ ॥

मय्येव जीर्णतां यातु, यत् त्वयोपकृतं हरेः ।

नरः प्रत्युपकारार्थी, विपत्तिमभिकाञ्चति ॥ ७१८ ॥

यत्त्वन्नेत्रसमानकान्ति सलिले मग्नं तदिन्दीवरं,

मेधैरन्तरितः प्रिये तव मुखच्छायाऽनुकारी शशी ।

येऽपि त्वद्गमनानुसारिगतयस्ते राजहंसा गता-

स्त्वत्सादृश्यविनोदमात्रमपि मे दैवेन न क्षम्यते ॥७१९॥

सन्तः सच्चरितोदयव्यसनिनः प्रादुर्भवद्यन्त्रणाः,
सर्वत्रैव जनापवादचकिता जीवन्ति दुःखं सदा ।
अव्युत्पन्नमतिः कृतेन न सता नैवासता व्याकुलो,
युक्तायुक्तविवेकशून्यहृदयो धन्यो जनः प्राकृतः ॥ ७२० ॥
रत्याप्तप्रियलाञ्छने कठिनता वासे रसालिङ्गिते,
प्रह्लादैकरसे क्रमादुपचिते भ्रूभृद्गुरुत्वापहे ।
कोकस्पर्धिनि भोगभाजि जनतानङ्गे खलीनोन्मुखे,
भाति श्रीरमणावतारदशकं बाले भवत्याः स्तने ॥ ७२१ ॥
किसी भी रीति से प्रसिद्धि में आना चाहिए ।

घटं भित्त्वा पटं छित्त्वा, कृत्वा रासभरोहणं ।

येन केन प्रकारेण, प्रसिद्धः पुरुषो भवेत् ॥ ७२२ ॥

व्यसनों से हानि ।

द्यूतं च मांसं च सुरा च वेश्या, पापद्धिचौर्ये परदारसेवा ।
एतानि सप्तव्यनानि लोके, घोरातिघोरं नरकं नयन्ति ॥
॥ ७२३ ॥

द्यूताद् राज्यविनाशनं नलनृपः प्राप्तोऽथवा पाण्डवाः,

मद्यात्कृष्णनृपश्च राघवपिता पापद्धितो दूषितः ।

मांसात् श्रेणिकभूपतिश्च नरके चौर्याद्विनष्टा न के ?

वेश्यातः कृतपुण्यको गतधनोऽन्यस्त्रीः मृतो रावणः ॥ ७२४ ॥

तात्कालिक पाप को कौन नष्ट करता है ?

सद्यः प्रीतिकरो नादः, सद्यः प्रीतिकराः स्त्रियः

सद्यः शीतहरो वह्निः, सद्यः पापहरो जिनः ॥ ७२५ ॥

(११५)

दानादि कैसे निष्फल जाते हैं ?

दानं पूजा तपश्चैव, तीर्थसेवा श्रुतं तथा ।
सर्वमेव वृथा तस्य, यस्य शुद्धं न मानसम् ॥७२६॥

किसका शकुन अच्छा होता है ? ।

वामस्वरा शिवा श्रेष्ठा, पिंगला दक्षिणस्वरा ।
प्रदक्षिणा च वामा च, कोकिला सिद्धिदायिनी ॥७२७॥

भाग्यको भी बिचार करना पडता है ।

उद्यमः साहसं धैर्यं, बलं बुद्धिः पराक्रमः ।
षडेते यस्य विद्यन्ते, तस्य देवोऽपि शंकते ॥ ७२८ ॥

लक्ष्मी कहां स्थिर नहीं होती ? ।

वेश्यासक्तस्य चौरस्य, द्यूतकारस्य पापिनः ।
अन्यायोपार्जकस्यैव, पुंसो लक्ष्मीः स्थिरा नहि ॥७२९॥

कौनसा पुरुष माननीय होता है ? ।

दानेन लक्ष्मीर्विनयेन विद्या, नयेन राज्यं सुकृतेन जन्म ।
परोपकारक्रिययाऽपि कायः, कृतार्थ्यते येन पुमान् स मान्यः
॥ ७३० ॥

घन ही पुरुषका सच्चा मित्र है ।

त्यजन्ति मित्राणि धनैर्विहीनं, पुत्राश्च दाराश्च सहोदराश्च ।
तमर्थवन्तं पुनराश्रयन्ति, अर्थो हि लोके पुरुषस्य बन्धुः
॥ ७३१ ॥

बिना पढे पण्डित और पढे हुए कतिपय मूर्ख—

अपठाः पण्डिताः केचित्, केचित्पठितपण्डिताः ।

अपठा मूर्खकाः केचित्, केचित् पठितमूर्खकाः ॥७३२॥

दम्भ हानिकर्ता है ।

विद्यादम्भः क्षणस्थायी, दानदम्भो दिनत्रयम् ।

रसदम्भस्तु षणमासान्, धर्मदम्भस्तु दुस्तरः ॥७३३॥

ऐसे राजाको धिक्कार हो जो निर्दय है—

पदे पदे सन्ति भटा रणोद्भटा, न तेषु हिंसारस एषः पूर्यते ।
धिगीदृशं ते नृपते कुविक्रमं, कृपाश्रये यः कृपणे पतत्रिणि ॥

॥ ७३४ ॥

न वासयोग्या वसुधेयमीदृश—

स्त्वमङ्ग यस्याः पतिरुज्झितस्थितिः ।

इति प्रहाय क्षितिमाश्रिता नभः—

खगास्तमाचुकुशुरारवैः खलु

॥ ७३५ ॥

धिगस्तु तृष्णातरलं भवन्मनः, समीक्ष्य पक्षान्मम हेमजन्मनः ।
तवार्णवस्येव तुषारसीकरैर्भवेदमीभिः कमलोदयः कियान् ॥

ब्राह्मणपुत्रका वक्तव्य ।

सतिक्ता ढेकरा यान्ति, सशब्दापानवायवः ।

पुनरामन्त्रणं प्राप्तं, किं करवाणि तात भोः ! ॥७३७॥

पिता कहता है ।

पराङ्गं प्राप्य दुर्बुद्धे !, मा प्राणेषु दयां कुरु ।

पराङ्गं दुर्लभं मन्ये, प्राणा जन्मनि जन्मनि ॥ ७३८ ॥

पूजारी शब्दकी व्युत्पत्ति ।

पूर्वजन्मनि पूतत्वा—आरत्वादिह जन्मनि ।

अरित्वाद्देवपूजायां, पूजारीत्यभिधीयते ॥ ७३९ ॥

पुरोहित शब्दकी व्युत्पत्ति ।

पुरीषस्य च रोषस्य, हिंसायास्तस्करस्य च ।

आद्याक्षराणि संगृह्य, वेधाश्चक्रे पुरोहितम् ॥ ७४० ॥

मिच्छु और राजाकी साम्यता ।

पृथुकार्तस्वरपात्रं, भूषितनिःशेषपरिजनं देव ! ।

विलसत्करेणुगहनं, सम्प्रति सममावयोः सदनम् ॥ ७४१ ॥

धनपाल कविका राजाके प्रति कथन ।

अहो ! खलभुजंगस्य, विचित्रोऽयं वधक्रमः ।

अन्यस्य दशति श्रोत्र—मन्यः प्राणैर्वियुज्यते ॥ ७४२ ॥

स्वभावकी अतिरेकता ।

न धर्मशास्त्रं पठतीति कारणं,

न चापि वेदाध्ययनं दुरात्मनः

स्वभाव एवात्र तथातिरिच्यते,

यथा प्रकृत्या मधुरं गवां पयः

॥ ७४३ ॥

विद्याका अध्ययन सहेल नही है ।

नानुद्योगवता न च प्रवसता मानं न चोत्कर्षता,
नालस्योपहतेन नान्यमनसा नाचार्यविद्वेषिणा ।
न भ्रूभंगकटाक्षसुन्दरमुखीं सीमन्तिनीं ध्यायता,
लोके ख्यातिकरः सतां बहुमतो विद्यागुणः प्राप्यते ॥७४४॥

श्रीशीतलनाथ तीर्थकरका पृथक् २ वर्णमें रहा हुआ महत्त्व ।

आद्येन हीनं जलधावदृष्टं, मध्येन हीनं भुवि वर्णनीयम् ।
अन्त्येन हीनं ध्रुवते शरीरं, तन्नामकं तीर्थपतिं नमामि ॥
“ शीतल ” ॥ ७४५ ॥

वरिद्रताकी शंकासे लोभी और दाता क्या करते है ।

लुब्धो न विसृजत्यर्थं, नरो दारिद्र्यशंकया ।
दाताऽपि विसृजत्यर्थं, तथैव ननु शंकया ॥ ७४६ ॥
ध्येयस्त्वं सर्वसत्त्वानामन्यं ध्यायसि न प्रभो ! ।
पूज्यस्त्वं विबुधेशाना—मपि पूज्यो न ते क्वचित् ॥७४७॥
आद्यस्त्वं जगतां नाथ, नैवाद्यः कोऽपि ते प्रभो ! ।
स्तुत्यस्त्वं स्तूयसे नान्यं, जगदीश्वरभावतः ॥ ७४८ ॥
शरण्यस्त्वं हि सर्वेषां, न कोऽपि शरणं तव ।
त्वं प्रभुर्विश्वविश्वस्य, प्रभुरन्यो न ते जिन ! ॥ ७४९ ॥
मुक्तिसौख्यं त्वदायत्तं, तद्दाता यत्परो नहि ।
परात्परतस्त्वं हि, तवास्ति न परः क्वचित् ॥ ७५० ॥

नमस्तुभ्यं भवाभ्मोधि-यानपात्राय तायिने ।

त्वत्तः शिवसुखानंदं, प्रार्थये नतवत्सल ! ॥ ७५१ ॥

तव प्रेष्योऽस्मि नाथाहं, त्वत्तो नाथामि नाथताम् ।

जगच्छरण्य ! मां रक्ष, प्रसीद परमेश्वर ! ॥ ७५२ ॥

क्वाहं बुद्धिधनैर्हीनः, क्व च त्वं गुणसागरः ।

तथापि त्वां स्तवीम्येष, त्वद्भक्तिमुखरीकृतः ॥ ७५३ ॥

त्वया हतास्तपोऽस्त्रेण, सर्वथान्येन दुर्जयाः ।

रागाद्या रिपवः स्वामि-न्नात्मनः स्वार्थघातकाः ॥ ७५४ ॥

रागाद्यै रिपुभिर्देवा भाषा अन्यैर्विडंबिताः,

पश्यति ते बहिः शत्रून् विहायार्तनिकेतिन ॥ ७५५ ॥

अनन्तज्ञानमाहात्म्यवारिधे ! चतुरप्रभो ! ।

जगत्प्रदीप ! भगवन् ! नाभेय ! भवते नमः ॥ ७५६ ॥

अष्टांगानि तथा नाथ ! भवान् योगस्य निर्ममे ।

यथा तानि प्रवर्तन्ते, कर्माष्टकनिपिष्टये ॥ ७५७ ॥

शत्रुंजयशिरोरत्नं, श्रीनाभिकुलभास्करम् ।

स्वर्गापवर्गव्यापारं, निदानं त्वां विभो स्तुमः ॥ ७५८ ॥

रत्नेन काञ्चनमिव, तेजसेव नभोमणिः ।

अलंकृतं त्वया नाथ तीर्थं शत्रुंजयं ह्यदः ॥ ७५९ ॥

नाभ्यर्थये स्वर्गसुखं, न मोक्षं न नरश्रियम् ।

सदा त्वत्पादपद्मानि, वसन्तु मम मानसे ॥ ७६० ॥

दानेन प्राप्यते लक्ष्मीः, शीलेन सुखसंपदा ।
तपसा क्षीयते कर्म, भावना भवनाशिनी ॥ ७६१ ॥
आग्रही बत निनीषति युक्तिं, तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा ।
पाक्षपातरहितस्य तु युक्ति-र्यत्र तत्र मतिरेति निवेशम् ॥ ७६२ ॥
त्रयः स्थानं न मुञ्चन्ति, काकाः कापुरुषा मृगाः ।
अपमाने त्रयो यान्ति, सिंहाः सत्पुरुषा गजाः ॥ ७६३ ॥
उत्तमाः स्वगुणैः ख्याता, मध्यमास्तु पितुर्गुणैः ।
अधमा मातुलैः ख्याताः, श्वशुरैरधमाधमाः ॥ ७६४ ॥
द्वीजातौ दाम्भिकता, भीलुकता भूयसी वणिग्जातौ ।
रोषः क्षत्रियजातौ, द्विजातिजातौ पुनर्लोभः ॥ ७६५ ॥
विरोधो नैव कर्त्तव्यः, साक्षरेभ्यो विशेषतः ।
त एव विपरीताः स्युः, राक्षसा एव केवलम् ॥ ७६६ ॥
अनुचितकर्मारंभः, स्वजनविरोधो बलीयसा स्पर्धा ।
प्रमदाजनविश्वासो, मृत्युद्वाराणि चत्वारि ॥ ७६७ ॥
कान्तावियोगः स्वजनापमानं,
रणस्य भीतिः कुजनस्य सेवा ।
दरिद्रभावः खलसंगमश्च,
विनाग्निना पंच दहन्ति देहम् ॥ ७६८ ॥
भिच्छुर्विलासी निर्धनश्च कामी,
वृद्धो विटः प्रव्रजितश्च मूर्खः ।
पण्यांगना रूपविलासहीना,
प्राजायत दुश्चरितानि पंच ॥ ७६९ ॥

अपरीक्षितं न कर्त्तव्यं, कर्त्तव्यं सुपरीक्षितम् ।

पश्चाद्भवति संतापो, ब्राह्मणी नकुलं यथा ॥ ७७० ॥

शकटात्पंचहस्तेषु, दशहस्तेषु वाजिनः ।

हस्तिनः शतहस्तेषु, देशत्यागश्च दुर्जनात् ॥ ७७१ ॥

न विश्वसेत्पूर्वविरोधितस्य, शत्रोश्च मित्रत्वमुपागतस्य ।

दग्धा गुहा पश्य उलूकपूर्णा, काकप्रकीर्णेन हुताशनेन

राज्ञि धर्मिणि धर्मिष्ठाः, पापे पापाः समे समाः ।

राजानमनुवर्तन्ते, यथा राजा तथा प्रजाः ॥ ७७२ ॥

शास्त्रे सुनिश्चितधिया परिचिन्तनीय-

माराधितोऽपि नृपतिः परिशंकनीयः ।

अंके स्थिताऽपि युवतिः परिरक्षणीया

शास्त्रे नृपे च युवतौ च कुतः स्थिरत्वम् ? ॥ ७७३ ॥

हावो मुखविकारः स्याद्, भावश्चित्तसमुद्भवः ।

विलासो नेत्रजो ज्ञेयो, विभ्रमो भ्रूसमुद्भवः ॥ ७७४ ॥

गतानुगतिको लोको, न लोकः पारमार्थिकः ।

शोको राजकुले सर्वे, कुन्तकुन्मदने मृते ॥ ७७५ ॥

दश धर्म न जानन्ति, धृतराष्ट्र निबोधनात् ।

मूर्खः प्रमत्त उन्मत्तः, क्रुद्धः श्रान्तो बुध्बुद्धितः

त्वरमाणश्च रक्तश्च लुब्धकामी च ते दश ॥ ७७६ ॥

मांसास्वादनलुब्धस्य, देहिनं देहिनं प्रति ।

हन्तुं प्रवर्तते बुद्धिः, शाकिन्या इव दुर्धियः ॥ ७७७ ॥

कालेन पच्यते घान्यं, फलं कालेन पच्यते ।

वयसा पच्यते देहं, पापी पापेन पच्यते ॥ ७७८ ॥

अभ्रच्छाया तृणाग्निश्च, स्थले जलं खले प्रीतिः ।

वेश्यारागः कुमित्रं च, षडेते बुद्बुदोपमाः ॥ ७७९ ॥

दशशूनासमश्चक्री, दशचक्रिसमो द्विजः ।

दशद्विजसमा वेश्या, दशवेश्यासमो नृपः ॥ ७८० ॥

मद तीन प्रकारका है ।

मत्तस्तु मदिरामत्तः, प्रमत्तो धनगर्वितः ।

उन्मत्तः स्त्रीमदांधश्च, मदत्रयमुदाहृतम् ॥ ७८१ ॥

स्त्रियोंका विश्वास मत करो ।

अपसेत्ववटे नीरं, चालिन्यां सूक्ष्मपिष्टकम् ।

स्त्रीणां च हृदये वार्ता, न तिष्ठन्ति कदाचन ॥ ७८२ ॥

इनके उपर उपकार नहीं हो सकता ।

जामाता कृष्णसर्पश्च, नापितो दुर्जनस्तथा ।

उपकारैर्न गृह्यन्ते, पंचमो भागिनेयकः ॥ ७८३ ॥

कृपण दान या भोग नहीं कर सकता है ।

न दातुं नोपभोक्तुं च, शक्नोति कृपणः श्रियम् ।

किन्तु स्पृशति हस्तेन, नपुंसक इव स्त्रियम् ॥ ७८४ ॥

गुप्त बात स्त्रियोंको नहीं कहना चाहिए ।

स्त्रीणां गुह्यं न वक्तव्यं, प्राणैः कण्ठगतैरपि ।

नीतो हि पक्षिराजेन, पद्मरागो यथा फणी ॥ ७८५ ॥

दुष्टानां दुर्जनानां च, पापिनां क्रूरकर्मणाम् ।
अनाचारप्रवृत्तानां, पापं फलति तद्भवे ॥ ७८६ ॥
परोपकारः कर्त्तव्यः, प्राणैरपि धनैरपि ।
परोपकारजं पुण्यं, न स्याद्यज्ञशतैरपि ॥ ७८७ ॥
तीर्थस्नानैर्न सा शुद्धि-बहुदानैर्न तत्फलं ।
तपोभिरुग्रैस्तन्नाप्य-मुपकाराद्यदाप्यते ॥ ७८८ ॥
उदयति यदि भानुः पश्चिमायां दिशायां
विकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे शिलायाम् ।
प्रचलति यदि मेरुः शीततां याति वह्नि-
स्तदपि न चलतीयं भाविनी कर्मरेखा ॥ ७८९ ॥
शंभुस्वयंभूहरयो हरियोक्षणानां,
येनाक्रियन्त सततं गृहकुम्भदासाः ।
वाचामगोचरचरित्राविचित्रिताय,
तस्मै नमो भगवते मकरध्वजाय ॥ ७९० ॥
दैत्येन दानवेनैव, राज्ञा सिंहेन हस्तिना ।
रक्षसा ताड्यमानोऽपि, न गच्छेच्छैवमन्दिरम् ॥ ७९१ ॥
पश्चापि मम रोचन्ते, पाण्डवास्तात ! सुन्दराः ।
तथापि बलीयान् कामो, मतिः षष्ठेऽपि जायते ॥ ७९२ ॥
तारुण्यं द्रुममञ्जरी किमथवा कन्दर्पसंजीवनी,
किं लावण्यनिधानभूमिरथवा संपूर्णचन्द्रावली ।
किं नारी किमु किन्नरी किमथवा विद्याधरी वाथ किं,
केयं केन कियच्चिरेण कियता कस्मै कथं निर्मिता ? ॥ ७९३ ॥

मृच्यालनीमहिसहंसशुकस्वभावा,

मार्जारकाकमशका च जलौकसाम्या ।

सच्छिद्रकुम्भपरिकर्षशिलोपमानं,

श्रोतुर्गुणा भ्रुवि चतुर्दशधा भवन्ति ॥ ७९४ ॥

प्राज्ञः प्राप्तसमस्तशास्त्रहृदयः प्रव्यक्तलोकस्थितिः,

प्रस्ताशः प्रतिभापरः प्रशमवान् प्रागेव दृष्टोत्तरः ।

प्रायः प्रश्नसहः प्रभुः परमनोहारी परानिन्दया,

ब्रूयाद् धर्मकथां गुणी गुणनिधिः प्रस्पष्टमिष्टाक्षरः ॥ ७९५ ॥

चिन्तया नश्यते बुद्धिः, चिंतया नश्यते बलम् ।

चिन्तया नश्यते ज्ञानं, व्याधिर्भवति चिन्तया ॥ ७९६ ॥

अर्थानामर्जने दुःखं, अर्जितानां च रक्षणे ।

आये दुःखं व्यये दुःखं, धिगर्थो दुःखभाजनम् ॥ ७९७ ॥

विनयेन विद्या ग्राह्या, पुष्कलेन धनेन वा ।

अथवा विद्यया विद्या, चतुर्थं नास्ति कारणम् ॥ ७९८ ॥

नाणाविहाइं दुःखाइं, अनुहोति पुणो पुणो ।

संसारचक्रवालंमि, मच्चुवाहिजराकुले ॥ ७९९ ॥

उच्चावयाणि गच्छन्ता, गब्भमेस्संति शंतसो ।

नायपुत्ते महावीरे, एवमाह जिणोत्तमे ॥ ८०० ॥

स्रष्टा यन्न सृजेत् सृष्टौ, हरो ध्यानेन दृष्टवान् !

नोदरे वैष्णवे चास्ति, तत् कुर्वन्ति स्त्रियोऽदयाः ॥ ८०१ ॥

घूतासक्तस्य सच्चित्तं, धनं कामाः सुचेष्टितम् ।

नश्यन्त्येव परं शीर्षं, नामापि च विनश्यति ॥ ८०२ ॥

विषयव्याकुलचित्तो, हितमहितं वा न वेत्ति जन्तुरयम् ।
तस्मादनुचितचारी, चरति चिरं दुःखकान्तारे ॥ ८०३ ॥

रक्तः शब्देन हरिणः, स्पर्शाग्नागो रसेन वारिचरः ।
कृष्णपतंगो रूपे, भुजंगो गंधेन तु विनष्टः ॥ ८०४ ॥

अनभ्यासे विषं शास्त्रं, अजीर्णे भोजनं विषम् ।
दरिद्रस्य विषं गोष्ठी, वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ ८०५ ॥

रसातलं यातु यदत्र पौरुषं, कुनीतिरेषा शरणो ह्यदोषवान् ।
निहन्यते यद्दलिनाऽपि दुर्बलो, हहा महाकष्टमराजकं जगत् ॥ ८०६ ॥

कन्दः कन्धाणवल्ग्याः सकलसुखफलप्रापणे कल्पवृक्षो,
दारिद्र्योद्दीप्तदावानलशमनघनो रोगनाशैकवैद्यः ।
भेयःश्रीवश्यमन्त्रो विगलितकलुषो भीमसंसारसिन्धोः,
तारे पोतायमानो जिनपतिगदितः सेवनीयोऽत्र धर्मः ॥ ८०७ ॥

संवत्सरेण यत्पापं, कैवर्त्तिकस्य जायते ।
एकाहेन तदाप्नोति, अपृतजलसंग्रही ॥ ८०८ ॥

उपकारिषु यः साधुः, साधुत्वे कीदृशो गुणः ? ।
अपकारिषु यः साधुः, श्लाघ्यः स भुवि मानवैः ॥ ८०९ ॥

विवेको न भवेत् प्रायो, जन्तोर्दुर्गतिगामिनः,
चित्रस्था अपि चेतांसि, हरन्ति हरिणीदृशः ॥ ८१० ॥

(१२६)

किं पुनः स्मरविस्मेरा, विस्फारितविलोचनः ।

विवेकी यत् श्रियं प्राप्य, सत्कार्ये न प्रणोद्यति ॥८११॥

आवर्तः संशयानामविनयभवनं पत्तनं साहसानां,

दोषाणां संनिधानं कपटशतगृहं क्षेत्रमप्रत्ययानाम् ।

दुर्ग्राहिं यन्महाद्भिर्नरवरवृषभैः सर्वमायाकरणं,

स्त्रीयन्त्रं केन लोके विषममृतमयं शर्मनाशाय सृष्टम् ? ॥

॥ ८१२ ॥

निषिद्धमप्याचरणीयमापदि, क्रिया सती नावति यत्र सर्वथा ।

घनाम्बुना राजपथे हि पिच्छिले, कचिद् बुधै रथ्यापथेन गम्यते

द्वयं गतं संप्रति शोचनीयतां, समागमप्रार्थनया कपालिनः ।

कला च सा कान्तिमती कलावतस्त्वमस्य लोकस्य च नेत्र-

कौमुदी ॥ ८१३ ॥

शत्रुंजयः शिवपुरं, नदी शत्रुंजयाभिधा ।

श्रीशान्तिः शमिनां दानं, शकाराः पंच दुर्लभाः ॥८१४॥

प्राप्तुं पारमपारस्य पारावारस्य पार्यते ।

स्त्रीणां प्रकृतिवक्राणां दुश्चरित्रस्य नरे पुनः ॥ ८१५ ॥

षट्कर्णो भिद्यते मंत्र-श्रुतुर्कर्णो न भिद्यते ।

द्विकर्णस्य तु मंत्रस्य, ब्रह्माप्यन्तं न गच्छति ॥८१६॥

लंकेशोऽपि दशाननोऽपि विजिताशेषत्रिलोकोऽपि सन्,

रक्षोलक्ष्यतोऽपि सेन्द्रजिदपि व्यापाद्यते रावणः ।

(१२७)

निःस्वेनैव सुखेन काननजुषा सर्वेण मर्त्येन यत्,
रामेणामिततेजसा जनकजाशीलस्य तद्रन्गितम् ॥
॥ ८१७ ॥

अर्द्धाङ्गे गिरिजां विभर्ति गिरीशो विष्णुर्वहत्यन्वहं,
शस्त्रश्रेणिमथाऽक्षसूत्रवलयं धत्ते च पद्मासनः ।
पौलोमीचरणाहतिं च सहते धृष्टः सहस्रेक्षण-
स्तन्मोहस्य विजृम्भितं निगदितं तिर्यग्जने का कथा ?
॥ ८१८ ॥

ब्रह्मचारि-यतीनां च, विधवानां च योषितां ।
ताम्बूलभक्षणं विप्र!, गोमांसान्न विशिष्यते ॥ ८१९ ॥

देयं भोज ! धनं धनं सुकृतिभिर्नो संचनीयं कदा,
श्रीकर्णस्य बलेश्च विक्रमपतेरद्यापि कीर्तिः स्थिता ।
अस्माकं मधु दानभोगरहितं कष्टैश्चिरात्सेवितं,
लुप्तं तन्मधु पादपाणियुगलं वर्षत्यसौ मक्षिका ॥ ८२० ॥

प्रातः द्यूतप्रसंगेन, मध्याह्ने स्त्रीप्रसंगतः ।
सायं चौरप्रसंगेन, कालो गच्छति धीमताम् ॥ ८२१ ॥

तथापि चित्रमुत्पद्य-कालक्षेपः करिष्यते ।
कालक्षेपाद्यदि पुनः, प्रभो कोऽपि निवर्तते ॥ ८२२ ॥

शुद्धान्तसंभोगनितान्ततुष्टे, न नैषधे कार्यमिदं निगाधम् ।
अपां हि तृप्ताय न वारिधारा, स्वादुः सुगन्धि स्वदते तु-
वारा ॥ ८२३ ॥

गुरुत्यागे भवेद्दुःखी, मन्त्रत्यागे दरिद्रता ।
गुरुमन्त्रपरित्यागे, सिद्धोऽपि नरकं व्रजेत् ॥ ८२४ ॥

देवा दैवीं नरा नारीं, शबराश्च शाबरीम् ।
तिर्यञ्चोऽपि तैरश्नीं, मेनिरे भवतो गिस्म् ॥ ८२५ ॥

दाने तपसि शौर्ये, यस्य न प्रथितं मनः ।
विद्यायामर्थलाभे वा, मातुरुच्चार एव सः ॥ ८२६ ॥

कलारत्नं काव्यं, श्रवणसुखरत्नं हरिकथा,
रणे रत्नं वाजी, गगनमुखरत्नं दिनकरः ।
निशारत्नं चंद्रः, शयनसुखरत्नं शशिमुखी,
सभारत्नं विद्या, जयति नृपरत्नं रघुकुलः ॥ ८२७ ॥

काया हंसविना नदी जलविना दातुर्विना याचकाः;
आता स्नेहविना कुलं सुतविना धेनुश्च दुग्धं विना ।
भार्या भक्तिविना पुरं नृपविना वृद्धं च पत्रं विना,
दीपः स्नेहविना शशी निशि विना धर्मं विना मानवाः ८२८
हसंति पृथिवी नृपतोऽपि राजा, हसंती कालो गम वैद्यराज ।
हसंती भार्या व्यभिचारणी च, हसंती लक्ष्मीः कृपणे गृहे च ॥
॥ ८२९ ॥

उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मी,
दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति ।

दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या,
यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोऽत्र दोषः ॥ ८३० ॥

(१२६)

आभिग्गहियमणाभिग्गहं च अनिवेसियं चैव ।
संसइयमणाभोगं मिच्छत्तं पंचहा होइ ॥ ८३१ ॥

जन्मिनां प्रकृतिमृत्युर्विकृतिर्जीवितं पुनः ।
ततः स्वभावसिद्ध्यर्थे, को विषादो विवेकिनः ॥ ८३२ ॥

न स्वादु नौषधमिदं न च वा सुगन्धि
नाच्चिप्रियं किमपि शुष्कतमाखुचूर्णम् ।
किं चाच्चिरोगजनकं च तदस्य भोगे

बीजं नृणां नहि नहि व्यसनं विनान्यत् ॥ ८३४ ॥

या मतिर्जायते पश्चात्सा यदि प्रथमं भवेत् ।
न विनश्येत् तदा कार्यं, न हसेत् कोऽपि दुर्जनः ॥ ८३४ ॥

विषस्य विषयाणां च, दृश्यते महदन्तरं ।
उपभुक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ॥ ८३५ ॥

अभक्ष्यभक्षणाद् दोषात् कण्ठरोगः प्रजायते ॥ ८३६ ॥

कन्याविक्रयिणश्चैव रसविक्रयिणस्तथा ।
विषविक्रयिणश्चैव नरा नरकगामिनः ॥ ८३७ ॥

कोटं च बूटं-पटलौनं कौश्च मुखे च धुम्रं सिगरेट् पिवन्तम् ।
घडी छडी गन्ध लवण्डरं च जानन्ति सर्वे कुलधर्ममेवम् ॥

॥ ८३८ ॥

ध्यानं दुःखनिधानमेव तपसां संतापमात्रं फलं,
स्वाध्यायोऽपि हि वन्ध्य एव कुधियां तेऽभिग्रहाः कुग्रहाः ।

अश्लीला खलु दानशीलतुलना तीर्थादियात्रा वृथा,
सम्यक्त्वेन विहीनमन्यदपि यत्तत्सर्वमंतर्गडु ॥ ८३९ ॥
लुद्धा नरा अत्थपरा हवंति, मूढा नरा कामपरा हवंति ।
बुद्धा नरा खंतिपरा हवंति, मिस्सा नरा तिभि वि आयरंति
॥ ८४० ॥

कोहाभिभूया न सुहं लहंति,
मागंसिणो सोयपरा हवंति ।
मायाविणो हुंति परस्स पेसा,
लुद्धा महिच्छा नरयं उवंति ॥ ८४१ ॥
न सेवियव्वा पमया परक्का,
न सेवियव्वा पुरिसा अविज्जा ।
न सेवियव्वा अहिया निहीणा,
न सेवियव्वा पिसुणा मणुस्सा ॥ ८४२ ॥

दानं दरिदस्स पडुस्स खंती, इच्छा निरोहो च सुहोइयस्स ।
तारुण्णए इंदियनिग्गहो य, चत्तारि एयाइं सुदुक्कराइं ॥८४३॥
जूए पसत्तस्स धनस्स नासो, मंसे पसत्तस्स दयाई नासो ।
मज्झे पसत्तस्स जसस्स नासो, वेसापसत्तस्स कुलस्स नासो
॥ ८४५ ॥

असासयं जीवियमाहु लोए, धम्मं चरे साहु जिणोवइट्ठं ।
धम्मो य ताणं सरणं गई य, धम्मं निसेविचु सुहं लहंति ८४५
नयास्तव स्यात्पदलाञ्छना इमे
रसोपविद्धा इव लोहधातवः ।

भवन्त्यभिप्रेतफला यतस्ततो

भवन्तमार्याः प्रणता हितैषिणः ॥ ८४६ ॥

औषधं शकुनं मन्त्रं, नक्षत्रं गृहदेवता ।

भाग्यकाले प्रसीदन्ति, अभाग्ये यान्ति विक्रियाम् ॥८४७॥

अग्निर्विप्रो यमो राजा, समुद्र उदरं स्त्रियः

अतृप्ता नैव तृप्यन्ति, याचन्ते च दिने दिने ॥ ८४८ ॥

स्त्रीचरित्रं प्रेमगतिं, मेघोत्थानं नरेन्द्रचित्तं च ।

विषमविधिविलसितानि च को वा शक्नोति विज्ञातुम् ८४९

सत्येन धार्यते पृथ्वी, सत्येन तपते रविः

सत्येन वायवो वान्ति, सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥ ८५० ॥

अंतर्विषमा हि ता ज्ञेया, बहिरेव मनोहराः ।

गुंजाफल समाकारा, योषितः केन निर्मिताः ॥ ८५२ ॥

कुटिलगतिः कुटिलमतिः, कुटिलात्मा कुटिलशीलसंपन्ना ।

सर्वं पश्यति कुटिलं कुटिलः कुटिलेन भावेन ॥ ८५३ ॥

संपीन्याहिदंष्ट्राऽग्नि-यम जिह्वा-विषव्रजात् ।

जगज्जिघांसुना नार्यः कृता क्रूरेण वेधसा ॥ ८५५ ॥

समेषु शौर्यं प्रशमं महत्सु नीचेष्ववज्ञां प्रणतेषु मानं ।

वृजत्वं निपुणे विदध्याद् धूर्तेषु कुर्यादतिधूर्तभावम् ॥८५६॥

वारिदस्तृप्तिमाप्नोति सुखमक्षयमन्नदः ।

तिलप्रदः प्रजाभीष्टामायुष्कमभयप्रदः ॥ ८५७ ॥

(१३२)

रुधिरमांसमेदोऽस्थि मलमूत्रादिपूरितम् ।

नवद्वार रतविष्य रसक्लिन्नमिदं वपुः ॥ ८५९ ॥

वणिकूपण्यांगना दस्युर्धूतकृत्पारदारिकः ।

स्वार्थसाधकनिद्रालु सप्तासत्यस्य मन्दिरम् ॥ ८६० ॥

गुर्वेकवाक्यादपि पापभीता, राज्यं त्यजन्ति स्म नरा हि सन्तः
व्याख्यासहस्रैर्न भवेद् विरागो, ध्रुवं कलौ वज्रहृदो मनुष्याः

॥ ८६१ ॥

अङ्गं गलितं पलितं मुण्डं,

जातं दशनविहीनं तुण्डम् ।

वृद्धो याति गृहीत्वा दण्डं

तदपि न मुञ्चत्याशापिण्डम् ॥ ८६२ ॥

लक्ष्मीः कौस्तुभपारिजातकसुराः धन्वंतरिश्वद्रमाः

गावः कामदुघाः सुरेश्वरगजो रंभादिदेवांगनाः ।

अश्वः सप्तसुखो विषं हरिधनुः शंखोऽमृतं चांबुधेः

रत्नानीह चतुर्दश प्रतिदिनं कुर्यात् सदा मंगलम् ॥ ८६३ ॥

क्षीरिण्यः सन्तु गावो भवतु वसुमती सर्वसंपन्नशस्या,

पर्जन्यः कालवर्षी सकलजनमनोनन्दिनो वान्तु वाताः ।

मोदन्तां जन्मभाजः सततमभिमता ब्राह्मणाः सन्तु सन्तः

श्रीमन्तः पान्तु पृथ्वीं प्रशमितरिपवो धर्मनिष्ठाश्च भूपाः ८६४

असितगिरिसमं स्यात् कज्जलं सिंधुपात्रे,

सुरतरुवरशाखा लेखिनी पत्रमुर्वी ।

(१३३)

लिखति यदि गृहीत्वा शारदा सर्वकालम्,
तदपि तव गुणानां ईश ! पारं न याति ॥ ८६५ ॥

जगन्मातर्मातस्तव चरणसेवा न रचिता,
न वा दत्तं देवि द्रविणमपि भूयस्तव मया ।
तथापि त्वं स्नेहं मयि निरुपमं यत् प्रकुरुषे,
कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥ ८६६ ॥

घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुनश्चंदनं चारुगन्धं
छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादु चैवेक्षुकाण्डम् ।
दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णम्
न प्राणान्ते प्रकृतिविकृतिर्जायते चोत्तमानाम् ॥ ८६७ ॥

मुक्त्वा निःश्रीकमप्यब्जं मराली न गतान्यतः ।
अमराली त्वगाद् वेगादिदं सदसदन्तरम् ॥ ८६८ ॥

असद्भिः शपथेनोक्तं जले लिखितमक्षरम् ।
सद्भिस्तु लीलया प्रोक्तं शिलालिखितमक्षरम् ॥ ८६९ ॥

आपदो महतामेव महतामेव संपदः ।
क्षीयते वर्धते चन्द्रः कदाचिन्नैव तारकाः ॥ ८७० ॥

गुणग्रामाविसंवादि नामापि हि महात्मनाम् ।
यथा सुवर्णश्रीखण्डरत्नाकरमुधाकराः ॥ ८७१ ॥

किं जन्मना च महता पितृपौरुषेण
शक्त्या हि याति निजया पुरुषः प्रतिष्ठाम् ।

कुम्भा न कूपमपि शोषयितुं समर्थाः
कुम्भोद्भवेन मुनिनाम्बुधिरेव पीतः ॥ ८७२ ॥

अन्या जगद्धितमयी मनसः प्रवृत्तिः
अन्यैव कापि रचना वचनावलीनाम् ।
लोकोत्तरा च कृतिराकृतिरार्तहृद्या
विद्यावतां सकलमेव चरित्रमन्यत् ॥ ८७३ ॥

तरुमूलादिषु निहितं, जलमाधिर्भवति पद्मवाग्नेषु ।
निभृतं यदुपक्रियते, तदपि महातो वहंत्युच्चैः ॥ ८७४ ॥

अहो किमपि चित्राणि चरित्राणि महात्मनाम् ।
लक्ष्मीं तृणाय मन्यन्ते तद्भरेण नमन्त्यपि ॥ ८७५ ॥

मौने मौनी गुणिनि गुणवान् पण्डिते पण्डितोऽसौ
दीने दीनः सुखिनि सुखवान् भोगिनि प्राप्तभोगः ।
मूर्खे मूर्खो युवतिषु युवा वाग्मिषु प्रौढवाग्मी
धन्यः कोऽपि त्रिभुवनजयी योऽवधूतेऽवधूतः ॥ ८७६ ॥

केनादिष्टौ कमलकुमुदोन्मीलने पुष्पवन्तौ
विश्वं तोयैः स्नपयितुमसौ केन वा वारिवाहः ।

विश्वानन्दोपचयचतुरो दुर्जनानां दुरापः
श्लाघ्यो लोके जयति महतामुज्ज्वलोऽयं निसर्गः ॥ ८७७ ॥

दुर्जनस्वभावः ।

खलः सर्षपमात्राणि परच्छिद्राणि पश्यति ।
आत्मनो बिम्बमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यति ॥ ८७८ ॥

अनुकुरुतः खलसुजनावग्रिमपाश्चात्यभागयोः सूच्याः ।

विदधाति रन्ध्रमेको गुणवानन्यस्तु पिदधाति ॥ ८७९ ॥

त्यजन्ति शूर्पवद् दोषान् गुणान् गृह्णन्ति साधवः ।

दोषग्राही गुणत्यागी चालिनीव हि दुर्जनः ॥ ८८० ॥

रविरपि न दहति तादृग् यादृक् संदहति वालुकानिकरः ।

अन्यस्मान्मन्धपदः प्रायो नीचोऽपि दुःसहो भवति ॥ ८८१ ॥

शरदि न वर्षति गर्जति वर्षति वर्षासु निःस्वनो मेघः ।

नीचो वदति न कुरुते न वदति सुजनः करोत्येव ॥ ८८२ ॥

उपकारोऽपि नीचानामपकारो हि जायते ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम् ॥ ८८३ ॥

मुखं पद्मदलाकारं वाणी चन्दनशीतला ।

हृदयं कर्तरीतुल्यं त्रिविधं धूर्तलक्षणम् ॥ ८८४ ॥

नलिकागतमपि कुटिलं, न भवति सरलं शुनः पुच्छम् ।

तद्वत् खलजनहृदयं, बोधितमपि नैव याति माधुर्यम् ॥ ८८५ ॥

बोधितोऽपि बहुसूक्तिविस्तरैः

किं खलो जगति सज्जनो भवेत् ।

स्नापितोऽपि बहुशो नदीजलै—

गर्दभः किमु हयो भवेत् क्वचित् ॥ ८८६ ॥

न देवाय न धर्माय न बंधुभ्यो न चार्थिने ।

दुर्जनेनार्जितं द्रव्यं भुज्यते राजतस्करैः ॥ ८८७ ॥

मूर्खस्य पंच चिह्नानि गर्वी दुर्वचनी तथा ।
हठी चाप्रियवादी च परोक्तं नैव मन्यते ॥ ८८८ ॥

काकस्थ कति वा दंता भेषस्यांडे कियत् पलम् ।
गर्दभे कति रोमाणि व्यथैषा तु विचारणा ॥ ८८९ ॥

गर्गो हि पादशौचात् लघ्वासनदानतो गतः सोमः ।
दत्तः कदशनभोज्यात् श्यामलकश्चार्धचंद्रेण ॥ ८९० ॥

अजातमृतमूर्खाणां वरमाद्यौ न चान्तिमः ।
सकृद् दुःखकरावाद्यावन्तिमस्तु पदे पदे ॥ ८९१ ॥

क्षणे तुष्टाः क्षणे रुष्टास्तुष्टा रुष्टाः क्षणे क्षणे ।
अव्यवस्थितचित्तानां प्रसादोऽपि भयंकरः ॥ ८९२ ॥

यस्यास्ति सर्वत्र गतिः स कस्मात्
स्वदेशरागेण हि याति नाशम् ।

तातस्य कूपोऽयमिति ब्रुवाणाः
क्षारं जलं काष्ठुरुषाः पिबन्ति ॥ ८९३ ॥

देवविलास—

सच्छिद्रो मध्यकुटिलः कर्णः स्वर्णस्य भाजनम् ।
धिग्दैवं विमले नेत्रे पात्रं कज्जलभस्मनः ॥ ८९४ ॥

आपद्गतं हससि किं द्रविणान्धमूढ
क्षत्त्रीः स्थिरा न भवतीति किमत्र चित्रम् ।

एतान् प्रपश्यसि घटान् जलयन्त्रचक्रे
रिक्ता भवन्ति भरिता भरिताश्च रिक्ताः ॥ ८९५ ॥

अवश्यंभाविभावानां प्रतीकारो भवेद्यदि ।

तदा दुःखैर्न लिप्येरन् नलराजयुधिष्ठिराः ॥ ८९६ ॥

प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यो

देवोऽपि तं लङ्घयितुं न शक्तः ।

तस्मान्न शोचामि न विस्मयो मे

यदस्मदीयं न हि तत् परेषाम् ॥ ८९७ ॥

लिखिता चित्रगुप्तेन ललाटेऽक्षरमालिका ।

तां देवोऽपि न शक्नोति उल्लिख्य लिखितं पुनः ॥ ८९८ ॥

शशिदिवाकरयोर्ग्रहपीडनम्

गजभुजंगमयोरपि बन्धनम्

मतिमतां च विलोक्य दरिद्रताम्

विधिरहो बलवानिति मे मतिः ॥ ८९९ ॥

तुष्टो हि राजा यदि सेवकेभ्यो

भाग्यात् परं नैव ददाति किञ्चित् ।

अहर्निशं वर्षति वारिवाहः

तथापि पत्रत्रितयः पलाशः ॥ ९०० ॥

अश्वं नैवं गजं नैव व्याघ्रं नैव च नैव च ।

अजापुत्रं बलिं दद्याद् देवो दुर्बलघातकः ॥ ९०१ ॥

यः सुन्दरस्तद्वनिता कुरूपा

या सुंदरी सा पतिरूपहीना ।

यत्रोभयं तत्र दरिद्रता च

विधोर्वीचित्राणि विचेष्टितानि ॥ ९०२ ॥

व्याघ्रे च महदालस्यं सर्पे चैव महद्भयम् ।

पिशुने चैव दारिद्र्यं तेन जीवन्ति जन्तवः ॥ ९०३ ॥

पश्रं नैव यदा करीरविटपे दोषो वसन्तस्य किम्

नोलूकोऽप्यवलोकते यदि दिवा सूर्यस्य किं दूषणम् ।

धारा नैव पतन्ति चातकमुखे मेघस्य किं दूषणम्

यत्पूर्वं विधिना ललाटलिखितं तन्मार्जितुं कः क्षमः ९०४

अधः पश्यासि किं बाले पतितं तव किं भुवि ।

रे रे मूढ न जानासि गतं तारुण्यमौक्तिकम् ॥ ९०५ ॥

चतुरः सखि मे भर्ता यल्लिखति तत् परो न वाचयति

तस्मादप्यधिको मे स्वयमपि लिखितं स्वयं न वाचयति

॥ ९०६ ॥

दश व्याघ्राः जिताः पूर्वं सप्त सिंहास्त्रयो गजाः ।

पश्यन्तु देवताः सर्वाः अद्य युद्धं त्वया मम ॥ ९०७ ॥

गच्छ सूकर भद्रं ते ब्रूहि सिंहो मया जितः ।

पण्डिता एव जानन्ति सिंहसूकरयोर्बलम् ॥ ९०८ ॥

अनन्तरत्नप्रभवस्य यस्य

हिमं न सौभाग्याविलोपि जातम् ।

एको हि दोषो गुणसंनिपाते

निमज्जतीदोः किरणेष्विवाकः ॥ ९०९ ॥

एको हि दोषो गुणसंनिपाते

निमज्जतीदोरिति यो बभाषे ।

नूनं न दृष्टं कविनाऽपि तेन

दारिद्र्यदोषो गुणराशिनाशी ॥ ९१० ॥

कस्त्वं लोहितलोचनास्यचरणः हंसः कुतो मानसात्
किं तत्रास्ति सुवर्णपङ्कजवनान्यंभः सुधासन्निभम् ।
रत्नानां निचयाः प्रवाललतिका वैडूर्यरोहः क्वचित्
शम्बूकाः न हि सन्ति नेति च बकैराकर्ण्य हीही कृतम् ६११

गृह्णात्येष रिपोः शिरः प्रजविनं कर्षत्यसौ वाजिनम्
धृत्वा धर्म धनुः प्रयाति पुरतः संग्रामभूमावपि ।

घृतं चौर्यकथां तथा च शपथं कुर्यान्न वामः करो

दानानुद्यमतां विलोक्य विधिना शौचाधिकारी कृतः ९१२
विग्रास्मिन् नगरे महान् कथयतां तालदुमाणां गणः

को दाता रजको ददाति वसनं प्रातर्गृहीत्वा निशि ।

को दक्षः परवित्तदारहरणो सर्वोऽपि दक्षो जनः

कस्माज्जीवासि हे सखे विषकृमिन्यायेन जीवाम्यहम् ॥९१३

भूरिभारभराक्रान्तो बाधति स्कन्ध एष ते

न तथा बाधते स्कन्धो यथा बाधति बाधते ॥९१४॥

निरर्थकं जन्म गतं नलिन्या

यया न दृष्टं तुहिनांशुबिम्बम् ।

उत्पत्तिरिन्दोरपि निष्फलैव

कृता विनिद्रा नलिनी न येन ॥ ९१५ ॥

भवित्री रम्भोरु त्रिदशवदनग्लानिरधुना

स रामो मे स्थाता न युधि पुरतो लक्ष्मणसखः ।

इयं यास्यत्युच्चैर्विपदमधुना वानरचमूः

लाधिष्ठेदं षष्ठाक्षरपरत्रिलोपात् पठ पुनः ॥ ९१६ ॥

न तज्जलं यन्न सुचारुपङ्कजं

न पङ्कजं तद्यदलीनषट्पदम् ।

न षट्पदोऽसौ कलगुंजितो न यो

न गुंजितं तन्न जहार यन्मनः ॥ ९१७ ॥

भिन्नो कन्था श्लथा ते नाहि शफरिवधे जालमश्रासि मत्स्यान्

ते वै मद्योपदंशाः पिबसि मधु समं वेश्याया यासि वेश्याम् ।

दत्त्वाङ्घ्रिं मूर्ध्न्यरीणां तव किमु रिपवो भित्तिभेत्तास्मि येषाम्

चौरोऽसि द्यूतहेतोस्त्वयि सकलामिदं नास्ति नष्टे विचारः

॥ ९१८ ॥

आदिमध्यान्तरहितं दशाहीनं पुरातनम् ।

अद्वितीयमहं वन्दे मद्ब्रह्मसदृशं हरिम् ॥ ९१९ ॥

कोऽयं द्वारि हरिः प्रयाद्युपवनं शाखाभृगस्यात्र किम्

कृष्णोऽहं दयिते बिभेमि सुतरां कृष्णादहं वानरात् ।

राधेऽहं मधुसूदनो ब्रज लतां तामेव पुष्पान्विताम्

इत्थं निर्वचनीकृतो दयितया ह्रीणो हरिः पातु वः ॥ ९२० ॥

गवीशपत्रो नगजापहारी

कुमारतातः शशिखण्डमौलिः ।

लंकेशसंपूजितपादपद्मः

पायादनादिः परमेश्वरो नः ॥ ९२१ ॥

विना गोरसं को रसः कामिनीनाम्

विना गोरसं को रसः पण्डितानाम् ।

विना गोरसं को रसो भूपतीनाम्
विना गोरसं को रसो भोजनानाम् ॥ ६२२ ॥

कन्याप्रसूतस्य धनुष्प्रसंगात्
अंगाधिकासादितविक्रमस्य ।

धनंजयाधीनपराभवस्य

शीतस्य कर्णस्य च को विशेषः ॥ ९२३ ॥

अहं च त्वं च राजेन्द्र लोकनाथानुभावपि ।

बहुव्रीहिरहं राजन् षष्ठीतत्पुरुषो भवान् ॥ ९२४ ॥

यो रात्रिचरशेखरः किल दशास्यः कोणपान्याश्रयः

वज्राबाधितशक्तिको नृरुधिरं पातुं सदा वाञ्छति ।

उन्मत्तो मधुयोगतो भवति यस्तन्मत्कृणो रावणः

तस्मान्नश्यति पुत्रपौत्रसहितः सीताभिसंधानतः ॥ ९२५ ॥

द्वंद्वो द्विगुरपि चाहं मद्गेहे नित्यमव्ययीभावः ।

तत्पुरुष कर्म धारय येनाहं स्यां बहुव्रीहिः ॥ ६२६ ॥

तनुग्रासे स एव स्याद् असुग्रासेऽपि स स्मृतः ।

तस्मात् सर्वप्रयत्नेन भवेद् नित्यं सुभोजनः ॥ ६२७ ॥

शूली जातः कदशनवशाद्भ्रैक्ष्ययोगात् कपाली

वस्त्राभावाद्गनवसनः स्नेहशून्याज्रटावान् ।

इत्थं राजन् तव परिचयादीश्वरत्वं मयाऽऽप्तम्

तस्मान्मह्यं किमिति कृपया नार्धचंद्रं ददासि ॥ ६२८ ॥

खलानां धनुषां चापि सद्वंशजनुषामपि ।

गुणालाभो भवेदाशु परहृद्भेदकारकः ॥ ९२९ ॥

भक्तद्वेषो जडप्रीतिः सुरुचिर्गुरुलङ्घने
मुखे कटुकता नूनं धनिनां ज्वरिणामिव ॥ ९३० ॥

जनस्थाने भ्रान्तं कनकमृगतृष्णाकुलतया
वचो वैदेहीति प्रतिपदमुदश्रु प्रलपितम् ।
कृतालंकाभर्तुर्वनपपरिपाटीषु घटना
मयासं रामत्वं कुशलवसुता न त्वधिगता ॥९३१॥

जाता शुद्धकुलं जघान पितरं हत्वापि शुद्धा पुनः
स्त्री चैषा वनिता पितेव सततं विश्वस्य या जीवनम् ।
सङ्गं प्राप्य पितामहेन जनकं प्राप्तत या कन्यका
सा सर्वैरपि वन्दिता च्चितितले सा नाम का नायिका ॥९३२॥
शमीगर्भस्य यो गर्भस्तस्य गर्भस्य यो रिपुः ।
रिपुगर्भस्य यो भर्ता स मे विष्णुः प्रसादितु ॥ ९३३ ॥
पानीयं यातुगिच्छामि स्वतः कमललोचने ।
यदि दास्यसि नेच्छामि नो दास्यसि पित्राम्यहम् ॥९३४॥

काचिद् बाला रमणवसतिं प्रेषयन्ती करण्डं
सा तन्मूले सभयमलिखद् व्यालमस्थोपरिष्ठात् ।
गौरीनाथं पवनतनयं चम्पकं चास्य भावं
पृच्छत्यार्यान् प्रति कथमिदं मल्लिनाथः कवीन्द्रः ॥९३५॥
अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः ।
अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति स पण्डितः ॥ ९३६ ॥

वृक्षाग्रवासी न च पश्चिराजः
त्रिनेत्रधारी न च शूलपाणिः
त्वग्बन्धधारी न च सिद्धयोगी
जलं च विभ्रन् न घटो न मेघः ॥ ६३६ ॥

चक्री त्रिशूली न हरो न विष्णु-
र्महान् बलिष्ठो न च भीमसेनः ।
स्वच्छन्दचारी नृपतिर्न योगी
सीतावियोगी न च रामचन्द्रः ॥ ६३७ ॥

अणोरणीयान् महतो महीयान्
योगे वियोगे दिवसः प्रियस्य ।
यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं
स्पृष्ट्वा सखे सत्यमहं ब्रवीमि ॥ ६३८ ॥

यस्य षष्ठी चतुर्थी च विहस्य च विहाय च ।
अहं कथं द्वितीया स्याद् द्वितीया स्यामहं कथम् ॥ ९३९ ॥

अकुबेरपुरीविलोकनं, न धरासूनुकरं कदाचन ।
अथ तत्प्रतिकारहेतवेऽदमयन्तीपतिलोचनं भज ॥ ६४१ ॥

सुतं पतन्तं प्रसमीक्ष्य पावके
न बोधयामास पतिं पतिव्रता ।
तदाऽभवत् तत्पतिभक्तिगौरवात्
हुताशनश्चंदनपङ्कशीतलः ॥ ६४२ ॥

राजाभिषेके मदविह्वलाया
हस्ताच्च्युतो हेमघटस्तरुण्याः ।

सोपानमासाद्य करोति शब्दं

ठठं ठठं ठं ठठठं ठठं ठः

॥ ६४३ ॥

जम्बूफलानि पकानि पतन्ति विमले जले ।

कपिकम्पितशाखाभ्यो गुलुगुग् गुलुगुग् गुलुः ॥ ६४४ ॥

नवनीतमयं लिंगं पूजार्थं केनचित् कृतम् ।

हन्त तस्य प्रमादेन ओतुना भक्षितः शिवः ॥ ६४५ ॥

पतिश्वशुरता ज्येष्ठे पतिदेवरतानुजे ।

इतरेषु च पाञ्चान्यास्त्रितयं त्रितयं त्रिषु ॥ ६४६ ॥

यदि रामा यदि च रमा, यदि तनयो विनयघीगुणोपेतः ।

तनये तनयोत्पत्तिः, सुरवरनगरे किमाधिक्यम् ॥ ६४७ ॥

लोभमूलानि पापानि व्याधयो रसमूलकाः ।

स्नेहमूलानि दुःखानि त्रयं त्यक्त्वा सुखी भवेत् ॥ ६४८ ॥

यत्र नास्ति दधिमन्थनघोषो

यत्र नो लघुलघूनि शिशूनि ।

यत्र नास्ति गुरुगौरवपूजा

तानि किं बत गृहाणि वनानि

॥ ९४६ ॥

अर्थागमो नित्यमरोगिता च

प्रिया च भार्या प्रियवादिनी च ।

वश्यश्च पुत्रोऽर्थकरी च विद्या

षड् जीवलोकस्य सुखानि राजन् ॥ ६५० ॥

सदा वक्रः सदा क्रूरः सदा पूजामपेक्षते ।

कन्याराशिस्थितो नित्यं जामाता दशमो ग्रहः ॥ ९५१ ॥

(१४५)

क्रोशन्तः शिशवः सवारि सदनं पङ्कावृतं चांगणं,
शय्या दंशवती च रुक्षमशनं धूपेन पूर्णं गृहम् ।
भार्या निष्ठुरभाषिणी प्रभुरपि क्रोधेन पूर्णः सदा
स्नानं शीतलवारिणा हि सततं धिग् धिग् गृहस्थाश्रमम् ॥
॥ ६५२ ॥

न विप्रपादोदकपङ्किलानि,
न वेदशास्त्रध्वनिगर्जितानि ।
स्वाहास्वधाकारविवर्जितानि

श्मशानतुन्यानि गृहाणि तानि ॥ ६५३ ॥

न विषं विषमित्याहुर्ब्रह्मस्वं विषमुच्यते ।
विषमेकाकिनं हन्ति ब्रह्मस्वं पुत्रपौत्रकम् ॥ ६५४ ॥
भार्यावियोगः स्वजनापवाद,

ऋणस्य शेषं कृणस्य सेवा ।

दारिद्र्यकाले प्रियदर्शनं च

विनाग्निना पञ्च दहन्ति कायम् ॥ ९५५ ॥

चिता चिन्ता समा ह्युक्ता, बिन्दुमात्रं विशेषतः ।

सजीवं दहते चिन्ता, निर्जीवं दहते चिता ॥ ६५६ ॥

दिव्यं चूतरसं पीत्वा, गर्वं नायाति कोकिलः ।

पीत्वा कर्दमपानीयं, भेको रटरटायते ॥ ६५७ ॥

भद्रं कृतं कृतं मौनं, कोकिलैर्जलदागमे ।

दर्दुरा यत्र वक्ताः, तत्र मौनं हि शोभनम् ॥ ६५८ ॥

रे रे चातक सावधानमनसा मित्र क्षणं श्रूयताम्,

अम्भोदा बहवो हि सन्ति गगने सर्वे तु नैतादृशाः ।

केचिद् वृष्टिभिरार्द्रयन्ति वसुधां गर्जन्ति केचिद् वृथा
यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा ब्रूहि दीनं वचः ॥९५९॥
यास्यति जलधरसमयस्तव च समृद्धिर्लघीयसी भविता ।
तटिनि ! तटद्रुमपातनपातकमेकं चिरस्थायि ॥ ९६० ॥

दानार्थिनो मधुकरा यदि कर्णतालैः,
दूरीकृताः करिवरेण मदांघबुद्ध्या ।
तस्यैव गण्डयुगमण्डनहानिरेषा

भृंगाः पुनर्विकचपद्मवने वसन्ति ॥ ९६१ ॥

किं केकीव शिखण्डमण्डिततनुः किं कीरवत् पाठकः,
किं वा हंस इवांगनागतिगुरुः शारीव किं सुस्वरः ।
किं वा हन्त शकुन्तबालापिकवत् कर्णामृतं सिञ्चति,
काकः केन गुणेन काञ्चनमये व्यापारितः पञ्जरे ॥९६२॥
स्थितिं नो रे दध्याः क्षणमपि मदान्धेक्षण सखे
गजश्रेणीनाथ त्वमिह जटिलायां वनभ्रुवि ।
असौ कुंभिभ्रान्त्या खरनखरविद्रावितमहा—
गुरुग्रावग्रामः स्वपिति गिरिगर्भे हरिपतिः ॥ ९६३ ॥

चातकस्य मुखचंचुसंपुटे

नो पतंति यदि वारिबिंदवः ।

सागरीकृतमहीतलस्य किं

दोष एव जलदस्य दीयते ॥ ९६४ ॥

रे रे रासभ ! वस्त्रभारवहनात् कुग्रासमश्नासि किम् ?

राजाश्रावसथं प्रयाहि चणकाभ्युषान् सुखं भक्ष्य ।

सर्वान् पुच्छवतो हयानिति वदन्त्यत्राधिकारे स्थिताः

राजा तैरुपदिष्टमेव मनुते सत्यं तटस्थाः परे ॥९६५॥

त्वयि वर्षति पर्जन्ये सर्वे पल्लविता द्रुमाः ।

अस्माकमर्कवृक्षाणां जीर्णे पत्रेऽपि संशयः ॥९६६॥

गिरिगह्वरेषु गुरुगर्वगुंफितो ।

गजराजपोत न कदापि संचरेः ।

यदि बुध्यते हरिशिशुः स्तनंधयो

भविता करेणुपरिशेषिता मही ॥९६७॥

गात्रं कण्टकसङ्कटं प्रविरलच्छाया न चायासहत्

निर्गन्धः कुसुमोत्करस्तव फलं न क्षुद्विनाशक्षमम् ।

बब्बूलद्रुममूलमेति न जनस्तत् तावदास्तामहो

ह्यन्येषामपि शाखिनां फलवतां गुप्त्यै वृतिर्जायसे ॥९६८॥

साधारणतरुबुद्ध्या न मया रचितस्तवालवालोऽपि ।

लज्जयसि मामिदानीं चंपक भवनाधिवासितैः कुसुमैः ॥९६९॥

उत्कन्धरो विततनिर्मलचारुपद्मे

हंसोऽयमत्र नभसीति जनैः प्रतीतः ।

गृह्णाति पन्वलजलाच्छफरीं यदासौ

ज्ञातस्तदा खलु बकोऽयमितीह लोकैः ॥९७०॥

हेलया राजहंसेन यत् कृतं कलकूजितम् ।

न तद् वर्षशतेनापि जानात्याशिक्षितुं बकः ॥९७१॥

उष्ट्राणां च गृहे लग्नं गर्दभाः शान्तिपाठकाः ।

परस्परं प्रशंसन्ति अहो रूपम् अहो ध्वनिः ! ॥९७२॥

कुटिला लक्ष्मीर्यत्र प्रभवति न सरस्वती वसति तत्र ।
प्रायः श्वश्रूस्नुषयोर्न दृश्यते सौहृदं लोके ॥ ६७३ ॥
पिंडे पिंडे मतिर्मिमा कुंडे कुंडे नवं पयः ।
जातौ जातौ नवाचारा नवा वाणी मुखे मुखे ॥ ९७४ ॥
यो न संचरते देशान् यो न सेवेत पंडितान् ।
तस्य संकुचिता बुद्धिर्घृतबिन्दुरिवांभसि ॥ ९७५ ॥
यस्तु संचरते देशान् यस्तु सेवेत पंडितान् ।
तस्य विस्तारिता बुद्धिस्तैलबिन्दुरिवांभसि ॥ ६७६ ॥
यः पठति लिखति पश्यति परिपृच्छति पंडितानुपासयति ।
तस्य दिवाकरकिरणैर्नलिनीदलमिव विकास्यते बुद्धिः ॥ ६७७ ॥
एकेन राजहंसेन या शोभा सरसो भवेत् ।
न सा बकसहस्रेण परितस्तीरवासिना ॥ ६७८ ॥
यथा देशस्तथा भाषा यथा राजा तथा प्रजा ।
यथा भूमिस्तथा तोयं यथा बीजं तथांकुरः ॥ ६७९ ॥
स्वगृहे पूज्यते मूर्खः स्वग्रामे पूज्यते प्रभुः ।
स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥ ९८० ॥
यत्र विद्वज्जनो नास्ति श्लाघ्यस्तत्रान्पधीरपि ।
निरस्तपादपे देशे एरण्डोऽपि द्रुमायते ॥ ९८१ ॥
नक्रः स्वस्थानमासाद्य गजेन्द्रमपि कर्षति ।
स एव प्रच्युतः स्थानाच्छुनापि परिभूयते ॥ ९८२ ॥
अश्वः शस्त्रं शास्त्रं वीणा वाणी नरश्च नारी च ।
पुरुषविशेषं प्राप्ता भवन्ति योरथु अयोग्याश्च ॥ ९८३ ॥

वार्ता च कौतुकवती विमला च विद्या

लोकोत्तरः परिमलश्च कुरंगनाभेः ।

तैलस्य बिन्दुरिव वारिणि दुर्निवार—

मेतत् त्रयं प्रसरति स्वयमेव लोके ॥ ९८४ ॥

केचिन्निद्रागताः केचित् कथयन्ति बहिर्गताः ।

केचिदन्तर्गताः केचिन्नो जाने क्व गता इति ? ॥ ९८५ ॥

बंधनानि खलु सन्ति बहूनि प्रेमरज्जुदृढबंधनमाहुः ।

दारुभेदनिपुणोऽपि षडंगि—निष्क्रियो भवति पंकजकोषे । ६८६ ।

अर्थातुराणां न पिता न बंधुः, कामातुराणां न भयं न लज्जा ।

क्षुधातुराणां न बलं न तेजः, चिंतातुराणां न सुखं न निद्रा ६८७

विशाखांतं गता मेघाः प्रसवांतं हि यौवनम् ।

प्रणामांतः सतां कोपो याचनांतं हि गौरवम् ॥ ९८८ ॥

संग्रामे सुभट्टेद्राणां कवीनां कविमंडले ।

दीप्तिर्वा दीप्तिहानिर्वा मुहूर्तादेव जायते ॥ ९८९ ॥

मौनं कालविलंबश्च प्रयाणं भूमिदर्शनम् ।

भृकुट्यन्यमुखी वार्ता नकारः षड्विधः स्मृतः ॥ ९९० ॥

यत्रात्मीयो जनो नास्ति भेदस्तत्र न विद्यते ।

कुठारैर्दण्डनिर्मुक्तैर्भिद्यते तरवः कथम् ? ॥ ९९१ ॥

यथा खरश्रंदनभारवाही, भारस्य वेत्ता न तु चंदनस्य ।

तथा हि विप्रः श्रुतिशास्त्रपूर्णा, ज्ञानेन हीनः पशुभिः समानः ६९२

अन्तर्विंशति मार्जारी शुनी वा राजवेशमनि ।

बहिष्ठस्य गजेन्द्रस्य किमर्थः परिहीयते ॥ ९९३ ॥

सद्यः फलति गांधर्व, मासमेकं पुराणकम् ।
वेदाः फलन्ति कालेषु, ज्योतिर्वैद्यं निरंतरम् ॥ ९९४ ॥
सहते शरशतघातानाजानेयः कशां नैव ।
सहते विपत्सहस्रं मानी नैवापमानलेशमपि ॥ ९९५ ॥
जानामि नागेन्द्र तव प्रभावं
कण्ठे स्थितो गर्जसि शंकरस्य ।
स्थानं प्रधानं न बलं प्रधानं
स्थानं स्थितः कापुरुषोऽपि शूरः ॥ ९९६ ॥
सत्सङ्गाद् भवति हि साधुता खलानां,
पंडितसाधूनां न हि खलसंगमात् खलत्वम् ।
आमोदं कुसुमभवं मृदेव धत्ते
मृद्गन्धं न हि कुसुमानि धारयन्ति ॥ ९९७ ॥
अजायुद्धमृषिश्राद्धं प्रभाते मेघडम्बरम् ।
दम्पत्योः कलहश्चैव परिणामे न किंचन ॥ ९९८ ॥
उत्तमा आत्मना ख्याताः पितुः ख्याताश्च मध्यमाः ।
अधमा मातुलात् ख्याताः श्वशुराच्चाधमाधमाः ॥ ९९९ ॥
हस्तादपि न दातव्यं गृहादपि न दीयते ।
परोपकरणार्थाय वचने किं दरिद्रता ? ॥ १००० ॥
निजदोषावृतमनसामतिसुन्दरमेव भाति विपरीतम् ।
पश्यति पित्तोपहतः शशिशुभ्रं शङ्खमपि पीतम् ॥ १००१ ॥
सुलभाः पुरुषा राजन्, सततं प्रियवादिनः ।
अप्रियस्य च पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ १००२ ॥

पुण्यस्य फलमिच्छन्ति पुण्यं नेच्छन्ति मानवाः ।
न पापफलमिच्छन्ति पापं कुर्वन्ति यत्नतः ॥ १००३ ॥
बालोऽपि चौरः स्थविरोऽपि चौरः,
समागतः प्राघुर्णिकोऽपि चौरः ।
दिल्लीप्रदेशे मथुराप्रदेशे
चौरं विना न प्रसवन्ति नार्यः ॥ १००४ ॥
अनर्घमपि माणिक्यं हेमाश्रयमपेक्षत ।
विनाश्रयं न शोभन्ते पण्डिता वनिता लताः ॥ १००५ ॥
गगनं गगनाकारं सागरः सागरोपमः ।
रामरावणयोर्युद्धं रामरावणयोरिव ॥ १००६ ॥
कालो वा कारणं वा राज्ञो राजा वा कालकारणम् ।
इति ते संशयो मा भूत् राजा कालस्य कारणम् ॥ १००७ ॥
दृष्ट्वा यतिर्यतिं सद्यो वैद्यो वैद्यं नटं नटः ।
याचको याचकं दृष्ट्वा श्वानवद् घुर्घुरायते ॥ १००८ ॥
आशा नाम मनुष्याणां काचिदाश्चर्यशृङ्खला ।
यथा बद्धाः प्रधावंति मुक्तास्तिष्ठन्ति पंगुवत् ॥ १००९ ॥
शृगालोऽपि वने कर्णं शशैः परिवृतो वसन् ।
मन्यते सिंहमात्मानं यावत् सिंहं न पश्यति ॥ १०१० ॥
नमस्कारसहस्रेषु शाकपत्रं न लभ्यते ।
आशीर्वादसहस्रेषु रोमवृद्धिर्न जायते ॥ १०११ ॥
सुभाषितेन गतिनेन युवतीनां च लीलया ।
यस्य न द्रवते चित्तं स वै मुक्तोऽथवा पशुः ॥ १०१२ ॥

क्षयशः कर्णशश्चैव विद्यामर्थं च चिंतयेत् ।
क्षणे नष्टे कुतो विद्या कणे नष्टे कुतो धनम् ॥ १०१३ ॥
गुरोर्यत्र परीवादो निन्दा वापि प्रवर्तते ।
कर्णौ तत्र पिघातव्यौ गन्तव्यं वा ततोऽन्यतः ॥ १०१४ ॥
तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेच्छिथिलघनात् ।
मूर्खहस्ते न दातव्यमेवं वदति पुस्तकम् ॥ १०१५ ॥
घटं भिन्द्यात् पटं छिन्द्यात् कुर्याद् वा रासभध्वनिम् ।
येन केन प्रकारेण प्रसिद्धः पुरुषो भवेत् ॥ १०१६ ॥
शतं विहाय भोक्तव्यं सहस्रं स्नानमाचरेत् ।
लक्षं विहाय दातव्यं कोटिं त्यक्त्वा हरिं भजेत् ॥ १०१७ ॥
जिह्वे ! प्रमाणं जानीहि भोजने भाषणेऽपि च ।
अतिभुक्तिरतीवोक्तिः सद्यः प्राणापहारिणी ॥ १०१८ ॥
अनुकूले विधौ देयं यतः पूरयिता प्रभुः ।
प्रतिकूले विधौ देयं यतः सर्वं हरिष्यति ॥ १०१९ ॥
स्थानभ्रष्टा न शोभन्ते दन्ताः केशा नखा नराः ।
इति विज्ञाय मतिमान् स्वस्थानं न परित्यजेत् ॥ १०२० ॥
परिचरितव्याः संतो यद्यपि कथयन्ति नो सदुपदेशम् ।
यास्तेषां स्वैरकथास्ता एव भवन्ति शास्त्राणि ॥ १०२१ ॥
युद्धं च प्रातरुत्थानं भोजनं सह बंधुभिः ।
स्त्रियमापद्गतां रक्षेत् चतुः शिखेत कुक्कुटात् ॥ १०२२ ॥
अव्याकरणमधीतं भिन्नद्रोण्या तरंगिणीतरणम् ।
भेषजमपध्यसहितं त्रयमिदमकृतं वरं न कृतम् ॥ १०२३ ॥

हरेः पदाहतिः श्लाघ्या न श्लाघ्यं स्वररोहणम् ।
स्पर्धाऽपि विदुषा युक्ता न युक्ता मूर्खमित्रता ॥ १०२४ ॥

दारेषु किञ्चित् स्वजनेषु किञ्चिद्
गोप्यं वयस्येषु सुतेषु किञ्चित् ।

युक्तं न वा युक्तमिदं विचिंत्य
वदेद् विपश्चिन्महतोऽनुरोधात् ॥ १०२५ ॥

पठतो नास्ति मूर्खत्वं जपतो नास्ति पातकम् ।
मौनिनः कलहो नास्ति न भयं चास्ति जाग्रतः ॥ १०२६ ॥

ययोरेव समं वित्तं ययोरेव समं कुलम् ।
तयोर्मैत्री विवाहश्च न तु पुष्टविपुष्टयोः ॥ १०२७ ॥

शनैः पन्थाः शनैः कन्थाः शनैः पर्वतमस्तके ।
शनैर्विद्या शनैर्वित्तं पञ्चैतानि शनैः शनैः ॥ १०२८ ॥

एकस्तपो द्विरध्यायी त्रिभिर्गीतं चतुः पथम् ।
सप्त पञ्च कृषीणां च संग्रामो बहुभिर्जनैः ॥ १०२९ ॥

श्रुतिर्विभिन्ना स्मृतयश्च भिन्ना
नैको मुनिर्यस्य वचोऽप्रमाणम् ।

धर्मस्य तत्त्वं निहितं गुहायां
महाजनो येन गतः स पन्थाः ॥ १०३० ॥

अन्यैः साकं विरोधेन वयं पञ्चोत्तरं शतम् ।
परस्परविरोधेन वयं पञ्च च ते शतम् ॥ १०३१ ॥

अरावप्युचितं कार्यमातिथ्यं गृहमागते ।
छेतुः पार्श्वगतां छायां नोपसंहरते द्रुमः ॥ १०३२ ॥

यावज्जीवं सुखं जीवेद् ऋणं कृत्वा घृतं पिबेत् ।
भस्मीभूतस्य देहस्य पुनरागमनं कुतः ? ॥ १०३३ ॥
सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयान्न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
प्रियं च नानृतं ब्रूयाद् एष धर्मः सनातनः ॥ १०३४ ॥
अलातं तिन्दुकस्येव मुहूर्त्तमपि हि ज्वल ।
मा तुषाग्निरिवानर्चिर्धूमायस्व जिजीविषुः ॥ १०३५ ॥
निर्वनो बध्यते व्याघ्रो निर्व्याघ्रं छिद्यते वनम् ।
तस्माद् व्याघ्रो वनं रक्षेद् वनं व्याघ्रं च पालयेत् ॥ १०३६ ॥
प्रथमे नार्जिता विद्या द्वितीये नार्जितं धनम् ।
तृतीये न तपस्तप्तं चतुर्थे किं करिष्यसि ? ॥ १०३७ ॥
कन्या वरयते रूपं माता वित्तं पिता श्रुतम् ।
बान्धवाः कुलमिच्छन्ति मिष्टान्नमितरे जनाः ॥ १०३८ ॥
कमला कमले शेते हरिः शेते महोदधौ ।
हरो हिमालये शेते मन्ये मत्कुणशङ्कया ॥ १०३९ ॥
अस्माकं बदरीचक्रं युष्माकं बदरीतरुः ।
बादरायणसंबन्धात् यूयं यूयं वयं वयम् ॥ १०४० ॥
न स्थातव्यं न गन्तव्यं क्षणमप्यधमैः सह ।
पयोऽपि शौण्डिनीहस्ते मदिरां मन्यते जनः ॥ १०४१ ॥

इतरपापफलानि यथेच्छया,

वितर तानि सहे चतुरानन ।

अरसिकेषु कवित्वनिवेदनं

शिरसि मा लिख मा लिख मा लिख ॥१०४२॥

दुर्जनदूषितमनसां पुंसां सुजनेऽपि नास्ति विश्वासः ।

पाणौ पायसदग्धे तक्रं फूत्कृत्य बालकः पिबति ॥ १०४३ ॥

अतिपरिचयादवज्ञा संततगमनादनादरो भवति ।

मलये भिल्लपुरन्ध्री चन्दनतरुकाष्ठमिन्धनं कुरुते ॥ १०४४ ॥

असारे खलु संसारे सारं श्वशुरमंदिरम् ।

हरो हिमालये शेते हरिः शेते महोदधौ ॥ १०४५ ॥

अगस्तितुल्याश्च घृताब्धिशोषणे

दंभोलितुल्या वटकाद्रिभेदने ।

शाकावलीकाननवाह्निरूपाः

त एव भट्टा इतरे भटाश्च ॥ १०४६ ॥

भो भाद्रपक्ष सकलद्विजकल्पवृक्ष,

क्वास्मान् विहाय गतवानसि देहि वाचम् ।

डिण्डीरपिण्डपरिपाण्डुरवर्णभाजां,

लाभः कथं त्वयि गते घृतपायसानाम् ? ॥ १०४७ ॥

इह तुरगशतैः प्रयान्तु मूर्खाः,

घनरहिता विबुधाः प्रयान्तु पद्भ्याम् ।

गिरिशिखरगतापि काकपंक्तिः

पुलिनगतैर्न समत्वमेति हंसैः ॥ १०४८ ॥

पीतोऽगस्त्येन तातश्चरणतलहतो बल्लभोऽन्येन रोषाद्,

आबाल्याद् विप्रवर्यैः स्ववदनविवरे धारिता वैरिणी मे ।

गेहं मे छेदयन्ति प्रतिदिवसमुमाकान्तपूजानिमित्तं,

तस्मात् खिन्ना सदाहं द्विजकुलसदनं नाथ नित्यं त्यजामि ॥

हस्तमुत्तिष्य यातोऽसि बलात् कृष्ण किमद्भुतम् ?

हृदयाद् यदि निर्यासि पौरुषं गणयामि ते ॥ १०५० ॥

भकारो कुंभकर्णेऽस्ति भकारोऽस्ति विभीषणे ।

तयोर्ज्येष्ठे कुलश्रेष्ठे भकारः किं न वर्तते ॥ १०५१ ॥

क्वचिद् वीणावाद्यं क्वचिदपि च हाहेति रुदितम्

क्वचिद् विद्वद्गोष्ठी क्वचिदपि सुरामत्तकलहः ।

क्वचिद् रम्या रामाः क्वचिदपि गलत्कुष्ठवपुषो

न जाने संसारः किममृतमयः किं विषमयः ? ॥१०५२॥

काक आह्वयते काकान् याचको न तु याचकान् ।

काकयाचकयोर्मध्ये वरं काको न याचकः ॥ १०५३ ॥

हस्ती स्थूलतनुः स चाङ्कुशवशः किं हस्तिमात्रोऽङ्कुशो

वज्रेणाभिहताः पतन्ति गिरयः किं शैलमात्रः पविः ।

दीपे प्रज्वलिते विनश्यति तमः किं दीपमात्रं तमः

तेजो यस्य विराजते स बलवान् स्थूलेषु कः प्रत्ययः ॥१०५४॥

क्वचिद् भूमौ शय्या क्वचिदपि च पर्यङ्कशयनम्

क्वचिच्छाखाहारी क्वचिदपि च शाल्योदनरुचिः ।

क्वचित् कन्धाधारी क्वचिदपि च दिव्याम्बरधरो

मनस्वी कार्यार्थी न गणयति दुःखं न च सुखम् ॥१०५५॥

अद्यापि दुर्निवारं स्तुतिकन्या वहति कौमारम् ।

सद्भ्यो न रोचते साऽसंतोऽप्यस्यै न रोचन्ते ॥१०५६॥

वाङ्माधुर्यान्नान्यदस्ति प्रियत्वं

वाक्पारुष्याच्चोपकारोऽपि नष्टः ।

किं तद्द्रव्यं कोकिलेनोपनीतं

को वा लोके गर्दमस्यापराधः ॥ १०५७ ॥

ऊर्णा नैष विभर्ति नैष विषयो दोहस्य वाहस्य वा,

तृप्तिर्नास्य महोदरस्य बहुभिर्घासैः पलालैरपि ।

हा कष्टं कथमस्य पृष्ठशिखरे गोष्ठी समारोप्यते,

को गृह्णाति कपर्दकैरिममिति ग्राम्यैर्गजो हास्यते ॥१०५८॥

धनानि भूमौ पशवश्च गोष्ठे

भार्या गृहद्वारि जनः श्मशाने ।

देहश्चितायां परलोकमार्गे

कर्मानुगो गच्छति जीव एकः ॥ १०५९ ॥

निर्वाणदीपे किमु तैलदानं

चौरै गते वा किमु सावधानम् ।

वयोगते किं वनिताविलासः

पयोगते किं खलु सेतुबन्धः ॥ १०६० ॥

इयं सुंदरी मस्तकन्यस्तकुंभा

कुसुंभारुणं चारु चेलं वसाना ।

समस्तस्य लोकस्य चेतःप्रवृत्तिं

गृहीत्वा घटे न्यस्य थातीव भाति ॥ १०६१ ॥

समत्वाकांचिणी भार्या विवादे ज्यूरराऽभवत् ।

स्तन्यार्थे बालको गेहे राति नाथोऽप्यनाथवत् ॥१०६२॥

चांचल्यमुच्चैःश्रवसस्तुरंगात्,

कौटिल्यमिदोर्विषतो विमोहः ।

इति श्रियाऽशिधि सहोदरेभ्यो,

न वेन्न कस्माद् गुणवद्विरोधः ? ॥१०६३॥

मान्धाता स महीपतिः कृतयुगालंकारभूतो गतः

सेतुर्येन महोदधौ विरचितः कासौ दशास्यांतकः ? ।

अन्ये चापि युधिष्ठिरप्रभृतयो याता दिवं भूपते !

नैकेनापि समं गता वसुमती नूनं त्वया यास्यति ॥१०६४॥

एकेन तिष्ठताऽधस्तादन्येनोपरि तिष्ठता ।

दातृयाचकयोर्भेदः कराभ्यामेव सूचितः ॥१०६५॥

अयश्चणकचर्वणं फणिफणामणोः कर्षणम्,

करेण करितोलनं जलनिधेः पदा लंघनम् ।

प्रसुप्तहरिबोधनं निशितखड्गसंस्पर्शनम्

कदाचिदपि संभवेन्न कृपणस्य वित्तार्जनम् ॥१०६६॥

ग्रासोद्गलितसिक्थस्य का हानिः करिणो भवेत् ।

पिपीलिका तु तेनैव सकुटुंबाऽपि जीवति ॥ १०६७ ॥

अलंकरोति हि जरा राजामात्यभिषग्यतीन् ।

विडंबयति पण्यस्त्रीमल्लगायकसेवकान् ॥ १०६८ ॥

दूरस्थाः पर्वता रम्या वेश्या च मुखमंडने ।

युद्धस्य वार्ता रम्या च त्रीणि रम्याणि दूरतः ॥ १०६९ ॥

अमितगुणोऽपि पशार्थो दोषेणैकेन निन्दितो भवति ।

सकलरसायनमहितो गन्धेनोग्रेण लशुन इव ॥ १०७० ॥

कवयः परितुष्यन्ति नेतरे कविस्त्रुक्तिभिः ।

न द्वकूपारवत् कूपा वर्धन्ते विधुकान्तिभिः ॥ १०७१ ॥

तत्त्वं किमपि काव्यानां जानाति विरलो भुवि ।
मार्मिकः को मरन्दानामन्तरेण मधुव्रतम् ॥ १०७२ ॥
शिला बाला जाता चरणरजसा यत्कुलशिशोः
स एवायं सूर्यः सपदि निजपादैर्गिरिशिलाम् ।
स्पृशन् भूयो भूयो न खलु कुरुते कामपि वधूम्
कुले कश्चिद् धन्यः प्रभवति नरः श्लाघ्यमहिमा ॥ १०७३ ॥
तृणादपि लघुस्तूलस्तूलादपि च याचकः ।
वायुना किं न नीतोऽसौ मामेवं प्रार्थयेदिति ॥ १०७४ ॥
पङ्को वन्द्यस्त्वमसि न गृहं यासि योऽर्थी परेषां
धन्योऽन्ध त्वं धनमदवतां नेक्षसे यन्मुखानि ।
श्लाघ्यो मूक त्वमपि कृपणं स्तौषि नार्थाशया यः
स्तोतव्यस्त्वं बधिर न गिरं यः खलानां शृणोषि ॥ १०७५ ॥
वरमेको गुणी पुत्रो न च मूर्खशतान्यपि ।
एकश्चन्द्रस्तमो हन्ति न च तारागणोऽपि च ॥ १०७६ ॥
शय्या वस्त्रं चन्दनं चारु हास्यं
वीणा वाणी सुन्दरी या च नारी ।
न भ्राजन्ते लुत्पिपासातुराणां
सर्वारम्भास्तण्डुलप्रस्थमूलाः ॥ १०७७ ॥
आदौ रामतपोवनादिगमनं मायामृगोन्माथनं,
वैदेहीहरणं जटायुमरणं सुग्रीवसंभाषणम् ।
वालिव्याहननं समुद्रतरणं लंकापुरीदाहनम्
पश्चाद् रावणकुंभकर्णहननं एतद्दि रामायणम् ॥ १०७८ ॥

उच्चैरध्ययनं पुरातनकथा स्त्रीभिः सहालापनम्
तासामर्भकलालनं पतिनुतिस्तत्पाकमिध्यास्तुतिः ।
आदेशस्य करावलम्बनविधिः पाण्डित्यलेखक्रिया
होरागारुडमंत्रतंत्रकविधीभिर्चागुणा द्वादश ॥१०७९॥
जटा नेयं वेणीकृतकचकलापो न गरलम्
गले कस्तूरीयं शिरसि शशिलेखा न कुसुमम् ।
इयं भूतिर्नाङ्गे प्रियविरहजन्मा धवलिमा
पुरारातिभ्रान्त्या कुसुमशर किं मां प्रहरसि ? ॥१०८०॥
द्वाविमौ पुरुषौ लोके सूर्यमण्डलभेदिनौ ।
परिव्राड् योगयुक्तश्च रणे चाभिमुखो हतः ॥ १०८१ ॥
चते प्रहारा निपतन्त्यभीक्ष्णं
धनक्षये वर्धति जाठराग्निः ।
आपत्सु वैराणि समुद्भवन्ति
द्विद्रेष्वनर्था बहुलीभवन्ति ॥ १०८२ ॥
अभूत् प्राची पिङ्गा रसपतिरिव प्राश्य कनकम्
गतच्छायश्चन्द्रो बुधजन इव ग्राम्यसदासि ।
क्षणात् क्षीणास्तारा नृपतय इवानुद्यमपरा
न दीपा राजन्ते द्रविणरहितानामिव गुणाः ॥१०८३॥
सौमित्रिर्वदति विभीषणाय लंकां
देहि त्वं भुवनपते विनैव कोशम् ।
एतस्मिन् रघुपतिराह वाक्यमेतद्
विक्रीते करिणि किमंकुशे विवादः ॥ १०८४ ॥

आनन्दताण्डवपुरे द्रविडस्य गेहे

चित्रं वसिष्ठवनितासममाज्यपात्रम् ।

विद्युल्लतेव परिनृत्यति तत्र दर्वी

धारां विलोकयति योगबलेन सिद्धः ॥ १०८५ ॥

नाहं जानामि केयूरे नाहं जानामि कुण्डले ।

नूपुरे त्वभिजानामि नित्यं पादाभिवन्दनात् ॥ १०८६ ॥

अस्य मूर्खस्य यागस्य दक्षिणा महिषीशतम् ।

त्वयार्धं च मयार्धं च विघ्नं मा कुरु पण्डित ! ॥ १०८७ ॥

यदि नाम दैवगत्या, जगदसरोजं कदाचिदपि जातम् ।

अवकरनिकरं विकिरति, तत् किं कृकवाकुरिव हंसः ॥ १०८८ ॥

अखिलेषु विहङ्गेषु हन्त स्वच्छन्दचारिषु ।

शुक पञ्जरबन्धस्ते मधुराणां गिरां फलम् । ॥ ११८९ ॥

स्वस्त्यस्तु विद्रुमवनाय नमो मणिभ्यः

कन्याशिनी भवतु मौक्तिकशुक्तिमाला ।

प्राप्तं मया सकलमेव फलं पयोधे

यद्दारुणैर्जलचरैर्न विदारितोऽस्मि ॥ १०९० ॥

कुमुदवनमपश्चि श्रीमदम्भोजखण्डं

त्यजति मुदमुलूकः प्रीतिमांश्चक्रवाकः ।

उदयमहिमरश्मिर्याति शीतांशुरस्तं

हतविधिलसितानां ही विचित्रो विपाकः ॥ १०९१ ॥

मर्कटस्य सुरापानं तस्य वृश्चिकदंशनम् !

तन्मध्ये भूतसंचारो यद्वा तद्वा भविष्यति ॥ १०९२ ॥

मार्गे मार्गे निर्मलं ब्रह्मवृन्दं
वृन्दे वृन्दे तत्त्वचिन्तानुवादः ।
वादे वादे जायते तत्त्वबोधो
बोधे बोधे भासते चन्द्रचूडः ॥ १०९३ ॥
चिकीर्षिते कर्माणि चक्रपाणे-
र्नापेक्षते तत्र सहायसंपत् ।
पाञ्चालजायाः पटसंविधाने
मध्येसभं यन्न तुरी न वेमा ॥ १०९४ ॥
पुष्पेषु चम्पा नगरीषु लङ्का
नदीषु गङ्गा च नृपेषु रामः ।
योषित्सु रंभा पुरुषेषु विष्णुः
काव्येषु माघः कविकालिदासः ॥ १०९५ ॥
गतास्ते दिवसा राजन् देवाः सेवानुवर्तिनः ।
दशानन दशां पश्य तरन्ति दृषदोऽम्भसि ॥ १०९६ ॥
अग्रतश्चतुरो वेदाः पृष्ठतः सशरं धनुः ।
इदं ब्राह्ममिदं चात्रं शापादपि शरादपि ॥ १०९७ ॥
अर्थस्य पुरुषो दासो दासस्त्वर्थो न कस्यचित् ।
इति सत्यं महाराज बद्धोऽस्म्यर्थेन कौरवैः ॥ १०९८ ॥
न तेन स्थविरो भवति येनास्य पलितं शिरः ।
बालोऽपि यः प्रजानाति तं देवाः स्थविरं विदुः ॥ ११९६ ॥
भारं स वहते तस्य ग्रन्थस्यार्थं न वेत्ति यः ।
यस्तु ग्रन्थार्थतत्त्वज्ञो नास्य ग्रन्थागमो वृथा ॥ ११०० ॥

तद्वै धनुस्त इषवः स रथो हयास्ते
सोऽहं रथी नृपतयो यत आनमन्ति ।

सर्वं क्षणेन तदभूदसदीशरिक्तम्

भस्मन् हुतं कुहकराद्धमिवोत्समूष्याम् ॥ ११०१ ॥

स्त्रीणां स्पर्शात् प्रियंगुर्विकसति वकुलः सीधुगण्डूषसेकात्
पादाघातादशोकास्तिलककुरचकौ वीक्षणालिंगनाभ्याम् ।

मन्दारो नर्मवाक्यात् पटुमृदुहसनाच्चम्पको वक्त्रवातात्
चूतो गीतान्मरुर्विकसति च पुरो नर्तनात् कर्णिकारः ॥ ११०२ ॥
तमाखुपत्रं राजेन्द्र भज भाज्ञानदायकम् ।

तमाखुपत्रं राजेन्द्र भज भाज्ञानदायकम् ॥ ११०३ ॥

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे
रामेणाभिहता निशाचरचमू रामाय तस्मै नमः ।

रामान्नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहम्
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर ॥ ११०४ ॥
सीताचिन्ताकुले रामे निद्रा निरगमद् रुषा ।

कथमेकाकिनं जह्याम्, इत्येवं न जहौ निशा ॥ ११०५ ॥

कः कौ के कं कौ कान्, हसति हसतो हसन्ति तन्वंश्याः ।

दृष्ट्वा पल्लवमधरो, पाणी पत्रे च कोरकान् दन्ताः ॥ ११०६ ॥

अकर्णमकरोच्छेषं विधिर्ब्रह्मांडभंगधीः ।

श्रुत्वा रामकथां रम्यां शिरः कस्य न कम्पते ॥ ११०७ ॥

सरसो विपरीतश्चेत् सरसत्वं न भुञ्चति ।

साक्षरा विपरीताश्चेद् राक्षसा एव केवलम् ॥ ११०८ ॥

मौख्यं लाघवकरं मौनमुन्नतिकारकम् ।
मुखरं नूपुरं पादे कंठे हारो विराजते ॥ ११०९ ॥
यो वर्तते शुचित्वेन स वैश्वानर उच्यते ।
यो वर्ततेऽशुचित्वेन स वै श्वा नर उच्यते ॥ १११० ॥
राजंस्त्वत्कीर्तिचन्द्रेण तिथयः पौर्णिमाः कृताः ।
मद्गोहान्न बहिर्याति तिथिरेकादशी भयात् ॥ ११११ ॥
यादि वा याति गोविंदो मथुरातः पुनः सखि ।
राधाया नयनद्वंद्वे राधानामविपर्ययः ॥ १११२ ॥

निद्राप्रियो यः खलु कुंभकर्णो
हतः समीके स रघूत्तमेन ।
वैधव्यमापद्यत तस्य कान्ता
श्रोतुं समायाति कथां पुराणम् ॥ १११३ ॥
न संध्यां संधत्ते नियमितनिमाजान्न कुरुते
न वा मौञ्जीबन्धं कलयति न वा सौनतविधिम् ।
न रोजां जानीते व्रतमपि हरेर्नैव कुरुते
न काशी मक्का वा शिव शिव न हिंदुर्न यवनः ॥ १११४ ॥
खद्योतो द्योतते तावद्यावन्नोदयते शशी ।
उदिते तु सहस्रांशौ न खद्योतो न चंद्रमाः ॥ १११५ ॥
सहसा विदधीत न क्रिया-मविवेकः परमापदां पदम् ।
वृणुते हि विमृश्यकारिणं, गुणलुब्धाः स्वयमेव संपदः ॥ १११६ ॥
सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते, घनान्धकारेष्वि दीपदर्शनम् ।
सुखाच्च यो याति नरो दरिद्रतां, धृतः शरीरेण मृतः स जीवति

बाहने ये गुणाः प्रोक्तास्ते गुणाः कटिबंधने
निवाते ये गुणाः प्रोक्तास्ते गुणाः कर्णबंधने ।
लंघने ये गुणाः प्रोक्तास्ते गुणा लघुभोजने
व्यायामे ये गुणाः प्रोक्तास्ते गुणा प्राणधारणे ॥१११८॥

घनुषि घनुराकारः मकरे कुंडलाकृतिः ।
कुंभे शीतमशीतं वा मीने शीतनिवारणम् ॥ १११९ ॥

मज्जन्ति मुनयः सर्वे त्वमेकः किं न मज्जसि ।
अंबे त्वदर्शनाद् मुक्तिः न जाने स्नानजं फलम् ॥११२०॥

विद्या मित्रं प्रवासेषु भार्या मित्रं गृहेषु च ।
व्याधितस्यौषधं मित्रं धर्मो मित्रं मृतस्य च ॥११२१॥

गुणो भूषयते रूपं शीलं भूषयते कुलम् ।
शान्तिर्भूषयते विद्यां दानं भूषयते धनम् ॥ ११२२ ॥

अतिदानाद् बलिर्बद्धो ह्यतिदर्पात् सुयोधनः
विनष्टो रावणो लोभादति सर्वत्र वर्जयेत् ॥ ११२३ ॥

वृथा वृष्टिः समुद्रेषु वृथा तृप्तस्य भोजनम् ।
वृथा दानं समर्थेभ्यो वृथा दीपो दिवाऽपि च ॥११२४॥

शोभते विद्यया विप्रः क्षत्रियो विजयेन वै ।
अर्थः पात्रे प्रदानेन लज्जया च कुलाङ्गना ॥ ११२५ ॥

सौवर्णानि सरोजानि निर्मातुं सन्ति शिल्पिनः ।
तत्र सौरभनिर्माणे चतुरश्चतुराननः ॥ ११२६ ॥

प्रदोषे दीपकश्चन्द्रः प्रभाते दीपको रविः
त्रैलोक्ये दीपको धर्मः सुपुत्रः कुलदीपकः ॥ ११२७ ॥

हस्तस्य भूषणं दानं सत्यं कण्ठस्य भूषणम् ।
श्रोत्रस्य भूषणं शास्त्रं भूषणैः किं प्रयोजनम् ॥११२८॥
नरस्याभरणं रूपं रूपस्याभरणं गुणः ।
गुणस्याभरणं ज्ञानं ज्ञानस्याभरणं क्षमा ॥ ११२९ ॥
आत्मनो मुखदोषेण बध्यन्ते शुकसारिकाः ।
बकास्तु नैव बध्यन्ते मौनं सर्वार्थसाधनम् ॥ ११३० ॥
अहो दुर्जनसंसर्गान्मानहानिः पदे पदे ।
पावको लोहसङ्गेन मुद्गरैरभिहन्यते ॥ ११३१ ॥
एकोऽपि गुणवान् पुत्रो निर्गुणैः किं शतैरपि ।
एकश्चन्द्रो जगन्नेत्रं नक्षत्रैः किं प्रयोजनम् ॥ ११३२ ॥
दुष्टा भार्या शठं मित्रं भृत्यश्चोत्तरदायकः ।
ससर्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः ॥ ११३३ ॥
अन्नदानं महादानं विद्यादानं महत्तरम् ।
अन्नेन क्षणिका वृत्तिर्यादञ्जीवं तु विद्यया ॥ ११३४ ॥
कवयः किं न पश्यन्ति किं न खादन्ति वायसाः
मद्यपाः किं न जल्पन्ति किं न कुर्वन्ति दुर्जनाः ॥११३५॥
जनिता चोपनेता च विद्यायाश्च प्रदायकः ।
अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥ ११३६ ॥
पादपानां भयं वातात् पद्मानां शिशिराद् भयम् ।
पर्वतानां भयं वज्रात् साधूनां दुर्जनाद् भयम् ॥११३७॥
उद्योगः खलु कर्तव्यः फलं मार्जारवद् भवेत् ।
जन्मप्रभृति गौर्नास्ति पयः पिबति नित्यशः ॥११३८॥

उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः ।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥ ११३९ ॥
दरिद्रोऽपि नरो नूनं तमाखुं नैव मुञ्चति ।
निवारितोऽपि मार्जारस्तमाखुं नैव मुञ्चति ॥ ११४० ॥
धीराणां भूषणं विद्या मन्त्रिणां भूषणं नृपः
भूषणं च नयो राज्ञां शीलं सर्वस्य भूषणम् ॥ ११४१ ॥
पण्डिते हि गुणाः सर्वे मूर्खे दोषाश्च केवलम् ।
तस्मान्मूर्खसहस्रेभ्यः प्राज्ञ एको विशिष्यते ॥ ११४२ ॥
उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।
पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम् ॥ ११४३ ॥
वित्ते त्यागः क्षमा शक्तौ दुःखे दैन्वविहीनता ।
निर्दम्भता सदाचारे स्वभावोऽयं महात्मनाम् ॥ ११४४ ॥
सर्पदुर्जनयोर्मध्ये वरं सर्पो न दुर्जनः ।
सर्पो दशति कालेन दुर्जनस्तु पदे पदे ॥ ११४५ ॥
खलः करोति दुर्वृत्तं नूनं फलति साधुषु ।
दशाननोऽहरत् सीतां बन्धं प्राप्तो महोदधिः ॥ ११४६ ॥
यथाऽऽमिषं जले मत्स्यैर्भक्ष्यते श्वापदैः स्थले ।
आकाशे विहगैश्चैव तथा सर्वत्र वित्तवान् ॥ ११४७ ॥
जायते नरकः पापात् पापं दारिद्र्यसम्भवम् ।
दारिद्र्यमप्रदानेन तस्माद् दानपरो भव ॥ ११४८ ॥
दारिद्रान् भर कौन्तेय मा यच्छ प्रभवे धनम् ।
व्याधितस्यौषधं पथ्यं नीरुजस्य किमौषधैः ॥ ११४९ ॥

मातरं पितरं पुत्रं भ्रातरं बान्धवानपि ।
लोभाविष्टो नरो हन्ति स्वामिनं वा सुहृत्तमम् ॥ ११५० ॥
निर्विषेणापि सर्पेण कर्तव्या महती फटा ।
विषं भवतु वा मा वा फटाटोपो भयङ्करः ॥ ११५१ ॥
नष्टं नैव मृतं चैव नःनुशोचन्ति पण्डिताः ।
पण्डितानां जडानां च विशेषोऽयमतः स्मृतः ॥ ११५२ ॥
धनिकः श्रोत्रियो राजा नदी वैद्यस्तथैव च ।
पञ्च यत्र न विद्यन्ते मा तत्र दिवसं वस ॥ ११५३ ॥
ऋणशेषोऽग्निशेषश्च शत्रुशेषस्तथैव च ।
पुनः पुनः प्रवर्तन्ते तस्माच्छेषं विनाशय ॥ ११५४ ॥
सर्वनाशे समुत्पन्ने ह्यर्धं त्यजति पण्डितः ।
अर्धेन कुरुते कार्यं सर्वनाशः सुदुःसहः ॥ ११५५ ॥
षट् दोषाः पुरुषेणैह हातव्या भूतिमिच्छता ।
निद्रा तन्द्रा भयं क्रोध आलस्यं दीर्घसूत्रता ॥ ११५६ ॥
विद्या विनयोपेता, हरति न चेतांसि कस्य मनुजस्य ।
काश्चनमणिसंयोगो, नो जनयति कस्य लोचनानन्दम् ॥ ११५७ ॥
इच्छति शती सहस्रं, ससहस्रः कोटिमीहते कर्तुम् ।
कोटियुतोऽपि नृपत्वं, नृपोऽपि बत चक्रवर्तित्वम् ॥ ११५८ ॥
अङ्गं गलितं पलितं मुण्डं
दशनविहीनं जातं तुण्डम् ।
वृद्धो याति गृहीत्वा दण्डं
तदपि न मुञ्चत्याशापिण्डम् ॥ ११५९ ॥

विदेशेषु धनं विद्या व्यसनेषु धनं मतिः ।
परलोके धनं धर्मः शीलं सर्वत्र वै धनम् ॥ ११६० ॥
लोभात् क्रोधः प्रभवति लोभात् कामः प्रजायते ।
लोभान्मोहश्च नाशश्च लोभः पापस्य कारणम् ॥ ११६१ ॥
क्षमा बलमशक्तानां शक्तानां भूषणं क्षमा ।
क्षमया जीयते लोकः क्षमया किं न सिद्ध्यति ॥ ११६२ ॥
दुर्बलस्य बलं राजा बालानां रोदनं बलम् ।
बलं मूर्खस्य मौनित्वं चौराणामनृतं बलम् ॥ ११६३ ॥
उपकारः परो धर्मः परार्थकर्म नैपुण्यम् ।
पात्रदानं परं सौख्यं परो मोक्षो वितृष्णता ॥ ११६४ ॥
दुर्मन्त्री राज्यनाशाय ग्रामनाशाय कुञ्जरः ।
श्यालको गृहनाशाय सर्वनाशाय दुर्जनः ॥ ११६५ ॥
उदारस्य तृणं वित्तं शूरस्य मरणं तृणम् ।
विरक्तस्य तृणं भार्या निःस्पृहस्य तृणं जगत् ॥ ११६६ ॥
जननी जन्मभूमिश्च जाह्नवी च जनार्दनः ।
जनकः पञ्चमश्चैव जक्राराः पञ्च दुर्लभाः ॥ ११६७ ॥
सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः ।
सत्येन वहते वायुः सत्यं सर्वस्य कारणम् ॥ ११६८ ॥
किं कुलेन विशालेन शीलमेवात्र कारणम् ।
कृमयः किं न जायन्ते कुसुमेषु सुगन्धिषु ॥ ११६९ ॥
कुस्थानस्य प्रवेशेन गुणवानपि पीड्यते ।
वैश्वानरोऽपि लोहस्थोऽयस्कारैरभिहन्यते ॥ ११७० ॥

साधूनां दर्शनं पुण्यं तीर्थभूता हि साधवः ।
तीर्थं फलति कालेन सद्यः साधुसमागमः ॥ ११७१ ॥
शुचित्वं त्यागिता शौर्यं समत्वं सुखदुःखयोः ।
दाक्षिण्यं चानुरक्तिश्च सत्यता च सुहृद्गुणाः ॥ ११७२ ॥
एकेन शुष्कवृत्तेण दह्यमानेन वह्निना ।
दह्यते काननं सर्वं दुष्पुत्रेण कुलं तथा ॥ ११७३ ॥
नास्ति क्षुधासमं दुःखं क्षुधा प्राणापहारिणी ।
नास्त्याहारसमं सौख्यमाहारः प्राणरक्षकः ॥ ११७४ ॥
मद्यपस्य कुतः सत्यं दया मांसाशिनः कुतः ।
अलसस्य कुतो विद्या निर्धनस्य कुतः सुखम् ॥ ११७५ ॥
सर्पाणां च खलानां च परद्रव्यापहारिणाम् ।
मनोरथा न सिध्यन्ति तेनेदं वर्तते जगत् ॥ ११७६ ॥
नास्ति विद्यासमं नेत्रं नास्ति सत्यसमं तपः ।
नास्ति लोभसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम् ॥ ११७७ ॥
पण्डिते चैव मूर्खे च बलवत्यबलेऽपि च ।
सधने निर्धने चैव मृत्योः सर्वत्र तुल्यता ॥ ११७८ ॥
मातृवत् परदारेषु परद्रव्येषु लोष्ठवत् ।
आत्मवत् सर्वभूतेषु यः पश्यति स पण्डितः ॥ ११७९ ॥
राजपत्नी गुरोः पत्नी आतृपत्नी तथैव च ।
पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चैता मातरः स्मृताः ॥ ११८० ॥
ज्ञातिभिर्भज्यते नैव चौरिणापि न नीयते ।
दानेन न क्षयं याति विद्यारत्नं महाधनम् ॥ ११८१ ॥

पिपीलिकार्जितं धान्यं मक्षिकासञ्चितं मधु ।
लुब्धेन सञ्चितं द्रव्यं समूलं वै विनश्यति ॥ ११८२ ॥
विवेकः सह सम्पत्त्या विनयो विद्यया सह ।
प्रभुत्वं प्रश्रयोपेतं चिह्नमेतन्महात्मनाम् ॥ ११८३ ॥
सर्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः ।
मन्त्रेण सान्त्वयते सर्पः खलस्तु न कथंचन ॥ ११८४ ॥
प्रियवाक्यप्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः ।
तस्मात् तदेव वक्तव्यं वचने किं दरिद्रता ॥ ११८५ ॥
गौरवं प्राप्यते दानान्न तु वित्तस्य सञ्चयात् ।
स्थितिरुच्चैः पयोदानां पयोधीनामघः स्थितिः ॥ ११८६ ॥
गीतशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमताम् ।
व्यसनेन तु मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा ॥ ११८७ ॥
यस्मिन् देशे न सम्मानो न प्रीतिर्न च बान्धवाः ।
न च विद्यागमः शक्यो मा तत्र दिवसं वस ॥ ११८८ ॥
अतिसञ्चयकर्तृणां वित्तमन्यस्य हेतवे ।
अन्यैः सञ्चीयते यत्नादन्यैश्च मधु पीयते ॥ ११८९ ॥
च्युता दन्ताः सिता केशा दृष्टिरोधः पदे पदे ।
क्षीणं जीर्णमिमं देहं तृष्णा नूनं न मुञ्चति ॥ ११९० ॥
गुणवज्जनसम्पर्काद् याति नीचोऽपि गौरवम् ।
पुष्पाणामनुषङ्गेण सूत्रं शिरसि धार्यते ॥ ११९१ ॥
गुणाः सर्वत्र पूज्यन्ते पितृवंशो निरर्थकः ।
वासुदेवं नमस्यन्ति वसुदेवं न मानवाः ॥ ११९२ ॥

उद्यमः साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः ।

एतानि यत्र वर्तन्ते तत्र देवः प्रसीदति ॥ ११९३ ॥

आरोग्यं विद्वत्ता, सज्जनमैत्री महाकुले जन्म ।

स्वाधीनता नराणां, महदैश्वर्यं विनाप्यर्थैः ॥ ११९४ ॥

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो

बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः ।

पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः

करी च सिंहस्य बलं न मूषकः ॥ ११९५ ॥

सत्यं तपो ज्ञानमहिंसतां च

वृद्धप्रणामं च सुशीलतां च ।

एतानि यो धारयते स विद्वान्

न केवलं वेदविदेव विद्वान् ॥ ११९६ ॥

परोपकाराय फलन्ति वृक्षाः

परोपकाराय वहन्ति नद्यः ।

परोपकाराय दुहन्ति गावः

परोपकारार्थमिदं शरीरम् ॥ ११९७ ॥

पुस्तकं येन नाधीतं नाधीतं गुरुसन्निधौ ।

सभायां शोभते नैव हंसमध्ये बको यथा ॥ ११९८ ॥

स जीवति गुणा यस्य धर्मो यस्य स जीवति ।

गुणधर्मविहीनो यो निष्फलं तस्य जीवितम् ॥ ११९९ ॥

चाण्डालश्च दरिद्रश्च जनावेतौ समाविह ।

चाण्डालस्य न गृह्णन्ति दरिद्रो न प्रयच्छति ॥ १२०० ॥

तीक्ष्णघारेण खड्गेन वरं जिह्वा द्विधा कृता ।

न तु मानं परित्यज्य देहि देहीति भाषणम् ॥ १२०१ ॥

उपकर्तुं यथा स्वल्पः समर्थो न तथा महान् ।

प्रायः कूपस्तृषां हन्ति न कदापि तु वारिधिः ॥ १२०२ ॥

सुखार्थी च त्यजेद् विद्यां विद्यार्थी च त्यजेत् सुखम् ।

सुखार्थिनः कुतो विद्या कुतो विद्यार्थिनः सुखम् ॥ १२०३ ॥

आत्मार्थं जीवलोकेऽस्मिन् को न जीवति मानवः ।

परं परोपकारार्थं यो जीवति स जीवति ॥ १२०४ ॥

बहूनामल्पसाराणां समवायो दुरत्ययः ।

तृणैर्विधीयते रज्जुर्बध्यन्ते दन्तिनस्तथा ॥ १२०५ ॥

महाजनस्य संसर्गः कस्य नोन्नतिकारकः ।

पद्मपत्रस्थितं वारि धत्ते मुक्ताफलाश्रियम् ॥ १२०६ ॥

काचः काञ्चनसंसर्गाद् धत्ते मारकर्ती द्युतिम् ।

तथा सङ्गेन विदुषां मूर्खो याति प्रवीणताम् ॥ १२०७ ॥

निष्णातोऽपि हि वेदान्ते साधुत्वं याति नो खलः ।

चिरं जलनिधौ मग्नो मैनाक इव मार्दवम् ॥ १२०८ ॥

प्रत्यहं प्रत्यवेक्षेत नरश्चरितमात्मनः ।

किं नु मे पशुभिस्तुल्यं किं नु सत्पुरुषैरिति ॥ १२०९ ॥

चिन्तनीया हि विपदामादावेव प्रतिक्रियाः ।

न कूपखननं युक्तं प्रदीप्ते वह्निना गृहे ॥ १२१० ॥

अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च ।
 वञ्चनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत् ॥ १२११ ॥
 सद्भिरेव सहासीत सद्भिः कुर्वीत सङ्गतिम् ।
 सद्भिर्विवादं मैत्रीं च नासद्भिः किञ्चिदाचरेत् ॥ १२१२ ॥
 जानन्ति पशवो गन्धाद् वेदाज्जानन्ति पण्डिताः ।
 चरैर्जानन्ति राजानो नेत्राभ्यामितरे जनाः ॥ १२१३ ॥
 सा भार्या या प्रियं ब्रूते स पुत्रो निर्वृतिर्यतः ।
 तन्मित्रं यत्र विश्वासः स देशो यत्र जीव्यते ॥ १२१४ ॥
 द्वाविमौ पुरुषौ लोके न भूतौ न भविष्यतः ।
 प्रार्थितं यश्च कुरुते यश्च नार्थयते परम् ॥ १२१५ ॥
 वेपथुर्मलिनं वक्त्रं दीना वाग् गद्गदस्वरः ।
 मरणे यानि चिह्नानि तानि चिह्नानि याचके ॥ १२१६ ॥
 न कश्चिदपि जानाति किं कस्य श्वो भविष्यति ।
 अतः श्वः करणीयानि कुर्यादद्यैव बुद्धिमान् ॥ १२१७ ॥
 निःसारस्य पदार्थस्य प्रायेणाडम्बरो महान् ।
 न सुवर्णाद् ध्वनिस्तादृग् यादृक् कांस्यात् प्रजायते ॥ १२१८ ॥
 सा श्रीर्या न मदं कुर्यात् तन्मित्रं यत् सदा समम् ।
 स सुखी यो वितृष्णश्च स नरो यो जितेन्द्रियः ॥ १२१९ ॥
 गुरुशुश्रूषया विद्या प्राप्यते द्रविणेन वा ।
 अथवा विद्यया विद्या न दृष्टं साधनान्तरम् ॥ १२२० ॥
 यावत् स्वस्थो ह्यसौ देहो यावन्मृत्युश्च दूरतः ।
 तावदात्महितं कुर्याः प्राणान्ते किं करिष्यसि ॥ १२२१ ॥

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।
को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥ १२२२ ॥
स्थान एव नियोज्यन्ते भृत्याश्चाभरणानि च ।
न हि चूडामणिः पादे नूपुरं मूर्ध्नि धार्यते ॥ १२२३ ॥
न यस्य चेष्टितं विद्यान्न कुलं न पराक्रमम् ।
विश्वस्यात् तत्र न प्राज्ञो यदीच्छेच्छ्रेय आत्मनः ॥ १२२४ ॥
सद्भिः सम्बोध्यमानोऽपि दुरात्मा पापपूरुषः ।
घृष्यमाण इवाङ्गारो निर्मलत्वं न गच्छति ॥ १२२५ ॥
गुणानामन्तरं प्रायस्तज्ज्ञो जानाति नेतरः ।
मालतीमल्लिकामोदं घ्राणं वेत्ति न लोचनम् ॥ १२२६ ॥
सद्विद्या यदि का चिन्ता वराकोदरपूरणे ।
शुकोऽप्यशनमाप्नोति राम रामेति वै ब्रुवन् ॥ १२२७ ॥
विदुषां वदनाद् वाचः सहसा यान्ति नो बहिः ।
याताश्चेन्न पराश्चन्ति द्विरदानां रदा इव ॥ १२२८ ॥
उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमने तथा ।
सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता ॥ १२२९ ॥
श्लोको वै श्लोकतां याति यत्र तिष्ठन्ति साधवः ।
लकारो लुप्यते तत्र यत्र तिष्ठन्त्यसाधवः ॥ १२३० ॥
सज्जना एव साधूनां प्रथयन्ति गुणोत्करम् ।
पुष्पाणां सौरभं प्रायस्तनुते दिक्षु मारुतः ॥ १२३१ ॥

यथा गजपतिः श्रान्तश्छायाथी वृक्षमाश्रितः
विश्रम्य तं द्रुमं हन्ति तथा नीचः स्वमाश्रयम् ॥१२३२॥
युध्यन्ते पक्षिपशवः पठन्ति शुक्रसारिकाः ।
दातुं शक्नोति यो वित्तं स शूरः स च पण्डितः ॥ १२३३ ॥

युधिष्ठिरो यत्नं प्रति ब्रूते—

पञ्चमेऽहनि वा षष्ठे शाकं पचति यो गृहम् ।
अनृणी चाप्रवासी च स वारिचरं मोदते ॥ १२३४ ॥
एकचक्रो रथो यन्ता विकलो विषमा हयाः ।
आक्रामत्येव तेजस्वी तथाप्यर्को नमस्तलम् ॥ १२३५ ॥
गुणैर्गौरवमायाति न महत्याऽपि सम्पदा ।
पूर्णेन्दुर्न तथा वन्द्यो निष्कलङ्को यथा कृशः ॥ १२३६ ॥
प्रभृभिः पूज्यते लोके कलैव न कुलीनता ।
कलावान् धार्यते मूर्ध्नि सत्सु देवेषु शम्भुना ॥ १२३७ ॥
अश्वमेधसहस्रं च सत्यं च तुलया धृतम् ।
अश्वमेधसहस्राद् हि सत्यमेव विशिष्यते ॥ १२३८ ॥
किं कुलेनोपदिष्टेर्न शीलमेवात्र कारणम् ।
भवन्ति सुतरा स्फीताः सुक्षेत्रे कण्टकिद्रुमाः ॥ १२३९ ॥
अद्रोहः सर्वभूतेषु कर्मणा मनसा गिरा ।
अनुग्रहश्च दानं च शीलमेतद् विदुर्बुधाः ॥ १२४० ॥

१ हे यत्न । २ ' किं कुलस्य कथनेन ' इत्यर्थः ।

परोक्षे हन्ति यत् कार्यं प्रत्यक्षे भाषते प्रियम् ।
वर्जयेत् तादृशं मित्रं विषकुम्भं पयोमुखम् ॥ १२४१ ॥
पिबन्ति मधु पत्रेषु भृङ्गाः केसरधूसराः ।
हंसाः शैवालमश्नन्ति धिग् दैवमसमञ्जसम् ॥ १२४२ ॥
सेवया धनमिच्छद्भिः सेवकैः पश्य किं कृतम् ।
स्वातन्त्र्यं यच्छरीरस्य मूढैस्तदपि हारितम् ॥ १२४३ ॥
यश्च सञ्चरते देशान् सेवते यश्च पण्डितान् ।
तस्य विस्तारिता बुद्धिस्तैलविन्दुरिवाम्भसि ॥ १२४४ ॥
छिन्नोऽपि रोहति तरु-श्चन्द्रः क्षीणोऽपि वर्धते लोके ।
इति विमृशन्तः सन्तः, सन्तप्यन्ते न लोकेऽस्मिन् ॥ १२४५ ॥
रत्नाकरः किं कुरुते स्वरत्नैर्विन्ध्याचलः किं करिभिः करोति ।
श्रीखण्डवृक्षैर्मलयाचलः किं, परोपकाराय सतां विभूतयः ॥ १४६ ॥
द्वारं जलं वारिमुचः पिबन्ति
तदेव कृत्वा मधुरं वमन्ति ।
सन्तस्तथा दुर्जनदुर्वर्चांसि
श्रुत्वा हि सूक्तानि सदा वदन्ति ॥ १२४७ ॥
याचना हि पुरुषस्य महत्त्वं,
नाशयत्यखिलमेव तथाहि ।
सद्य एव भगवानपि विष्णु-
वामनो भवति याचितुमिच्छन् ॥ १२४८ ॥

(१७८)

पापान्निवारयति योजयते हिताय,

गुह्यानि गूहति गुणान् प्रकटीकरोति ।

आपद्रुतं च न जहाति ददाति काले,

सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥ १२४९ ॥

मातेव रक्षति पितेव हिते नियुङ्क्ते

कान्तेव चापि रमयत्यपनीय खेदम् ।

लक्ष्मीं तनोति वितनोति च दिक्षु कीर्तिं

किं किं न साधयति कल्पलतेव विद्या ॥ १२५० ॥

वासो वल्कलमास्तरः किसलयान्योकस्तरूणां तलं

मूलानि क्षतये क्षुधो गिरिनदीतोयं तृषाशान्तये ।

क्रीडा मुग्धमृगैर्वयांसि सुहृदो नक्तं प्रदीपः शशी

स्वाधीने विभवेऽपि हन्त कृपया याचन्त इत्यद्भुतम् ॥ १२५१ ॥

यो नात्मजे न च गुरौ न च भृत्यवर्गे

दीने दयां न कुरुते न च बन्धुवर्गे ।

किं तस्य जीवितफलं हि मनुष्यलोके

काकोऽपि जीवति चिराय बलिं च भुङ्क्ते ॥ १२५२ ॥

हर्तुर्न गोचरं याति दत्ता भवति विस्तृता ।

कल्पान्तेऽपि न सा नश्येत् किमन्यद् विद्यया समम् ॥ १२५३ ॥

केचिदज्ञानतो नष्टाः केचिन्नष्टाः प्रमादतः ।

केचिज्ज्ञानावलेपेन केचिद् दुष्टैश्च नाशिताः ॥ १२५४ ॥

को न याति वशं लोके मुखे पिण्डेन पूरितः ।

मृदङ्गो मुखलेपेन करोति मधुरध्वनिम् ॥ १२५५ ॥

दुर्जनेन समं सख्यं मा कुरुष्व कदाचन ।
उष्णो दहति चाङ्गारः शीतः कृष्णायते करम् ॥ १२५६ ॥
यस्यार्थास्तस्य मित्राणि यस्यार्थास्तस्य बान्धवाः ।
यस्यार्थाः स पुमाँल्लोके यस्यार्थाः स च पण्डितः ॥ १२५७ ॥
कृपणेन समो दाता न भूतो न भविष्यति ।
अस्पृशन्नेव वित्तानि यः परेभ्यः प्रयच्छति ॥ १२५८ ॥
परोपकारशून्यस्य धिक् मनुष्यस्य जीवितम् ।
जीवन्तु पशवो येषां चर्माऽप्युपकरिष्यति ॥ १२५९ ॥
विहाय पौरुषं यो हि दैवमेवावलम्बते ।
प्रासादसिंहवत् तस्य मूर्ध्नि तिष्ठन्ति वायसाः ॥ १२६० ॥
चन्दनं शीतलं लोके चन्दनादपि चन्द्रमाः ।
साधुसङ्गतिरेताभ्यां नूनं शीततरा स्मृता ॥ १२६१ ॥
यस्य मित्रेण सम्भाषा यस्य मित्रेण संस्थितिः ।
मित्रेण सह यो भुङ्क्ते स मतः पुण्यवान् बुधैः ॥ १२६२ ॥
वाणी रसवती यस्य भार्या प्रेमवती सती ।
लक्ष्मीर्दानवती यस्य सफलं तस्य जीवितम् ॥ १२६३ ॥
सुहृदो ज्ञातयः पुत्रा भ्रातरः पितरावपि ।
प्रतिकूलेषु भाग्येषु त्यजन्ति स्वजनं खलु ॥ १२६४ ॥
क्षमापरं तपो नास्ति न सन्तोषात् परं सुखम् ।
न च लोभात् परो व्याधिर्न च धर्मो दयापरः ॥ १२६५ ॥

- त्यजेदेकं कुलस्यार्थे ग्रामस्यार्थे कुलं त्यजेत् ।
ग्रामं जनपदस्यार्थे ह्यात्मार्थे च महीं त्यजेत् ॥ १२६६ ॥
- स्पृशन्नपि गजो हन्ति जिघ्रन्नपि भुजङ्गमः ।
हसन्नपि नृपो हन्ति मानयन्नपि दुर्जनः ॥ १२६७ ॥
- चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्यन्येन पण्डितः ।
नासमीक्ष्य परं स्थानं पूर्वमायतनं त्यजेत् ॥ १२६८ ॥
- द्वाविमौ पुरुषौ लोके सुखिनौ न कदाचन ।
यश्चाधनः कामयते यश्च कुप्यत्यनीश्वरः ॥ १२६९ ॥
- वनानि दहतो बह्वेः सखा भवति भारुतः ।
स एव दीपनाशाय कृशे कस्यास्ति सौहृदम् ॥ १२७० ॥
- परोऽपि हितवान् बन्धुर्बन्धुरप्यहितः परः ।
अहितो देहजो व्याधिर्हितमारण्यमौषधम् ॥ १२७१ ॥
- एकस्य कर्म संवीक्ष्य करोत्यन्योऽपि गर्हितम् ।
गतानुगतिका लोका न लोकास्तत्त्वदर्शिनः ॥ १२७२ ॥
- कुसुमानां यथा हृद्यं सारं गृह्णाति षट्पदः ।
सारं तथैव गृह्णाति शास्त्राणां खलु पण्डितः ॥ १२७३ ॥
- मनसा चिन्तितं कार्यं वचसा न प्रकाशयेत् ।
अन्यलक्षितकार्यस्य यतः सिद्धिर्न जायते ॥ १२७४ ॥
- पुस्तकस्था हि या विद्या धनं यद् वाऽन्यहस्तगम् ।
नोपकुर्याज्जनस्येह कार्यकाले समुत्थिते ॥ १२७५ ॥

भये महति हर्षे वा सम्प्राप्ते यो विचिन्तयेत् ।
कृत्यं न कुरुते वेगान्न स सन्तापमाप्नुयात् ॥ १२७६ ॥
आपन्नाशाय विबुधैः कर्तव्याः सुहृदोऽमलाः ।
न तरत्यापदं कश्चिद् योऽत्र मित्रविवर्जितः ॥ १२७७ ॥
यः पृष्ठा कुरुते कार्यं प्रष्टव्यान् स्वान् हितान् गुरून् ।
न तस्य जायते विघ्नः कस्मिंश्चिदपि कर्मणि ॥ १२७८ ॥
दुर्जनो जीयते युक्त्या विग्रहेण न धीमता ।
निपात्यते महावृक्षस्तत्समीपचित्तिक्षयात् ॥ १२७९ ॥
किं कुलेन विशालेन विद्याहीनस्य देहिनः ।
अकुलीनोऽपि विद्यावान् विबुधैरपि पूज्यते ॥ १२८० ॥
यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रियाः ।
चित्ते वाचि क्रियायां च साधूनामेकरूपता ॥ १२८१ ॥
स्वभावं नैव मृञ्चन्ति सन्तः संसर्गतोऽसताम् ।
न त्यजन्ति रुतं मञ्जु काकसम्पर्कतः पिकाः ॥ १२८२ ॥
यथा परोपकारेषु नित्यं जागर्ति सज्जनः ।
तथा पराऽपकारेषु नित्यं जागर्ति दुर्जनः ॥ १२८३ ॥
लोभाविष्टो नरो वित्तं वीक्षते न स आपदम् ।
दुग्धं पश्यति मार्जारो यथा न लगुडाहतिम् ॥ १२८४ ॥
जानयात् सङ्गरे भृत्यान् बान्धवान् व्यसनागमे ।
आपत्कालेषु मित्राणि भार्या च विभवक्षये ॥ १२८५ ॥

देहीति वचनं भ्रुत्वा देहस्थाः पञ्च देवताः ।
मुखाभिर्गत्य गच्छन्ति श्रीद्वीधीधृतिकीर्तयः ॥ १२८६ ॥
यस्य नास्ति विवेको वै केवलं यो बहुश्रुतः ।
न स जानाति शास्त्रार्थान् दर्वी पाकरसानिव ॥ १२८७ ॥
चितां प्रज्वलितां दृष्ट्वा वैद्यो' विस्मयमागतः ।
नाहं गतो न मे भ्राता कस्येदं हस्तलाघवम् ॥ १२८८ ॥
नालिकेरसमाना हि दृश्यन्ते खलु सज्जनाः ।
अन्ये बदरिकातुल्या बहिरेव मनोहराः ॥ १२८९ ॥
त्याग एको गुणः श्लाघ्यः किमन्यैर्गुणराशिभिः ।
त्यागाज्जगति पूज्यन्ते नूनं वारिदपादपाः ॥ १२९० ॥
दानोपभोगरहिता दिवसा यस्य यान्ति वै ।
स लोहकारभस्त्रेव श्वसन्नपि न जीवति ॥ १२९१ ॥
कुसुमस्तबकस्येव द्वे गतीह मनस्विनः ।
मूर्ध्नि वा सर्वलोकस्य शीर्यते वन एव वा ॥ १२९२ ॥
गुणेन स्पृहणीयः स्यान्न रूपेण पुनर्जनः ।
गन्धहीनं न गृह्णाति पुष्पं कान्तमपीह नां ॥ १२९३ ॥
योजनानां सहस्रं वै शनैर्गच्छेत् पिपीलिका ।
अगच्छन् वैनतेयोऽपि पदमेकं न गच्छति ॥ १२९४ ॥
नाऽसत्यवादिनः सख्यं न पुण्यं न यशो भुवि ।
दृश्यते नापि कन्याणं कालकूटमिवाश्नतः ॥ १२९५ ॥

यः स्वभावो हि यस्यास्ति स नित्यं दुरतिक्रमः ।
श्वा यदि क्रियते राजा स किं नाशनात्युपानहम् ॥ १२६६ ॥
न मातरि न दारेषु न सोदर्ये न चात्मनि ।
विश्वासस्तादृशो नृणां यादृङ् मित्रे हितैषिणि ॥ १२६७ ॥
शिरसा धार्यते सोमो नीलकण्ठेन सर्वदा ।
तथापि कृशतां याति कष्टः खलु पराश्रयः ॥ १२६८ ॥
वैकन्यं धरणीपातमयथोचितजल्पनम् ।
सन्निपातस्य चिह्नानि मद्यं सर्वाणि दर्शयेत् ॥ १२६९ ॥
किमत्र चित्रं यत् सन्तः परानुग्रहतत्पराः ।
न हि स्वदेहशैत्याय जायन्ते चन्दनद्रुमाः ॥ १३०० ॥
रक्तत्वं कमलानां, सत्पुरुषाणां परोपकारित्वम् ।
असतां च निर्दयत्वं, स्वभावसिद्धं त्रिषु त्रितयम् ॥ १३०१ ॥
अमृतं किरति हिमांशु-र्विषमेव फणी समुद्गिरति ।
गुणमेव वक्ति साधु-र्दोषमसाधुः प्रकाशयति ॥ १३०२ ॥
अर्थी करोति दैन्यं, लब्धार्थो गर्वमपरितोषं च ।
नष्टधनोऽस्ति सशोकः सुखमास्ते निःस्पृहः पुरुषः ॥ १३०३ ॥
गुणवन्तः क्रिश्यन्ते, प्रायेण भवन्ति निर्गुणाः सुखिनः ।
बन्धनमायान्ति शुका, यथेष्टसञ्चारिणः काकाः ॥ १३०४ ॥
न पण्डिताः साहसिका भवन्ति,
श्रुत्वाऽपि ते सन्तुलयन्ति तत्त्वम् ।

- तत्त्वं समाधाय समाचरन्ति,
स्वार्थं प्रकुर्वन्ति परस्य चार्थम् ॥ १३०५ ॥
- मुक्ताफलैः किं मृगपक्षिणां च,
मिष्टान्नपानेन च किं खराणाम् ।
अन्धस्य दीपेन च कोऽस्ति हेतु-
र्गतिेन कोऽर्थो बधिरस्य चापि ॥ १३०६ ॥
- दानाय लक्ष्मीः सुकृताय विद्या
चिन्ता परब्रह्मविनिश्चयाय ।
परोपकाराय वचांसि यस्य
वन्द्यस्त्रिलोकीतिलकः स एव ॥ १३०७ ॥
- भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमै-
र्नवाम्बवो भूरिविलम्बिनो घनाः ।
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः,
स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥ १३०८ ॥
- कल्पद्रुमः कल्पितमेव सूते,
गौः कामधुक् कामितमेव दोग्धि ।
चिन्तामणिश्चिन्तितमेव दत्ते,
सतां तु सङ्गः सकलं प्रसूते ॥ १३०९ ॥
- जाड्यं धियो हराति सिञ्चति वाचि सत्यं
मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति ।
चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्तिं
सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ॥ १३१० ॥

चित्ते भ्रान्तिर्जायते मद्यपानाद्
भ्रान्ते चित्ते पापचर्यामुपैति ।

पापं कृत्वा दुर्गतिं याति मूढ-

स्तस्मान्मद्यं नैव पेयं न पेयम् ॥ १३११ ॥

ऐश्वर्यस्य विभूषणं सुजनता शौर्यस्य वाक्संयमो ।

ज्ञानस्योपशमः कुलस्य विनयो वित्तस्य पात्रे व्ययः ॥

अक्रोधस्तपसः क्षमा बलवतां धर्मस्य निर्व्याजता ।

सर्वेषामपि सर्वकारणमिदं शीलं परं भूषणम् ॥ १३१२ ॥

सन्ति स्वादुफला वनेषु तरवः स्वच्छं पयो नैर्द्धरं ।

वासो वल्कलमाश्रयो गिरिगुहा शय्या लतावल्ली ॥

आलोकाय निशासु चन्द्रकिरणाः सख्यं कुरङ्गैः सह ।

स्वाधीने विभवेऽप्यहो धनपतिं सेवन्त इत्यद्भुतम् ॥ १३१३ ॥

केयूरा न विभूषयन्ति पुरुषं हारा न चन्द्रोज्ज्वला ।

न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालङ्कृता मूर्धजाः ॥

वाण्येका समलङ्करोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते ।

क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम् ॥ १३१४ ॥

ब्रह्मचारी का कामदेव को उपालम्भ—

काम ! जानामि ते रूपं, सङ्कल्पात् किल जायसे ।

न त्वां संकल्पयिष्यामि, ततो मे न भविष्यसि ॥ १३१५ ॥

नारकीयों को कैसा दुःख है ?

श्रवणलवनं नेत्रोद्धारं करक्रमपाटनं,

हृदयदहनं नासाच्छेदं प्रतिक्षणदारुणम् ।

कटविदहनं तीक्ष्णापातत्रिशूलविभेदनं,
दहनवदनैः कङ्कैर्घोरैः समन्तविभक्षणम् ॥१३१६॥
तीक्ष्णैरसिभिर्दीप्तैः, कुन्तैर्विषमैः परश्वधैश्चक्रैः ।
परशु-त्रिशूल-मुद्गर-तोमर-वासी-मुषण्डीभिः ॥१३१७॥
संभिन्नतालुशिरस-श्छिन्नभुजाश्छिन्नकर्णनासौष्ठाः ।
भिन्नहृदयोदरान्त्रा, भिन्नाक्षिपुटाः सुदुःखार्त्ताः ॥१३१८॥
निपतन्त उत्पतन्तो, विचेष्टमाना महीतले दीनाः ।
नेक्षन्ते त्रातारं, नैरयिकाः कर्मपटलान्धाः ॥१३१९॥
छिद्यन्ते कृपणाः क्रुतान्तपरशोस्तीक्ष्णेन धारासिना,
क्रन्दन्तो विषवृश्चिकैः परिवृताः संभक्षणव्यापृतैः ।
पात्यन्ते क्रकचेन दारुवदसिना प्रच्छिन्नबाहुद्वयाः,
कुम्भीषु त्रपुपानदग्धतनवो मूषासु चान्तर्गताः ॥१३२०॥
भृज्ज्यन्ते ज्वलदम्बरीषहुतभृग्ज्वालाभिराराविणो,
दीप्ताङ्गारनिभेषु वज्रभवनेष्वङ्गारकेषूत्थिताः ।
दहन्ते विकृतोर्ध्वबाहुवदनाः क्रन्दन्त आर्तस्वनाः,
पश्यन्तः कृपणा दिशो विशरणास्त्राणाय को नो भवेत् ॥१३२१॥
पीतनीरस्य किं नाम मंदिरादिकपृच्छया ।
कृतचौरस्य वा पुंसः किं नक्षत्रपरीक्षया ॥१३२२॥
कौलमतावलम्बिष्यो की कपटपटुता—
अन्तः शाक्ता बहिः शैवाः, सभामध्ये च वैष्णवाः ।
नानारूपधराः कौला, विचरन्ति महीतले ॥१३२३॥

पञ्चाशत्पञ्चवर्षाणि, पञ्च मासा दिनत्रयम् ।
भोजराजेन भोक्तव्यं, सगौडं दक्षिणापथम् ॥१३२४॥
उभे मूत्रपुरीषे च दिवा कुर्याद् उदङ्मुखः ।
रात्रौ दक्षिणतश्चैव तथा चायुर्न हीयते ॥१३२५॥
वीरिएणं तु जीवस्स समुच्छलिएण गोयमा ।
जम्मंतरकए पावे, पाणी मुहुत्तेण निहहे ॥१३२६॥
जीभीमें अमृत वसे, विष भी उसके पास ।
एक बोले कोडी गुण, एक बोले कोडी विनास ॥१३२७॥
तित्थअरा गणहारी, सुरवइणो चक्की केसवा रामा ।
संहरिया कालेणं, अवरमणुआण का वत्ता ॥१३२८॥
तिणिण सल्ला महाराय ! अस्सि देहे पइट्टिया ।
वायमुत्तपुरीसाणं पत्तवेगं न धारए ॥१३२९॥
कार्येषु ऋक्षा वचनेषु कुत्ती, भोजेषु डंका सदा हि क्रोधी ।
दया रहिता च कलहकारी, षट्गुण भार्या कुल नाशयंति । १३३० ।
एया हिरण्णकोडी, अट्टेव य नुणगा सयसहस्सा ।
सुरोदयमाइअं, दिज्जइ जा पाउरासाओ ॥१३३१॥
तिच्चेव य कोडिसया, अट्टासीअं च हुंति कोडीओ ।
असिअं च सयसहस्सा, एयं संवच्छरे दिअं । ॥१३३२॥
निम्बो वातहरः कलौ सुरतरुः शाखाप्रशाखाकुलः,
पित्तघ्नः कृमिनाशनः कफहरो दुर्गन्धनिर्नाशनः ।
कुष्ठव्याधिविषापहो व्रणहरो द्राक् पाचनः शोधनः,
बालानां हितकारको विजयते निम्बाय तस्मै नमः ॥१३३३॥

- यच्चिन्तितं तदिह दूरतरं प्रयाति,
यच्चेतसाऽपि न कृतं तदिहाऽभ्युपैति ।
प्रातर्भवामि भुवनेश्वरचक्रवर्ती
सोऽहं ब्रजामि विपिने जटिले तपस्वी ॥१३३४॥
- घर घर बाजा न बजे, कहत पुकार पुकार ।
प्रभु विसारे पसु भये, पडत चाम पर मार ॥१३३५॥
- कृपण कोथली श्वान भग, दोनों एक समान ।
घालत ही सुख उपजे, नीकलत निकसे प्राण ॥१३३६॥
- वसीकरण यह मंत्र है, तज दे वचन कठोर ।
तुलसी मीठे बोलसे, सुख उपजे चउ ओर ॥१३३७॥
- ये गायन में बडे, तुं गायनमें परवीण ।
ये ग्राहक कडवीणके, तु ले बेठा कर वीण ॥१३३८॥
- जबराईका पेंडा न्यारा, कोइ मत मानो रीस ।
सब देवता सीस पूजावे, लिंग पूजावे ईश ॥१३३९॥
- भंग वेची थी जा दीना, भूरखा वेचा था ता दिना ।
खबर पडेगी ता दीना, रंगरोट कटेगो जा दिना ॥१३४०॥
- जिसका काम तिसको छाजे, ओर करे तो लाठी वाजे ।
कुकर ठोडे गद्धा पोकारे, लाठी लेह करी घोबी मारे ॥१३४१॥
- माठो घोरी ठोठ गुरु, कूवे तो खारो नीर ।
गामको ठाकुर घरकी घरनी, पांचो दहे सरीर ॥१३४२॥

श्रवणगुण ढंके गुण लहे, न वदे निठुर वान ।
 मानस रूपे देवता, निर्मल गुणनी खान ॥ १३४३ ॥
 घर नहि तो मठ बनाया, धंधा नहि तो फेरी ।
 बेटा नहि तो चेला मुंडा, ऐसी माया गेरी ॥ १३४४ ॥
 ओछे नरके उदरमें, न रहे मोटी बात ।
 आध सेर के पात्रमें, कैसे सेर समात ॥ १३४५ ॥
 समकित श्रद्धा अंक हे, और अंक सब शून्य ।
 अंक जतन कर राखिये, शून्य शून्य दस गुण ॥ १३४६ ॥
 हितकर मूढ रीझाइये, अति हित पंडित लोक ।
 अर्ध दगध जड जीवको, विधव रिझावत जोग ॥ १३४७ ॥
 नयन श्रवण अरु नासिका, कर नहि करत कष्टो ।
 सुत वनिता परिवार को, अचरज कीसो रह्यो ॥ १३४८ ॥
 जब तक तेरे पुन्यका, और पता नहि करार ।
 तब लग गुणा माफ हे, श्रवणगुण करो हजार ॥ १३४९ ॥
 पापी दृष्टि जीवने, धर्म वचन न सुहाय ।
 के ऊँचे के लडपडे के उठके घर जाय ॥ १३५० ॥
 नारी कपटकी कोथली नारी कपटकी खान ।
 जे नारीके वस पड्या, ते न तर्या संसार ॥ १३५१ ॥
 धर्म करत संसार सुख, धर्म करत नव निध ।
 धर्म पंथ साधन विना, नर तिर्यच समान ॥ १३५२ ॥

- फूट नाशका मूल हे, फूट मत करो कोय ।
फूट पड़ी नृप हिंदमें दीयो देशको खोय ॥ १३५३ ॥
- दमयंती नल नरवरे, राणी तजी निरधार ।
पांडव पांचाली तजी, ए जूवारी आचार ॥ १३५४ ॥
- जूवारी घर ऋघडी, माकड कंठे हार ।
धेली माथे बेडलो, रहे केटली बार ॥ १३५५ ॥
- राजाके घर रातिजो, भामज विना न होय ।
जो सुवे साचे कहे, तो मेनाकी गत होय ॥ १३५६ ॥
- पंडित भये मसालची, बातां करे बनाई ।
औरन को उजलो करे, आप अंधेरे जाई ॥ १३५७ ॥
- रांड गुरु पैसा परमेश्वर, छोरा छोरी साध ।
तीरथ हमारे कोन करे, घरमें ही वैराग ॥ १३५८ ॥
- सासु तीरथ ससरा तीरथ, आधा तीरथ साली ।
माबाप को लातज मारु, सब तीरथ घरवाली ॥ १३५९ ॥
- जे माणस जेणी परे, समजे धर्मनो सार ।
पंडित जन तेनी परे, समजावे निरधार ॥ १३६० ॥
- जिन प्रतिमा पूजी नहि, धर्यो जो मनमें द्वेष ।
सो नर मर कर कुता भया, झालर बेरा देख ॥ १३६१ ॥
- कर मरोडे चुडीया तिडे, रे मूर्ख मणियार ।
अपने पियुके कर विना, कभी न करुं सीसकार ॥ १३६२ ॥

सुभाषितसंग्रहान्तर्गतश्लोकानाम्

अकाराद्यनुक्रमणिका.

अद्य धारा	२	असकृदकरणा-	४४
अन्यायोपार्जितं	११	अनागतं यः	४५
अणिमिसनयणा	१२-१०६	अंहिमेको	४५
अर्हतो दक्षिणे	१३	अक्षानी निन्दति	४९
अयं निजः	१८	अन्यस्थाने कृतं	५२
अपि वंशक्रमा-	१९	अन्यक्षेत्रे कृतं	५२
अपकारिष्वपि	२०	अर्थलुब्धकृत-	५३
अङ्गीकृतं कोटि-	२५	अष्टादश-	५४
अजरामरवत्	२५	अनेन तव	५४
अपुत्रस्य गृहं	२७	अत्र द्रोणशतं-	५५
अतिपरिचया-	३१	अथ धर्मं च	५८
अंबस्स य	३७	अन्तको जन्तु-	६०
अन्यथा चिन्तितं	३८	अलसो मन्द-	६१
अस्तं गते दिवा-	३२	अतिलोभो न	६२
अज्ञः सुखमा-	४०	अत्यन्तकोपः	६४
अष्टादशप्रकारं	४२	अतिभुक्त-	६५
अवश्यमव्ये-	४३	अदितिः सुर-	६६
असंभवं हेम-	४३	अहं च पृथिवी-	६६

अनिलस्यागमो	७३	अष्टाङ्गानि	११९
अर्थनाशं	७४	अनुचितकर्मा-	१२०
अनर्थाय भवे-	७४	अपरीक्षितं	१२१
अस्मान् साधु-	७५	अभ्रच्छाया	१२२
अहिंसा सत्य-	७६	अपसेत्व-	१२२
अनित्यानि	७७	अर्थानामर्जने	१२४
अपमानं पुर-	७९	अनभ्यासे विषं	१२६
अलसस्य	८१	अर्धाङ्गे गिरि-	१२७
अनृतं साहसं	८२	अभक्ष्यभक्षणाद्	१२९
अध्वा जरा	८४	अश्लीला खलु	१३०
अपराधशतं	८४	असासयं जीविय-	१३०
असंतुष्टा द्विजा	९०	अग्निर्विप्रो	१३१
अथ स विषय-	९०	अन्तर्विषमा	१३१
अमेध्यपूर्णे	९६	अङ्गं गलितं	१३२-१६८
अद्यापि नोज्ञ-	९८	असितगिरिसमं	१३२
अमन्त्रमन्त्रं	९९	असाङ्गिः शपथे-	१३३
अयं निजः परो	९९	अन्या जगद्धित-	१३४
अर्हच्चक्री	१०६	अहो किमपि	१३४
अक्खाण सणी	१०८	अनुकुरुतः खल-	१३६
अनागतं यः	१०८	अजातमृत-	१३६
अपठाः पण्डिताः	११६	अवश्यं भावि-	१३७
अहो खल-	११७	अश्वं नैव	१३७
अनन्तज्ञान-	११९	अधः पश्यसि	१३८

अनन्तरत्न—	१३८	अयश्चणक—	१९८
अहं त्वं च	१४१	अलंकरोति हि	१९८
अपदो दूरगामी	१४२	अमितगुणोऽपि	१९८
अणोरणीयान्	१४३	अभूत् प्राची	१६०
अकुबेरपुरी	१४३	अस्य मूर्खस्य	१६१
अर्थागमो नित्य—	१४४	अखिलेषु विह—	१६१
अश्वः शस्त्रं	१४८	अमृतश्चतुरो	१६२
अर्थातुराणां न	१४९	अर्थस्य पुरुषो	१६२
अन्तर्विशति	१४९	अकर्णमकरो—	१६३
अजायुद्धमृषि—	१९०	अतिदानाद्	१६५
अनर्घमपि	१९१	अहो दुर्जन—	१६६
अनुकूले विधौ	१९२	अन्नदानं महा—	१६६
अव्याकरणमधीतं	१९२	अतिसञ्चय—	१७१
अन्यैः साकं	१९३	अर्थनाशं मन—	१७४
अरावप्यु—	१९३	अश्वमेधसहस्रं	१७६
अलातं तिन्दुक—	१९४	अद्रोहः सर्व—	१७६
अस्माकं बदरी—	१९४	अमृतं किरति	१८३
अतिपारिचया—	१९५	अर्थां करोति	१८३
असारे खलु	१९५	अन्तः शाक्ता	१८६
अगस्तितुल्या	१९५	अवगुण ढंके	१८९
अद्यापि दुर्निवारं	१९६	आधुर्द्विर्धेशो	१९१

आयुष्कं यदि	१६	आवश्यकध्यान	१११
आरंभे नत्थि	१७	आत्मायुर्नरके	१११
आशाम्बरत्वे	२१	आद्येन हीनं	११८
आहारनिद्रा-	२६	आद्यस्त्वं	११८
आदिचौर-	२९	आमही बत	१२०
आघ्रातं परि-	३२	आवर्तः संशया-	१२६
आलस्य मोह-	३४	आभिगगहिय-	१२९
आदौ धर्मधुरा-	३९	आपदो महता-	१३३
आसन्ने व्यसने	४२	आपद्रुतं हससि	१३६
आमसूत्रव्यूत-	४२	आदिमध्यान्त-	१४०
आयुः कर्म च	४७	आशा नाम	१५१
आदौ नम्रः	५४	आदौ राम-	१५९
आसंसारं	६०	आनन्दताण्डव-	१६१
आसीदिदं	६५	आत्मनो मुख-	१६६
आदरं लभते	६८	आरोग्यं विद्वत्ता	१७२
आपातमात्र-	९३	आत्मार्थं जीव-	१७३
आयुर्धनं	९३	आपन्नाशाय	१८१
आतुरे व्यसने	९७	इन्द्रोऽपि कीटतां	३७
आदाय मांस-	९७	इह किल	५२
आस्तन्यपाना-	९८	इतरपाप-	१५४
आदौ मञ्जन-	१०१	इह तुरगशतैः	१५५
आयुर्वर्ष-	१०३	इयं सुन्दरी	१५७
आसन्नमेव	१०८	इच्छति शती	१६८

उत्तमपत्तं	२२	उद्योगः खलु	१६६
उद्यमे नास्ति	२७	उद्यमेन हि	१६७
उप्तो यः	४१	उपदेशो हि	१६७
उन्मत्तप्रेम	५७	उपकारः परो	१६९
उपायेन प्रक-	६५	उदारस्य वृणं	१६९
उत्तमं स्वार्जितं	६७	उद्यमः साहसं	१७२
उद्यमेन विना	६९	उपकर्तुं यथा	१७३
उलूककाक-	८२	उदये सविता	१७५
उत्पादिता स्वय-	८६	उभे मूत्रपुरीषे	१८७
उत्सङ्गे सिन्धु-	९०	ऊर्णां नैष	१५७
उपचितेषु	९३	ऋणकर्ता पिता	५१
उपाध्यायाद्दशा-	१०५	ऋणशेषोऽग्नि-	१६८
उद्यमः साहसं	११५	एकेन दिनेन	२०
उत्तमाः स्व-	१२०	एकरात्र्युषित-	२७
उदयति यदि	१२३	एकं दृष्ट्वा शतं	३५
उच्चावयाणि	१२४	एको ध्यान-	३९
उपकारिषु यः	१२५	एकतटाके	५५
उद्योगिनं पुरुष-	१२८	एकान्नर-	७४
उपकारोऽपि	१३५	एकः श्लोक-	९१
उत्कन्धरो वित्त-	१४७	एकेनापि	९७
उष्ट्राणां च	१४७	एका भार्या	९९
उत्तमा आत्मना	१५०	एकं ध्यान-	१०५
उच्चैरध्ययनं	१६०	एके सत्पुरुषाः	११२

एको हि दोषो	१३८	कण्टको दारु-	८१
एकेन राज-	१४८	कर्णान्तायत-	८७
एकस्तपो द्वि-	१५३	कस्तूरीकृष्ण	१०४
एकेन तिष्ठता	१५८	कर्तुः स्वयं	१०६
एकोऽपि गुणवान्	१६६	कर्मणो हि	१०९
एकेन शुष्क-	१७०	कपिलादुग्ध	११२
एकषक्रो रथो	१७६	कटुतुम्बा	११२
एकस्य कर्म	१८०	कस्त्वं शूली	११२
एगा हिरण-	१८७	कन्दः कल्याण-	१२६
ऐश्वर्यस्य	१८५	कलारत्नं	१२८
ॐ नमो विश्व-	१०६	कन्याविक्रायि-	१२९
ओद्धे नरके	१८९	कस्त्वं लोहित-	१३९
औदार्येण विना	१७	कन्याप्रसूतस्य	१४१
औषधं शकुनं	१३१	कन्या वरयते	१२४
कन्यागोपूर्ण-	२	कमला कमले	१६४
कल्लोलचपला	६	कवयः परि-	१५८
कस्तूरी पृषतां	७	कः कौ के	१६३
कषाया देह-	२१	कवयः किं न	१६६
कर्तव्यमेव	२६	कल्पद्रुमः कल्पित-	१८४
कथं विधातर्मथि	४३	कर मरोडे	१९०
कर्मणो हि	६७	काके शौचं	१३
कद्रूः सरीसृपाणां	६६	काव्यं सुधारस-	३०
काश्चित् कानन-	७२	काकोऽप्याहूय	३२

कान्तं वक्ति	४३	किं च प्रत्यक्ष-	९८
कार्येषु मन्त्री	९५	किं तथा क्रियते	६४
कामोऽयं	९७	किं गीतं	६४
कार्यं सपौरुषे	६१	किं मौक्तिकहारं	६७
कामलुब्धे कुतो	६८	किं तथा क्रियते	७९
कथ्येषु नाटकं	७५	किमु कुवलय-	८९
काकः पद्मबभे	८९	किं कवेस्तस्य	९१
काव्यालापाश्च	१०७	किं किं न	१०८
कार्यं क्षुत्प्र-	११०	किं ब्रूमो	११२
कान्तावियोगः	१२०	किं पुनः स्मरा-	१२६
कालेन पच्यते	१२२	किं जन्मना	१३३
कावा हंस-	१२८	किं केक्रीव	१४६
कालस्थ कति	१३६	किं कुलेन	१६६
काचिद् बाला	१४२	किं कुलेनोप-	१७६
कालो वा कारणं	१९१	कि कुलेन	१८१
काक आह्वयते	१९६	किमत्र चित्रं	१८३
काचः काञ्चन-	१७३	कीटिकासंचितं	९७
काम ! जानामि	१८९	कुङ्कुमकज्जल-	९
कार्येषु कर्त्ता	१८७	कुरङ्गमातङ्ग-	१३
क्रियदत्र	४१	कुसंसर्गात्	९८
किं चित्रं	४८	कुचेतिनं	७७
किलात्र यो	४९	कुपुत्रेण कुलं	८०
किं तद्वर्ण-	९६	कुत्रामवासः	९९

कुलं च शीलं	१०८	कैवर्तककश-	९७
कुटिलगतिः	१३१	कोऽयं नाथ	२८
कुटिला लक्ष्मी-	१४८	कोकिलानां	४५
कुमुदवन-	१६१	को निर्दग्ध-	९३
कुस्थानस्य	१६९	कोहो पीडं	१०२
कुसुमानां यथा	१८०	कोटं च कूटं	१२९
कुसुमस्तबक-	१८२	कोहाभिभूया	१३०
कूलच्छाया-	१९	कोऽयं द्वारि	१४०
कूहेन कूटं	८२	कोऽतिभारः	१७५
कूपेषु ह्यधमं	८३	को न याति	१७८
कूटसाक्षी	१०३	क्षीराब्धेरमृतं	४
कृतो हि संग्रहो	३४	क्षत्राणां ह्य-	२३
कृष्णमुखी न	४७	क्षयं तुष्टः	३५
कृशः काणः	६६	क्रोधः कृपा-	३६
कृतकर्म-	१०८	क्रोधो मूल-	४६
कृपणेन समो	१७९	क्षौरं मञ्जन-	१४
कृपण कोथळी	१८८	क्षमा खड्गं	१०६
केवलं गह्वरी	६६	क्षाम्तं न क्षमया	१०९
केनादिष्टौ	१३४	क्ष्वाहं बुद्धि-	११६
केचिन्निद्रा-	१४६	क्षीरिण्यः सन्तु	१३२
केचिदज्ञानतो	१७८	क्षणे तुष्टाः क्षणे	१३६
केयूरा न	१८५	क्षोशन्तः शिशवः	१४५
कैवर्तीगर्भ-	२८	क्षणशः कणश-	१५२

क्वचिद् वीणा	१९६	गतास्ते दिवसा	१६२
क्वचिद् भूमौ	१५६	गात्रं संकुचितं	९९
क्षते प्रहारा	१६०	गात्रं कण्टक-	१४७
क्षमा बल-	१६९	गिरिगह्वरेषु	१४७
क्षारं जलं वारि-	१७७	गीतशास्त्र-	१७१
क्षमापरं तपो	१७९	गुणैरुमत्ततां	३१
खल्वाटो	६०	गुरुं विना	३३
खलः सत्क्रिय-	९९	गुणा गुणज्ञेषु	९३
खलः सर्षप-	१३४	गुणेषु यत्नः	६६
खलानां धनुषां	१४१	गुरुणापि समं	७३
खद्योतो द्योतते	१६४	गुरुवो यत्र	८३
खलः करोति	१६७	गुरुत्यागे	१२८
खादन्न गच्छामि	२७	गुर्वेकवाक्या-	१३२
गवाशन्तनां	५	गुणग्रामा-	१३३
गतेऽपि वयसि	२६	गुरोर्यत्र परी-	१५२
गते शोको न	४७	गुणो भूषयते	१६५
गन्तव्यं नगर-	७८	गुणवज्जन-	१७१
गतेर्भङ्गः	८२	गुणाः सर्वत्र	१७१
गतानुगतिको	१२१	गुणी गुणं वेत्ति	१७२
गर्भो हि पाद-	१३६	गुरुशुश्रूषया	१७४
गच्छ सूकर	१३८	गुणानामन्तरं	१७९
गवीशपत्रो	१४०	गुणैर्गौरव-	१७६
गगनं गगना-	१९१	गुणेन स्पृहणीयः	१८२

गुणवन्तः क्लिश्यन्ते	१८३	चाञ्चल्यमुच्चैः-	१९७
गृहीत्वा तुलसी-	१११	चाण्डालश्च दरिद्र-	१७२
गृह्णात्येष रिपोः	२३९	चित्तं रागादिभिः	२९
गौरवं प्राप्यते	१७१	चिन्तातुराणां	
ग्रामो नास्ति	८०	चित्तमन्तर्गतं	१०३
ग्रसोद्भूतित-	१५८	चिन्तया नश्यते	१२४
घटं भिन्वा	११४	चिता चिन्ता समा	१४५
घटं भिन्द्यात्	१५२	चिकीर्षिते कर्मणि	१६२
घर घर बाजा	१८८	चिन्तनीया हि	१७३
घर नहि तो	१८९	चितां प्रज्वलितां	१८२
घृष्टं घृष्टं	१३३	चित्ते भ्रान्ति-	१८९
घोरे कलियुगे	४०	चौराणां वञ्चका	७६
चक्रे तीर्थकरैः	२०	चौरश्चौरा-	८१
चतुर्दश्यष्टमी	५०	च्युता दन्ताः	१७१
चक्रवर्त्यप्य-	९८	छट्टेणं भत्तेणं	९६
चत्वारो नरक-	७८	छट्टं छट्टेणं	१०३
चन्द्रे लाञ्छन-	८६	छिन्नोऽपि रोहति	१७७
चतुरः सखि मे	१३८	छिद्यन्ते कृपणाः	१८६
चक्री त्रिशूली	१४३	जन्मना ब्राह्मणो	२५
चन्दनं शीतलं	१७९	जन्मना जायते	३८
चलत्येकेन	१८०	जं चिय विहिणा	४९
चाद्यपि यदि	४४	जले विष्णुः	६६
चातकस्य मुख-	१४६	जनकश्चोप-	७८

जगन्मयी जन्म—	९८	जगन्मयीयात् सङ्गरे	१८१
जले तैलं	१०२	जाड्यं धियो	१८४
जम्भंतीए	१०३	जिनभवनविम्ब—	२१
जन्मिनां प्रकृति—	१२९	जिणसासणस्स	१००
जगन्मात—	१३३	जिनभक्ति—	१०९
जनस्थाने भ्रान्तं	१४२	जिहे प्रमाणं	१९२
जम्बूफलानि	१४४	जिसका काम	१८८
जटा नेयं	१६०	जिनप्रतिमा	१९०
जनिता चोपनेता	१६६	जविन्तोऽपि	३५
जननी जन्म—	१६६	जीवन्ति सुधियः	८०
जबराईका पेंडा	१८८	जीवोऽनादि—	११२
जष तक तेरे	१८९	जीभीमें अमृत	१८७
जातिर्यातु	६	जुगुप्साभया—	७२
जानन्ति यद्यपि	३१	जूए पसत्त—	१३०
जाप्यं सतगुणं	४९	जूवारी घर	१९०
जाता लता हि	९४	जे माणस	१९०
जातापत्या	६८	जैनागारसहस्र	३
जातेति शोको	१०९	जैनो धर्मः	१०९
जामाता कृष्ण—	१२२	नो गुणइ	१२
जाता शुद्धकुलं	१४२	ज्वरोष्णदाह—	३९
जानामि नागेन्द्र	१९०	ज्ञानस्य ज्ञानि—	९२
जायते नरकः	१६७	ज्ञातिभिर्भज्यते	१७०
जानन्ति पशवो	१७४	ज्ञाति पराशय—	४२
		तमन्वियमेण	२३

तमाखु—भंग	३९	तिणिण सङ्गा	१८७
तं तं नमति	५०	तिन्नेव य	१८७
तत् श्रुतं यातु	५६	तीर्थस्नानै—	१२३
तत्र वारिचराः	५८	तीक्ष्णधारेण	१७३
तत्र दायक-	६०	तीक्ष्णौरसिभि—	१८६
तस्मिन्नेका	६६	तुष्यन्ति भोजनै—	७४
तत्र तस्य	६६	तुष्टो हि राज्ञा	१३७
तस्मिन् पद्मे	६६	तृणं ब्रह्मविद्ः	३५
तव निर्वाण—	७१	तृष्णां द्विन्धि	६५
तन्नेत्रैस्त्रिभि—	९२	तृतीयं लोचनं	८५
तरुणं सर्षप—	९९	तृणादपि लघु—	१५९
तव प्रेष्योऽस्मि	११९	तेजोमयोऽपि	३७
तथापि चित्र—	१२७	ते केचिद्—	९१
तरुमूलादिषु	१३४	तैलस्त्रिमांस—	५१
तनुप्रासे स	१४१	तैलाद्रक्षेद्	१५२
तस्त्वं किमपि	१५९	त्रिदशा अपि	३४
तद्वै धनुस्त	१६३	त्यजन्त्यसु—	६०
तमाखुपत्रं	१६३	त्रिशला सर्ष—	७१
तावन्नद्र—	९४	त्रैलोक्यवशा—	८८
तावद् गजः	१०९	त्रिषु श्यामां	६०
तारुण्यं द्रुम—	१२३	त्यजन्ति मित्राणि	११५
तिलासिक्केन	६३	त्वया हता	११९
तित्थञ्जरा गणहारी	१८७	त्रयः स्थानं	१२०

त्यजन्ति शूर्प-	१३५	दानं सुपात्रे	१९
त्वयि वर्षति	१४७	दानक्षणे	१९
त्यजेदेकं	१८०	दानं तपस्तथा	२१
त्याग एको	१८२	दानेन भूतानि	२५
दया दानं च	१४	दानं सिद्धि-	८७
दर्शने हरते	५६	दारिद्र्याकुल-	१०३
दशम्यां यस्य	७१	दानं पूजा	११५
दरिद्राधिगमे	७९	दानेन लक्ष्मी-	११९
दक्षस्तेन	१०१	दानेन प्राप्यते	१२०
दयैव धर्मेषु	१०४	दाने तपसि	१२८
दग्धं खाण्डव-	११०	दानं दरिद्रस्त	१३०
दंसणवय-	१११	दानार्थिनो मधु-	१४६
दश धर्मं न	१२१	दारेषु किञ्चित्	१५३
दशशूना-	१२२	दारिद्रान् भर	१६७
दश व्याघ्रा	१३८	दानोपभोग-	१८२
दरिद्रोऽपि	१६७	दानाय लक्ष्मीः	१८४
दमयंती नल	१६०	दिवा काकरवा	२९
दायादाः स्पृह-	३	दिधक्षन्मारुते	३०
दानेन पाणि-	५	दिवा निरीक्ष्य	४६
दानं वित्ताद्	६	दिव्यज्ञानयुता	१००
दानं भोगो	११	दिवा पश्यति	१०२
दातव्यं भोक्तु-	११	दिव्यं चूतरसं	१४५
दारिद्र्यनाशनं	१५	दीर्घायुः स्वस्ति	१७

दुर्भिक्षोदय-	९	देवपूजा गुरु-	१६
दुग्धं देया-	२१	देवपूजा दया	१९
दुर्बलाना-	२७	देवगुरुप्रसा-	५९
दुर्जनः परि-	६८	देवनिन्दा च	६७
दुर्ग्राह्यं हृदयं	७२	देवानन्दोदरे	७१
दुर्जयोऽयम-	७७	देशाटनं	८९
दुःखं स्त्री	१०३	देयं भोज-	१२७
दुष्टस्य दण्डः	१०५	देवा दैवी	१२८
दुष्टानां	१२३	देहीति वचनं	१८२
दुर्जनदूषित-	१५५	दैत्येन दानवे	१२३
दुष्टा भार्या	१६६	द्वौ हस्तौ	८०
दुर्बलस्य बलं	१६६	द्यूतकारस्तला-	८१
दुर्भन्त्री राज्य-	१६९	द्यूतं सर्वापदां	९९
दुर्जनेन समं	१७९	द्यूतं च मांसं	११४
दुर्जनो जीयते	१८१	द्यूताद् राज्य-	११४
दूषयेभ्यो विनि-	६२	द्यूतासक्तस्य	१२४
दूरस्थाः पर्वता	१५८	द्वन्द्वो द्विगु-	१४१
दृश्यं वस्तु	४४	द्वाविमौ पुरुषौ	१६०
दृष्टानपि	८४	द्वाविमौ पुरुषौ	१७४
दृष्ट्वा यतिर्यति	१५१	द्वाविमौ पुरुषौ	१८०
देवा विसय-	९	धर्मः पर्वगतः	८
देहे द्रव्ये	१०	धर्मारम्भे	२७
देवद्रव्येण	१४	धर्मो यस्य	३७

धर्मभ्रष्टा हि	३९	न विद्यया	१८
धर्मार्थकाम-	४५	म देवपूजा	१८
धर्महीनो द्विज-	५८	न ते नरा	२२
धर्महीनाः कृमयः	५८	न कथं दीगु-	२२
धर्मोपदेशेन	६३	न चौरहार्य	२६
धनाढ्यता	७९	न जातु कामः	२६
धर्मोऽयं धन-	८४	न तेषां ब्राह्मणी	२८
धन्यानां गिरि-	१०५	नमस्तुभ्यं	३२
धर्मार्थकाम-	१०६	न सा जाई	३४
धनानि भूमौ	१५७	नमस्यामो देवान्	३६
धनुषि धनु-	१६५	न चादौ मुग्ध-	४८
धनिकः श्रोत्रियो	१६८	न रथे निर्जिते	५१
धर्म करत	१८८	न नर्मयुक्तं	५१
धिगस्तु	११६	न मांसमक्षणे	५६
धीराणां भूषणं	१६७	नत्थि यसि कोइ	५७
धूम्रपानरतं	४०	नराणां नापितो	६४
धूमः पयोधर-	७६	न निर्मितं	८५
ध्येयस्त्वं	११८	न कार्या	८८
ध्यानं दुःख-	१२९	न याचे गजा-	८९
न सा दीक्षा	२	न पश्यति	१०२
नमस्कारसमो	१२	न स्वर्धुनी	१०२
नबकार इक्क-	१३	नरत्वं दुर्लभं	१०७
नरयगइ-	१५	न स्नेहेन	११०

न वासयोग्या	११६	न मातरि न	१८३
न धर्मशास्त्रं	११७	न पण्डिताः	१८३
नमस्तुभ्यं	११७	नयन श्रवण	१८६
न विश्वसेत्	१२१	नायां नियम-	११
न दातुं	१२२	नारी-नदी-	११
न स्वादु	१२९	नाहं स्वर्गफलो-	२८
न सेवियन्वा	१३०	नानाशास्त्र-	३९
नयास्तव	१३०	नाभ्यस्ता भुवि	८८
नल्लिकागतमपि	१३९	नात्यन्तसरलै-	१००
न देवाय न	१३९	नानुद्योग-	११७
न तज्जलं	१४०	नाभ्यर्थये	११९
नवनीतमयं	१४४	नाणाविहाइं	१२४
न विप्रमादो-	१४५	नाहं जानामि	१६१
न विषं विष-	१४५	नास्ति क्षुधासमं	१७०
नक्रः स्वस्थान-	१४८	नास्ति विद्यासमं	१७०
नमस्कारसहस्रे-	१५१	नालिकेरसमाना	१८२
न स्थातव्यं	१५४	नाऽसत्यवादिनः	१८२
न तेन स्थाविरो	१६२	नारी कपटकी	१८९
न सन्ध्यां	१६४	निर्वीर्यां पृथिवीं	८
नरस्याभरणं	१६६	निर्ममो नगर-	४१
नष्टं नैव मृतं	१६८	निरन्तरं यथा	४१
न कश्चिदपि	१७४	निर्विवेका मरु-	६१
न यस्य चेष्टितं	१७५	निन्दन्तु नीति-	७७

निर्दन्तः करटी	६५	पदे पदे	१०
निर्द्रव्यो धन-	१०४	पञ्चेन्द्रियाणि	२९
निषिद्धमप्या-	१२६	पद्मपातो न मे	३३
निरर्थकं जन्म	१३९	पत्यौ प्रव्रजिते	३७
निजदोषावृत—	१५०	पञ्चविंशति-	४४
निर्वनो बध्यते	१५४	परिडतोऽपि वरं	६७
निर्वाणदीपे	१५७	पङ्क्तुं मूकं च	७४
निद्राप्रियो	१६४	पञ्चमो लोक-	७९
निर्विषेणापि	१६८	पञ्चैतानि	८५
निष्णातोऽपि हि	१७३	पञ्चाश्रवाद्	८६
निःसारस्य	१७४	पञ्चादत्तं	८६
निपतन्त उत्प-	१८६	पश्य लक्ष्मण	९३
निम्बो वातहरः	१८७	पश्यन्नपि	९३
नीरागोऽपि	३७	पत्नी प्रेम-	९५
नूनं हि ते	२४	पञ्चैते पाण्डु-	११०
नेच्छन्ति प्राकृतं	४०	पञ्चाङ्गं दाडि-	११२
नैकपुरुषं	१५	पदे पदे	११६
नैवाकृतिः फलति	४८	परान्नं प्राप्य	११७
नैवाहुतिर्न	८२	परोपकारः	१२३
नो सत्येन	२४	पञ्चापि मम	१२३
न्यस्तो हन्त	७०	पत्रं नैव यदा	१३८
न्यक्कारो ह्यय-	१०७	पातिश्वशुरता	१४४
पश्य संगस्य	५	परिचरितव्याः	१५२

पठतो नास्ति	१९३	पिपासुता	९१
पङ्गो बन्ध-	१५९	पिबन्ति नद्यः	९७
परिहते हि	१६७	पिण्डे पिण्डे	१४८
परिहते चैव मूर्खे	१७०	पिपीलिकार्जितं	१७१
परोपकाराय फलन्ति	१७२	पिबन्ति मधु	१७७
पञ्चमेऽहनि वा	१७६	पीतोऽगस्त्येन	१९९
परोक्षे हन्ति	१७७	पीतनीरस्य	१८६
परोपकारंशून्य-	१७९	पुरुषस्य दर्श-	४४
परोऽपि हितवान्	१८०	पुरुषस्य जरा	६१
पञ्चाशत्पञ्च-	१८७	पुत्रश्च मूर्खो	६३
पंडित भये	१९०	पुष्यं दृष्ट्वा	८०
पात्रे धर्म-	६	पुत्रमांसं	८३
पाबकोच्छिष्ट-	७३	पुण्यं कीर्ति-	८७
पातुं न प्रथमं	७५	पुरा गर्भादि-	९२
पाकं किं न	८९	पुष्पेषु माता	९४
पापे जे धन	९७	पुरीषस्य च	११७
पासा वेश्या	१०२	पुण्यस्य फल-	१५१
पानीयस्य रसः	१०९	पुष्पेषु चम्पा	१६२
पादाहतः	११०	पुस्तकं येन	१७२
पानीयं पातु-	१४२	पुस्तकस्था हि	१८०
पादपानां भयं	१६६	पूर्वं न मन्त्रो	४
पापान्निवारयति	१७८	पूष्या पञ्च-	१३
पापी दृष्टि	१८९	पूर्वोपार्जित-	२९

पूज्यते यदपूज्यो—	२६	प्राप्तव्यमर्थं	१३७
पूर्वेषां यः	५१	प्रथमे नार्जिता	१९४
पूगीफलानि	९९	प्रदोषे दीपक—	१६५
पूर्वजन्मनि	११७	प्रियवाक्त्रय	१७१
पृथुकार्त—	११७	प्रत्यहं प्रत्य—	१७३
प्रभास्वं	१४	प्रभुभिः पूज्यते	१७६
प्राणान्तेऽपि	२०	फूट नाशका	१९०
प्रशमरस—	३१	बद्धा येन	१०९
प्रियवाक्य—	३४	बन्धनानि खलु	१४९
प्रथमं इन्धरं	३४	बहूनामल्प—	१७३
प्रकृतेर्महां—	४३	बालाण रवो	२
प्रस्तावसदृशं	४९	बालादपि	१४
प्राणा द्वि—त्रि—	४९	बालोऽपि चौरः	१५१
प्रारभ्यते न	६३	बिहालव्याल—	९८
प्रवर्धमानः	८४	बिभेमि चिन्ता—	८९
प्राकृत एव	८९	बीजेनैव	१
प्राक् पादयोः	९३	बुद्धेः फलं	३
प्राणसन्देह—	१०२	बुद्धिपूर्वकं	९९
प्रदानं प्रच्छन्नं	११३	बोधितोऽपि	१३५
प्राज्ञः प्राप्त—	१२४	ब्रह्मकुले च	२८
प्राप्तुं पारमपा—	१२६	ब्राह्मणाः क्षत्रिया	४०
प्रातःसूत—	१२७	ब्रुवते हि	४२

ब्राह्मणानां धनं	६१	भारं स वहते	१६२
ब्रह्मचारियती-	१२७	भिक्काशनं	३३
भवणं जिणस्स	१८	भिक्षुर्विलासी	१२०
भक्ती जिणेषु	४९	भिक्षो कन्था	१४०
भवषीजाङ्कुर-	७२	भीमं वनं	७५
भङ्गोऽभूद्	९२	भूरिभारभरा	१३९
भक्तिं तीर्थ-	९६	भृञ्ज्यन्ते ज्वल-	१८६
भक्तस्त्रणे देव-	१०१	भेदानां परि-	४४
भग्गो णट्ठो	११३	भोगे रोग-	१०१
भवित्री रम्भोरु-	१३९	भो भाद्रपक्ष	१५५
भक्तद्वेषो जड-	१४२	भौमे मङ्गलनाम	१९
भद्रं कृतं कृतं	१४५	मन एव	५
भकारो कुम्भ-	१५६	मण्डमरणोदिय	५
भये महति	१८१	मन्त्रे देवे	६
भवन्ति नम्रा-	१८४	मत्तंगा भिंगंगा	९
भंग वेची थी	१८८	मखं विसय-	१०
भाग्याधिकं	९	महाव्याधि-	१७
भावना मोक्षदा	१४	महात्मगुरु-	३२
भाषण भावे	१६	मर्मवाग् दास-	३६
भाषेषु विद्यते	२१	महतोऽपि कुसं-	३७
भाविकार्यानु-	४२	ममैव शाकेन	४३
भाग्यं फलति	५७	मनुष्याणां पशूनां	४७
भार्यावियोगः	१४५	मया परिजन-	४७

मद्यतूर्य—	९०	मान्घाता स	१९८
महाकुल—	५८	मार्गे मार्गे	१६२
मत्स्यः कूर्मो	६९	मातरं पितरं	१६८
मत्तेभकुम्भ—	६९	मातृवत् पर—	१७०
मद्यमांसा—	७१	मातेव रक्षति	१७८
महानुभाव—	७८	माठो धोरी	१८८
महाजनाचार—	९१	मित्रद्रोही	९९
मद्येव जीर्णतां	११३	मुण्डं शिरो	६८
मत्तस्तु	१२२	मुक्तिसौख्यं	११८
मर्कटस्य सुरा—	१६१	मुक्त्वा निःश्रीक—	१३३
मज्जन्ति मुनयः	१६९	मुखं पद्मदला—	१३९
मद्यपस्य कुतः	१७०	मुक्ताफलैः किं	१८४
महाजनस्य	१७३	मूर्खस्तपस्वी	१८
मनसा चिन्तितं	१८०	मूत्रयन्ति	९०
मातापितृ—	४	मूर्खाणामग्र—	८१
माता यदि विषं	३४	मूर्खस्य पञ्च	१३६
मातङ्गी प्रथमे	४०	मृगा मृगैः	३१
मा मतिः परदारेषु	४६	मृचयालनी	१२४
मातृ—स्वस्तृ—	५०	मौने मौनी	१३४
मातः शैल—	५५	मौनं काल—	१४९
मालवे पञ्च रत्नानि	६२	मौख्यं लाघव—	१६४
मांसास्तृग्—	७६	मेष्णं पिपीलिका	८१
मांसास्वादन—	१२१	मौने मौनी	१३४

मौनं काल-	१४९	यः प्राप्य	१०८
मौख्यं लाघव-	१६४	यः सर्वमूलोत्तर-	१११
यत्कल्याणकरो	१	यत्त्वन्नेत्र-	११३
यस्यास्ति वित्तं	११	यस्यास्ति	१३६
यत्नानुसारिणी	१५	यः सुन्दर-	१३७
यदेतत्पूर्णे	२४	यस्य षष्ठी	१४३
यस्तमासुं	४०	यदि रामा	१४४
यद् भग्नं	४१	यत्र नास्ति	१४४
यदि नामाऽस्य	४१	यस्तु संचरते	१४८
यत्राकृतिस्तत्र	४३	यः पठति	१४८
यद् दुर्गामटवी-	४८	यथा देशस्तथा	१४८
यत्र नास्ति मनः	५४	यत्र विद्वज्जनो	१४८
यत्र जीवः शिव-	६९	यत्रात्मीयो	१४९
यथामृतरसा-	६९	यथा स्वरश्चन्दन-	१४९
यस्याद्य-	७१	ययोरेव समं	१५३
यं शैवाः	७२	यदि नाम दैव-	१६१
यस्य बुद्धि-	८५	यदि वा याति	१६४
यदि स्वभावा-	९१	यथाऽऽमिषं	१६७
यः संसार-	९६	यस्मिन् देशे न	१७१
यस्य नास्ति	१०२	यथा गजपतिः	१७६
यस्य दृष्टि-	१०६	यश्च संचरते	१७७
यः कौमार-	१०७	यस्यार्थास्तस्य	१७९
यस्यालीयत	१०७	यस्य मित्रेण	१७९

यः पृष्ट्वा कुरुते	१८१	येषां न विद्या	६३
यथा चित्तं तथा	१८१	ये रामरावणा	७२
यथा परोपकारे—	१८१	ये पाताल—	१००
यस्य नास्ति	१८२	ये गायनर्मे	१८८
यः स्वभावो	१८३	यो लक्षं	१२
यश्चिन्तितं	१८८	यो दद्यात्काञ्चनं	१९
यानपात्रसमं	१२	योगेन योगी	५३
यावन्ति रोम—	१९	यो यथा येन	७८
यास्याम्यायतनं	२३	यो रात्रिचर—	१४१
यात्येकतो	३०	यो न संचरते	१४८
यास्यत्यद्य	७५	यो वर्तते	१६४
या देवे देवता—	७७	यो नात्मजे	१७८
यावत्स्वस्थ—	१००	योजनानां सहस्रं	१८२
यां चिन्तयामि	१०४	यौवनं जरया	२७
या मतिर्जायते	१२९	यौवनं सफलं	७९
यास्यति जलधर—	१४६	यौवनं धन—	१०१
यावज्जीवं सुखं	१५४	रविचरियं	२०
यावत् स्वस्थो	१७४	रजोजुषे जन्मानि	४४
याचना हि	१७७	रथस्यैकं	९८
युद्धं च प्रात—	१९२	रत्याप्तप्रिय—	११४
युध्यन्ते पद्भि—	१७६	रत्नेन काञ्चन—	११९
ये रात्रौ सदा	१६	रक्तः शब्देन	१२५
ये पिबन्ति	४०	रसातलं यातु	१२९

रविरपि न	१३५	रे रे रासभ	१४६
रत्नाकरः किं	१७७	लक्ष्मीस्तं	९६
रक्तवं कमला-	१८३	लज्जा दया	१०१
रागो द्वेष-	२९	लज्जायौवन-	१११
राजंस्त्वं	५९	लङ्केशोऽपि	१२६
राजा राजान-	६१	लक्ष्मीः कौस्तुभ-	१३२
राज्यं यातु	६८	लङ्कने ये गुणाः	१६५
रामस्य व्रजनं	७०	लालने बहवो	५०
राजानः खेचरेन्द्राश्च	७६	लिखिता चित्र-	१३७
राज्यं निःसचि-	९५	लुब्धो न	११८
राजा कुलवधू-	९५	लुद्धा नरा	१३०
रात्रिर्गमिष्यति	११३	लोके कलङ्क-	३०
रागाद्यै रिपु-	११९	लोभश्चेदगुणेन	५२
राक्षि धर्मिणि	१२१	लोकाचारानु-	६९
राजाभिषेके	१४३	लोकेभ्यो नृपति-	७३
रामो राजमणिः	१६३	लोकः पृच्छति	८७
राजंस्त्वत्कीर्ति-	१६४	लोभमूलानि	१४४
राजपत्नी गुरोः	१७०	लोभात् क्रोधः	१६९
राजाके घर	१९०	लोभाविष्टो नरो	१८१
रांड गुरु पैसा	१९०	वरबालामुह-	२
रिक्तपाणिर्न	९८	वनकुसुमं	४
रुधिरमांस-	१३२	वर्ष मेघ	१०
रे रे चातक	१४५	वसुधाभरणं	१०

बह्निज्वाला—	२५	वापी कापि	९०
वञ्चकत्वं	३६	वापी वप्र—	९५
वरं प्राणपरि—	३८	वाली जोइड	१०७
वरं न राज्यं	४६	वामस्वरा शिवा	११५
वरं वृन्दावने	५२	वारिदस्तृप्ति—	१३१
वयोवृद्धा—	६५	वार्ता च कौतुक—	१४९
वनेऽपि सिंहा	७०	वाङ्माधुर्या—	१५६
वस्त्रं पात्रं	७०	वाहने ये गुणाः	१६५
वरं पर्वत—	७८	वासो वल्कल—	१७८
वरं मौनं	८३	वाष्णी रसवती	१७९
वरं भिक्षाशि—	८३	विना गुरुभ्यो	६
वरं वनं	८३	विश्वामित्रपराशर—	७
वश्यौषधं	८७	विद्वत्ता वसुधा	८
वरं गर्भस्त्रावो	८८	विदलयति	१३
वस्त्रहीनमल—	९४	विष्णुश्रो सासणो	१७
वने रणो	९९	विहाय जम्बूको	४२
वरं रेणु—	१०४	विरला जानन्ति	४६
वनेऽपि दोषाः	१०८	विश्वसेनाहि	४७
वणिक्पण्याङ्गना	१३२	विधुकरपरि—	४९
वरमेको गुणी	१५९	विवेकः संयमः	५०
वनानि दहतो	१८०	विश्वासप्रति—	५९
वलीकरण यह	१८८	विना कार्येण	६१
वाताहारतया	८८	विद्या नाम	६२

विज्ञामूलं च	६४	विहाय पौरुषं	१७९
विभूतिस्त्याग-	७९	वीतरागं स्मरन्	२३
विलग्नश्च	८२	वीरिपणं तु	१८७
विद्युल्लता	८२	वृत्तच्छाया	३२
विज्रेतव्या	९८	वृथा चैकादशी	७१
विद्या नाम	१०१	वृत्तं क्षीणं-	८४
विलम्बो नैव	१०९	वृत्ताप्रवासी	१४३
विजयापत्र-	१११	वृथा वृष्टिः	१६५
विद्यादम्भः	११६	वेश्या रागवती	८
विरोधो नैव	१२०	वेश्यासौ मदन-	७८
विनयेन विद्या	१२४	वेश्याका	९९
विषयव्याकुल-	१२५	वेश्यासक्तस्य	११५
विवेको न	१२५	वेपथुर्मलिनं	१७४
विषस्य विषया-	१२९	वैद्या वदन्ति	३५
विप्राऽस्मिन्	१३९	वैद्यराज नम-	६८
विना गोरसं	१४०	वैद्यो गुरुश्च	८४
विशाखान्तं गता	१४६	वैरवैश्वानर-	१०२
विद्या मित्रं	१६५	वैकल्यं धरणी-	१८३
वित्ते त्यागः	१६७	व्यादीर्षेण	२४
विद्या विनयो-	१६८	व्यर्थं दानं	३६
त्रिदेशेषु धनं	१६९	व्यापारे वाङ्-	५३
विभ्रकः सह	१७१	व्याजे स्याद्	७७
विदुषां वदनाद्	१७५	व्याघ्रे च	१३८

शतेषु जायते	२२	शिशूनां जननी	१३
शशकीगर्भसंभूतः	२८	शिरसः स्फुर-	८६
शठं प्रति	१४	शिला बाला जाता	११९
शक्यो वारयितुं	७१	शिरसा धार्यते-	१८३
शशिनि खलु	७३	शीलं नाम	१००
शक्रं वज्र-	८६	शुचि भूमिगतं	२०
शत्रूणां तपनः	१०४	शुक्लत्रयोदश्यां	७१
शरण्यस्त्वं	११७	शुश्रूषस्व गुरून्	७६
शत्रुंजयशिरो-	११९	शुद्धान्तसंभोग-	१२७
शकटात् पञ्च	१२१	शुचित्वं त्यागिता	१७०
शन्मुख्यं भू-	१२३	शूद्रोऽपि शील-	२८
शत्रुंजयः शिव-	१२६	शूरेषु विघ्नैक-	४९
शंरदि न	१३१	शून्यं वासगृहं	१०७
शशिदिवाकर-	१३७	शूली जातः	१४१
शमीगर्भस्य	१४२	शृगालोऽपि	१११
शतं विहाय	१५२	शोभते विद्यया	१६५
शनैः पन्थाः	१५३	श्रमणस्तुरगो	२
शय्या वस्त्रं	१५९	श्रीशांतिनाथादपरो	३
शास्त्रे निष्प्रतिभ-	६	श्रीतीर्थपान्थ-	१०९६
शाठ्येन धर्म	५१	श्रीमन्नेमि-	१६
शास्त्रं बोधाय	९९	श्रानचर्मगता	१८
शास्त्रे मुनिश्चित-	१२१	श्रपाकीगर्भ-	२८
शिष्टे संगः	५	श्रद्धालुतां	१७

ओत्रं श्रुतेनैव	६०	सर्वज्ञमीश्वर-	४८
श्रीशत्रुंजयभूषणं-	६२	संसारपाशो	५३
श्रीशत्रुंजयशक्रवारण	८७	सती सुरूपा-	५५
श्वेताम्बरधरा	१०६	सपत्नीदर्शनं	५६
श्रुतिर्बिभिन्ना	१५३	सत्कारयन्ति	६०
श्लोको वै	१७५	सहजान्धदृशः	६०
श्रवणस्रवनं	१८५	सन्मार्गे ताव-	७०
षट्पदः पुष्प-	३	सर्वाभिरपि	७६
षष्टिर्वाग्मिनके	१०९	सतीव्रतेऽग्नौ	८०
षट्कूर्धो भिषते	१२६	सत्त्वेषु मैत्री	९२
षड् दोषाः	१६८	सहवासी हि	९३
संती कुंथू अ	१	सद्धर्मबीज-	९४
सत्रागारशतानि	३	संपदि यस्य	९९
सत्यपूर्तं	७	सत्येनाग्नि-	१११
संग्रामसागर-	१२	सन्तः सच्चरितो-	११४
स बटः	१४	सद्यः प्रीतिकरो	११४
सत्यं शौचं	१८	सतिष्ठा डेकरा	११६
संसाराम्भोधि-	२२	संबत्सरेण यत्	१२५
सयं पमज्जणे	२२	सत्येन धार्यते	१३१
स किं सखा	२४	संपीठ्याहि-	१३१
सम्पदि यस्य	२६	समेषु शौर्ये	१३१
संसाग्नि असारो	३४	सच्छिद्रो	१३६
सत्यं ब्रह्म	३८	सदा वक्रः सदा	१४४

संप्रामे सुभटे-	१४९	साग्रजलस्त्र	१३
सद्यः फलति	१५०	सारङ्गी सिंह-	१५
सहते शरशत-	१५०	सावद्ययोग-	४१
सत्सङ्गाद्	१५०	साधुस्त्रीबाल-	५६
सत्यं ब्रूयात्	१५४	साधारणतरु-	१४७
समत्वाकाङ्क्षिणी	१५७	साधूनां दर्शनं	१७०
सरसो विपरीत-	१६३	सा भार्या या	१७४
सहसा विदधीत	१६४	सा श्रीर्या न	१७४
सर्पदुर्जन-	१६७	सासु तीरथ	१९०
सर्वनाशे	१६८	सिंहो बली	७
सत्येन धार्यते	१६९	सिद्धार्थराजा	३३
सर्पाणां च	१७०	सीदन्ति सन्तो	८
सर्पः क्रूरः	१७१	सीह सचण न	१०५
सत्यं तपो	१७२	सीताचिन्ताकुले	१६३
स जीवति	१७२	सुगुणं विगुणं	३९
सद्भिरेव	१७४	सुजनो न याति	४६
सद्भिः संबोध्य-	१७५	सुखस्य दुःखस्य	७४
सद्धिया यदि	१७५	सुरार्द्रिं सुर-	१०६
सञ्जना एव	१७५	सुतं पतन्तं	१४३
सन्ति स्वादुफला	१८५	सुलभाः पुरुषा	१५०
संभिन्नतालु-	१८६	सुभाषितेन गीतेन	१५१
समकित भद्रा	१८९	सुखं हि	१६४
साकारोऽपि	१९	सुखार्थी च	१७३

सुहृदो ज्ञातयः	१७९	स्त्रीणां स्पर्शात्	१६३
सूर्ये भर्तार-	१५	स्थान एव	१७५
सुषिमुखे दुराचारे	८०	स्पृशन्नपि गजो	१८०
सेतुं गत्वा	१९	स्वभावं नैव	१८१
सेवया धन-	१७७	हन्ता पक्षस्य	३२
सौमित्रिर्वदति	१६०	हंसा दूरनिवासिन्से	१५
सौवर्णानि सरो-	१६५	हसन्तो हेक्षया	७९
स्त्रीणां श्रीणां	१७	हरिहरचचराणाम्	१०६
स्वर्गज्ञस्य	२३	हसन्ती पृथिवी	१२८
स्वस्नाघा	३०	हस्तावपि न	१९०
स्त्रीणां चरित्रं	४६	हरेः षडाहतिः	१९३
स्त्रीणां द्विगुण-	४७	हस्तमुत्क्षिप्य	१५६
स्वामिद्रोही	६७	हस्ती स्थूलतनुः	१९६
स्वकार्यपर-	७४	हस्तस्य भूषणं	१६६
स्ववर्ति या	१०२	हर्तुर्न गोचरं	१७८
स्त्रीजातौ दाम्भि-	१२०	हास्यविषट्कं	३८
स्त्रीणां गुह्यं	१२२	हावो मुख-	१२१
स्रष्टा यन्न	१२४	हितकर मूढ	१८९
स्त्रीचरित्रं प्रेम-	१३१	हेमघेनुधरा	१९
स्थिति नो रे	१४६	हे दाहिञ्च	२६
स्वगृहे पूज्यते	१४८	हे सप्रत्न	३२
स्थानभ्रष्टा	१५२	हेक्षान्दोलित-	१०६
स्वस्थस्तु	१६१	हेक्षया राज-	१४७

विषयानुक्रमणिका.

नंबर.	विषय.	पृष्ठ.
१	श्री नवकार मन्त्र	१

सप्त स्मरण—

२	बृहद् अजितशांति नामक प्रथम स्मरण	१-६
३	लघु अजितशांति नामक द्वितीय स्मरण	६-८
४	नमिऊष नामक तृतीय स्मरण	९-१०
५	गणधरदेव स्तुतिरूप चतुर्थ स्मरण	१०-१३
६	गुरु पारतन्त्र्य नामक पंचम स्मरण	१३-१४
७	सिग्धमवहरउ नामक षष्ठ स्मरण	१५-१६
८	उवसंगहरं नामक सप्तम स्मरण	१६

९	भक्तामर स्तोत्र	१७-२२
१०	श्री वृद्ध शांति	२२-२६
११	जिनपञ्जर स्तोत्र	२६-२८
१२	ऋषिमंडल स्तोत्र....	२९-३४
१३	गोडी पार्श्वजिन वृद्ध स्तवन	३४-४०

नंबर.	विषय.	पृष्ठ.
१४	श्रीगौतम स्वामीनो रास	४०-४९
१५	श्री शत्रुंजयनो रास	५०-६०
१६	कल्याणमन्दिर स्तोत्र	६१-६६
१७	तिजयपट्ट स्तोत्र....	६६-६७
१८	जय तिहुअण स्तोत्र	६७-७१
१९	गौतमाष्टक	७१-७२
२०	पद्मावती आराधना	७२-७५
२१	नव ग्रह शान्ति स्तोत्र	७५-७७
२२	तावनो छन्द	७७-७९
२३	श्री सरस्वती स्तोत्र	७९-८०

नित्यस्मरण पाठ ।

नवकार मंत्रः ।

शमो अरिहंताय ॥ १ ॥ शमो सिद्धाय ॥ २ ॥ शमो
आयरियाय ॥ ३ ॥ शमो उवञ्जायाय ॥ ४ ॥ शमो लोए
सव्वसाहूय ॥ ५ ॥ एसो पंच शमुकारो ॥ ६ ॥ सव्वपाव-
प्पणासणो ॥ ७ ॥ मंगलाय च सव्वेसिं ॥ ८ ॥ पढमं
हवइ मंगलं ॥ ९ ॥

श्रीसप्त स्मरणानि प्रारभ्यन्ते ॥

तत्र प्रथमम्—

श्री बृहद्-अजितशांति स्मरणम् ।

अजिअं जिअसव्वभयं, संतिं च पसंत सव्वगयपावं ॥
जयगुरु संति गुणकरे, दोवि जिणवरे पणिवयामि ॥ १ ॥
गाहा ॥ ववगय मंगुल भावे, ते हं विउल तवनिम्मल सहावे
॥ निरुवम महप्पभावे, थोसामि सुदिट्ठ सव्वभावे ॥ २ ॥ गाहा ॥
सव्व दुक्खप्पसंतीणं, सव्व पावप्पसंतिणं ॥ सया अजिय
संतीणं, नमो अजिअ संतिणं ॥ ३ ॥ सिलोगो ॥ अजिय
जिय सुहप्पवत्तणं, तव पुरिसुत्तम नामकित्तणं ॥ तह य धिइ

महप्पवत्तणं, तव य जिणुत्तम संति कित्तणं ॥ ४ ॥
 मागहिआ ॥ किरिआविहि संचिअ कम्म किलेसविमुक्खयरं,
 अजिअं निचिअं च गुणेहिं महामुणि सिद्धिगयं ॥ अजि-
 अस्स य संति महा मुणिणो विअ संतिकरं, सययं मम
 निव्वुइ कारणयं च नमंसणयं ॥ ५ ॥ आलिंगणयं ॥ पुरिसा
 जइ दुक्खवारणं, जइ अ विमग्गह सुवक्खकारणं ॥ अजिअं
 संतिं च भावओ, अभयकरे सरणं पवज्जहा ॥ ६ ॥ मागहिआ ॥
 अरह रह तिभिर विरहिअमुवरय जरमरणं, सुर असुर गरुल
 भुयगवइ पयय पणिवइअं ॥ अजिअमहमविअ सुनय नय
 निउत्तमभयकरं, सरणमुवसरिअ भुवि दिविजमहिअं सयय-
 मुवणमे ॥ ७ ॥ संगययं ॥ तं च जिणुत्तममुत्तम नित्तम
 सत्तधरं, अज्जव महव खंतिविमुत्ति समाहि निहिं ॥ संतिकरं
 पणमामि दमुत्तमत्तित्थयरं, संतिमुणी मम संतिसमाहिवरं
 दिसउ ॥ ८ ॥ सोवाणयं ॥ सावत्थिपुव्वपत्थिवं च वरहत्थि
 मत्थय पसत्थ वित्थिन्न संथिअं, थिर सरिच्छ वच्छं मयगल
 लील्लायमाण वर गंधहत्थि पत्थाण पत्थियं संथवारिहं ।
 हत्थिहत्थवाहुं धंतकणग रुअग निरुवहय पिंजरं पवर लक्ख-
 णोवचिअ सोमचारुखवं, सुइ सुहमणाभिराम परम रमणिज्ज
 वरदेव दुंदुहि निनाय महुरयर सुहगिरं ॥ ९ ॥ वेड्डओ ॥
 अजिअं जिआरिगणं, जिअ सव्वभयं भवोहरिउं ॥ पणमामि
 अहं पयओ, पावं पसमेउ मे भयवं ॥ १० ॥ रासालुद्धओ ॥
 कुरु जणवय हत्थिणाउर नरीसरो पढमं तओ महाचक्कव-

द्विभोए महप्पभावो, जो बावत्तरि पुरवर सहस्स वर नगर
निगम जणवयवई वत्तीसारायवर सहस्साणुआय मग्गो ।
चउदस वर रयण नव महानिहि चउसद्धि सहस्स पवर
जुवईण सुंदर वई, जुलसी ह्य गय रह सय सहस्स सामी
छन्नवइ गामकोडि सामी आसीज्जो भारहंमि भयवं ॥ ११ ॥
वेडुओ ॥ तं संतिं संतिकरं, संतिणं सव्वभया । संतिं थुणामि
जिणं, संतिं विहेउ मे ॥ १२ ॥ रासानंदियं ॥ इक्खाग
विदेह नरीसर, नरवसहा मुणिवसहा ॥ नव सारय ससि
सकलाणण, विगय तमा विहुअरया ॥ अजिउत्तम तेअ
गुणेहिं महामुणि, अभिय बला विउल कुला ॥ पणमामि ते
भवभयमूरण, जग सरणा मम सरणं ॥ १३ ॥ चित्तलेहा ॥
देव दाणविंद चंद सूरवंद हठ तुठ जिठ परम, लठ रूव धंत
रूप पट्ट सेअ सुद्ध निद्ध धवल ॥ दंतपंति संति सत्ति किच्चि
मुत्ति जुत्ति गुत्ति पवर, दित्त तेअवंद धेअ सव्वलोअभावि-
अप्पभावणेय पइस मे समाहिं ॥ १४ ॥ नारायओ ॥ विमल
ससिकलाइरेअसोमं, वित्तिमिरसूर कलाइरेअ तेअं । तिय-
सवइगणाइरेअ रूवं, धरणिधरप्पवराइरेअ सारं ॥ १५ ॥
कुसुमलया ॥ सत्ते य सया अजिअं, सारीरे अ बले अजिअं
॥ तव संजमे य अजिअं, एस थुणामि जिणं अजिअं ॥ १६ ॥
अअगपरिरंगिअं ॥ सोमगुणेहिं पावइ न तं नवसरय ससी,
तेय गुणेहिं पावइ न तं नवसरय रवी । रूवगुणेहिं पावइ न
तं तिअसगणवइ, सारगुणेहिं पावइ न तं धरणिधरवई
॥ १७ ॥ खिज्जिअयं ॥ तित्थवर पवत्तयं तमरयरहिअं, धीर

जगथुअच्चिअं चुअ कलिकलुअं ॥ संतिसुहृप्पवत्तयं तिगरण
 पयओ, संतिमहं महा मुणिं सरणमुवणमे ॥ १८ ॥ ललिअयं ॥
 विण्णओणय सिर रइ अजलि, रिमिगण संथुअं थिमिअं ।
 विवुहाहिव धणवइ नरवइ, थुअ महियच्चिअं बहुसो ॥ अइ-
 रुगय सरय दिवायर, समहिअ सप्पभं तवसा । गयणंगण
 वियरण समुइय, चारण वंदिअं सिरसा ॥ १९ ॥ किसलय-
 माला ॥ असुर गरुल परिवंदिअं, किन्नरोरग नमंसिअं ॥
 देवकोडिसयसंथुअं, समणसंघ परिवंदिअं ॥ २० ॥ सुमुहं ॥
 अभयं अणहं, अरयं अरुयं । अजिअं अजिअं, पयओ पणमे
 ॥ २१ ॥ विज्जुविलसिअं ॥ आगया वरविमाण, दिव्व कणग
 रह तुरय पहकर सएहिं हुलिअं ॥ ससंभमोअरण खुभिअ,
 लुलिअ चल कुंडलं गय तिरीड सोहंत मउलिमाला ॥ २२ ॥
 वेडुओ ॥ जं सुरसंघा सासुर संघा, वेर विउत्ता भत्ति सुजुत्ता
 आयर भूसिय संभमपिंडिअ, सुट्टुसुविमिहय सव्ववलोघा ॥
 उत्तम कंचण रयण परुविअ, भासुर भूसण भासुरिअंग
 गायसमोणय भत्तिवसागय, पंजलिपेसिअपीस पणामा
 ॥ २३ ॥ रयणमाला ॥ वंदिऊण थोऊण तो जिणं, तिगुण-
 मेव य पुणो पयाहिणं ॥ पणमिऊण य जिणं सुरासुरा,
 पमुइअ सभवणाइं तो गया ॥ २४ ॥ खित्तयं ॥ तं महामु-
 णिमहंपि पंजली, राग दोस भय मोह वज्जिअं ॥ देवदाणव
 नरिंद वंदिअं, संतिमुत्तम महातव्वं नमे ॥ २५ ॥ खित्तयं ॥
 अंबरंतरविथारिणिआहिं, ललिअ हंसवहुगामिणिआहिं ॥
 पीण सोण्णिथण सालिणिआहिं, सकल कमलदललोअणि-

आहिं ॥ २६ ॥ दीवयं ॥ पीण निरंतर थणभरविणमिय
 गायलयाहिं, मणिकंचण पसिठिलमेहल सोहिअ सोणित-
 ङाहिं ॥ वरखिखिणिनेउर सतिलय वलय विभूसणियाहिं,
 रइकर चउर मणोहर सुंदर दंसणियाहिं ॥ २७ ॥ चित्तकखरा ॥
 देवसुंदरीहिं पाय वंदिआहिं वंदिआ य जस्स ते सुविक्रमा
 कमा, अप्पणो निडालएहिं मंडणोड्डणप्पगारएहिं केहिं
 केहिं वि । अवंगतिलय पत्तलेह नामएहिं चिन्नएहिं संगयं
 गयाहिं, भत्ति सन्निविट्ट वंदणागयाहिं हुंति ते वंदिआ पुणो
 पुणो ॥ २८ ॥ नारायओ ॥ तमहं जिणचंदं, अजिअं जिअ-
 मोहं ॥ धुअसव्वकिलेसं, पयओ पणमामि ॥ २९ ॥ नंदिअयं ॥
 थुअवंदिअस्सारिसिगण देवगणेहिं, तो देववहूहिं पयओ
 पणमियस्सा ॥ जस्स जगुत्तमसासणयस्सा, भत्तिवसागय-
 पिंढिअयाहिं ॥ देव वरच्छरसा बहुआहिं, सुरवररइगुण
 पंढिअयाहिं ॥ ३० ॥ भासुरयं ॥ वंस सह तंति ताल मेलिए
 तिउकखराभिराम सहमीसए कए अ, सुइसमाणणेअ सुद्ध
 सज्ज गीअ पाय जालघंढिआहिं ॥ वलय मेहलाकलाव
 नेउराभिराम सह मीसए कए य, देवनट्टिआहिं हाव भाव
 विब्भमप्पगारएहिं नच्चिऊणअंग हारएहिं वंदिआय जस्स ते
 सुविक्रमाकमा ॥ तयं तिलोय सव्व सत्त संतिकारयं, पसंत
 सव्व पाव दोस मेसहं नमामि संतिमुत्तमं जिणं ॥ ३१ ॥
 नारायओ । छत्त चामर पडागजूअ जव मंडिआ, झयवर
 मगर तुरग सिरिवच्छ सुलंछणा ॥ दीव समुह मंदरदिसागय-
 सोहिआ, सत्थिय वसह सीह रहचक्करंकिया ॥ ३२ ॥ ललि-

अयं ॥ सहावलढा समप्पइढा, अदोस दुढा गुणेहिं जिढा ॥
 पसायसिढा तवेण पुढा, सिरीहिं इढा रिसीहिं जुढा ॥ ३३ ॥
 वाणवासिआ ॥ ते तवेण धुअ सव्व पावया, सव्वलोअहिअ
 मूल पावया ॥ संथुआ अजियसंति पायथा, हुंतु मे सिव
 सुहाण दायया ॥ ३४ ॥ अपरांतिका ॥ एवं तव बल विउलं,
 थुअं मए अजिअ संति जिणजुयलं ॥ ववगय कम्म रयमलं,
 गइं गयं सासयं विउलं ॥ ३५ ॥ गाहा ॥ तं बहुगुणप्पसायं,
 सुक्ख सुहेण परमेण अविसायं ॥ नासेउ मे विसायं, कुणउ
 अ परिसाविअ प्पसायं ॥ ३६ ॥ गाहा ॥ तं मोएउ अनंदिं,
 पावेउ अ नंदिसेणमभिनंदिं । परिसा विअ सुहनंदिं, मम य
 दिसउ संजमे नंदिं ॥ ३७ ॥ गाहा ॥ पक्खिअ चाउम्मासे,
 संवच्छरिण अवरस भणिअव्वो । सोअव्वो सव्वेहिं, उवसग्ग
 निवारणो एसो ॥ ३८ ॥ जो पढइ जो अ निसुणइ, उभओ
 कालंपि अजिय संतिथयं ॥ न हु हुंति तस्स रोगा, पुव्वु-
 प्पन्ना वि नासंति ॥ ३९ ॥ जइ इच्छह परम पयं, अहवा
 किंति सुवित्थडं भुवणे ॥ ता तेलुक्कुडरणे, जिणवयणे आयरं
 कुणह ॥ ४० ॥

द्वितीयं लघु अजितशांति स्मरणम् ।

उल्लासिकमनक्ख निग्गयपहा दंडच्छलेणं गिणं, वंदा-
 रूण दिसंत इव्व पयडं निव्वाणमग्गावल्लिं ॥ कुंदिंदुजल
 दंतकंति मिसओ नीहंत नाणंकुरू, केरे दोवि दुइअ सोलस

१ संवच्छर राईए अ दिअहे अ, इति पाठान्तरम् ।

जिणे थोसामि खेमंकरे ॥ १ ॥ चरम जलहिनीरं जो मिणि-
 झंजलीहिं, खय समय समीरं जो जिणिजा गर्इए ॥ सयल
 नहय लंबा लंघए जो पएहिं, अजियमहव संतिं सो समत्थो
 थुणेउं ॥ २ ॥ तहवि हु बहुमाणुल्लास भत्तिभरेण, गुणक-
 णामिव कित्तिहामि चिंतामणि व्व ॥ अलमहव अ चिंता शंत-
 सामत्थओसिं, फलिहइ लहु सव्वं वंळ्ळिअं णिच्छिअं मे ॥३॥
 सयलजयहिआणं नाममित्तेण जाणं, विहडइ लहु दुवा निठ-
 दोघट्ठथठं ॥ नमिरसुर किरीडूग्घिठ पायारविंदे, सययमजिअ
 संती ते जिणिदेभिवंदे ॥ ४ ॥ पसरइ वरकित्ती वड्डुए देह-
 दित्ती, विलसइ भुवि मित्ती जायए सुप्पवित्ती ॥ फुरइ परम-
 तित्ती होइ संसारळ्ळित्ती, जिणजुअ पयभत्ती हीअ चिंतोरु-
 सत्ती ॥ ५ ॥ ललिअपयपयारं भूरिदिव्वंगहारं, फुडघणरस-
 भावो दारसिंभारसारं ॥ अणमिसरमणिज्ज हंसणच्छे अभी-
 या, इव पुणमणि बंधा कासि नट्टोववारं ॥ ६ ॥ थुणह अ-
 जिअसंती ते कया सेस संति, कणयरथपसंगा छज्जए जाणि-
 मुत्ती ॥ सरभसपरिरंभा रंभिनिव्वाणलच्छी, घणथणघुसि
 णिक्कु पंपंकिंपिगीकयव्व ॥ ७ ॥ बहुविहनयमंगं वत्थुणिच्चं,
 अणिच्चं, सदसदणभिलप्पा लप्पमेगं अणेगं । इय कुनय विरुद्धं
 सुप्पासिद्धं च जेसिं, वयणमवयणिज्जं ते जिणे संभरामि ॥८॥
 पसरइ तियलोए ताव मोहंधयारं, भमइ जय मसन्नं ताव
 मिच्छत्तछन्नं । फुरइ फुडफलंता शंतणाणं सुपूरो, पयडमजिय-
 संती ज्ञाणसुरो न जाव ॥ ९ ॥ अरि करि हरि तिण्हू प्हंबु
 चोराहिवाही, समर डमर मारी रुह खुदोवसरगा ॥ पलय-

मजिअसंती कित्तणे झत्ति जंती, निविडतरतमोहा भक्खरा-
लुंखिअव्व ॥ १० ॥ निचिअदुरिअदारु दित्तझाणग्गिजाला,
परिगय भिव गोरं, चित्तिअं भाण रूवं ॥ कणय निहसरेहा
कंतिचोरं करिज्जा, चिरथिरमिह लच्छि गाढ संथंभिअव्व
॥ ११ ॥ अडवि निवडियाणं पत्थिवुत्तासिआणं, जलहि
लहरि हीरं ताण गुत्ति द्वियाणं ॥ जलिअ जलण जाला लि-
गिआणं च ज्ञाणं, जणयइ लहु संति संतिनाहाजिआणं
॥ १२ ॥ हरि करि परिकिण्णं पक्क पाइक्कपुण्णं, सयलपुहवि रज्जं
छड्ढिअं आणसज्जं ॥ तणमिव पडिलग्गं जे जिणा मुत्तिमग्गं,
चरणमणुपवन्ना हुंतु ते मे पसन्ना ॥ १३ ॥ छणससिवय-
णाहिं फुल्लनित्तुपलाहिं, थणभरनमिरीहिं मुट्ठिगिज्जोदरीहिं
॥ ललिअ भुअलयाहिं पीण सोणित्थलीहिं, सयसुर रम-
णीहिं वंदिआ जेसि पाया ॥ १४ ॥ अरिस किडिभकुट्ट
गंठि कासाइसार, खय जर वण लूआ साससोसोदराणि ॥
नहमुह दसणच्छी कुच्छिकण्णाइरोगे, मह जिणजुअ पाया
सुप्पसाया हरंतु ॥ १५ ॥ इअ गुरुदुहतासे पक्खिए
चाउमासे, जिणवर दुग थुत्तं वच्छरे वा पवित्तं ॥ पढइ
सुणइ सिज्जाएह ज्ञाएह चित्ते, कुणह मुणह विग्घं जेण
घाएह सिग्घं ॥ १६ ॥ इय विजयाजियसत्तुपुत्त सिरिअजि-
यजिणेसर, तह अइराविससेण तणय पंचम चक्कीसर ॥
तित्थंकर सोलसम संति जिणवल्लह संथुअ, कुरु मंगल मम
हरसु दुरियमखिलंपि थुयंतह ॥ १७ ॥

श्री नमिऊणनामकं तृतीयं स्मरणम् ।

नमिऊण पणय सुरगण, चूडामणि किरणरंजिअं
 मणिणो ॥ चलणजुअलं महाभय, पणासणं संथवं वुच्छं
 ॥ १ ॥ सडिय कर चरण नह मुह, निबुडु नासा विवन्न
 लावण्णा ॥ कुट्ट महारोगानल, फुलिंग निदुडु सव्वंगा ॥ २ ॥
 ते तुह चलणा राहण, सलिलंजलिसेअ वड्डिय च्छाया ॥
 वण दवदड्डा गिरिपायव व्व, पत्ता पुणो लच्छि ॥ ३ ॥
 दुव्वाय खुभिय जलनिहि, उब्भड कल्लोल भीसणारावे ॥
 संभंत भय विसंतुल, निज्जामय मुक्कवावारे ॥ ४ ॥ अविदलिय
 जाणवत्ता, खण्ण पावंति इच्छिअं कूलं ॥ पासजिण चल-
 णजुअलं, निच्चं चिअ जे नमंति नरा ॥ ५ ॥ खर पवणुद्वय
 वणदव, जालावलि मिलिय सयल दुम गहणे ॥ डजंत मुद्ध
 मिय बहु, भीसणारव भीसणंमि वणो ॥ ६ ॥ जगगुरुणो
 कमजुअलं, निव्वाविय सयल तिहुअणाभोअं ॥ जे संभरंति
 मणुआ, न कुणइ जलणो भयं तेसिं ॥ ७ ॥ विलसंत भोग
 भीसण, फुरिआरुण नयण तरल जीहालं ॥ उग्ग भुअंगं
 नवजलय, सत्थहं भीसणायारं ॥ मन्नंति कीड सरिसं, दूर
 परिच्छूढ विसम विसवेगा ॥ तुह नामक्खर फुडासिद्ध, मंत
 गुरुआ नरा लोए ॥ ८ ॥ अडवीसु भिन्न तक्कर, पुलिंद
 सद्दूल सद्दभीमासु ॥ भयविहुर वुन्नकायर, उल्लूरिअ पहिअ
 सत्थासु ॥ १० ॥ अविलुत्तविहवसारा, तुह नाह पणामम-
 त्तवावारा ॥ ववगय विग्घा सिग्घं, पत्ता हिय इच्छियं ठाणं
 ॥ ११ ॥ पज्जलिआनलनयणं, दूरविआरियमुहं महाकायं ॥

नह कुलिसघायविअलिअ, गइंदकुंभत्थलाभोअं ॥ १२ ॥
 पणय ससंभम पत्थिव, नहमणिमाणिक पडिअ पडिमस्स ॥
 तुह वयण पहरणधरा, सीहं कुद्रंपि न गणंति ॥ १३ ॥
 ससिधवल दंतमुसलं, दीहकरुअल बुद्धिउच्छाहं ॥ महुपिंग
 नयणजुअलं, ससलिल नवजलहरारावं ॥ १४ ॥ भीमं महा-
 गइंदं, अच्चासन्नंपि ते नवि गणंति ॥ जे तुम्ह चलय जुअलं,
 मुणिवइ तुंगं समल्लीणा ॥ १५ ॥ समरम्मि तिकख खग्गा,
 भिग्घाय पविद्ध उद्धुयकबंधे ॥ कुंतविणिभिन्न करि कलह,
 मुक्कसिकार पउरम्मि ॥ १६ ॥ निज्जिय दप्पुद्धर रिउ, नरिंद-
 निवहा भडा जसं धवलं ॥ पावंति पाव पसमिण, पासजिण
 तुहप्पभावेण ॥ १७ ॥ रोग जल जलयण विसहर, चोरारि,
 मइंद गय रण भयाइं ॥ पास जिणनाम संकित्तणेण पसमंति
 सव्वाइं ॥ १८ ॥ एवं महा भयहरं, पास जिणिदस्स संथव-
 मुअारं ॥ भविय जयाणंदयरं, कल्लाण परंपरानिहाणं ॥ १९ ॥
 राय भय जक्ख रक्खस, कुसुमिण दुस्सउण रिक्ख पीडासु ॥
 संभासु दोसु पंथे, उवसग्गे तह य रयणीसु ॥ २० ॥ जो
 पढइ जो अ निसुणइ, ताणं कइणो य माणतुंगस्स ॥ पासो
 पावं पसमेउ, सयल भुवणच्चिअ चलणो ॥ २१ ॥

श्री गणधरदेव स्तुतिरूपं चतुर्थं स्मरणम् ।

तं जयउ जए तित्थं, जमित्थ तित्थाहिवेण वीरेण ॥
 सम्मं पवत्तियं भव्व, सत्त संताण सुहजणयं ॥ १ ॥

नासिय सयलकिलेसा, निहयकुलेसा पसत्थ सुहलेसा ॥
सिरिवद्धमाण तित्थस्स, मंगलं दिंतु ते अरिहा ॥ २ ॥
निहड्डुकम्मवीच्चा, वीच्चा परमेट्ठिणो गुणसमिद्धा ॥
सिद्धा तिजय पसिद्धा, हणंतु दुत्थाणि तित्थस्स ॥ ३ ॥
आयारमायरंता, पंचपयारं सया पयासंता ॥ आयरिच्चा
तह तित्थं, निहय कुतित्थं पयासंतु ॥ ४ ॥ सम्मसुअ
वायगा वायगा य, सिअवाय वायगा वाए ॥ पवयण पडणीय
कए, वणिंतु सव्वस्स संघस्स ॥ ५ ॥ निव्वाणसाहणुज्जुय,
साहणं जणिअ सव्व साहज्जा ॥ तित्थप्पभावगा ते, हवंतु
परमेट्ठिणो जइणो ॥ ६ ॥ जेणाणुगयं णाणं, निव्वाणफलं
च चरणमवि हवइ ॥ तित्थस्स दंसणं तं, मंगुलमवणेउ
सिद्धियरं ॥ ७ ॥ निच्छम्मो सुयधम्मो, समग्ग भव्वंगिवग्ग
कयसम्मो ॥ गुणसुठिअस्स संघस्स, मंगलं सम्ममिह
दिसउ ॥ ८ ॥ रम्मो चरित्तधम्मो, संपाविअ भव्वसत्त सि-
वसम्मो ॥ नीसेस किलेसहरो, हवउ सया सयल संघस्स ॥ ९ ॥
गुरुगण गुरुणो गुरुणो, सिवसुहमइणो कुणंतु तित्थस्स ।
सिरिवद्धमाणपहुपय-डिअस्स कुसलं समग्गस्स ॥ १० ॥
जियपडिवक्खाजक्खा, गोमुह मायंग गयमुह पमुक्खा ॥
सिरि बंभ संति सहिआ, कय मयरक्खा सिवं दिंतु ॥ ११ ॥
अंबा पडिहयडिंवा, सिद्धा सिद्धाइया पवयणस्स ॥ चक्केसरि
वइरुद्धा, संति सुरा दिसउ सुक्खाणि ॥ १२ ॥ सोलस
विज्जादेवीओ, दिंतु संघस्स मंगलं विउलं ॥ अच्छुत्ता सहि-
आओ, विस्सुअ सुयदेवयाउ समं ॥ १३ ॥ जिण सासण

कय रक्खा, जक्खा चउवीस सासणसुरा वि ॥ सुहभावा
 संतावं, तित्थस्स सया पणासंतु ॥ १४ ॥ जिणपवयणम्मि
 निरया, विरया कुपहाउ सव्वहा सव्वे ॥ वेयावच्च कराविअ,
 तित्थस्स हवंतु संतिकरा ॥ १५ ॥ जिणसमय सुद्धसमग्ग,
 विहिय भन्वाण जयणि साहज्जो ॥ गीयरई गीअजसो, सपरि-
 वारो सिवं दिसउ ॥ १६ ॥ गिहगुत्त खित्त जल थल, वण
 पव्वयवासि देव देवीओ ॥ जिण सासणट्ठिआणं, दुहाणि
 सव्वाणि निहणंतु ॥ १७ ॥ दस दिसिवाला सक्खित्तवा-
 लया नवग्गहा सनक्खत्ता ॥ जोइणि राहुग्गह काल-पास
 कुलिअद्ध पहरेहिं ॥ १८ ॥ सहकाल कंटएहिं, सविट्ठिवत्थेहिं
 कालवेलाहिं ॥ सव्वे सव्वत्थ सुहं, दिसंतु सव्वस्स संघस्स
 ॥ १९ ॥ भवणवइ वाणमंतर, जोइस वेमाणिआ य जे देवा ॥
 धरणिंद सक सहिआ, दलंतु दुरिआइं तित्थस्स ॥ २० ॥
 चक्कं जस्स जलंतं, गच्छइ पुरओ पणासियतमोहं ॥ तं तित्थ-
 स्स भगवओ, नमो नमो वद्धमाणस्स ॥ २१ ॥ सो जयउ
 जिणो वीरो, जस्सज्जवि सासणं जए जयइ ॥ सिद्धिपह
 सासणं कुपह, नासणं सव्वभय महणं ॥ २२ ॥ सिरि उस-
 भसेण पमुहा, हयभय निवहा दिसंतु तित्थस्स ॥ सव्व जि-
 णाणं गणिहारिणो णहं वंछियं सव्वं ॥ २३ ॥ सिरि वद्ध-
 माण तित्थाहिवेण तित्थं समप्पियं जस्स ॥ सम्मं सुहम्म
 सामी, दिसउ सुहं सयल संघस्स ॥ २४ ॥ पयइए भदिया
 जे, भदाणि दिसंतु सयलसंघस्स ॥ इयरसुरा विहु सम्मं,
 जिणगणहर कहिय कारिस्स ॥ २५ ॥ इय जो पढइ तिसंभं,

दुस्सज्जं तस्स नत्थि किंपि जए ॥ जिणदत्ताणए ठिओ,
संनिट्ठिअट्ठो सुही होई ॥ २६ ॥

श्री गुरुपारतंत्र्यनामकं पंचमं स्मरणम् ।

मयरहियं गुणगण रयण, सायरं सायरं पणमिऊणं ॥
सुगुरुजण पारतंतं, उवहिव्व थुणामि तं चेव ॥ १ ॥ निम्म-
हिय मोह जोहा, निह य विरोहा पणठ्ठ संदेहा ॥ पणयंगि
वग्ग दाविअ, सुह संदोहा सुगुण गेहा ॥ २ ॥ पत्तसुजइत्त
सोहा, समत्त परतित्थ जणिअ संखोहा । पडिभग्ग मोह
जोहा, दंसिअ सुमहत्थ सत्थोहा ॥ ३ ॥ परिहरिअ सत्थ-
वाहा, हय दुहदाहा सिवंबतरुसाहा ॥ संपाविअ सुहलाहा,
खीरोदहिणुव्व अग्गाहा ॥ ४ ॥ सुगुणजण जणिय पुज्जा,
सज्जोनिरुवज्ज गहिअ पव्वज्जा ॥ सिवसुह साहण सज्जा,
भवगिरि गुरु चूरणे वज्जा ॥ ५ ॥ अजसुहम्मप्पमुहा,
गुणगण निवहा सुरिंद विहिअ महा ॥ ताण तिसंभं
नामं, नामं न पणासइ जियाणं ॥ ६ ॥ पडिवज्जिय
जिण देवो, देवायरिओ दुरंत भवहारी ॥ सिरि नेमचंद
सूरी, उज्जोअण सूरिणो सुगुरु ॥ सिरि वद्धमाण सूरी,
पयडीकथ सूरि मंत माहप्पो ॥ पडिहय कसाय पसरो, सरय-
ससंकुव्व सुह जणओ ॥ ८ ॥ सुहसील चोर चप्परण, पच्चलो
निच्चलो जिणमयंमि ॥ जुगपवर सुद्धसिद्धंत, जाणओ पणय
सुगुण जणओ ॥ ९ ॥ पुरओ दुल्लहमहिवल्लहस्स, अणहिअ-

वाडए पयडं ॥ मुक्काविआरिऊणं, सीहेण व दव्वलिंणिय
 गया ॥ १० ॥ दसमच्छेरयनिसिविप्फुरंत सच्छंद सूरिमय
 तिमिरं ॥ सूरैण व सूरि जिणे, -सरेण हयमहिअ दोसेण
 ॥११॥ सुकइत्त पत्त किच्ची, पयडिअ गुत्ती पसंत सुहमुत्ती ॥
 पहय परवाइ दिच्ची, जिणचंद जईसरो मंती ॥ १२ ॥ पय-
 डिअ नवंग सुत्तत्थ, रयणुक्कोसो पणासिअ पओसो ॥
 भवभीय भविअ जणमण, कयसंतो सो विगय दोसो ॥१३॥
 जुग पवरागम सार, परूवणा करणबंधुरो धणिअं ॥ सिरि
 अमयदेव सूरी, मुण्णिपवरो परम पसमधरो ॥ १४ ॥ कय
 सावय संतासो, हरिंव्व सारंग भग्ग संदेहो ॥ गय समय
 दप्प दलणो, आसाइअ पवरं कव्वरसो ॥ १५ ॥ भीम भव
 काण्णामि अ, दंसिअ गुरुवयण रयण संदेहो ॥ नीसेस सत्त
 गुरुओ, सूरी जिणवल्लहो जयइ ॥१६॥ उवरिठ्ठिअ सच्चरणो,
 चउरणुओगप्पहाण सच्चरणो ॥ असम मयराय महणो,
 उट्टमुहो सहइ जस्स करो ॥ १७ ॥ दंसिअ निम्मल निच्चल,
 दंतगणो गणिय सावओत्थ भओ ॥ गुरुगिरि गरुओ सर-
 हुव्व, सूरि जिणवल्लहो होत्था ॥ १८ ॥ जुग पवरागम
 पीऊस-पाण पीणिय मणाकया भव्वा ॥ जेण जिणवल्लहेणं,
 गुरुणा तं सव्वहा वंदे ॥ १९ ॥ विप्फुरिय पवर पवयण,
 सिरोमणी वूढ दुव्वह खमोय ॥ जो सेसाणं सेसुव्व, सहइ
 सत्ताण ताणकरो ॥ २० ॥ सच्चरिआण महीणं, सुगुरुणं
 पारतंत मुव्वहइ ॥ जयइ जिणदत्त सूरी, सिरि निलओ
 पणय मुणितिलओ ॥ २१ ॥

सिग्धमवहरउ नामकं षष्ठं स्मरणम् ।

सिग्धमवहरउ विग्धं, जिणवीराणाणुगामि संघस्स ।
सिरि पासजिणो थंभण, पुरट्ठिओ निट्ठिआनिट्ठो ॥ १ ॥
गोयम सुहम्म पमुहा, गणवइणो विहिअ भव्व सत्तसुहा ॥
सिरि वद्धमाण जिण तित्थ, सुत्थयं ते कुणंतु सया ॥ २ ॥
सक्काइणो सुराजे, जिण वेयावच्च कारिणो संति ॥ अवहरिय
विग्ध संघा, हवंतु ते संघ संतिकरा ॥ ३ ॥ सिरि थंभणय
ट्ठिय पास, सामि पयपउम पणय पाणीणं ॥ निदलिय दुरिय
विंदो, धरणिंदो हरउ दुरिआइं ॥४॥ गोमुह पमुक्ख जक्खा,
पडिहय पडिवक्ख पक्ख लक्खा ते ॥ कयसगुण संघ रक्खा,
हवंतु संपत्त सिव सुक्खा ॥ ५ ॥ अप्पडिचक्का पमुहा,
जिणसासण देवयावि जिणपणया ॥ सिद्धाइआ समेया,
हवंतु संघस्स विग्धहरा ॥ ६ ॥ सक्काएसा सच्चउर,—पुरट्ठिओ
वद्धमाण जिणभत्तो । सिरि वंभसंति जक्खो, रक्खउ संघं
पयत्तेण ॥ ७ ॥ खित्तगिह गुत्त संताण, देस देवाहिदेवया
ताओ ॥ निव्वुइ पुर पडिआणं, भव्वाण कुणंतु सुक्खाणि
॥ ८ ॥ चक्केसरि चक्कधरा, विहिपहरिउल्लिन्न कंधरा धणियं ॥
सिवसरण लग्ग संघस्स, सव्वहा हरउ विग्धाणि ॥ ९ ॥
तित्थवइ वद्धमाणो, जिणेसरो संगओ सुसंघेण । जिणचंदो
भयदेवो, रक्खउ जिणवल्लहो पडुमं ॥ १० ॥ सो जयउ
वद्धमाणो, जिणेसरो षेसरुव्व हयतिमिरो ॥ जिणचंदा भय-
देवा, पडुणो जिणवल्लहा जे अ ॥ ११ ॥ गुरु जिणवल्लह

पाए, भयदेव पहुत्त दायगे वंदे ॥ जिणचंद जिणोसर वद्ध-
 माण तित्थस्स बुद्धिकए ॥ १२ ॥ जिणदत्ताणं सम्मं, मन्नंति
 कुणंति जे य कारंति ॥ मणसा वयसा वउसा, जयंतु साह-
 म्मिआ तेवि ॥ १३ ॥ जिणदत्त गुणे नाणा-इणो, सया जे
 धरंति धारंति ॥ दंसिअ सिअवाय पए, नमामि साहम्मिआ
 तेवि ॥ १४ ॥

उवसग्गहरं नामकं सप्तमं स्मरणम् ।

उवसग्गहरं पासं, पासं वंदामि कमघणमुक्कं । विसहर
 विस निन्नासं, मंगल कल्लाण आवासं ॥ १ ॥ विसहर
 फुलिंग मंतं, कंठे धारेइ जो सया मणुओ । तस्स गह रोग
 मारी, दुद्ध जरा जंति उवसामं ॥ २ ॥ चिट्टउ दूरे मंतो,
 तुज्झ पणामो वि बहुफलो होइ । नर तिरिएसु वि जीवा,
 पावंति न दुक्ख दोहग्गं ॥ ३ ॥ तुह सम्मत्ते लद्धे, विंतामणि
 कप्पपायवब्भहिए । पावंति अविग्घेणं, जीवा अयरामरं ठाणं
 ॥ ४ ॥ इअ संथुओ महायस, भत्तिब्भर निब्भरेण हिअएण ।
 ता देव दिज्ज बोहिं, भवे भवे पास जिणचंद ॥ ५ ॥

॥ इति सप्त स्मरणानि ॥

श्री भक्तामर स्तोत्रम् ।

भक्तामरप्रणयतमौलिमणिप्रभाणा—मुद्योतकं दलितपाप-
तमोवितानम् ॥ सम्यक् प्रणम्य जिनपादयुगं युगादा—वाल-
म्बनं भवजले पततां जनानाम् ॥ १ ॥ यः संस्तुतः सकल-
वाङ्मयतस्त्वबोधा,—दुद्धूतबुद्धिपटुभिः सुरलोकनाथैः ॥
स्तोत्रैर्जगत्रितयचित्तहरैरुदारैः, स्तोष्ये किलाहमपि तं प्रथमं
जिनेन्द्रम् ॥ २ ॥ युग्मम् ॥ बुद्ध्या विनापि विबुधार्चितपाद-
पीठ !, स्तोतुं समुद्यतमतिर्विगतत्रपोऽहम् ॥ बालं विहाय
जलसंस्थितमिन्दुबिम्ब—मन्यः क इच्छति जनः सहसा ग्रही-
तुम् ॥ ३ ॥ वक्तुं गुणान् गुणसमुद्र ! शशांककांतान् , कस्ते
क्षमः सुरगुरुप्रतिमोऽपि बुद्ध्या ॥ कल्पान्तकालपवनोद्धतन-
क्रचक्रं, को वा तरीतुमलमम्बुनिधिं भुजाभ्याम् ॥ ४ ॥
सोऽहं तथापि तव भक्तिवशान्मुनीश !, कर्तुं स्तवं विगत-
शक्तिरपि प्रवृत्तः ॥ प्रीत्यात्मवीर्यमविचार्य मृगो मृगेन्द्रं,
नाभ्येति किं निजशिशोः परिपालनार्थम् ॥ ५ ॥ अल्पश्रुतं
श्रुतवतां परिहासधाम, त्वद्भक्तिरेव मुखरीकुरुते बलान्माम् ॥
यत्कोकिलः किल मधौ मधुरं विरौति, तच्चारुचूतकलिकानि-
करैकहेतुः ॥ ६ ॥ त्वत्संस्तवेन भवसन्ततिसंनिबद्धं, पापं
घणात् क्षयमुपैति शरीरभाजाम् ॥ आक्रान्तलोकमलिनील-
मशेषमाशु, सूर्यांशुभिन्नमिव शार्वरमन्धकारम् ॥ ७ ॥ मत्वेति
नाथ ! तव संस्तवनं मयेद,—मारभ्यते तनुधियापि तव प्रभा-
वात् ॥ चेतो हरिष्यति सतां नलिनीदलेषु, मुक्ताफलद्युति-

मुपैति ननूदबिन्दुः ॥ ८ ॥ आस्तां तव स्तवनमस्तसमस्त-
 दोषं, त्वत्संकथापि जगतां दुरितानि हन्ति ॥ दूरे सहस्र-
 किरणः कुरुते प्रभैव, पद्माकरेषु जलजानि विकाशभाञ्जि
 ॥ ९ ॥ नात्यद्भुतं भुवनभूषणभूत नाथ, भूतैर्गुणैर्भुवि भव-
 न्तमभिष्टुवन्तः ॥ तुल्या भवन्ति भवतो ननु तेन किं वा,
 भूत्याश्रितं य इह नात्मसमं करोति ॥ १० ॥ दृष्ट्वा भवन्तम-
 निमेषविलोकनीयं, नान्यत्र तोषमुपयाति जनस्य चक्षुः ॥
 पीत्वा पयः शाशिकरद्युतिदुग्धसिन्धोः, क्षारं जलं जलनिधेर-
 शितुं क इच्छेत् ॥ ११ ॥ यैः शान्तरागरुचिभिः परमाणु-
 मिस्त्वं, निर्मापितस्त्रिभुवनैकललामभूत ! ॥ तावन्त एव खलु
 तेऽप्यणवः पृथिव्यां, यत्ते समानमपरं नहि रूपमस्ति ॥ १२ ॥
 वक्त्रं क्व ते सुरनरोरगनेत्रहारि, निःशेषनिर्जितजगत्त्रितयो-
 पमानम् ॥ बिम्बं कलङ्कमलिनं क्व निशाकरस्य, यद्भासरे
 भवति पाण्डुपलाशकल्पम् ॥ १३ ॥ संपूर्णमण्डलशशाङ्क-
 कलाकलाप,—शुभ्रा गुणास्त्रिभुवनं तव लङ्घयन्ति ॥ ये संश्रि-
 तास्त्रिजगदीश्वरनाथमेकं, कस्तान्निवारयति संचरतो यथेष्टम्
 ॥ १४ ॥ चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशाङ्गनाभि-नीतं मना-
 गपि मनो न विकारमार्गम् ॥ कल्पान्तकालमरुता चलिदा-
 चलेन, किं मन्दराद्रिशिखरं चलितं कदाचित् ॥ १५ ॥
 निर्धूमवर्त्तिरपवर्जिततैलपूरः, कृत्स्नं जगत्रयमिदं प्रकटीकरोषि
 ॥ गम्यो न जातु मरुतां चलिताचलानां, दीपोऽपरस्त्वमसि
 नाथ जगत्प्रकाशः ॥ १६ ॥ नास्तं कदाचिदुपयासि न
 राहुगम्यः, स्पष्टीकरोषि सहसा युगपज्जगन्ति ॥ नाम्बोधरो-

दरनिरुद्धमहाप्रभावः सूर्यातिशायिमहिमासि मुनीन्द्र लोके
 ॥ १७ ॥ नित्योदयं दलितमोहमहान्धकारं, गम्यं न राहु-
 वदनस्य न वारिदानाम् ॥ विभ्राजते तव मुखाब्जमनल्प-
 कान्ति, विद्योतयज्जगदपूर्वशशांकविवम् ॥ १८ ॥ किं शर्वरीषु
 शशिनाह्नि विवस्वता वा, युष्मन्मुखेन्दुदलितेषु तमस्सु नाथ !
 ॥ निष्पन्नशालिवनशालिनि जीवलोके, कार्यं कियज्जलधरैर्ज-
 लभारनम्रैः ॥ १९ ॥ ज्ञानं यथा त्वयि विभाति कृतावकाशं,
 नैवं तथा हरिहरादिषु नायकेषु ॥ तेजः स्फुरन्मणिषु याति
 यथा महत्त्वं, नैवं तु काचशकले किरणाकुलेऽपि ॥ २० ॥
 मन्ये वरं हरिहरादय एव दृष्टा, दृष्टेषु येषु हृदयं त्वयि
 तोषमेति ॥ किं वीक्षितेन भवता भुवि येन नान्यः, कश्चि-
 न्मनो हराति नाथ भवान्तरेऽपि ॥ २१ ॥ स्त्रीणां शतानि
 शतशो जनयन्ति पुत्रान्, नान्या सुतं त्वदुपमं जननी प्रसूता
 ॥ सर्वा दिशो दधति भानि सहस्ररश्मि, प्राच्येव दिग् जन-
 यति स्फुरदंशुजालम् ॥ २२ ॥ त्वामामनन्ति मुनयः परमं
 पुमांस,--मादित्यवर्णममलं तमसः परस्तात् ॥ त्वामेव सम्य-
 गुपलभ्य जयन्ति मृत्युं, नान्यः शिवः शिवपदस्य मुनीन्द्र
 पन्थाः ॥ २३ ॥ त्वामव्ययं विभ्रुमचिन्त्यमसंख्यमाद्यं, ब्रह्मा-
 ण्मीश्वरमनंतमनंगकेतुम् ॥ योगीश्वरं विदितयोगमनेकमेकं,
 ज्ञानस्वरूपममलं प्रवदन्ति सन्तः ॥ २४ ॥ बुद्धस्त्वमेव
 विबुधार्चित बुद्धिबोधात्, त्वं शंकरोऽसि भुवनत्रयशंकरत्वात्
 ॥ धातासि धीर शिवमार्गविधेर्विधानाद्, व्यक्तं त्वमेव
 भगवन् ! पुरुषोत्तमोऽसि ॥ २५ ॥ तुभ्यं नमस्त्रिभुवनार्चिहराय

नाथ, तुभ्यं नमः क्षितितलामलभूषणाय ॥ तुभ्यं नमस्त्रि-
 जगतः परमेश्वराय, तुभ्यं नमो जिन भवोदधिशीषणाय ॥
 २६ ॥ को विस्मयोऽत्र यदि नाम गुणैरशेषै-स्त्वं संश्रितो
 निरवकाशतया मुनीश ! ॥ दोषैरुपात्तविविधाश्रयजातगर्वैः,
 स्वप्नान्तरेऽपि न कदाचिदपीक्षितोऽसि ॥ २७ ॥ उच्चैरशो-
 कतरुसंश्रितमुन्मयूख-माभाति रूपममलं भवतो नितान्तम् ॥
 स्पष्टोद्भसत्किरणमस्ततमोवितानं, बिम्बं रत्नेरिव पयोधरपार्श्व-
 वर्त्ति ॥ २८ ॥ सिंहासने मणिमयूखशिखाविचित्रे, विभ्राजते
 तव वपुः कनकावदातम् ॥ बिम्बं विथद्विलसदंशुलतावितानं,
 तुंगोदयाद्रिशिरसीव सहस्ररश्मेः ॥ २९ ॥ कुन्दावदातचल-
 चामरचारुशोभं, विभ्राजते तव वपुः कलधौतकान्तम् ॥
 उद्यच्छशांकशुचिनिर्झरवारिधार,-मुच्चैस्तटं सुरगिरेरिव शात-
 कौम्भम् ॥ ३० ॥ छत्रत्रयं तव विभाति शशाङ्ककान्त,-मुच्चैः
 स्थितं स्थगितभानुकरप्रतापम् ॥ मुक्ताफलप्रकरजालविवृद्ध-
 शोभं, प्रख्यापयत् त्रिजगतः परमेश्वरत्वम् ॥ ३१ ॥ उन्नि-
 द्रहेमनवपङ्कजपुञ्जकान्ती, पर्युल्लसन्नखमयूखशिखाभिरामौ ॥
 पादौ पदानि तव यत्र जिनेन्द्र ! धत्तः, पद्मानि तत्र विबुधाः
 परिकल्पयन्ति ॥ ३२ ॥ इत्थं यथा तव विभूतिरभूज्जिनेन्द्र !,
 घर्मोपदेशनविधौ न तथा परस्य ॥ यादृक् प्रभा दिनकृतः
 प्रहतान्धकारा, तादृक्कुतो ग्रहगणस्य विकाशिनोऽपि ॥ ३३ ॥
 श्रयोतन्मदाविलविलोलकपोलमूल,— मत्तभ्रमद्भ्रमरनादवि-
 वृद्धकोपम् ॥ ऐरावताभमिभमुद्धतमापतन्तं, दृष्ट्वा भयं भवति
 नो भवदाश्रितानाम् ॥ ३४ ॥ भिन्नेभकुम्भगलदुज्ज्वलशो-

शिताक्त,—मुक्ताफलप्रकरभूषितभूमिभागः॥ बद्धक्रमः क्रमगतं
 हरिणाधिपोऽपि, नाक्रामति क्रमयुगाचलसंश्रितं ते ॥ ३५ ॥
 कल्पान्तकालपवनोद्धतवह्निकल्पं, दावानलं ज्वलितमुज्ज्व-
 लमुत्फुलिङ्गम् ॥ विश्वं जिघत्सुमिव संमुखमापतन्तं, त्वन्नाम-
 कीर्तनजलं शमयत्यशेषम् ॥ ३६ ॥ रक्तेक्षणं समदकोकिल-
 कण्ठनीलं, क्रोधोद्धतं फणिनमुत्फणमापतन्तम् ॥ आक्रामति
 क्रमयुगेन निरस्तशङ्क,—स्त्वन्नामनागदमनी हृदि यस्य पुंसः
 ॥ ३७ ॥ बन्गचतुरंगगजगर्जितभीमनाद—माजौ बलं बलव-
 तामपि भूपतीनाम् ॥ उद्यद्दिवाकरमयूखशिखापविद्धं, त्वत्की-
 र्चनात्तम इवाशु भिदामुपैति ॥ ३८ ॥ कुन्ताग्रभिन्नगजशो-
 णितवारिवाह,—वेगावतारतरणातुरयोधभीमे । युद्धे जयं
 विजितदुर्जयजेयपक्षा,—स्त्वत्पादपङ्कजवनाश्रयिणो लभन्ते ॥
 ३९ ॥ अम्भोनिधौ लुभितभीषणनक्रचक्र,—पाठीनपीठभय-
 दोल्बणवाडवाग्नौ ॥ रङ्गत्तरङ्गशिखरस्थितयानपात्रा,—स्त्रासं
 विहाय भवतः स्मरणाद् व्रजन्ति ॥ ४० ॥ उद्धूतभीषणज-
 लोदरभारभुग्नाः, शोच्यां दशामुपगताञ्च्युतजीविताशाः ॥
 त्वत्पादपङ्कजरजोऽमृतदिग्धदेहा, मर्त्या भवन्ति मकरध्वज-
 तुल्यरूपाः ॥ ४१ ॥ आपादकंठमुरुशृङ्खलवेष्टिताङ्गा, गाढं
 बृहन्निगडकोटिनिघृष्टजंघाः ॥ त्वन्नाममन्त्रमनिशं मनुजाः
 स्मरन्तः, सद्यः स्वयं विगतबंधभया भवन्ति ॥४२ मत्तद्वि-
 पेन्द्रमृगराजदवानलाहि,—संग्रामवारिधिमहोदरबंधनोत्थम् ॥
 तस्याशु नाशमुपयाति भयं भियेव, यस्तावकं स्तवभिर्भ्रं
 मतिमानधीते ॥४३॥ स्तोत्रस्रजं तव जिनेन्द्र ! गुणैर्निबद्धां,

भक्त्या मया रुचिरवर्णविचित्रपुष्पाम् ॥ धत्ते जनो य इह
कण्ठगतामजस्रं, तं मानतुङ्गमवशा समुपैति लक्ष्मीः ॥४४॥

श्री वृद्धशान्तिः ।

भो भो भव्याः शृणुत वचनं प्रस्तुतं सर्वमेतद्, ये
यात्रायां त्रिभुवनगुरोराहता भक्तिभाजः ॥ तेषां शान्तिर्भवतु
भवतामर्हदादिप्रभावा-दारोग्यश्रीधृतिमतिकरी क्लेशविध्वं-
सहेतुः ॥ १ ॥ भो भो भव्यलोका ! इह हि भरतैरावत-
विदेहसंभवानां, समस्ततीर्थकृतां जन्मन्यासनप्रकम्पानन्तरं
अवधिना विज्ञाय, सौधर्माधिपतिः सुघोषाघण्टाचालनानन्तरं
सकलसुरासुरेन्द्रैः सह समागत्य सधिनयमर्हद्भट्टारकं गृहीत्वा,
गत्वा कनकादिशृङ्गे, विहितजन्माभिषेकः शान्तिमुद्घोषयति,
ततोऽहं कृतानुकारमिति कृत्वा, महाजनो येन गतः स पंथा,
इति भव्यजनैः सह समागत्य, स्नात्रपीठे स्नात्रं विधाय,
शान्तिमुद्घोषयामि ॥ तत्पूजायात्रास्नात्रादिमहोत्सवानन्तर-
मिति कृत्वा कर्णं दत्त्वा निशम्यतां निशम्यतां स्वाहा ॥
ॐ पुण्याहं पुण्याहं प्रीयन्तां प्रीयन्तां भगवन्तोऽर्हन्तः
सर्वज्ञाः, सर्वदर्शिनः ॥ त्रैलोक्यनाथाः, त्रैलोक्यमहिताः,
त्रैलोक्यपूज्याः, त्रैलोक्येश्वराः, त्रैलोक्योद्योतकराः ॥
ॐ श्रीकैवलज्ञानी १, निर्वाणी २, सागर ३, महायश
४, विमल ५, सर्वानुभूति ६, श्रीधर ७, दत्त ८, दामोदर
९, सुतेजा १०, स्वामी ११, मुनिसुव्रत १२, सुमति १३,

शिवगति १४, अस्ताग १५, नमीश्वर १६, अनिल १७, यशोधर १८, कृतार्थ १९, जिनेश्वर २०, शुद्धमति २१, शिवकर २२, स्यन्दन २३, संप्रति २४, एते अतीतचतुर्विंशति तीर्थकराः ॥

ॐ श्रीऋषभ १, अजित २, संभव ३, अभिनन्दन ४, सुमति ५, पद्मप्रभ ६, सुपार्श्व ७, चंद्रप्रभ ८, सुविधि ९, शीतल १०, श्रेयांस ११, वासुपूज्य १२, विमल १३, अनन्त १४, धर्म १५, शान्ति १६, कुंथु १७, अर १८, मल्लि १९, मुनिसुव्रत २०, नमि २१, नेमि २२, पार्श्व २३, वर्धमान २४, एते वर्त्तमानजिनाः ॥

ॐ श्रीपद्मनाभ १, शूरदेव २, सुपार्श्व ३, स्वयंप्रभ ४, सर्वानुभूति ५, देवश्रुत ६, उदय ७, पेढाल ८, पोडिल ९, शतकीर्ति १०, सुव्रत ११, अमम १२, निष्कषाय १३, निष्पुलाक १४, निर्मम १५, चित्रगुप्त (सि) १६, समाधि १७, संवर १८, यशोधर १९, विजय २०, मल्ल (ल्लि) २१, देव २२, अनन्तवीर्य्य २३, मद्रंकर २४, ॥ एते भावितीर्थकरा जिनाः शान्ताः शान्तिकरा भवन्तु ॥ ॐ मुनयो मुनिप्रवरा, रिपुविजयदुर्भिक्षकान्तारेषु दुर्गमार्गेषु रक्षंतु वो नित्यम् ॥ ॐ श्रीनाभि १, जितशत्रु २, जितारि ३, संवर ४, मेघ ५, धर ६, प्रतिष्ठ ७, महासेननरेश्वर ८, सुग्रीव ९, दृढरथ १०, विष्णु ११, वसुपूज्य १२, कृतवर्म १३, सिंहसेन १४, भानु १५, विश्वसेन १६, सूर १७ सुदर्शन १८, कुंभ १९, सुमित्र २०,

विजय २१, समुद्रविजय २२, अश्वसेन २३, सिद्धार्थ २४ ॥
इति वर्त्तमानचतुर्विंशतिजिनजनकाः ॥

ॐ श्रीमरुदेवा १, विजया २, सेना ३, सिद्धार्था ४,
सुमंगला ५, सुसीमा ६, पृथिवीमाता ७, लक्ष्मणा ८, रामा
९, नन्दा १०, विष्णु ११, जया १२, श्यामा १३, सुयशा
१४, सुव्रता १५, अचिरा १६, श्री १७, देवी १८,
प्रभावती १९, पद्मा २०. वप्रा २१, शिवा २२, व्रामा २३,
त्रिशला २४ ॥ इति वर्त्तमानजिनजनन्यः ॥

ॐ श्रीगोमुख १, महायज्ञ २, त्रिमुख ३, यक्षनायक
४, तुम्बुरु ५, कुसुम ६, मातङ्ग ७, विजय ८, अजित ९,
ब्रह्मा १०, यक्षराज ११, कुमार १२, षण्मुख १३, पाताल
१४, किन्नर १५, गरुड १६, गंधर्व १७, यक्षराज १८,
कुबेर १९, वरुण २०, भृकुटि २१, गोमेध २२, पार्श्व २३,
ब्रह्मशांति २४, ॥ इति वर्त्तमानजिनयक्षाः ॥

ॐ चक्रेश्वरी १, अजितबला २, दुरितारि ३, काली
४, महाकाली ५, श्यामा ६, शान्ता ७, भृकुटि ८,
सुतारका ९, अशोका १०, मानवी ११, चंडा १२, विदिता
१३, अंकुशा १४, कंदर्पा १५, निर्वाणी १६, बला १७,
धारिणी १८, धरणाप्रिया १९, नरदत्ता २०, गांधारी २१,
अम्बिका २२, पद्मावती २३, सिद्धायिका २४, इति वर्त्त-
मानचतुर्विंशतितीर्थकरशासनदेव्यः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं धृति, मति, कीर्ति, कांति, बुद्धि, लक्ष्मी,

मेघा, विद्या, साधन, प्रवेशनिवेशनेषु, सुगृहीतनामानो
जयंतु ते जिनेन्द्राः ॥ ॐ रोहिणी १, प्रज्ञप्ति २, वज्रशंख-
ला ३, वज्रांकुशा ४, चक्रेश्वरी ५, पुरुषदत्ता ६, काली ७,
महाकाली ८, गौरी ९, गांधारी १०, सर्वास्त्रमहाज्वाला
११, मानवी १२, वैरोध्या १३, अच्छुप्ता १४, मानसी १५,
महामानसी १६. एताः षोडश विद्यादेव्यो रक्षन्तु मे स्वाहा
॥ ॐ आचार्योपाध्यायप्रभृतिचातुर्वर्ण्यस्य श्रीश्रमणसंघस्य
शांतिर्भवतु । ॐ ग्रहाश्चन्द्रधर्याङ्गारकबुधबृहस्पतिशुक्रशनैश्वर-
राहुकेतुसहिताः सलोकपालाः सोमयमवरुणकुबेरवासवादि-
त्यस्कन्दविनायकोपेता ये चान्येऽपि ग्रामनगरक्षेत्रदेवतादयस्ते
सर्वे प्रीयन्तां प्रीयन्ताम् । अक्षीणकोशकोष्ठागारा नरपतयश्च
भवन्तु स्वाहा ॥ ॐ पुत्रमित्रभ्रातृकलत्रसुहृत्स्वजनसंबन्धि-
बंधुवर्गसहिता नित्यं चामोदप्रमोदकारिणो भवंतु ॥
अस्मिंश्च भूमंडले आयतननिवासिनां साधुसाध्वीश्रावकश्रा-
विकाणां, रोगोपसर्गव्याधिदुःखदौर्मनस्योपशमनाय शांति-
र्भवतु ॥ ॐ तुष्टिपुष्टिऋद्धिवृद्धिमाङ्गन्योत्सवा भवन्तु ॥
सदा प्रादुर्भूतानि दुरितानि पापानि शाम्यन्तु, शत्रवः परा-
ङ्मुखा भवंतु स्वाहा ॥ श्रीमते शांतिनाथाय, नमः शांति-
विधायिने ॥ त्रैलोक्यस्यामराधीश, -मुकुटाभ्यर्चितांहये ॥१॥
शांतिः शांतिकरः श्रीमान्, शांतिं दिशतु मे गुरुः ॥
शांतिरेव सदा तेषां, येषां शांतिर्गृहे गृहे ॥ २ ॥ ॐ उन्मृष्ट-
रिष्टदुष्ट, -ग्रहगतिदुःस्वप्नदुर्निमित्तादि ॥ संपादितहितसंपद्,
नामग्रहयं जयति शांतेः ॥ ३ ॥ श्रीसंघपौरजनपद-राजा-

धिपराजसंनिवेशानाम् ॥ गोष्ठिकपुरमुख्यानां, व्याहरणैर्व्या-
हरेच्छान्तिम् ॥ ४ ॥ श्रीश्रमणसंघस्य शान्तिर्भवतु, श्रीपौर-
लोकस्य शान्तिर्भवतु ॥ श्रीजनपदानां शान्तिर्भवतु, श्रीराजा-
धिपानां शान्तिर्भवतु, श्रीराजसंनिवेशानां शान्तिर्भवतु,
श्रीगोष्ठिकानां शान्तिर्भवतु, ॐ स्वाहा ॐ स्वाहा, ॐ
ह्रीं श्रीं पार्श्वनाथाय स्वाहा ॥ एषा शान्तिः प्रतिष्ठायात्रास्ना-
त्रावसानेषु, शान्तिकलशं गृहीत्वा, कुंकुमचंदनकर्पूरागरधूप-
वासकुसुमांजलिसमेतः, स्नात्रपीठे श्रीसंघसमेतः, शुचिः
शुचिवपुः पुष्पवस्त्रचन्दनाभरणालंकृतः, चन्दनतिलकं विधाय
पुष्पमालां कंठे कृत्वा, शान्तिमुद्घोषयित्वा शान्तिपानीयं
मस्तके दातव्यमिति ॥ नृत्यन्ति नृत्यं मणिपुष्पवर्षं, सृजन्ति
गायन्ति च मंगलानि ॥ स्तोत्राणि शोत्राणि पठन्ति मंत्रान्,
कल्याणभाजो हि जिनाभिषेके ॥ १ ॥ अहं तित्थयरमाया,
सिवादेवी तुम्ह नयरनिवासिनी ॥ अम्ह सिवं तुम्ह सिवं,
असुहोवसमं सिवं भवतु स्वाहा ॥ १ ॥ शिवमस्तु सर्वजगतः,
परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ॥ दोषाः प्रयान्तु नाशं,
सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥२॥ उपसर्गाः क्षयं यान्ति, छिद्यन्ते
विघ्नवद्भयः ॥ मनः प्रसन्नतामेति, पूज्यमाने जिनेश्वरे ॥३॥

श्री जिनपंजरस्तोत्रम् ।

॥ ॐ ह्रीं श्रीं अहं अहंद्भ्यो नमो नमः । ॐ ह्रीं श्रीं
अहं सिद्धेभ्यो नमो नमः ॥ ॐ ह्रीं श्रीं अहं आचार्येभ्यो

नमो नमः ॥ ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं उपाध्यायेभ्यो नमो नमः ॥
 ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं श्रीगौतमस्वामिप्रमुखसर्वसाधुभ्यो नमो नमः
 ॥ १ ॥ एष पञ्च नमस्कारः, सर्वपापक्षयंकरः ॥ मंगलानां च
 सर्वेषां, प्रथमं भवति मंगलं ॥ २ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं जये विजये,
 अर्हं परमात्मने नमः ॥ कमलप्रभसूरीन्द्रो, भाषते जिनपंजरम्
 ॥ ३ ॥ एकभक्तोपवासेन, त्रिकालं यः पठेदिदं ॥ मनोऽभि-
 लषितं सर्वं, फलं स लभते ध्रुवम् ॥ ४ ॥ भूशय्या ब्रह्मच-
 र्येण, क्रोधलोभविवर्जितः ॥ देवताग्रे पवित्रात्मा, षण्मासै-
 र्लभते फलम् ॥ ५ ॥ अर्हन्तं स्थापयेन्मूर्ध्नि, सिद्धं चक्षुर्ल-
 लाटके ॥ आचार्यं श्रोत्रयोर्मध्ये, उपाध्यायं तु घ्राणके ॥ ६ ॥
 साधुवृन्दं मुखस्याग्रे, मनःशुद्धिं विधाय च ॥ सूर्यचन्द्रनिरो-
 धेन, सुधीः सर्वार्थसिद्धये ॥ ७ ॥ दक्षिणे मदनद्वेषी, वाम-
 पार्श्वे स्थितो जिनः ॥ अंगसन्धिषु सर्वज्ञः, परमेष्ठी शिवंकरः
 ॥ ८ ॥ पूर्वाशां श्रीजिनो रक्षे,—दाग्रेयीं विजितेन्द्रियः ॥
 दक्षिणाशां परं ब्रह्म, नैर्ऋतिं च त्रिकालवित् ॥ ९ ॥ पश्चि-
 माशां जगन्नाथो, वायवीं परमेश्वरः ॥ उत्तरां तीर्थकृत्
 सर्वा—मीशानीं च निरंजनः ॥ १० ॥ पातालं भगवानर्हं,—
 आकाशं पुरुषोत्तमः ॥ रोहिणीप्रमुखा देव्यो, रक्षन्तु सकलं
 कुलम् ॥ ११ ॥ ऋषभो मस्तकं रक्षे—दजितोऽपि विलोचने ॥
 संभवः कर्णधुगलं, नासिकां चाभिनन्दनः ॥ १२ ॥ ओष्ठौ
 श्रीसुमती रक्षेद्, दंतान् पद्मप्रभो विभुः ॥ जिह्वां सुपार्श्वदे-
 वोऽयं, तालु चन्द्रप्रभो विभुः ॥ १३ ॥ कंठं श्रीसुविधी

रक्षेद्, हृदयं श्रीसुशीतलः ॥ श्रेयांसो बाहुयुगलं, वासुपूज्यः
 करद्वयम् ॥ १४ ॥ अंगुलीर्विमलो रक्षे-दनन्तोऽसौ स्तनावपि
 ॥ सुधर्मोऽप्युदरास्थीनि, श्रीशान्तिर्नाभिमंडलं ॥ १५ ॥
 श्रीकुंथुर्गुह्यकं रक्षे-दरो रोमकटीतटं ॥ मल्लिरु रू पृष्ठिवंशं,
 जंघे च मुनिसुव्रतः ॥ १६ ॥ पादांगुलीर्नमी रक्षेत्, श्रीनेमि-
 श्वरणाद्वयम् ॥ श्रीपार्श्वनाथः सर्वाङ्गं, वर्द्धमानश्चिदात्मकम्
 ॥ १७ ॥ पृथिवी जलतेजस्क-वाय्वाकाशमयं जगत् ॥ रक्षे-
 दशेषपापेभ्यो, वीतरागो निरंजनः ॥ १८ ॥ राजद्वारे श्म-
 शाने वा, संग्रामे शत्रुसंकटे ॥ व्याघ्रचौराग्निसर्पादि, -भूतप्रेत-
 भयाश्रिते ॥ १९ ॥ अकाले मरणे प्राप्ते, दारिद्र्यापत्समाश्रिते
 ॥ अपुत्रत्वे महादोषे, मूर्खत्वे रोगपीडिते ॥ २० ॥ डाकिनी-
 शाकिनीग्रस्ते, महाग्रहगणार्दिते ॥ नद्युत्तारेऽध्ववैषम्ये,
 व्यसने चापदि स्मरेत् ॥ २१ ॥ प्रातरेव समुत्थाय, यः स्मरे-
 ज्जिनपंजरम् ॥ तस्य किञ्चिद्भयं नास्ति, लभते सुखसंपदम्
 ॥ २२ ॥ जिनपंजरनामेदं, यः स्मरत्यनुवासरं ॥ कमलप्रभ-
 राजेन्द्र-श्रियं स लभते नरः ॥ २३ ॥ प्रातः समुत्थाय पठेत्
 कृतज्ञो, यः स्तोत्रमेतज्जिनपंजराख्यम् ॥ आसादयेत्स कम-
 लप्रभाख्यां, लक्ष्मीं मनोवाञ्छितपूरणाय ॥ २४ ॥ श्रीरुद्रप-
 ल्नीयवरेण्यगच्छे, देवप्रभाचार्यपदाब्जहंसः ॥ वादीन्द्रचूडा-
 मण्डिरेष जैनो, जीयाद् गुरुः श्रीकमलप्रभाख्यः ॥ २५ ॥

श्री ऋषिमंडल स्तोत्रम् ।

आद्यन्ताक्षरसंलक्ष्य-मक्षरं व्याप्य यत् स्थितम् ।
 अग्निज्वालासमं नाद-विंदुरेखासमन्वितम् ॥ १ ॥
 अग्निज्वालासमाक्रान्तं, मनोमलविशोधकम् ।
 देदीप्यमानं हृत्पद्मे, तत्पदं नौमि निर्मलम् ॥ २ ॥
 अर्हमित्यक्षरं ब्रह्म, वाचकं परमोष्ठिनः ।
 सिद्धचक्रस्य सद्बीजं, सर्वतः प्रशिद्धमहे ॥ ३ ॥
 ॐ नमोऽर्हद्भ्य ईशेभ्यः, ॐ सिद्धेभ्यो नमो नमः ।
 ॐ नमः सर्वसूरिभ्यः, उपाध्यायेभ्य ॐ नमः ॥४॥
 ॐ नमः सर्वसाधुभ्यः, ॐ ज्ञानेभ्यो नमो नमः ।
 ॐ नमस्तत्त्वदृष्टिभ्य-श्चारित्र्येभ्यस्तु ॐ नमः ॥५॥
 श्रेयसेऽस्तु श्रियस्त्वेत, -दर्हदाद्यष्टकं शुभं ।
 स्थानेष्वष्टसु विन्यस्तं, पृथग्बीजसमन्वितम् ॥६॥
 आद्यं पदं शिखां रक्षेत्, परं रक्षेत्तु मस्तकं ।
 तृतीयं रक्षेत्त्रे द्वे, तुर्यं रक्षेच्च नासिकाम् ॥ ७ ॥
 पंचमं तु मुखं रक्षेत्, षष्ठं रक्षेच्च घंटिकाम् ।
 नाभ्यंतं सप्तमं रक्षेद्, रक्षेत्पादांतमष्टमम् ॥ ८ ॥
 पूर्वप्रणवतः सांतः, सरैफो द्व्यब्धिपंचषान् ।
 सप्ताष्टदशसूर्याकान्, श्रितो विंदुस्वरान् पृथक् ॥९॥
 पूज्यनामाक्षरा आद्याः, पंचैते ज्ञानदर्शने ।
 चारित्र्येभ्यो नमो मध्ये, ह्री सांतः समलंकृतः ॥१०॥

ॐ ह्राँ ह्रीँ हुँ ह्रूँ ह्रैँ ह्रौँ ह्रः ।

असिआउसा-ज्ञानदर्शनचारित्रेभ्यो ह्रीं नमः ॥

जंबूवृक्षधरो द्वीपः, चारोदधिसमावृतः ।

अर्हदाद्यष्टकैरष्ट-काष्ठाधिष्ठैरलंकृतः ॥ ११ ॥

तन्मध्ये संगतो मेरुः, कूटलचैरलंकृतः ।

उच्चैरुच्चैस्तरस्तार,-स्तारामंडलमंडितः ॥ १२ ॥

तस्योपरि सकारांतं, बीजमध्यास्य सर्वगम् ।

नमामि बिम्बमार्हन्त्यं, ललाटस्थं निरञ्जनम् ॥ १३ ॥

अक्षयं निर्मलं शांतं, बहुलं जाड्यतोऽज्झितम् ।

निरीहं निरहंकारं, सारं सारतरं घनम् ॥ १४ ॥

अनुद्धतं शुभं स्फीतं, सात्त्विकं राजसं मतम् ।

तामसं चिरसंबुद्धं, तैजसं शर्वरीसमम् ॥ १५ ॥

साकारं च निराकारं, सरसं विरसं परम् ।

परापरं परातीतं, परं परपरापरम् ॥ १६ ॥

एकवर्णं द्विवर्णं च, त्रिवर्णं तुर्यवर्णकम् ।

पंचवर्णं महावर्णं, सपरं च परापरम् ॥ १७ ॥

सकलं निष्कलं तुष्टं, निर्वृतं भ्रांतिवर्जितम् ।

निरंजनं निराकारं, निर्लेपं वीतसंश्रयम् ॥ १८ ॥

ईश्वरं ब्रह्मसंबुद्धं, बुद्धं सिद्धं मतं गुरुम् ।

ज्योतीरूपं महादेवं, लोकालोकप्रकाशकम् ॥ १९ ॥

अर्हदाख्यस्तु वर्णांतः, सरेफो बिंदुमंडितः ।

तुर्यस्वरसमायुक्तो, बहुधा नादमालितः ॥ २० ॥

अस्मिन् बीजे स्थिताः सर्वे, वृषभाद्या जिनोत्तमाः ।
 वरुणैर्निजैर्निजैर्युक्ता, ध्यातव्यास्तत्र संगताः ॥ २१ ॥
 नादश्चन्द्रसमाकारो, बिन्दुर्नीलसमप्रभः ।
 कलारुणसमासांतः, स्वर्णाभः सर्वतोमुखः ॥ २२ ॥
 शिरःसंलीन ईकारो, विनीलो वर्णतः स्मृतः ।
 वर्णानुसारसंलीनं, तीर्थकृन्मंडलं स्तुमः ॥ २३ ॥
 चंद्रप्रभपुष्पदंतौ, नादस्थितिसमाश्रितौ ।
 बिन्दुमध्यगतौ नेमि,—सुव्रतौ जिनसत्तमौ ॥ २४ ॥
 पद्मप्रभवासुपूज्यौ, कलापदमधिष्ठितौ ।
 शिरर्हस्थितिसंलीनौ, पार्श्वमङ्गी जिनेश्वरौ ॥ २५ ॥
 शेषास्तीर्थकृतः सर्वे, हरस्थाने नियोजिताः ।
 मायाबीजाक्षरं प्राप्ता,—श्रतुर्विंशतिरर्हताम् ॥ २६ ॥
 गतरागद्वेषमोहाः, सर्वपापविवर्जिताः ।
 सर्वदा सर्वकालेषु, ते भवंतु जिनोत्तमाः ॥ २७ ॥
 देवदेवस्य यच्चक्रं, तस्य चक्रस्य या विभा ।
 तथाच्छादितसर्वाङ्गं, मा मां हिनस्तु डाकिनी ॥२८॥
 देवदेवस्य० । मा मां हिनस्तु राकिनी ॥ २९ ॥
 देवदे० । मा मां हिनस्तु लाकिनी ॥ ३० ॥
 देव० । मा मां हिनस्तु काकिनी ॥ ३१ ॥
 देवदे० । मा मां हिनस्तु शाकिनी ॥ ३२ ॥
 देव० । मा मां हिनस्तु हाकिनी ॥ ३३ ॥

देव० । मा मां हिनस्तु याकिनी ॥ ३४ ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु पन्नगाः ॥ ३५ ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु हस्तिनः ॥ ३६ ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु राक्षसाः ॥ ३७ ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु वह्नयः ॥ ३८ ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु सिंहकाः ॥ ३९ ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु दुर्जनाः ॥ ४० ॥

देव० । मा मां हिंसन्तु भूमिपाः ॥ ४१ ॥

श्रीगौतमस्य या मुद्रा, तस्या या भुवि लब्धयः ।

ताभिरभ्युद्यतज्योति,—रहं सर्वनिधीश्वरः ॥ ४२ ॥

पातालवासिनो देवा, देवा भूपीठवासिनः ।

स्वर्वासिनोऽपि ये देवाः, सर्वे रक्षन्तु मामितः ॥ ४३ ॥

येऽवधिलब्धयो ये तु, परमावधिलब्धयः ।

ते सर्वे मुनयो देवा, मां संरक्षन्तु सर्वदा ॥ ४४ ॥

दुर्जना भूतवेतालाः, पिशाचा मुद्गलास्तथा ।

ते सर्वेऽप्युपशाम्यन्तु, देवदेवप्रभावतः ॥ ४५ ॥

ॐ ह्रीं श्रींश्च धृतिर्लक्ष्मी—गौरी चंडी सरस्वती ।

जयाम्बा विजया नित्या, क्लिन्ना जिता मदद्रवा ॥४६॥

कामांगा कामबाणा च, सानंदा नंदमालिनी ।

माया मायाविनी रौद्री, कला काली कलिप्रिया ॥४७॥

एताः सर्वा महादेव्यो, वर्तन्ते या जगत्रये ।

मह्यं सर्वाः प्रयच्छन्तु, कांतिं कीर्तिं धृतिं मतिम् ॥४८॥

दिव्यो गोप्यः सुदुष्प्राप्यः, श्रीऋषिमंडलस्तवः ।
 भाषितस्तीर्थनाथेन, जगन्नाणकृतेऽनघः ॥ ४६ ॥
 रणे राजकुले वह्नौ, जले दुर्गे गजे हरौ ।
 श्मशाने विपिने घोरे, स्मृतो रक्षति मानवम् ॥५०॥
 राज्यभ्रष्टा निजं राज्यं, पदभ्रष्टा निजं पदम् ।
 लक्ष्मीभ्रष्टा निजां लक्ष्मीं, प्राप्नुवन्ति न संशयः॥५१॥
 भार्यार्थी लभते भार्या, पुत्रार्थी लभते सुतम् ।
 वित्तार्थी लभते वित्तं, नरः स्मरणमात्रतः ॥ ५२ ॥
 स्वर्गे रूप्ये पटे कांस्ये, लिखित्वा यस्तु पूजयेत् ।
 तस्यैवाष्टमहासिद्धिर्गृहे वसति शाश्वती ॥ ५३ ॥
 भूर्जपत्रे लिखित्वेदं, गलके मूर्ध्नि वा भुजे ।
 धारितं सर्वदा दिव्यं, सर्वभीतिविनाशकं ॥ ५४ ॥
 भूतैः प्रेतैर्ग्रहैर्यक्षैः, पिशाचैर्घुद्गलैर्मलैः ।
 वातपित्तकफोद्रेकै-र्घृच्यते नात्र संशयः ॥ ५५ ॥
 भूभुवःस्वस्त्रयीपीठ-वर्त्तिनः शाश्वता जिनाः ।
 तैः स्तुतैर्वन्दिताैर्दृष्टै-र्यत् फलं तत्फलं श्रुतौ ॥ ५६ ॥
 एतद् गोप्यं महास्तोत्रं, न देयं यस्य कस्यचित् ।
 मिथ्यात्ववासिने दत्ते, बालहत्या पदे पदे ॥ ५७ ॥
 आचाम्लादि तपः कृत्वा, पूजयित्वा जिनावलिम् ।
 अष्टसाहस्रिको जापः, कार्यस्तत्सिद्धिहेतवे ॥५८॥

शतमष्टोत्तरं प्रात-र्ये पठन्ति दिने दिने ।
 तेषां न व्याधयो देहे, प्रभवन्ति न चापदः ॥ ५६ ॥
 अष्टमासावधिं यावत्, प्रातः प्रातस्तु यः पठेत् ।
 स्तोत्रमेतन्महातेजो, जिनबिम्बं स पश्यति ॥ ६० ॥
 दृष्टे सत्यर्हतो बिंबे, भवे सप्तमके ध्रुवम् ।
 पदं प्राप्नोति शुद्धात्मा, परमानंदनंदितः ॥ ६१ ॥
 विश्वबंधो भवेद् ध्याता, कल्याणानि च सोऽश्नुते ।
 गत्वा स्थानं परं सोऽपि, भूयस्तु न निवर्त्तते ॥ ६२ ॥
 इदं स्तोत्रं महास्तोत्रं, स्तुतीनामुत्तमं परं ।
 पठनात्स्मरणाज्जापा-ल्लभ्यते पदमुत्तमं ॥ ६३ ॥

॥ इति श्रीऋषिमंडलस्तोत्रम् ॥

द्वेपकश्लोकान्निराकृत्य मूलमंत्रकल्पानुसारेण लिखितं
 गणेश्रीक्षमाकल्याणोपाध्यायैः, तस्योपरि
 मयापि लिखितमिदं स्तोत्रम् ॥

॥ श्री गोडी पार्श्वजिन वृद्ध स्तवन ॥

॥ दुहा ॥

वाणी ब्रह्मावादिनी, जागै जग विख्यात ।
 पास तया गुण गावतां, मुज मुख वसज्यो मात ॥ १ ॥
 नारंगै अणहलपुरै, अहमदाबादै पास ।
 गौडीनो धणी जागतो, सहुनी पूरे आश ॥ २ ॥

शुभ वेला शुभदिन घडी, मुद्दुरत एक मंडाण ।
प्रतिमा ते इह पासनी, थई प्रतिष्ठा जाण ॥ ३ ॥

(ढाल)

गुणहिं विशाला मंगलीक माला, वामानो सुत साचोजी ।
अश कण कंचण मणी माणक दे, गौडीनो धणी जाचौजी ॥ गु०
अणहलपुर पाटण मांहे प्रतिमा, तुरक तणें घर हुंती जी ।
अश्वनी भूमि अश्वनी पीडा, अश्वनी वाल विगूती जी ॥ गु०
जागंतो जच्च जेहनै कहियै, सुहणो तुरकने आपैजी ।
पास जिनेश्वर केरी प्रतिमा, सेवक तुझ संतापै जी ॥ गु०
प्रह ऊठीने परगट करजे, मेघा गोठीने देजे जी ।
अधिको म लेजे ओछो म लेजे, टक्का पांचसै लेजेजी ॥ गु०
नहिं आपीस तो मारीस मुरडीस, मोरबंध बंधास्ये जी ।
पुत्र कलत्र धन हय हाथी तुझ, लच्छी घणी घर जास्यै जी ॥ गु०
मारग पहिलो तुझने मिलस्यै, सारथवाह जे गोठीजी ।
निलवट टीलो चोखा चढ्यो, वस्तु वहै तसु पोठी जी ॥ गु०

(वृद्धा)

मनसुं बीहनो तुरकडो, मांने वचन प्रमाण ।
बीबीने सुहणा तणो, संभलावै सहि नाण ॥ १० ॥
बीबी बोले तुरकने, बडा देव है कोय ।
अब सताव परगट करो, नहीतर मारै सोय ॥ ११ ॥
पाछली रात परोडीयै, पहली बंधै पाज ।
सुहणा मांहे सेठने, संभलावै जचराज ॥ १२ ॥

(ढाल)

एम कही जन्न आयो राते, सारथवाहने सुहणें जी ।
 पास तणी प्रतिमा तुं लेजे, लेतो सिर मत धूये जी; एम० १३
 पांचसै टक्का तेहने आपे, अधिको म आपिस वारू जी ।
 जतन करी पहुंचाडे थानिक, प्रतिमा गुण संभारै जी; एम० १४
 तुझने होसी बहु फलदायक, भाई गोठी सुणजे जी ।
 पूजीस प्रणमीश तेहना पाया, प्रह ऊठीने थुणजे जी; एम० १५
 सुहणो देईने सुर चान्यो, अपने थानक पहुतो जी ।
 पाटण मांहे सारथबाहु, हींडे तुरकने जोतो जी; एम० १६
 तुरकै जातां दीठो गोठी, चोखा तिलक लिलाडै जी ।
 संकेत पहुतो साचो जाणि, बोलावै बहु लाडै जी; एम० १७
 मुझ घर प्रतिमा तुझने आपुं, पास जियोसर केरी जी ।
 पांचसै टक्का जो मुझ आपै, मोल न मांगु फेरी जी; एम० १८
 नाणो देई प्रतिमा लेई, थानक पहुतो रंगै जी ।
 केसर चंदन मृगमद घोली, विधिसुं पूजा रंगे जी; एम० १९
 गादी रूडी रूनी कीधी, ते मांहि प्रतिमा राखै जी ।
 अनुक्रम आव्या परिकरमांहे, श्रीसंघ ने सुर साखै जी; एम० २०
 उच्छव दिन दिन अधिको थाये, सत्तर भेद सनात्रो जी ।
 ठाम ठामना दरसण करवा, आवै लोक प्रभातो जी; एम० २१

(दुहा)

इंक दिन देखै अवधिसुं, परिकर पुरनो भङ्ग ।
 जतन करूं प्रतिमा तणो, तीरथ अछे अमंग ॥ २२ ॥

सुहृणो आपै सेठने, थल अटवी उजाड ।
 महिमा थास्यै अति घणी, प्रतिमा तिहां पहुंचाड ॥ २३
 कुशल खेम तिहां अछे, तुझनें मुझनें जाणि ।
 शंका छोडी काम करि, करतो म करि संकाणि ॥ २४

(ढ ल)

पास मनोरथ पूरा करै, वाहण एक वृषभ जोतरै ।
 परिकरथी परियाणों करै, एक थल चढ़ि बीजो उतरे ॥२५॥
 चारै कोस आव्या जेतलै, प्रतिमा नवि चालै तेतलै ।
 गोठी मनह विमासण थई, पास भुवन मंडावुं सही ॥२६॥
 आ अटवी किम करूं प्रयाण, कटको कोइ न दीसै पाहाण ।
 देवल पास जिनेसर तणो, मंडावुं किम गरथे विना ॥२७॥
 जल विन श्रीसंघ रहस्यै किहां, सिलावटो किम आवै इहां ।
 चिंतातुर थयो निद्रा लहै, जक्षराज आवीने कहै ॥ २८ ॥
 गुहली ऊपर नांणो जिहां, गरथ घणो जाणीजे तिहां ।
 स्वस्तिक सोपारीने ठाणि, पाहण तणी उलटस्यै खाणि ॥२९॥
 श्रीफल सजल तिहां किल जुओ, अमृत जलनी सरसी कूओ ।
 खारा कूवा तणो इह सैनांण, भूमि पड्यो छैं नीलो छाण ॥३०॥
 सिलावटो सीरोही वसै, कोढ पराभवियो किस मिसै ।
 तिहां थकी तुं इहां आणजे, सत्य वचन माहरो मानजे ॥३१॥
 गोठीनो मन थिर थापियो, सिलावटैने सुहृणो दियो ।
 रोग गमीने पूरुं आस, पास तणो मंडे आवास ॥ ३२ ॥

सुपन मांहे मान्यो ते वेण, हेम वरण देखाड्यो नेण ।
 गोठी मनह मनोरथ हुआ, सिलावटैने गया तेडवा ॥३३॥
 सिलावटो आवै सूरमो, जीमें खीर खांड घृत चूरमो ।
 घडै घाट करै कोरणी, लगन भलै पाया रोपणी ॥ ३४ ॥
 थंभ थंभ कीधी पूतली, नाटक कौतिक करती रली ।
 रंग मंडप रलियामणो रचै, जोतां मानवनो मन वसै ॥३५॥
 नीपायो पुरो प्रासाद, स्वर्ग समो मंडे आवास ।
 दिवस विचारी इंडो घड्यो, ततखिण देवल उपर चड्यो ॥३६॥
 शुभ लगन शुभ वेलावास, पव्वासण बैठा श्री पास ।
 महिमा मोठी मेरु समान, एकल मिल वगडे रहै वान ॥३७॥
 वात पुराणी में सांभली, स्तवन मांहे सूधी सांकली ।
 गोठी तणा गोतरीया अछै, यात्रा करीने परने पछै ॥३८॥

दुहा.

विघन विडारन यक्ष जगि, तेहनो अकल सरूप ।
 प्रीत करै श्री संघने, देखाडै निज रूप ॥ ३९ ॥
 गिरुओ गोडी पास जिन, आपै अरथ मंडार ।
 सांनिध करै श्रीसंघने, आशा पूरणहार ॥ ४० ॥
 नील पलाणै नील हय, नीलो थइ असवार ।
 मारग चूका मानवी, बाट दिखावण हार ॥ ४१ ॥

ढाल.

वरण अठार तणो लहै भोग, विघन निवारै टालै रोग ।
 पवित्र थइ समरै जे जाप, टाले सघलां पाप संताप ॥४२॥

निरधननइं धरि धननो सूत, आपै अपुत्रीयाने पुत्र ।
 कायरने सरापण धरै, पार उतारे लच्छी वरै ॥ ४३ ॥
 दौर्भागिने दै सौभाग, पग विहूणाने आपै पग ।
 ठाम नहीं तेहने छै ठाम, मन वंछित पूरै अभिराम ॥४४॥
 निराधारने छै आधार, भवसायर ऊतारै पार ।
 आरतीयानी आरत भंग, धरै ध्यान ते लहै सुरंग ॥४५॥
 समर्या सहाय दीयै यक्षराज, तेहना मोटा अछै दिवाज ।
 बुद्धि हीणने बुद्धि प्रकाश, गूंगाने छै वचन विलास ॥४६॥
 दुखियाने सुखनो दातार, भय भंजण रंजण अवतार ।
 बंधन तूटै बेडी तणा, श्रीपार्श्व नाम अक्षर समरणा ॥४७॥

दुहा.

श्रीपार्श्व नाम अक्षर जपै, विश्वानर विकराल ।
 हस्तियूथ दूरे टलै, दुद्धर सिंह सियाल ॥ ४८ ॥
 चोर तणा भय चूकवै, विष अमृत उडकार ।
 विषधरनो विष ऊतारै, संग्रामे जय जयकार ॥ ४९ ॥
 रोग सोग दालिद्र दुःख, दोहग दूर पलाय ।
 परमेसर श्री पासनो, महिमा मन्त्र जपाय ॥ ५० ॥

कडखानी चाल.

उंजितु उंजितु उंज उपसम धरी,
 ॐ ह्रीं श्रीं श्रीपार्श्व अक्षर जपंतै ।
 भूत ने प्रेत झोटिंग व्यंतर सुरा,
 उपसमै वार इकवीस गुशांते ॥ उंजितु० ॥५१॥

दुद्धरा रोग सोगा जरा जंतने,
ताव एकांतरा दुत्तपंतै ।
गर्भबंधन त्रयं सर्प विच्छू विषिं,
चालिका बालमेवा झखंतै. उंजितु० ॥५२॥

साइणी डाइणी रोहणी रंक्णी,
फोटका मोटका दोष हुंते ।
दाढ उंदर तणी कोल नोला तणी,
श्वान सीयाल विकराल दंतै. उंजितु० ॥५३॥

धरणेंद्र पद्मावती समर शोभावती,
वाट आघाट अटवी अटंतै ।
लखमी लोंदु मिलै सुजस वेलाउलै,
सयल आशा फलै मन हसंतै. उंजितु० ॥५४॥

अष्ट महाभय हरै कान पीडा टलै,
ऊतरै सुल सीसग भणंतै ।
वदत वर प्रीतसुं प्रीतिविमल प्रभु,
श्रीपास जिण नाम अभिराम मन्तै. उंजितु० ॥५५॥

श्री गौतम स्वामीनो रास ।

धीर जिणोसर चरण कमल, कमलाकय वासो ।
पणमवि पभणिशुं सामी साल, गोयम गुरु रासो ॥
मण तणु वयण एकंत करवि, निसुणो भो भविया ।
जिम निवसे तुम देह गेह, गुणगण गहगहिया ॥ १ ॥

जंबूदीव सिरि भरहखित्त, खोणीतल मंडण ।
मगह देस सेणिय नरेस, रिउदल बल खंडण ॥
धणवर गुण्वर गाम नाम, जिहां गुणगण सजा ।
विप्प वसे वसुभूइ तत्थ, तसु पुहवी भजा ॥ २ ॥

ताण पुत्त सिरि इंदभूइ, भूवलय पसिद्धो ।
चउदह विजा विविह रूप, नारी रस लुद्धो ॥
विनय विवेक विचार सार, गुण गणह मनोहर ।
सात हाथ सुप्रमाण देह, रूवहि रंभावर ॥ ३ ॥

नयण वयण कर चरण, जिणवि पंकज जले पाडिय ।
तेजहि तारा चंद सूर, आकाश भमाडिय ॥
रूवहि मयण अनंग करवि, मेण्यो निरधाडिय ।
धीरमें मेरु गंभीर सिंधु, चंगम चयचाडिय ॥ ४ ॥

पेखवि निरुवम रूव जास, जण जंपे किंचिय ।
एकाकी कलि भीत इत्थ, गुण मेण्या संचिय ॥
अहवा निच्चय पुव्व जम्म, जिणवर इण अंचिय ।
रंभा पउमा गौरी गंग, रति हा विधि वंचिय ॥ ५ ॥

नवि बुध नवि गुरु कवि न कोय, जसु आगल रहियो ।
पंच सया गुणपात्र छात्र, हींडे परवरियो ॥
करे निरंतर यज्ञ कर्म, मिथ्या मति मोहिय ।
अणचल होसे चरम नाण, दंसणह विसोहिय ॥ ६ ॥

वस्तु छन्द.

जंबूदीवइ जंबूदीवइ भरह वासंमि ॥
 खोशीतल मंडण मगह देस, सेणिय नरेसर ।
 वर गुव्वर गाम तिहां, विप्प वसे वसुभूइ सुंदर ॥
 तसु भज्जा पुहवी सयल, गुणगण रूव निहाण ।
 ताण पुत्त विज्जा निलओ, गोयम अतिहि सुजाण ॥७॥

भाषा.

चरम जिणेसर केवलनाणी, चउव्विह संघ पइट्ठा जाणी ॥
 पावापुरी स्वामी संपत्तो, चउव्विह देव निकायहिं जुत्तो ॥८॥
 देव समवसरण तिहां कीजे, जिण दीठे मिथ्यामति छीजे ॥
 त्रिभुवन गुरु सिंहासन बेठा, ततखिण मोह दिगंत पइट्ठा ॥९॥
 क्रोध मान माया मद पूरा, जाये नाठा जिम दिन चौरा ॥
 देव दुंदुभि आकाशे बाजी, धरम नरेसर आव्यो गाजी ।१०।
 कुसुम वृष्टि विरचे तिहां देवा, चौसठ इंद्र जसु मागे सेवा ॥
 चामर छत्र शिरोवरि सोहे, रूवहि जिनवर जग सहु मोहे ।११।
 उपसम रस भर वरसंता, जोजन वाणी वखाण करंता ॥
 जाणवि वर्द्धमान जिण पाया, सुर नर किन्नर आवइ राया ।१२।
 कांति समूहे झलझलकंता, गयण विमाणहि रणरणकंता ॥
 पेखवि इंद्रभूइ मन चिंते, सुर आवे अम यज्ञ हुवंते ॥१३॥
 तीर तरंडक जिम ते वहता, समवसरण पुहता गहगहता ॥
 तो अभिमाने गोयम जंपे, इण अवसर कोपे तणु कंपे ॥१४॥
 मूढा लोक अजाणयुं बोले, सुर जाणंता इम कांइ डोले ॥
 मू आगल को जाण भणीजे, मेरु अवर किम उपमा दीजे ॥१५॥

वस्तु क्लन्द.

वीर जिणवर वीर जिणवर, नाण संपन्न ॥
 पावापुरी सुरमहिय पचनाह संसार तारण ।
 तिहिं देवेहिं निम्मविय, समवसरण बहु सुख कारण ॥
 जिणवर जग उज्जोय करे, तेजहिं करी दिनकार ।
 सिंहासण सामी ठव्यो, हुओ सुजय जयकार ॥ १६ ॥

भाषा.

तो चढियो घण मान गजे, इंदभूइ भूदेव तो ।
 हुंकारो करी संचरिय, कवणसु जिणवर देव तो ॥
 जोजन भूमि समोसरण, पेखवि प्रथमारंभ तो ॥
 दह दिशि देखे विबुध वधू, आवंती सुररंभ तो ॥ १७ ॥
 मणिमय तोरण दंड ध्वज, कोसीसे नव घाट तो ।
 वैर विवर्जित जंतुगण. प्रातिहारिज आठ तो ॥
 सुर नर किन्नर असुरवर, इंद्र इंद्राणी राय तो ।
 चित्त चमकिय चितवे ए, सेवंतां प्रभु पाय तो ॥ १८ ॥
 सहसकिरण सम वीरजिण, पेखिअ रूप विशाल तो ।
 एह असंभव संभवे ए, साचो ए इंद्रजाल तो ॥
 तो बोलावइ त्रिजग गुरु, इंदभूइ नामेण तो ।
 श्रीमुख संशय सामि सवे, फेडे वेद पएण तो ॥ १९ ॥
 मान मेली मद ठेली करी, भगते नाम्यो सीस तो ।
 पंचसयाशुं व्रत लियो ए, गोयम पहिलो सीस तो ॥
 बंधव संजम सुणवि करे, अगनिभूइ आवेय तो ॥
 नाम लेई आभास करे, ते पण प्रतिबोधेय तो ॥ २० ॥

इण अनुक्रमे गणधर रयण, थाप्या वीर अग्यार तो ।
 तो उपदेशे भुवन गुरु, संयमशुं व्रत बार तो ॥
 विहुं उपवासें पारणुं ए, आपणपें विहरंत तो ।
 गोयम संयम जग सयल, जय जयकार करंत तो ॥२१॥

वस्तु कन्द.

इंदभूइ इंदभूइ, चढिओ बहु मान ॥
 हुंकारो करी कंपतो, समवसरण पहुतो तुरंत ।
 जे संसा सामि सवे, चरम नाह फेडे फुरंत ॥
 बोधि बीज सञ्ज्ञाय मनें, गोयम भवह विरत्त ।
 दिक्ख लेई सिक्खा सहिय, गणहर पय संपत्त ॥ २२ ॥

भाषा.

आज हुओ सुविहाण, आज पचेलिमा पुण्य भरो ।
 दीठा गोयम सामि, जो निय नयणें अभिय झरो ॥
 सिरि गोयम गणहार, पंच सया मुनि परिवरिय ।
 भूमिय करीय विहार, भवियण जन पडिबोह करे ॥
 समवसरण मझार, जे जे संसा उपजे ए ।
 ते ते पर उपगार, कारण पूछे मुनि पवरो ॥ २३ ॥
 जीहां जीहां दीजे दीक्ख, तीहां तीहां केवल उपजे ए ।
 आप कनें अणहुंत, गोयम दीजे दान इम ॥
 गुरु उपर गुरुभक्ति, सामी गोयम उपनिय ।
 इण छल केवलनाण, रागज राखे रंग भरे ॥ २४ ॥

जो अष्टापद शैल. वंदे चंडी चउवीस जिण ।
 आतम लब्धि वसेण, चरम मरीरी सोइ मुनि ॥
 इय देसणा निसुणेइ, गोयम गणहर संचलियो ।
 तापस पन्नर सएण, जो मुनि दीठो आवतो ए ॥ २५ ॥
 तप सोसिय निय अंग, अम्ह सगति न ऊपजे ए ।
 किम चढसे दढकाय, गज जिम दीसे गाजतो ए ॥
 गिरुओ एणे अभिमान, तापस जो मन चितवे ए ।
 तो मुनि चढियो वेग, आलंबवि दिनकर किरण ॥२६॥
 कंचण मणि निष्पन्न, दंड कलस ध्वज वड सहिय ।
 पेखवि परमाणंद, जिणहर भरहेसर महिय ॥
 निय निय काय प्रमाण, चिहुं दिसि संठिय जिणह बिंब ।
 पणमवि मन उल्लास, गोयम गणहर तिहां वसिय ॥२७॥
 वयर सामीनो जीव, तिर्यकजुंभक देव तिहां ।
 प्रतिबोधे पुंडरीक, कंडरीक अध्ययन भणी ॥
 बलता गोयम सामि, सवि तापस प्रतिबोध करे ।
 लेइ आपण साथ, चाले जिम जूथाधिपति ॥ २८ ॥
 खीर खांड घृत आणी, अमीय वूठ अंगुठ ठवे ।
 गोयम एकण पात्र, करावे पारणुं सवे ॥
 पंच सयां शुभ भाव, उज्जल भरियो खीर मिसे ।
 साचा गुरु संयोग, कवल ते केवलरूप हुआ ॥ २९ ॥
 पंच सयां जिणनाह, समवसरण प्राकार त्रय ।
 पेखवी केवल नाण, उप्पन्नो उज्जोय करे ॥

जाणो जिणवि पीयूष, गाजंती घन मेघ जिम ।
जिनवाणी निसुणेइ, नाणी हुया पंचसया ॥ ३० ॥

वस्तु छन्द.

इणे अनुक्रमे इणे अनुक्रमे, नाण संपन्न ॥
पन्नरह सय परिवरिय, हरिय दुरिय जिणनाह वंदई ।
जाणोवी जगगुरु वयण, तिह नाण अप्पाण निंदइ ॥
चरम जिनेसर इम भणे, गोयम म करिस खेद ।
छेही जइ आपण सही, होस्यां तुल्ला बेउ ॥ ३१ ॥

भाषा.

सामिओ ए वीर जिणंद, पूनम चंद जिम उल्लसिय ।
विहरियो ए भरहवासंमि, वरस बहुत्तर संवसिय ॥
ठवतो ए कणय पउमेसु, पाय कमल संघे साहिय ।
आवियो ए नयणाणंद, नयर पावापुरी सुरमहिय ॥३२॥
पेखियो ए गोयम सामि, देवशर्मा प्रतिबोध करे ।
आपणो ए त्रिशलादेवी, नंदन पुहतो परम पए ॥
वलतो ए देव आकाश, पेखवि जाणीय जिण समे ए ।
तो मुनि ए मन विखवाद, नादभेद जिम ऊपनो ए ॥३३॥
इण समो ए सामिय देखि, आप कनाखुं टालियो ए ।
जाणतो ए तिहुअण नाह, लोक विवहार न पालियो ए ॥
अति भलुं ए कीधलुं सामि, जाण्युं केवल मागसे ए ।
चित्तवीयुं ए बालक जिम, अहवा केडे लागसे ए ॥३४॥

हुं किम ए वीर जिखंद, भगतिहिं भोलो भोलव्यो ए ।
 आपणो ए अविहद नेह, नाह न संपे साचव्यो ए ॥
 साचो ए वीतराग, नेह न जेयो लालियो ए ।
 तिण समे ए गोयम चित्त, राग वैरागें वालियो ए ॥३५॥
 आवतो ए जो उल्लट्ट, रहितो रागें साहियो ए ।
 केवल ए नाण उप्पन्न, गोयम सहिज उमाहियो ए ॥
 तिहुअण ए जय जयकार, केवल महिमा सुर करे ए ।
 गणधरु ए करय वखाण, भवियण भव इम निस्तरे ए ॥३६॥

वस्तु कन्द.

पढम गणहर पढम गणहर, वरस पचास ॥
 गिहवासें संवसिय, तीस वरस संजम विभूसिय ।
 सिरि केवलनाण पुण, बार वरस तिहुअण नमंसिय ॥
 राजगृही नयरी ठव्यो, बाणवइ वरसाओ ।
 सामी गोयम गुणनिलो, होसे सिवपुर ठाओ ॥ ३७ ॥

भाषा.

जिम सहकारे कोयल टहुके, जिम कुसुमवने परिमल महके,
 जिम चंदन सुगंध निधि ॥
 जिम गंगाजल लहिरियां लहेके, जिम कणयाचल तेजें झलके,
 तिम गोयम सोभाग निधि ॥ ३८ ॥
 जिम मान सरोवर निवसे हंसा, जिम सुरवर सिरि कणय वतंसा,
 जिम महुयर राजीव वने ॥

जिम रयणायर रयणे विलसे, जिम अंबर तारागण विकसे,
तिम गोयम गुण केलि वने ॥ ३६ ॥

पूनम निसि जिम ससियर सोहे, सुरतरु महिमा जिम जग मोहे,
पूरव दिसि जिम सहसकरो ॥

पंचानन जिम गिरिवर राजे, नरवइ घर जिम मयगल गाजे,
तिम जिनशासन मुनिपवरो ॥ ४० ॥

जिम सुरतरुवर सोहे शाखा, जिम उत्तम मुख मधुरी भाषा,
जिम वन केतकी महमहे ए ॥

जिम भूमीपति भुयबल चमके, जिम जिनमंदिर घंटा रणके,
तिम गोयम लब्धे गहगह्यो ए ॥ ४१ ॥

चिंतामणि कर चढीयो आज, सुरतरु सारे वंछित काज,
कामकुंभ सहु वश हुआ ए ॥

कामगवी पूरे मन कामिय, अष्ट महा सिद्धि आवे धामिय,
सामिय गोयम अणुसरो ए ॥ ४२ ॥

पणवक्खर पहिलो पभणीजे, मायाबीज श्रवण निसुणीजे ॥
श्रीमती शोभा संभवे ए ॥

देवह धुरि अरिहंत नमीजे, विनय पहु उवझाय थुणीजे,
इण मंत्रे गोयम नमो ए ॥ ४३ ॥

१ आचार्य श्रीजिनकुशलसूरिजी महाराज के शिष्य श्रीविनय-
ब्रह्म उपाध्यायजीने अपना संसारी भाई दरिद्र था उसके लिये यह
नौतम स्वामीका रास बनाया है, इस रासके प्रभावंसे वह धनवान्
हुआ । (ले० प्रवर्तक सुखसागरजी.)

पुर पुर वसतां कांई करीजे, देश देशांतर कांई भमीजें,
कवण काज आयास करो ।

प्रह ऊठी गोयम समरीजे, काज समगल ततखिण सीझे,
नव निधि विलसे तिहां घरे ए ॥ ४४ ॥

चउदह सय बारोत्तर वरसे, गोयम गणहर केवल दिवसे;
कीयो कवित्त उपगार परो ।

आदहिं मंगल ए पभणीजे, परव महोच्छ्रव पहिलो दीजे,
ऋद्धि वृद्धि कल्याण करो ॥ ४५ ॥

धन्य माता जिणे उयरे धरिया, धन्य पिता जिण कुल अवतरिया
धन्य सुगुरु जिणे दिक्खिया ए ।

विनयवंत विद्या भंडार, तसु गुण पुहवी न लब्धे पार,
वड जिम शाखा विस्तरो ए ।

गोयम स्वामीनो रास भणीजे, चउविह संघ रलियायत कीजें,
ऋद्धि वृद्धि कल्याण करो ॥ ४६ ॥

कुंकुम चंदन छडो दिवरावो, माणक मोतीना चोक पूरावो,
रयण सिंहासण बेसणो ए ।

तिहां बेसी गुरु देशना देसी, भविक जीवनां काज सरेसी,
नित नित मंगल उदय करो ॥ ४७ ॥

॥ इति श्रीगौतमस्वामीनो रास संपूर्ण ॥

राग-प्रभाती.

राग प्रभाती जे करे, प्रह ऊगमते खर । भूख्यां भोजन
संपजे, कुरला करे कपूर. ॥ १ ॥ अंगुठे अमृत वसे, लब्धि
तणा भंडार । जे गुरु गौतम समरिये, मनवंछित दातार.
॥२॥ पुंडरीक गोयम पमुहा, गणधर गुण संपन्न । प्रह ऊठीनें
प्रणमतां, चवदेसें वावन्न. ॥ ३ ॥ खांतिखमं गुणकलियं,
सुविणीयं सव्वलद्धिसंपन्नं । वीरस्स पढमसीसं, गोयमसामिं
नमंसामि. ॥ ४ ॥ सर्वारिष्टप्रणाशाय, सर्वाभीष्टार्थदायिने ।
सर्वलब्धिनिधानाय, गौतमस्वामिने नमः ॥ ५ ॥

श्री शत्रुंजयनो रास.

॥ दोहा. ॥

श्री रिसहेसर पाय नमी, आणी मन आनंद । रास भणुं
रलियामणो, शत्रुंजय सुखकंद ॥ १ ॥ संवत् चार सत्योत्तरे,
हुवा धनेसर सूरि । तिणे शत्रुंजय महातम कहुं, शीलादित्य
हजूर ॥ २ ॥ वीर जिणंद समोसर्या, शत्रुंजय उपर जेम ।
इंद्रादिक आगल कहुं, शत्रुंजय महातम एम ॥ ३ ॥ शत्रुंजय
तीरथ सारिखुं, नहिं छे तीरथ कोय । स्वर्ग मृत्यु पातालमें,
तीरथ सघलां जोय ॥ ४ ॥ नामे नव निधि संपजे, दीठे
दुरित पलाय । भेटंतां भवभय टले, सेवंतां सुख थाय
॥ ५ ॥ जंबूनामे द्वीप ए, दक्षिण भरत मझार । सोरठ देश
सोहामणो, तिहां छे तीरथ सार ॥ ६ ॥

ढाल पहेली.

नयरी द्वारामती, ए देशी. राग-रामग्री.

शत्रुंजय ने श्रीपुंडरीक, सिद्धक्षेत्र कहुं तहकीक । विम-
लाचलने करुं प्रणाम, ए शत्रुंजयनां एकवीश नाम ॥ १ ॥ ए
आंकणी ॥ सुरगिरि महागिरि ने पुण्यराशि, श्रीपद पर्वतेंद्र
प्रकाश । महातीरथ पूरवे सुखकाम, ए शत्रुंजयनां एकवीश
नाम ॥ २ ॥ शाश्वतपर्वत ने दृढशक्ति, मुक्तिनिलो तेणें कीजे
भक्ति । पुष्पदंत महापद्म सुठाम, ए शत्रुंजयनां एकवीश नाम
॥ ३ ॥ पृथ्वीपीठ सुभद्र कैलास, पातालमूल अकर्मक तास ।
सर्वकाम कीजे गुणग्राम, ए शत्रुंजयना एकवीश नाम ॥ ४ ॥
शत्रुंजयनां एकवीश नाम, जपे जे बेठा आपणे ठाम । शत्रुं-
जय यात्रानुं फल लहे, महावीर भगवंत एम कहे. ए० ॥ ५ ॥

॥ दोहा. ॥

शत्रुंजय पहेले अरे, एंसी जोयण परिमाण । पहोलो
मूले उंचपणे, छव्वांश जोयण जाण ॥ १ ॥ सीत्तेर जोयण
जाणवो, बीजे आरे विशाल । वीश जोयण उंचो कस्यो, मुज
बंदन त्रण काल ॥ २ ॥ साठ जोयण त्रीजे अरे, पहोलो
तीरथराय । सोल योजन उंचो सही, ध्यान धरुं चित्त लाय
॥ ३ ॥ पचास जोयण पहोलपणे, चौथे आरे मझार । उंचो
दश जोयण अचल, नित्य प्रणामे नर नार ॥ ४ ॥ बार
योजन पंचम अरे, मूल तणो विस्तार । दोय योजन उंचो
कस्यो, शत्रुंजय तीरथ सार ॥ ५ ॥ सात हाथ छडे अरे, पहोलो
पर्वत एह । उंचो होशे सो धनुष, शाश्वतुं तीरथ एह ॥ ६ ॥

ढाल बीजी.

जिनवरशुं मेरो मन लीनो, ए देशी. राग आशावरी.

केवलज्ञानी प्रथम तीर्थकर, अनंत सिद्धा इण ठामरे ।
 अनंत वली सिद्धशे इण ठामे, तिणे करुं नित्य प्रणाम रे ।
 ॥१॥ शत्रुंजय साधु अनंता सिद्धा, सिद्धशे वलीय अनंत रे ।
 जेणे शत्रुंजय तीरथ नहिं भेटयो, ते गर्भावास लहंत रे ॥ श०
 ॥ २ ॥ फागण शुदि आठमने दिवसे, ऋषभदेव सुखकार रे ।
 रायण रूख समोसर्या स्वामी, पूरव नवाणुं वार रे ॥ श०
 ॥३॥ भरत पुत्र चैत्री पूनम दिन, इण शत्रुंजय गिरि आय रे ।
 पांच कोडिशुं पुंडरीक सिद्धा, तेणें पुंडरीक कहाय रे ॥ श०
 ॥ ४ ॥ नमि विनमि राजा विद्याधर, वे वे कोडी संघात रे ।
 फागुण शुदि दशमी दिन सिद्धा, तेणें प्रणमुं प्रभात रे ॥ श०
 ॥ ५ ॥ चैतर मास वदि चौदशने दिन, नमिपुत्री चोसठ रे ।
 अणसण करी शत्रुंजय गिरि उपर, ए सहू सिद्धा एकट्ट रे ॥
 श० ॥ ६ ॥ पोतरा प्रथम तीर्थकर केरा, द्राविड ने वारिखि-
 ल्ल रे ॥ कार्तिक शुदि पूनम दिन सिद्धा, दश कोडी मुनि
 निःशल्य रे ॥ श० ॥ ७ ॥ पांचे पांडव इण गिरि सिद्धा,
 नव नारद ऋषिराय रे । शांव प्रद्युम्न गया तिहां मुक्ते, आठे
 कर्म खपाय रे ॥ श० ॥ ८ ॥ नेम विना त्रेवीश तीर्थकर,
 समोसर्या गिरिशृंग रे । अजित शांति तीर्थकर बेहु, रह्या
 चोमासुं रंग रे ॥ श० ॥ ९ ॥ सहस्स साधु परिवार संघाते,
 थावचा सुत साधरे ॥ पांचशे साधु शुं शैलंग मुनिवर,
 शत्रुंजये शिवसुख लाध रे ॥ श० ॥१०॥ असंख्याता मुनि

शत्रुंजय सिद्धा, भरतेसरने पाट रे ॥ राम अने भरतादिक
सिद्धा, मुक्ति तणी ए वाट रे ॥ श० ॥ ११ ॥ जालि मया-
लि ने उवयालि, प्रमुख साधुनी कोडि रे ॥ साधु अनंता
शत्रुंजय सिद्धा, प्रणमं बे कर जोडी रे ॥ श० ॥ १२ ॥

हाल त्रीजी.

चोपाइनी देशी.

शत्रुंजयना कहूं सोल उदार, ते सुणजो सहु को सुवि-
चार । सुणतां आनंद अंग न माय, जन्म जन्मनां पातक
जाय ॥ १ ॥ ऋषभदेव अयोध्या पुरी, समोसर्था स्वामी
हित करी । भरत गयो वंदनने काज, ए उपदेश दियो जि-
नराज ॥ २ ॥ जगमां महोटो अरिहंत देव, चोसठ इंद्र करे
जसु सेव । तेहथी महोटो संघ कहाय, जेहने प्रणमे जिनवर
राय ॥ ३ ॥ तेहथी महोटो संघवी कह्यो, भरत सुणीने मन
गहगह्यो । भरत कहे ते किम पामीये, प्रभु कहे शत्रुंजय
यात्रा किये ॥ ४ ॥ भरत कहे संघवीपद मुझ, ते आपो हुं
अंगज तुज ॥ इंद्रे आप्या अक्षत वास, प्रभु आपे संघवी-
पद तास ॥ ५ ॥ इंद्रे तेणी वेला तत्काल, भरत सुभद्रा बेहुने
माल । पहेरावी घर संप्रेडीया, सखर सोनाना रथ आपिया
॥ ६ ॥ ऋषभदेवनी प्रतिमा वली, रत्न तणी कीधी मन
रली । भरते गणधर घर तेडीया, शांतिक पुष्टिक सहु तीहां
किया ॥ ७ ॥ कंकोतरी मूकी सहु देश, भरते तेड्यो संघ
अशेष । आव्यो संघ अयोध्या पुरी, प्रथम तीर्थकर यात्रा
करी ॥ ८ ॥ संघभक्ति कीधी अति घणी, संघ चलायो

शत्रुंजय भग्नी । गणधर बाहुबलि केवलि, मुनिवर कोडी
 साथे लिया वली ॥ ९ ॥ चक्रवर्तीनी सधली ऋद्धि, भरते
 साथे लीधी सीद्धि । हय गय रथ पायक परिवार, ते तो
 कहेतां नावे पार ॥ १० ॥ भरतेश्वर संघवी कहेवाय, मार्गे
 चैत्य उद्धारतो जाय । संघ आव्यो शत्रुंजय पास, सहुनी
 पूगी मननी आश ॥ ११ ॥ नयणे निरख्यो शत्रुंजय राय,
 मणि माणिक मोतीशुं वधाय । तीणे ठामे रही महोत्सव
 कियो, भरते आणंदपुर वासियो ॥ १२ ॥ संघ शत्रुंजय
 उपर चढ्यो, फरसंतां पातक जडपड्यो । केवलज्ञानी पगलां
 तिहां, प्रणम्यां रायण रुख छे जिहां ॥ १३ ॥ केवलज्ञानी
 स्नात्र निमित्त, ईशानेन्द्रे आणी सुपवित्त । नदी शत्रुंजी
 सोहामणी, भरते दीठी कौतुक भग्नी ॥ १४ ॥ गणधर देव
 तणे उपदेश, इन्द्रे वली दीधो आदेश । आदिनाथ तणे
 देहरो, भरते कराव्यो गिरि सेहरो ॥ १५ ॥ सोनानो प्रासाद
 उचंग, रत्न तणी प्रतिमा मनरंग । भरते श्री आदीश्वर तणी,
 प्रतिमा स्थापी सोहामणी ॥ १६ ॥ मरुदेवीनी प्रतिमा वली,
 माही पूनम थापी रली । ब्राह्मी सुंदरी प्रमुख प्रासाद, भरते
 थाप्या नवले नाद ॥ १७ ॥ एम अनेक प्रतिमा प्रासाद, भरते
 कराव्या गुरु प्रसाद ॥ एह भण्यो पहेलो उद्धार, सधलो
 ही जाणे संसार ॥ १८ ॥

ढाल चौथी.

राग—आशावरी.

भरत तणे पाट आठमे, दंडवीर्य थयो रायो जी । भरत

तणी परे संघ कीयो, शत्रुंजय संघवी कहायो जी ॥ १ ॥
 शत्रुंजय उद्धार सांभलो, सोल महोटा श्रीकारो जी ।
 असंख्याता बीजा वली, ते न कहुं अधिकारो जी; श०
 ॥ २ ॥ चैत्य कराव्युं रूपा तणुं, सोनानां बिंब सारो जी ।
 मूलगां बिंब मंडारीयां, पश्चिम दिशि तेणी वारो जी; श०
 ॥ ३ ॥ शत्रुंजयनी यात्रा करी, सफल कियो अवतारो जी ।
 दंडवीर्य राजा तणो, ए बीजो उद्धारो जी; श० ॥ ४ ॥
 सो सागरोपम व्यतिक्रम्या, दंडवीर्यथी जे वारो जी । ईशा-
 नेन्द्रे करावियो, ए त्रीजो उद्धारो जी; श० ॥ ५ ॥ चोथा
 देवलोकनो धणी, माहेंद्र नाम उदारो जी । तिणे शत्रुंजयनो
 करावियो, ए चोथो उद्धारो जी; श० ॥ ६ ॥ पांचमा
 देवलोकनो धणी, ब्रह्मेन्द्र समकित धारो जी । तिणे शत्रुं-
 जयनो करावियो, ए पांचमो उद्धारो जी; श० ॥ ७ ॥
 भवनपति इन्द्र तणो कियो, ए छट्टो उद्धारो जी । चक्रवर्ती
 सगर तणो कियो, ए सातमो उद्धारो जी; श० ॥ ८ ॥
 अभिनंदन पासे सुण्यो, शत्रुंजयनो अधिकारो जी । व्यंतरेन्द्रे
 करावियो, ए आठमो उद्धारो जी; श० ॥ ९ ॥ चंद्रप्रभ
 स्वामीनो पोतरो, चंद्रशेखर नाम मन्हारो जी । चंद्रयश
 राये करावियो, ए नवमो उद्धारो जी; श० ॥ १० ॥ शांति-
 नाथनी सुणी देशना, शांतिनाथ सुत वारो जी । चक्रधर
 राय करावियो, ए दशमो उद्धारो जी; श० ॥ ११ ॥ दशरथ
 सुत जग दीपतो, मुनिसुव्रत सुवारो जी । श्रीरामचंद्रे करा-
 वियो, ए इग्यारमो उद्धारो जी; श० ॥ १२ ॥ पांडव कहे

अमे पापिया, किम छूटं मोरी मायो जी । कहे कुंती शत्रुंजय
 तणी, जात्रा कियां पाप जायो जी; श० ॥ १३ ॥ पांचे
 पांडव संघ करी, शत्रुंजय भेट्यो अपारो जी । काष्ठ चैत्य
 बिंब लेपनो, ए बारमो उद्धारो जी; श० ॥ १४ ॥ मम्माणी
 पाषाणनी, प्रतिमा सुंदर सरूपो जी । श्रीशत्रुंजयनो संघ
 करी, स्थापी सकल सरूपो जी; श० ॥ १५ ॥ अठोत्तर सो
 वरसां गयां, विक्रम नृपथी जि वारोजी । पोरवाड जावड
 करावियो, ए तेरमो उद्धारो जी; श० ॥ १६ ॥ संवत बार-
 तेरोत्तरे, श्रीमाली सुविचारो जी । बाहडदे मुहूते करावियो,
 ए चौदमो उद्धारो जी; श० ॥ १७ ॥ संवत तेर एकोत्तरें,
 देसलहर अधिकारो जी । समराशाहे करावियो, ए पंदरमो
 उद्धारो जी; श० ॥ १८ ॥ संवत पन्नर सत्याशीर्यें, वैशाख
 वदि शुभ वारो जी । करमे दोशी करावियो, ए सोलमो
 उद्धारो जी; श० ॥ १९ ॥ सांप्रत काले सोलमो, ए वरते
 छे उद्धारो जी । नित्य नित्य कीजे वंदना ने, पामीजे भव-
 पारो जी; श० ॥ २० ॥

॥ दोहा ॥

वली शत्रुंजय महातम कहुं, सांभलो जिम छे तेम । सूरि
 धनेसर इम कहे, महावीरे कहुं एम ॥ १ ॥ जेहवो तेहवो
 दर्शनी, शत्रुंजे पूजनिक । भगवंतनो भेख मानतां, लाभ
 होवे तहकीक ॥ २ ॥ श्री शत्रुंजय उपरे, चैत्य करावे जेह ।
 दल परिणाम समुं लहे, पन्योपम सुख तेह ॥ ३ ॥ शत्रुंजय
 उपर देहरुं, नवुं नीपावे कोय । जीर्णोद्धार करावतां, आठ

गणुं फल होय ॥ ४ ॥ शिर उपर गागर घरी, स्नात्र करावे नार । चक्रवर्तीनी स्त्री थइ, शिवसुख पामे सार ॥ ५ ॥ कार्तिक पूनम शत्रुंजय, चडीने करे उपवास । नारकी सो सागर तणो, करे कर्मनो नाश ॥ ६ ॥ कार्तिक पर्व महोदुं कसुं, जिहां सिद्धा दश कोडी । ब्रह्म स्त्री बालक हत्या, पापथी नाखे छोडी ॥ ७ ॥ सहस्र लाख श्रावक भणी, भोजन पुण्य विशेष । शत्रुंजय साधु पडिलाभतां, अधिको तेहथी देख ॥ ८ ॥

ढाल पांचमी.

धन्य धन्य गजसुकुमारने, ए देशी.

शत्रुंजे गया पाप छूटिये, लीजे आलोयण एमो जी । तप जप कीजे तिहां रही, तीर्थकर कहुं तेमो जी; श० ॥ १ ॥ जिण सोनानी चोरी करी, ए आलोयण तासो जी । चैत्री दिन शत्रुंजय चडी, एक करे उपवासो जी; श० ॥ २ ॥ रत्नतणी चोरी करी, सात आंबिल शुद्ध थाय जी । काती सात दिन तप कियां, रत्नहरण पाप जाय जी; श० ॥ ३ ॥ कांसा पीचल तांवा रजतनी, चोरी कीधी जेण जी । सात दिवस पुरिमड्ड करे, तो छूटे गिरि एण जी; श० ॥ ४ ॥ मोती प्रवालां मुगिया, जेणे चोर्यां नर नारो जी । आंबिल करी पूजा करे, त्रण टंक शुद्ध आचारो जी; श० ॥ ५ ॥ धान्य पाणी रस चोरीयां, जे भेटे सिद्धखेत्रो जी । शत्रुंजय तलहटी साधुने, पडिलामे शुद्ध चित्तो जी; श० ॥ ६ ॥ वस्त्राभरण जेणे हर्यां, ते छूटे इणे मेलो जी । आदिनाथनी

पूजा करे, ग्रह ऊठी बहु वहेलो जी; श० ॥ ७ ॥ देव गुरुनुं
 धन जे हरे, ते शुद्ध थाये एमो जी । अधिकुं द्रव्य खरचे
 तीहां, पात्र पोषे बहु प्रेमो जी; श० ॥ ८ ॥ गाय भेंस
 गोधा मही, गज ग्रह चोरणहारो जी । छूटे ते तप
 तीरथें, अरिहंत ध्यान प्रकारो जी; श० ॥ ९ ॥ पुस्तक
 देहरां पारकां, तीहां लखे आपणां नामो जी । छूटे छमासी
 तप कियां, सामायिक तीण ठामो जी; श० ॥ १० ॥
 कुंवारी परिव्राजिका, सधव विधव गुरुनारो जी । व्रत भांजे
 तेहने कहुं, छमासी तप सारो जी; श० ॥ ११ ॥ गो विप्र
 बालक ऋषि, एहना घातक जेहो जी । प्रतिमा आगे आलो-
 चतां, छूटे तप करी एहो जी; श० ॥ १२ ॥

ढाल छट्टी ।

ऋषभ प्रभुजीये, ए देशी ।

संप्रति काले सोलमो ए, वरते छे उद्धार । शत्रुंजय
 यात्रा करुं ए, सफल करुं अवतार; श० ॥ १ ॥ छहरि
 पालतां चालीये ए, शत्रुंजय केरी वाट । पालीताणा पहाँ-
 चीये ए, संघ मळ्या बहु थाट । श० ॥ २ ॥ ललित सरो-
 वर देखीये ए, वली सतानी वाव । तीहां विसामो लीजिये
 ए, वडने चोतरे आव; श० ॥ ३ ॥ पालीताणे पावडी ए,
 चढिये ऊठी प्रभात । शत्रुंजी नदी सोहामणी ए, दूर थकी
 देखत; श० ॥ ४ ॥ चढिये हिंगलाजने हडे ए, कलिकुंड
 नभिये पास । बारी मांहे पेसीये ए, आशी अंग उद्वास;
 श० ॥ ५ ॥ मरुदेवी दुंक मनोहरु ए, गज चढी मरुदेवी

माय । शांतिनाथ जिन सोलमा ए, प्रणमीजे तसु पाय;
 श० ॥ ६ ॥ वंश पोरवाडे परगडो ए, सोमजी शाह मलार ।
 रूपजी संघवी करावीयो ए, चोमुख मूल उद्धार; श०*॥७॥
 चोमुख प्रतिमा चरचीये ए, भमति मांहे भलां विव । पांचे
 पांडव पूजिये ए, अदभुत आदि प्रलंब; ॥ ८ ॥ खरतर
 वसहि खांतशुं ए, विंव जुहारुं अनेक । नेमिनाथ चोरी नमुं
 ए, टालुं अलग उद्देग श० ॥ ९ ॥ धर्मद्वार मांहे निसरुं
 ए, कुगति करुं अति दूर । आवुं आदिनाथ देहरे ए, कर्म
 करुं चकचूर; श० ॥ १० ॥ मूलनायक प्रणमुं मुदा ए,
 आदिनाथ भगवंत । देव जुहारुं देहरे ए, भमती मांहे भग-
 वंत; श० ॥ ११ ॥ शेत्रुंजा उपर कीजिये ए, पांचे ठामे
 स्नात्र । कलश अटोत्तर सो करी ए, निर्मल नीरशुं गात्र;
 श० ॥ १२ ॥ प्रथम आदीश्वर आगले ए, पुंडरीक गणधार ।
 रायण तल पगलां नमो ए, शांतिनाथ सुखकार; श०
 ॥ १३ ॥ रायणतले पगलां नमुं ए, चोमुख प्रतिमा चार ।
 बीजी भूमें विंव वली ए, पुंडरीक गणधार; श० ॥ १४ ॥
 सरजकुंड निहालीये ए, अति भली उलखाजोल । चेलण
 तलाई सिद्धाशिला ए, अंगे फरसुं उल्लोल; श० ॥ १५ ॥
 आदिपुर पाजें उतरुं ए, सिद्धवड लहुं विश्राम । चैत्य-
 प्रवाढी इणी परे करी ए, सीध्यां वांछित काम; श० ॥ १६ ॥

* श्री जिनराज सूरीश्वर ए, खरतर गच्छ गणधार ।

खहाथे जेणे प्रतिष्ठा करी ए, शुभ दिवस शुभ वार ॥ श० ॥

इति प्रत्यन्तरेऽधिकः पाठः

जात्रा करी शत्रुंजा तथी ए, सफल कीयो अवतार । कुशल
 च्चेमशुं आवीया ए, संघ सह परिवार; श० ॥ १७ ॥ ❀
 शत्रुंजय रास सोहामणो ए, सांभलजो सह कोय । घर बेठां
 मणो भावशुं ए, तसु जात्रा फल होय; श० ॥ १८ ॥ +
 संवत सोल छयाशीर्ये ए, श्रावण शुदि सुखकार । रास
 भणयो शत्रुंजा तथो ए, नगर नागोर मझार; श० ॥ १९ ॥
 गिरुओ गच्छ खरतर तथो ए, श्रीजिनचंद सूरीश । प्रथम
 शिष्य श्रीपूज्यना ए, सकलचंद सुजगीश; श० ॥ २० ॥
 तास शिष्य जग जाणीये ए, समयसुंदर उवझाय ॥ रास
 रच्यो तेणें रूअडो ए, सुणतां आनंद थाय; श० ॥ २१ ॥

॥ इति श्री शत्रुंजय रासः संपूर्णः ॥

* शत्रुंजय महातम सांभली ए, रास रच्यो अनुषार ।

जे भावे गावे भावशुं ए, आनंद होय अपार ॥ श० ॥

इति प्रत्यन्तरेऽधिकः पाठः

× भणशाली थिर अति भलो ए, दयावंत दातार ।

शत्रुंजय संघ करावियो ए, जेसलमेर मझार ॥ श० ॥

शत्रुंजय महात्म्य ग्रन्थथी ए, रास रच्यो अनुषार ।

भाव भक्ते भणतां थकां ए, पामीजे भवपार ॥ श० ॥

इति प्रत्यन्तरेऽधिकः पाठः

श्री कल्याणमन्दिरस्तोत्रम् ।

कल्याणमन्दिरमुदारमवद्यभेदि, भीताभयप्रदमनिन्दित-
मङ्घ्रिपद्मम् । संसारसागरनिमज्झदशेषजन्तु,—पोतायमानमभि-
नम्य जिनेश्वरस्य ॥१॥ यस्य स्वयं सुरगुरुर्गरिमाम्बुराशोः, स्तोत्रं
सुविस्तृतमतिर्न विभ्रुर्विधातुम् । तीर्थेश्वरस्य कमठस्मयधूम-
केतो,—स्तस्याहमेष किल संस्तवनं करिष्ये ॥ २ ॥ (युग्मम्)
सामान्यतोऽपि तव वर्णयितुं स्वरूप,—मस्मादृशाः कथमधीश
भवन्त्यधीशाः । धृष्टोऽपि कौशिकशिशुर्गुयदि वा दिवान्धो,
रूपं प्ररूपयति किं किल घर्मरश्मेः ॥ ३ ॥ मोहक्षयादनुभव-
न्नपि नाथ मर्त्यो, नूनं गुणान् गणयितुं न तव क्षमेत ।
कल्पान्तवान्तपयसः प्रकटोऽपि यस्मान्, मीयेत केन जलधे-
र्ननु रत्नराशिः ॥४॥ अभ्युद्यतोऽस्मि तव नाथ जडाशयोऽपि,
कर्तुं स्तवं लसदसंख्यगुणाकरस्य । बालोऽपि किं न निज-
बाहुयुगं वितत्य, विस्तीर्णतां कथयति स्वधियाम्बुराशोः ॥५॥
ये योगिनामपि न यान्ति गुणास्तवेश, वक्तुं कथं भवति तेषु
ममावकाशः, । जाता तदेवमसमीक्षितकारितेयं, जल्पन्ति वा
निजगिरा ननु पद्भिणोऽपि ॥६॥ आस्तामचिन्त्यमहिमा जिन
संस्तवस्ते, नामापि पाति भवतो भवतो जगन्ति । तीव्रातपो-
पहतपान्थजनाब्निदाघे, प्रीणाति पद्मसरसः सरसोऽनिलोऽपि
॥७॥ हृद्वर्त्तिनि त्वयि विभो शिथिलीभवन्ति । जन्तोः क्षणेन
निविडा अपि कर्मबन्धाः । सद्यो भुजङ्गममया इव मध्यभाग,—
मभ्यागते वनशिखण्डिनि चन्दनस्य ॥ ८ ॥ मुच्यन्त एव

मनुजाः सहसा जिनेन्द्र, रौद्रैरुपद्रवशतैस्त्वयि वीक्षितेऽपि ।
 गोस्वामिनि स्फुरिततेजसि दृष्टमात्रे, । चौरैरिवाशु पशवः प्रप-
 लायमानैः ॥ ६ ॥ त्वं तारको जिन कथं भविनां त एव,
 त्वामुद्रहन्ति हृदयेन यदुत्तरन्तः । यद्वा दृतिस्तरति यञ्जलमेष
 नून,—मन्तर्गतस्य मरुतः स किलानुभावः ॥ १० ॥ यस्मिन्
 हरप्रभृतयोऽपि हतप्रभावाः, सोऽपि त्वया रतिपतिः क्षपितः
 क्षणेन । विध्यापिता हुतभुजः पयसाऽथ येन, पीतं न किं
 तदपि दुर्द्धरवाडवेन ॥ ११ ॥ स्वामिन्ननल्पगरिमाणमपि
 प्रपन्ना,—स्त्वां जन्तवः कथमहो हृदये दधानाः । जन्मोदधि
 लघु तरन्त्यतिलाघवेन, चिन्त्यो न हन्त महतां यदि वा
 प्रभावः ॥ १२ ॥ क्रोधस्त्वया यदि विभो प्रथमं निरस्तो,
 ध्वस्तास्तदा वत कथं किल कर्मचौराः । प्लोषत्यमुत्र यदि
 वा शिशिरापि लोके, नीलद्रुमाणि विपिनानि न किं हिमानी
 ॥ १३ ॥ त्वां योगिनो जिन सदा परमात्मरूप—मन्वेषयन्ति
 हृदयाम्बुजकोशदेशे । पूतस्य निर्मलरुचेर्यदि वा किमन्य,—
 दक्षस्य संभवि पदं ननु कर्णिकायाः ॥ १४ ॥ ध्यानाज्जिनेश !
 भवतो भविनः क्षणेन, देहं विहाय परमात्मदशां व्रजन्ति ।
 तीव्रानलादुपलभावमपास्य लोके, चामीकरत्वमचिरादिव
 धातुभेदाः ॥ १५ ॥ अन्तः सदैव जिन ! यस्य विभाव्यसे
 त्वं, भव्यैः कथं तदपि नाशयसे शरीरम् । एतत् स्वरूपमथ
 मध्यविवर्चिनो हि, यद्विग्रहं प्रशमयन्ति महानुभावाः ॥ १६ ॥
 आत्मा मनीषिभिरयं त्वदभेदबुद्ध्या, ध्यातो जिनेन्द्र भवतीह
 भवत्प्रभावः । पानीयमप्यमृतमित्यनुचिन्त्यमानं, किं नाम

नो विषविकारमपाकरोति ? ॥ १७ ॥ त्वामेव वीततमसं
परवादिनोऽपि, नूनं विभो ! हरिहरादिधिया प्रपन्नाः । किं
काचकामलिभिरीश ! सितोऽपि शङ्खो, नो गृह्यते विविधवर्ण-
विपर्ययेण ? ॥ १८ ॥ धर्मोपदेशसमये सविधानुभावा,—
दास्तां जनो भवति ते तरुरप्यशोकः । अभ्युद्गते दिनपतौ सम-
हीरुहोऽपि, किं वा विबोधमुपयाति न जीवलोकः ? ॥ १९ ॥
चित्रं विभो ! कथमवाङ्मुखवृन्तमेव, विष्वक् पतत्यविरला
सुरपुष्पवृष्टिः । त्वद्गोचरे सुमनसां यदि वा मुनीश !,
गच्छन्ति नूनमघ एव हि बन्धनानि ॥ २० ॥ स्थाने
गभीरहृदयोदधिसंभवायाः, पीयूषतां तव गिरः समुदीर-
यन्ति । पीत्वा यतः परमसंमदसंगभाजो, भव्या व्रजन्ति
तरसाप्यजरामरत्वम् ॥ २१ ॥ स्वामिन् ! सुदूरमवनम्य
समुत्पतन्तो, मन्ये वदन्ति शुचयः सुरचामरौघाः । येऽस्मै
नर्ति विदधते मुनिपुङ्गवाय, ते नूनमूर्ध्वगतयः खलु शुद्ध-
भावाः ॥ २२ ॥ श्यामं गभीरगिरमुज्ज्वलहेमरत्न,—सिंहा-
सनस्थमिह भव्यशिखण्डिनस्त्वाम् । आलोकयन्ति रभसेन
नदन्तमृचै,—श्रामीकराद्रिशिरसीव नवाम्बुवाहम् ॥ २३ ॥
उद्गच्छता तव शितिद्युतिमण्डलेन, लुप्तच्छदच्छविरशोकत-
र्ह्वभूव । सान्निध्यतोऽपि यदि वा तव वीतराग !, नीरागतां
व्रजति को न सचेतनोऽपि ॥ २४ ॥ भो भोः प्रमादमवधूय
भजध्वमेन—मागत्य निर्वृतिपुरीं प्रति सार्थवाहम् । एतन्निवे-
दयति देव ! जगत्रयाय, मन्ये नदन्नभिनभः सुरदुन्दुभिस्ते
॥ २५ ॥ उद्योतितेषु भवता भुवनेषु नाथ !, तारान्वितो वि-

धुरयं विहताधिकारः । मुक्ताकलापकलितोच्छ्वसितातपत्र,-
 व्याजात् त्रिधा धृततनुर्ध्रुवमभ्युपेतः ॥ २६ ॥ स्वेन प्रपूरित-
 जगत्रयपिण्डितेन, कान्तिप्रतापयशसामिव संचयेन । माणिक्य-
 हेमरजतप्रविनिर्मितेन, सालत्रयेण भगवन्नभितो विभासि
 ॥ २७ ॥ दिव्यस्रजो जिन ! नमत्रिदशाधिपाना-मुत्सृज्य
 रत्नरचितानपि मौलिवन्धान् । पादौ श्रयन्ति भवतो यदि
 वा परत्र, त्वत्सङ्गमे सुमनसो न रमन्त एव ॥ २८ ॥ त्वं
 नाथ ! जन्मजलधेर्विपराङ्मुखोऽपि, यत्तारयस्यसुमतो निज-
 पृष्ठलग्नान् । युक्तं हि पार्थिवनिपस्य सतस्तवैव, चित्रं विभो !
 यदसि कर्मविपाकशून्यः ॥ २९ ॥ विश्वेश्वरोऽपि जनपालक !
 दुर्गतस्त्वं, किं वाऽक्षरप्रकृतिरप्यलिपिस्त्वमीश ॥ अज्ञानवत्य-
 पि सदैव कथंचिदेव, ज्ञानं त्वयि स्फुरति विश्वविकाशहेतुः ॥
 ३० ॥ प्राग्भारसंभृतनभांसि रजांसि रोषा,-दुत्थापितानि
 कमठेन शठेन यानि । छायाऽपि तैस्तव न नाथ ! हता
 हताशो, ग्रस्तस्त्वमीभिरयमेव परं दुरात्मा ॥ ३१ ॥ यद्गर्ज-
 दूर्जितधनौघमदभ्रमीमं, अश्यत्तडिन्मुशलमांसलघोरधारम् ।
 दैत्येन मुक्तमथ दुस्तरवारि दध्रे, तेनैव तस्य जिन ! दुस्तर-
 वारिकृत्यम् ॥ ३२ ॥ ध्वस्तोर्ध्वकेशविकृताकृतिमर्त्यमुण्ड,-
 प्रालम्बभृद्भयदवक्त्रविनिर्यदग्निः । प्रेतव्रजः प्रति भवन्त-
 मपीरितो यः, सोऽस्याभवत् प्रतिभवं भवदुःखहेतुः ॥ ३३ ॥
 धन्यास्त एव भुवनाधिप ! ये त्रिसन्ध्य-माराधयन्ति विधि-
 वद्विधुतान्यकृत्याः । भक्त्योल्लसत्पुलकपद्मलदेहदेशाः, पाद-
 द्वयं तव विभो ! भुवि जन्मभाजः ॥ ३४ ॥ अस्मिन्नपारभव-

वारिनिधौ मुनीश !, मन्ये न मे श्रवणगोचरतां गतोऽसि ।
 आकर्णिते तु तव गोत्रपवित्रमन्त्रे, किं वा विपद्विषधरी सविधं
 समेति ? ॥ ३५ ॥ जन्मान्तरेऽपि तव पादयुगं न देव !,
 मन्ये मया महितमीहितदानदक्षम् । तेनेह जन्मनि मुनीश !
 पराभवानां, जातो निकेतनमहं मथिताशयानाम् ॥ ३६ ॥
 नूनं न मोहतिमिरावृतलोचनेन, पूर्वं विभो ! सकृदपि
 प्रविलोकितोऽसि । मर्माविधो विधुरयन्ति हि मामनर्थाः,
 प्रोद्यत्प्रबन्धगतयः कथमन्यथैते ? ॥ ३७ ॥ आकर्णितोऽपि
 महितोऽपि निरीक्षितोऽपि, नूनं न चेतसि मया विधृतोऽसि
 भक्त्या । जातोऽस्मि तेन जनबान्धव ! दुःखपात्रं, यस्मात्
 क्रियाः प्रतिफलन्ति न भावशून्याः ॥ ३८ ॥ त्वं नाथ
 दुःखिजनवत्सल हे शरण्य !, कारुण्यपुण्यवसते ! वशिनां
 वरेण्य ! । भक्त्या नते मयि महेश ! दयां विधाय, दुःखा-
 ङ्कुरोद्दलनतत्परतां विधेहि ॥ ३९ ॥ निःसङ्ख्यसारशरणं
 शरणं शरण्य-मासाद्य सादितरिपु प्रथितावदातम् । त्वत्पाद-
 पङ्कजमपि प्रणिधानवन्ध्यो, वध्योऽस्मि चेद् भुवनपावन ! हा
 हतोऽस्मि ॥ ४० ॥ देवेन्द्रवन्द्य विदिताखिलवस्तुसार !,
 संसारतारक विभो भुवनाधिनाथ ! । त्रायस्व देव करुणाह्रद !
 मां पुनीहि, सीदन्तमद्य भयदव्यसनाम्बुराशेः ॥ ४१ ॥
 यद्यस्ति नाथ ! भवदङ्घ्रिसरोरुहाणां, भक्तेः फलं किमपि
 संततिसंचितायाः । तन्मे त्वदेकशरणस्य शरण्य भूयाः,
 स्वामी त्वमेव भुवनेऽत्र भवान्तरेऽपि ॥ ४२ ॥ इत्थं समा-

हितधियो विधिवज्जिनेन्द्र !, सान्द्रोल्लसत्पुलककञ्चुकिताङ्ग-
भागाः । त्वद्विम्बनिर्मलमुखाम्बुजवद्वलक्ष्या, ये संस्तवं तव
विभो ! रचयन्ति भव्याः ॥ ४३ ॥ जननयनकुमुदचन्द्र !,
प्रभास्वराः स्वर्गसंपदो भुक्त्वा । ते विगलितमलनिक्ष्या,
अचिरान्मोक्षं प्रपद्यन्ते ॥ ४४ ॥

श्री तिजयपहुत्त स्तोत्रम् ।

तिजयपहुत्तपयासय,—अट्टमहापाडिहेरजुत्ताणं । समय-
खित्तिआणं, सरेमि चकं जिण्णिदाणं ॥ १ ॥ पणवीसा य
असीया, पनरस पन्नास जिणवरसमूहो । नासेउ सयलदुरिअं,
भविआणं भत्तिजुत्ताणं ॥ २ ॥ वीसा पणयाला विअ, तीसा
पन्नत्तरी जिणवरिंदा । गहभूअरक्खसाइणी—घोरुवसग्गं
पणासेउ ॥ ३ ॥ सत्तरि पणतीसा विअ, सट्ठी पंचेव जिण-
गणो एसो । वाहिजलजलणहरिकरि,—चोरारिमहाभयं हरउ
॥ ४ ॥ पणपण्णा य दसेव य, पण्णट्ठी तहय चेव चालीसा ।
रक्खंतु मे सरीरं, देवासुरपणमिआ सिद्धा ॥ ५ ॥ ॐ हरहुंहः
सरसुंसः, हरहुंहः तहय चेव सरसुंसः । आलिहियनामगब्भं,
चकं किर सव्वओभइं ॥ ६ ॥ ॐ रोहिणि पणत्ति, वज्ज-
सिंखला तह य वज्जअंकुसिआ । चक्केसरि नरदत्ता, कालि
महाकालि तह गोरी ॥ ७ ॥ गंधारि महज्जाला, माणवि
वइरुट्ट तह य अच्छुत्ता । माणसि महामाणसिआ, विज्जा-
देवीओ रक्खंतु ॥ ८ ॥ पंचदसकम्मभूमिसु, उप्पन्नं सत्तरिं
जिणाण सयं । विविहरयणाइवण्णो,—वसोहिअं हरउ दुरिआइं

॥ ९ ॥ चउतीसअइसयजुआ, अट्टमहापाडिहेरकयसोहा ।
 तित्थयरा गयमोहा, झाएअन्वा पयत्तेणं ॥ १० ॥ ॐ वर-
 कणयसंखविडुम,—मरगयधणसंनिहं विगयमोहं । सत्तरिसयं
 जिणाणं, सन्वामरपूहअं वंदे । स्वाहा ॥ ११ ॥ ॐ भवणवड्-
 वाणवंतर,—जोइसवासी विमाणवासी अ । जे केवि दुट्टदेवा,
 ते सन्वे उवसमंतु ममं । स्वाहा ॥ १२ ॥ चंदणकप्पूरेणं,
 फलए लिहिऊण खालिअं पीअं । एगंतराइगहभूअ,—साइणि-
 मुग्गं पणासेइ ॥ १३ ॥ इय सत्तरिसयजंतं, सम्मं मंतं दुवारि
 पडिलिहिअं । दुरिआरिविजयवंतं, निब्भंतं निच्चमच्चेह ॥ १४ ॥

श्री जय तिहुअण स्तोत्रम् ।

जय तिहुअण वरकप्परुक्ख जय जिणधन्तरि, जय
 तिहुअणकब्बाणकोस दुरिअकरिकेसरि । तिहुअणजणअवि-
 लांधियाण भुवणत्तयसामिअ, कुणसु सुहाइ जिणेस पास
 थंभणयपुरडिअ ॥ १ ॥ तइ समरंत लहंति झत्ति वरंपुत्त-
 कलत्तइ, धणसुवण्णहिरण्णपुण्ण जण भुंजइ रज्जइ । पिकखइ
 मुक्खअसंखसुक्ख तुह पास पसाइण, इय तिहुअणवरकप्प-
 रुक्ख सुक्खइ कुण मह जिण ॥ २ ॥ जरजजर परिजुण्णकण्ण
 नट्टुइ सुकुट्टिण, चक्खुक्खीय खएण खुण्ण नर सद्धिअ
 सल्लिण । तुह जिण सरणरसायणेण लहु हुंति पुण्णव,
 जयधन्तरि पास मह वि तुह रोगहरो भव ॥ ३ ॥ विजा-
 जोइसमंतंतंसिद्धिउ अपयत्तिण, भुवणब्भुउ अट्टविह सिद्धि
 सिज्जहि तुह नामिण । तुह नामिण अपवित्तओ वि जण

होइ पवित्तउ, तं तिहुअणकल्लाणकोस तुह पास निरुत्तउ
 ॥ ४ ॥ सुदपउत्तइ मंत-तंत-जंताइ विसुत्तइ, चरथिरगरल-
 गहुग्गखग्गरिउवग्ग विगंजइ । दुत्थियसत्थ अणत्थघत्थ
 नित्थारइ दय करि, दुरियइ हरउ स पासदेउ दुरियकरि-
 केसरि ॥५॥ तुह आणा थंभेइ भीमदप्पुरदुरसुरवर,-रक्खस
 -जक्ख-फणिंदविंद-चोरा-नल-जलहर । जलथलचारि
 रउइसुदपसुजोइणिजोइअ, इय तिहुअण अविलंघिआण जय
 पास सुसामिय ॥ ६ ॥ पत्थियअत्थ अणत्थतत्थ भत्तिब्भर-
 निब्भर, रोमंचंचिअ चारुकाय किन्नरनरसुरवर । जसु सेवहि
 कमकमलजुअल पक्खालिअकलिमलु, सो भुवणत्तयसामि
 पास मह महउ रिउबलु ॥ ७ ॥ जय जोइअमणकमलभसल
 भयपंजरकुंजर, तिहुअणजणआणंदचंद भुवणत्तयदिणयर ।
 जय महमेइणिवारिवाह जय जंतुपियामह, थंभणयट्ठिअ
 पासनाह नाहत्तण कुण मह ॥८॥ बहुविहवण्णु अवण्णु सुन्नु
 वण्णुउ छप्पन्निहिं, मुखधम्मकामत्थकाम नर नियनिय-
 सत्थिहिं । जं झायहि बहुदरिसणत्थ बहुनामपसिद्धउ, सो
 जोइअमणकमलभसल सुहु पास पवद्धउ ॥ ९ ॥ भयविब्भल
 ण्णझणिरदसण थरहरिअसरीरय, तरलिअनयण विसण्ण
 सुन्न गग्गरगिर करुणाय । तइ सहसत्ति सरंत हुंति नर
 नासिअगुरुदर, मह विज्झवि सज्झसइ पास भयपंजरकुंजर
 ॥ १० ॥ पइं पासि विअसंतनित्तपत्तंतपवित्थिय,-वाहपवाह-
 पवूढरूढदुहदाह सुपुलइय । मन्नइ मन्नु सउन्नु पुन्नु अप्पाणं
 सुरनर, इय तिहुअणआणंदचंद जय पास जिणोसर ॥ ११ ॥

तुह कल्लाणमहेसु घंटटंकारऽवपिल्लिअ,—वल्लिरमल्ल महल्लभत्ति
सुरवर गंजुल्लिअ । हन्लुप्फलिअ पवत्तयंति भवणे वि
महूसव, इय तिहुअणआणंदचंद जय पास सुहुअभव ॥१२॥
निम्मलकेवलकिरणनियरविहुरिअतमपहयर, दंसिअसयलपय-
त्थसत्थ वित्थरिअपहाभर । कलिकलुसियजणघूअलोय-
लोयणह अगोयर, तिमिरइ निरु हर पासनाह भुवणत्तय-
दिणायर ॥१३॥ तुह समरणजलवरिससित्त माणवमइमेइणि,
अवरावरसुहुमत्थवोहकंदलदलरेहणि । जायइ फलभरभरिय
हरियदुहदाह अणोवम, इय मइमेइणिवारिवाह दिस पास
मइं मम ॥ १४ ॥ कय अविकलकल्लाणवल्लि उन्लूरिय
दुहवणु, दाविय सग्गपवग्गमग्ग दुग्गइग्गवारणु । जयजंतुह
जणएण तुल्ल जं जणिय हियावहु, रम्मु धम्मु सो जयउ पास
जयजंतुपियामहु ॥ १५ ॥ भुवणारण्णनिवास दरिय पर-
दरिसणदेवय, जोइणि—पूयण—खित्तवालखुदासुरपसुवय ।
तुह उत्तट्ट सुनट्ट सुट्टु अविसंठुलु चिट्टहि, इय तिहुअणवण-
सीह पास पावाइ पणासहि ॥ १६ ॥ फणिफणफारफुरंत-
रण्यकररंजियनहयल. फलिणीकंदलदल—तमालनीलुप्पल-
सामल । कमठासुरउवसग्गवग्गसंसग्गअगंजिअ, जय पच्च-
क्खजिणेस पास थंभणयपुरट्टिअ ॥ १७ ॥ मह मणु तरलु
पमाणु नेय वायावि विसंठुलु, नय तणुरवि अविणयसहावु
आलसविहलंखलु । तुह माहप्पु पमाणु देव कारुण्णपवित्तउ,
इय मह मा अवहीरि पास पालिहि विलवंतउ ॥ १८ ॥
किं किं कप्पिउ न य कलुणु किं किं व न जंपिउ, किं व न

चिद्विउ किदु देव दीणयमवलंबिउ । कासु न किय निप्फल्ल
 लल्लि अम्हेहिं दुहत्तिहि, तहवि न पत्तउ ताणु किंपि पइ
 पहुपरिचत्तिहि ॥ १६ ॥ तुहु सामिउ तुहु माय-वप्पु तुहु मित्त
 पियंकरु, तुहुँ गइ तुहु मइ तुहु जि ताणु तुहु गुरु खेमंकरु ।
 हउँ दुहभरभारिउ वराउ राउ निब्भग्गह, लीणउ तुह
 कमकमलसरणु जिण पालहि चंगह ॥ २० ॥ पइ किवि
 कय नीरोय लोय किवि पावियसुहसय, किवि मइमंत महंत
 केवि किवि साहियसिवपय । किवि गंजियरिउवग्ग केवि
 जसधवलियभूयल, मइ अवहीरहि केण पास सरणागयवच्छल
 ॥ २१ ॥ पच्चुवयारनिरीह नाह निप्पन्नपओयण, तुह जिण
 पास परोवयारकरणिक्कपरायण । सत्तुमित्तसमचित्तवित्ति
 नयनिंदयसममण, मा अवहीरि अजुग्गओ वि मइ पास
 निरंजण ॥ २२ ॥ हउँ बहुविहदुहतत्तगत्त तुह दुहनासणपरु,
 हउँ सुयणह करुणिकठाण तुह निरु करुणायरु । हउँ जिण
 पास असामिसालु तुहु तिहुअणसामिअ, जं अवहीरहि मइ
 झखंत इय पास न सोहिय ॥ २३ ॥ जुग्गाजुग्गविभाग नाह
 नहु जोअहि तुह सम, भुवणुवयारसहावभाव करुणारससत्तम ।
 समविसमइं किं घणु नियइ भुवि दाह समंतउ, इय दुहि-
 बंधव पासनाह मइ पाल थुयंतउ ॥ २४ ॥ न य दीणह
 दीणयु भुयवि अन्नुवि किवि जुग्गय, जं जोइवि उवयारु
 करहि उवयारसमुज्जय । दीणह दीणु निहीणु जेण तइ
 नाहिण चत्तउ, तो जुग्गउ अहमेव पास पालहि मइ चंगउ
 ॥ २५ ॥ अह अन्नुवि जुग्गयविसेसु किवि मन्नहि दीणह,

जं पासिवि उवयारु करइ तुह नाह समग्गह । सुच्चिय किल-
कल्लाणु जेण जिण तुम्ह पसीयह, किं अन्निण तं चेव देव
मा मइ अवहीरह ॥ २६ ॥ तुह पत्थण नहु होइ विहलु जिण
जाणउ किं पुण, हउं दुक्खिय निरु सत्तच्च दुक्कहु उस्सुय-
मण । तं मन्नउ निमिसेण एउ एउ वि जइ लब्भइ, सच्चं जं
धुक्खियवसेण किं उंवरु पच्चइ ॥ २७ ॥ तिहुअणसामिअ
पासनाह मइं अप्पु पयासिउ, किज्जउ जं नियरूवसरिसु न
मुणउ बहु जंपिउ । अन्नु न जिण जग तुह समो वि दक्खि-
ण्ण-दयासउ, जइ अवगण्णसि तुह जि अहह कह होसु
हयासउ ॥ २८ ॥ जइ तुह रूविण किणवि पेयपाइण
वेलवियउ, तु वि जाणुं जिण पास तुम्ह हउं अंगीकिरिउ ।
इय मह इच्छिउ जं न होइ सा तुह ओहावणु, रक्खंतह
नियकित्ति णेय जुज्जइ अवहीरणु ॥ २९ ॥ एह महारिय
जत्त देव इहु न्हवणमहूसउ, जं अणलियगुणगहण तुम्ह
मुण्णिजणअणिसिद्धउ । एम पसीह सुपासनाह थंभणयपुरट्टिय,
इय मुण्णिवरु सिरिअभयदेउ विण्णवइ अण्णिदिय ॥ ३० ॥

॥ इति श्रीस्तम्भनकतीर्थराजश्रीपार्श्वनाथस्तवनम् ॥

श्रीगौतमाष्टकम् ।

श्रीइन्द्रभूतिं वसुभूतिपुत्रं, पृथ्वीभवं गौतमगोत्ररत्नम् ।
स्तुवन्ति देवासुरमानवेन्द्राः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे
॥ १ ॥ श्रीवर्द्धमानात् त्रिपदीमवाप्य, मुहूर्त्तमात्रेण कृतानि

येन । अङ्गानि पूर्वाणि चतुर्दशापि, स गौतमो यच्छतु
वाञ्छितं मे ॥ २ ॥ श्रीवीरनाथेन पुरा प्रणीतं, मन्त्रं महा-
नन्दसुखाय यस्य । ध्यायन्त्यमी स्मरिवराः समग्राः, स गौतमो
यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ३ ॥ यस्याभिधानं मुनयोऽपि सर्वे,
गृह्णन्ति भिक्षाभ्रमणस्य काले । मिष्टान्नपानाम्बरपूर्णकामाः,
स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ४ ॥ अष्टापदाद्रौ गगने
स्वशक्त्या, ययौ जिनानां पदवन्दनाय । निशम्य तीर्थातिशयं
सुरेभ्यः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ५ ॥ त्रिपञ्च-
संख्याशततापसानां, तपःकृशानामपुनर्भवाय । अक्षीणलब्ध्या
परमान्नदाता, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ६ ॥
सदक्षिणं भोजनमेव देयं, साधर्मिकं संघसपर्ययेव । कैवल्यवस्त्रं
प्रददौ मुनीनां, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ७ ॥ शिवं
गते भर्त्तरि वीरनाथे, युगप्रधानत्वमिहैव मत्वा । पट्टाभिषेको
विदधे सुरेन्द्रैः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ८ ॥
श्रीगौतमस्याष्टकमादरेण, प्रबोधकाले मुनिपुङ्गवा ये । पठन्ति
ते स्मरिपदं सदैवा, -नन्दं लभन्ते नितरां क्रमेण ॥ ९ ॥

श्री पद्मावती आराधना ।

हवे राणी पद्मावती, जीवराशि खमावे । जाणणुं
जगते भलुं, इण वेळा आवे ॥ १ ॥ ते मुज मिच्छामि दुक्कडं,
अरिहंतनी शाख । जे में जीव विराधीया, चउराशी लाख ॥
ते मुज० ॥ २ ॥ सात लाख पृथ्वी तणा, साते अपकाय ।
सात लाख तेउकायना, साते वाउकाय ॥ ते मुज० ॥ ३ ॥

दश प्रत्येक वनस्पति, चउदह साधारण । बी त्रि चउरिंद्रि
जीवना, बे बे लाख विचार ॥ ते मुज० ॥ ४ ॥ देवता
तिर्यच नारकी, चार चार प्रकाशी । चउदह लाख मनुष्यना,
ए लाख चोराशी ॥ ते मुज० ॥ ५ ॥ इण भव परभव
सेविया, जे पाप अठार । त्रिविध त्रिविध करी परिहरुं,
दुर्गतिना दातार ॥ ते मुज० ॥ ६ ॥ हिंसा कीधी जीवनी,
बोन्या मृषावाद । दोष अदत्तादानना, मैथुन उन्माद ॥
ते मुज० ॥ ७ ॥ परिग्रह मेन्यो कारमो, कीधो क्रोध विशेष ।
मान माया लोभ में कीया, वळी राग ने द्वेष ॥ ते मुज०
॥ ८ ॥ कलह करी जीव दुहव्या, कीधां कूडां कलंक । निंदा
कीधी पारकी, रति अरति निःशंक ॥ ते मुज० ॥ ९ ॥
चाडी कीधी चोतरे, कीधो थापण मोसो । कुगुरु कुदेव
कुधर्मनो, भलो आण्यो भरोंसो ॥ ते मुज० ॥ १० ॥
खाटकीने भवे में कीया, जीव नानाविध घात । चीडीमार
भवे चरकलां, मार्यां दिन रात ॥ ते मुज० ॥ ११ ॥ काजी
मुछ्छाने भवे, पढी मंत्र कठोर । जीव अनेक जन्मे कीया,
कीधां पाप अघोर ॥ ते मुज० ॥ १२ ॥ माछीने भवे माछलां,
झान्यां जळवास । धीवर भील कोळी भवे, मृग पाळ्या पाश
॥ ते मुज० ॥ १३ ॥ कोटवाळने भवे में कीया, आकरा कर
दंड । बंदीवान मरावीया, कोरडा छडी दंड ॥ ते मुज०
॥ १४ ॥ परमाधामीने भवे, दीधां नारकी दुःख । छेदन
भेदन वेदना, ताडन अति तिक्ख ॥ ते मुज० ॥ १५ ॥
कुंभारने भवे में कीया, नीमाह पचाव्या । तेली भवे तिल

पीलिया, पापे पीड भराव्यां ॥ ते मुज० ॥ १६ ॥ हाली भवे हळ खेडीयां, फाड्यां पृथ्वीनां पेट । सुड निदान घणां कीधां, दीधां बळद चपेट ॥ ते मुज० ॥ १७ ॥ माळीने भवे रोपीयां, नाना-विध वृक्ष । मूळ पत्र फळ फूलनां, लाग्यां पाप ते लक्ष ॥ ते मुज० ॥ १८ ॥ अधोवाइयाने भवे, भर्था अधिक भार । पोठी पुंठे कीडा पड्या, दया नाणी लगार ॥ ते मुज० ॥ १९ ॥ छीपाने भवे छेतर्था, कीधा रंगण पास । अग्नि आरंभ कीधा घणा, धातुवाद अभ्यास ॥ ते मुज० ॥ २० ॥ शूरपणे रण झूझतां, मार्या माणस वृंद । मदिरा मांस माखण भरुयां, खाधां मूळ ने कंद ॥ ते मुज० ॥ २१ ॥ खाण खणावी धातुनी, पाणी उलेच्यां । आरंभ कीधा अति घणा, पोते पाप ज संच्या ॥ ते मुज० ॥ २२ ॥ कर्म अंगार कीया वळी, घर में दव दीधा । सम खाधा वीतरागना, कूडा कोस ज कीधा ॥ ते मुज० ॥ २३ ॥ बील्ली भवे उंदर लिया, गीरोली हत्यारी । मूढ गमार तणे भवे, में जू लीख मारी ॥ ते मुज० ॥ २४ ॥ भाडभुंजा तणे भवे, एकेन्द्रिय जीव । ज्वारी चणा गहुं शेकीया, पाडंता रीव ॥ ते मुज० ॥ २५ ॥ खांडण पीसण गारना, आरंभ अनेक । रांधण इंधण अग्निनां, कीधां पाप उदेक ॥ ते मुज० ॥ २६ ॥ विकथा चार कीधी वळी, सेव्या पांच प्रमाद । इष्ट वियोग पाड्या कीया, रुदन विखवाद ॥ ते मुज० ॥ २७ ॥ साधु अने श्रावक तणां, व्रत लहीने भांग्यां । मूळ अने उत्तर तणां, मुज दूषण लाग्यां ॥ ते मुज० ॥ २८ ॥ साप वीळी सिंह

चीवरा, शकरा ने समळी । हिंसक जीव तणे भवे, हिंसा
कीधी सबळी ॥ ते मुज० ॥ २९ ॥ सुवावडी दूषण घणां,
वळी गर्भ गळाव्या । जीवाणी घोळ्यां घणां, शीलव्रत
भंजाव्या ॥ ते मुज० ॥ ३० ॥ भव अनंत भमतां थकां,
कीधा देह संबंध । त्रिविध त्रिविध करी वोसिरुं, तिणशुं
प्रतिबंध ॥ ते मुज० ॥ ३१ ॥ भव अनंत भमतां थकां,
कीधा परिग्रह संबंध । त्रिविध त्रिविध करी वोसिरुं, तिणशुं
प्रतिबंध ॥ ते मुज० ॥ ३२ ॥ भव अनंत भमतां थकां,
कीधा कुटुंब संबंध । त्रिविध त्रिविध करी वोसिरुं, तिणशुं
प्रतिबंध ॥ ते मुज० ॥ ३३ ॥ एणी परे इह भव परभवे,
कीधां पाप अखत्र । त्रिविध त्रिविध करी वोसिरुं, करुं जन्म
पवित्र ॥ ते मुज० ॥ ३४ ॥ एणी विधे ए आराधना, भवि
करशे जेह । समयसुंदर कहे पापथी, वळी छूटशे तेह ॥ ते
मुज० ॥ ३५ ॥ राग वेराडी जे सुणे, एह त्रीजी टाळ ।
समयसुंदर कहे पापथी, छूटे तत्काळ ॥ ते मुज० ॥ ३६ ॥

श्री चतुर्विंशति जिन गर्भित- नव ग्रह शान्ति स्तोत्रम् ।

जगद्गुरुं नमस्कृत्य, श्रुत्वा सद्गुरुभाषितम् । ग्रहशान्तिं
प्रवक्ष्यामि, लोकानां सुखहेतवे ॥ १ ॥ जिनेन्द्राः खेचरा
ज्ञेयाः, पूजनीया विधिक्रमात् । पुष्पैर्विलेपनैर्धूपैः, नैवेद्यैस्तुष्टि-
हेतवे ॥ २ ॥ पद्मप्रभस्य मार्तण्ड, -श्चन्द्रश्चन्द्रप्रभस्य च ।

वासुपूज्ये भूमिपुत्रो, बुधोऽप्यष्टजिनेषु च ॥ ३ ॥ विमला-
 ऽनन्त-धर्मा-ऽराः, शान्तिः कुन्थुर्नमिस्तथा । वर्द्धमानो
 जिनेन्द्राणां, पादपद्मे बुधं न्यसेत् ॥ ४ ॥ ऋषभा-ऽजित-
 सुपार्श्वा-श्चाऽभिनन्दन-शीतलौ । सुमतिः सम्भवः स्वामी,
 श्रेयांसश्च बृहस्पतिः ॥ ५ ॥ सुविधेः कथितः शुक्रः, सुव्रतस्य
 शनैश्चरः । नेमिनाथे भवेद् राहुः, केतुः श्रीमल्लि-पार्श्वयोः
 ॥ ६ ॥ जनाल्लग्रे च राशौ च, पीडयन्ति यदा ग्रहाः ।
 तदा संपूजयेद्दीमान्, खेचरैः सहितान् जिनान् ॥ ७ ॥ पुष्पं
 गन्धादिभिर्धूपैः, फल-नैवेद्यसंयुतैः । वर्णसदृशदानैश्च,
 वासोभिर्दक्षिणान्वितैः ॥ ८ ॥ आदित्य-सोम-मङ्गल-बुध-
 गुरु-शुक्राः शनैश्चरौ राहुः । केतुप्रमुखाः खेटा, जिनपति-
 पुरतोऽवतिष्ठन्तु ॥ ९ ॥ जिननामकृतोच्चारः, देश-नक्षत्र-
 वर्णकैः । स्तुताश्च पूजिता भक्त्या, ग्रहाः सन्तु सुखावहाः
 ॥ १० ॥ जिनानामग्रतः स्थित्वा, ग्रहाणां सुखहेतवे । नम-
 स्कारशतं भक्त्या, जपेदष्टोत्तरं शतम् ॥ ११ ॥ भद्रबाहुरुवा-
 चेदं, पञ्चमः श्रुतकेवली । विद्याप्रभावतः पूर्वाद्,
 ग्रहशान्तिविधिर्मतः ॥ १२ ॥

१ सूर्यग्रह क्रूर होय तो-पद्मप्रभ स्वामीना नामनी
 माला फेरववी । २ चन्द्रग्रह क्रूर होय तो-चन्द्रप्रभ स्वामीना
 नामनी माला फेरववी । ३ मंगलग्रह क्रूर होय तो-
 वासुपूज्य स्वामीना नामनी माला फेरववी । ४ बुधग्रह क्रूर
 होय तो-विमलनाथ, अनन्तनाथ, धर्मनाथ, शान्तिनाथ,
 कुन्थुनाथ, अरनाथ, नमिनाथ अने श्रीमहावीर स्वामीना

नामनी माला फेरववी । ५ बृहस्पतिग्रह क्रूर होय तो—
श्री ऋषभदेव, अजितनाथ, संभवनाथ, अभिनन्दन, सुमति-
नाथ, सुपार्श्वनाथ, शीतलनाथ. अने श्रेयांसनाथना नामनी
माला फेरववी । ६ शुक्रग्रह क्रूर होय तो—सुविधिनाथना
नामनी माला फेरववी । ७ शनैश्चर ग्रह क्रूर होय तो—
मुनिसुव्रत स्वामीना नामनी माला फेरववी । ८ राहु ग्रह
क्रूर होय तो—श्री नेमिनाथना नामनी माला फेरववी ।
९ केतुग्रह क्रूर होय तो—श्री मल्लिनाथ तथा पार्श्वनाथ-
स्वामीना नामनी माला फेरववी ।

रंग मुजब सुपात्रने दान देवुं, गुरुभक्ति करवी, माला
पूर्वोक्त फेरववी, द्रव्य अने भावथी जिनेश्वरनी पूजा करवी ।

तावनो छन्द ।

ॐ नमो आनंदपुर, अजयपाल राजान । माता अजया
जनमियो, ज्वर तुं कृपानिधान ॥ १ ॥ सातरूप शक्ते हुवो,
करवा खेल जगत । नाम धरावी जूजूवा, पसर्यो तुं इत
उत ॥ २ ॥ एकांतरो बेलान्तरो, तीओ चौथो नाम । सीत
उष्ण विषमज्वरो, ए साते तुज नाम ॥ ३ ॥

छंद मालदाम.

ए साते तुज नाम सुरंगा, जपतां पूरे कोडि उमंगा ।
ते नाम्या जे जालिमजुंगा, जगमां व्यापी तुज जस गंगा
॥ ४ ॥ तुज आगे भूपति सवि रंका, त्रिभुवनमें वाजें तुज
डंका । माने नहिं तुं केहने निशंका, तुं तूठो आपे सोवन
टंका ॥ ५ ॥ साधक सिद्ध तणा मद मोडे, असुर सुरा तुज

आगल दोडें । दुष्ट धिष्टना कंधर तोडें, नमि चाले तेहने
 तुं छोडें ॥ ६ ॥ आवंतो थरहर कंपावे, डाह्याने जिम तिम
 बहेकावे । पहेलो तुं कडिमांथी आवे, सौ सीरख पन सीत
 न जावे ॥ ७ ॥ ही ही हुं हुं कार करावें, पांसलियां हाडां
 करडावें । ऊनाले पण अमल जगावें, तापे पहिरणमां मूत-
 रावे ॥ ८ ॥ आसो कार्तिकमां तुज जोरो, ह्यो न माने
 धागो दोरो । देश विदेश पडावें सोरो, करे सबल तुं तातो
 दोरो ॥ ९ ॥ तुं हाथीनां हाडां भांजे, पापीने तोडे कर पंजे ।
 भगत वच्छल भक्तें जो रंजे, तो सेवकने कोई न गंजे ॥ १० ॥
 फोडे तुं डक डमरु डाकं, सुरपति सरिखा माने हाकं ।
 धमके धुंसड धीसड धाकं, चडतो चाले चंचल चाकं ॥ ११ ॥
 पिसुण पछाडण नहिं को तोथी, तुज जस बोल्या जाय न
 कोथी । सीअण विलंब करो ए थोथी, महिर करी अलगा
 रहो मोथी ॥ १२ ॥ भगत थकी एवडी कां खेडो, अबल
 अर्मांना छांटा रेडो । राखो भगतनो ए निवेडो, महाराज
 मूको मुज केडो ॥ १३ ॥ लाजवसो मा अजया राणी, गुरु
 आणा मानो गुणखाणी । घरे सीधावो करुणा आणी, कहुं
 छुं नाके लीटि ताणी ॥ १४ ॥ मंत्र सहित ए छन्द जे पढसे,
 तेहने ताव कदि नहिं चढसे । कान्ति कमला देहे नीरोगं,
 लहेसे नवला लीला भोगं ॥ १५ ॥

कलश.

ॐ नमो धरी आदि बीज, गुरु नाम वदीजे ।

आनंदपुर अवनशीश, अजयपाल आखीजे ॥

अजया जात अढार, वांचीइं साते बेटा ।
जपतां एहीज जाप, भगतसुं न करे मेटा ॥
उतरें अंग चढीया, पलमें तारी वयणे मुदा ।
कहे कान्ति रोग नावे कदे, सार मंत्र गणीइं सदा ॥१६॥

श्री सरस्वती स्तोत्रम् ।

दुत विलम्बित छन्दः ।

कलमरालविहङ्गमवाहना, सितदुकूलविभूषणभूषिता ।
प्रणतभूमिरुहामृतसारणी, प्रवरदेहविभाभरधारिणी ॥ १ ॥
अमृतपूर्णकमण्डलुधारिणी, त्रिदश-दानव-मानवसेविता ।
भगवती परमैव सरस्वती, मम पुनातु सदा नयनाम्बुजम् ॥२॥
जिनपतिप्रथिताखिलवाङ्मयी, गणधराननमण्डपनर्तकी ।
गुरुमुखाम्बुजखेलनहंसिका, विजयते जगति श्रुतदेवता ॥३॥
अमृतदीधितिबिम्बसमाननां त्रिजगतीजननिर्मितमाननाम् ।
नवरसामृतवीचिसरस्वती, प्रमुदितः प्रणमामि सरस्वतीम् ॥४॥
विततकेतकपत्रविलोचने, विहितसंसृतिदुष्कृतमोचने ।
धवलपद्मविहङ्गमलाञ्छिते, जय सरस्वति ! पूरितवाञ्छिते ॥५॥
भवदनुग्रहलेशतरङ्गिता, -स्त्वदुचितं प्रवदन्ति विपश्चितः ।
नृपसमासु यतः कमलाबलात्, कुचकलाललनानि वितन्वते ॥६॥
गतधना अपि हि त्वदनुग्रहात्, कलितकोमलवाक्यसुधोर्मयः ।
चकितबालकुरङ्गविलोचना, जनमनांसि हरन्तितरां नराः ॥७॥
करसरोरुहखेलनचञ्चला, तव विभाति वरा जपमालिका ।
श्रुतपयोनिधिमध्यविक्रसरो-ज्ज्वलतरङ्गकलाग्रहसाग्रहा ॥८॥

द्विरद-केसरि-मारि-भुजङ्गमा, -ऽसहनतस्कर-राज-रुजां भयम् ।
तव गुणावलिगानतरङ्गिणां, न भविनां भवति श्रुतदेवते ॥९॥

लक्ष्मणा वृत्तम्.

ॐ ह्रीं क्लीं ब्लूं ततः श्रीं तदनु हसकल द्वीमथो ऐं नमोऽन्ते,
लक्षं साक्षाजपेद् यः किल शुभविधिना सत्तपा ब्रह्मचारी ।
निर्यान्तीं चन्द्रबिम्बात् कलयति मनसा त्वां जगच्चन्द्रिकाभां,
सोऽत्यर्थं वह्निकुण्डे विहितघृतहृतिः स्याद्दशांशेन विद्वान् १०

शार्दूल विकीर्णित वृत्तम्,

रे रे लक्षण-काव्य-नाटक-कथा-चम्पूसमालोकने,
क्वायासं वितनोषि बालिश ! मुधा किं नम्रवक्त्राम्बुजः ।
भक्त्याऽऽराधय मन्त्रराजमहसा तेनाऽनिशं भारतीं,
येन त्वं कवितावितानसविताऽद्वैतः प्रबुद्धायसे ॥ ११ ॥
चञ्चन्द्रमुखी प्रसिद्धमहिमा स्वच्छन्दराज्यप्रदा,-
ऽनायासेन सुरासुरेश्वरगणैरभ्यर्चिता भावतः ।
देवी संस्तुतवैभवा मलयजा लेपाङ्गरागद्युतिः,
सा मां पातु सरस्वती भगवती त्रैलोक्यसंजीवनी ॥ १२ ॥

द्रुत विलम्बित.

स्तवनमेतदनेकगुणान्वितं, पठति शो भविकः प्रमुदा प्रगे ।
स सहसा मधुरैर्वचनामृतैः, -नृपगणानपि रञ्जयति स्फुटम् ॥ १३ ॥

॥ इत्यनुभूतसरस्वतीस्तवनम् ॥

—ॐ समाप्त. ॐ—

शास्त्रविशारद जैनाचार्य श्रीमद् विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजके पट्टधर
इतिहास तत्त्व महोदधि जैनाचार्य
श्रीमद् विजयेन्द्रसूरीश्वरजी महाराज

शास्त्रविशारद जैनाचार्य
श्रीमद् विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजके पट्टधर—
इतिहास तत्त्व महोदधि, आचार्य,
श्रीमद् विजयेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजके शिष्य
मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज

मुनिराज श्रीभावविजयजी महाराजनं जीवन चरित्र.

पूर्व परिचय.

आपणे जे महात्माना जीवननो परिचय करवानो छे ते मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजनं पूर्वावस्थानुं नाम जादवजी हतुं. कर्मनी थियरी अने शास्त्रीय सिद्धांत आपणने बोधपाठ आपे छे के, पूर्वजन्मना पुण्यकर्मना उदयथीज उत्तम भूमि, उच्च ज्ञाति अने खानदान कुटुंबमां जन्म थाय छे. भाई जादवजी माटे पण एमज बन्युं. तीर्थाधिराज श्री शत्रुंजयना हस्तगिरि नामना शिखरनी शीतल छायामां वसेला अने पालीताणाथी पांच गाउ दूर आवेला हाथसणी नामना गाममां, वीसाश्रीमाळी ज्ञातिना मेघा कन्नाना नामथी मशहुर थयेला आबरुदार कुटुंबमां तेमनो जन्म विक्रम संवत् १९४४ ना महा शुदि पांचमना रोज शुभ चोघडीये थयो हतो. तेमना पितानुं नाम डुंगरशी अने मातानुं नाम दीवाळी. श्रीयुत डुंगरशी शेठने भाणजी, माधवजी अने जादवजी; ए प्रमाणे त्रण पुत्रो अने अचरत नामे एक पुत्री थइ. आ चार

भाई—बहेनोमां जादवजी सौथी न्हाना हता. पहाडी प्रदेशनुं नैसर्गिक विशुद्ध वातावरण, ग्राम्य जीवननी निर्दोष मझा, मात—पितानुं अपूर्व वात्सल्य, वडिल बंधुओनी अतुल चाहना, अने बहोळा कुटुंबना सुखी जीवन वच्चे भाई जादवजीनी वाळवय रम्मत—गम्मतमांज पसार थवा लागी. सातमे वरसे पिताजीए तेमने घणाज ठाठमाठथी दरबारी गुजराती स्कूलमां भणवा बेसाड्या. कुशाग्र बुद्धिशाली भाई जादवजी खंतथी भणवा लाग्या. भाई जादवजीनी बुद्धि अने विनयथी मास्तर विशेष खुशी रहेता, अने तेथी बीजा विद्यार्थीओ करतां तेमनो नंबर उंचो रहेतो.

पिताश्रीनो स्वर्गवास अने पालीताणामां आगमन.

आवी रीते आ अविभक्त कुटुंब पूर्ण सुखी जींदगी गाळी रहुं हतुं, तेवामां ए सुखनी ईर्ष्याथी जाणे संवत् १९५६ नी सालमां पिताश्रीने भयंकर मांदगी आवी, अने ए जीवलेण दरदने लीधे तेमनो स्वर्गवास थयो. एक तरफथी पिताश्रीनुं परलोक गमन अने बीजी तरफथी आ छप्पननी सालना भयंकर दुष्काळने लीधे खेडुतोने धीरेलां नाणां खोटां थयां. आवी रीते बन्ने बाजुथी आ कुटुंब उपर आपत्तिनुं वादळ घेराइ वळ्युं; छतां वडिल बंधुओए हिंमत राखी अट्टावननी साल सुधी पोतानो व्यवहार हाथसणीमांज चालु राख्यो, अने भाई जादवजीने पांचमी चोपडी पूर्ण करावी.

परंतु जोइए तेटला प्रमाणमां धंधो न चालवाथी ए आखुं कुटुंब संवत् १९५९ ना फागण शुदि १ ना रोज पालीताणा आव्युं. तडका पछी छाया, अंधकार पछी प्रकाश, अने दुःख पछी सुख, ए नियमे पालीताणामां आव्या पछी धीरे धीरे वडिल बंधुओ नोकरीमां दाखल थई गया; अने कुटुंब निर्वाह सुख-पूर्वक चालवा लाग्यो. अहीं पण भाई जादवजीए पोतानो अभ्यास जारी राख्यो, अने सातमी गुजराती पास करवा साथे धार्मिक अभ्यास पंच प्रतिक्रमण सुधी कर्यो.

संस्कृत अभ्यास माटे काशी गमन.

अतिशय तरस्याने पावळुं पाणी मळेथी तेनी तरस छीपती नथी, अने वधारे पाणी मेळववा प्रयास करे छे; तेम भाई जादवजीने अभ्यासनी वृद्धि करवा तमन्ना लागी रही हती. आगळ अभ्यास वधारवा तेओ जुदे जुदे स्थळे प्रयत्न करी रखा हता, तेवामां तेमणे सांभळ्युं के, “काशी-बनारसमां पूज्यपाद श्रीविजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजना वरद हस्ते स्थपायेल श्री यशोविजय संस्कृत पाठशाळामां संस्कृत अने प्राकृत भाषा भणवानुं सारुं साधन छे. खुद आचार्य महाराजनी देखरेख नीचे दिग्गज पंडितो द्वारा जैन विद्यार्थी-ओने संस्कृत भाषानी दरेक प्रकारनी तालीम अपाय छे, तथा खावा-पीवा अने रहेवानी उत्तम सगवडवाळुं आलेशान मकान छे. जैनोने माटे संस्कृत भणवानुं आवुं बीजुं स्थान

નથી. ” નિર્ધનીયાને પૈસો મેઠવવાનું ઉત્તમ સાધન મળે તો તે હર્ષવેલો થઈ જાય, તેમ માઈ જાદવજીને આ સમાચાર સાંભળતાં આનંદની અવધિ રહી નહિં. તેમણે બનારસ પત્ર-વ્યવહાર શરૂ કર્યો, અને બનારસથી સંમતિ આવતાં વિના વિલંબે જવાની તૈયારી કરવા માંડી. જ્યારે વડિલ બંધુઓને આ હકીકત જણાવી, ત્યારે જો કે તેઓ પોતાના વહાલ-સોયા લઘુ બાંધવનો થોડા વચ્ચે માટે વિયોગ થવાનો જાણી દૂભાયા, પરંતુ ભણશે તો કુટુંબને તારશે એવી આશાથી તેમણે સંમતિ આપી. ત્યાર પછી માતુશ્રીને આ હકીકતથી વાકેફ કર્યા, પરંતુ પોતાની નજર આગળથી એક ક્ષણ પણ જુદા ન કરેલ હોવાથી સરલ-હૃદયી માતાજીએ કહ્યું કે-“ ના માઈ ! કાશી જેટલે દૂર જવું નથી, ત્યાં તો બ્રાહ્મણો જાય, અને સંસ્કૃત ભાષા તો બ્રાહ્મણો ભણે. આપણે આટલું ભણ્યા તો જાહો-પાતલો વેપાર કરીને નિર્વાહ થઈ રહેશે. ” પરંતુ માઈ જાદવજીએ કહ્યું કે-“ પૂજ્ય માતાજી ! સંસ્કૃત ભાષા બ્રાહ્મણો જ ભણે એ આપણા વિન કેઠવાયેલા દેશની સ્વોટી માન્યતા છે. બ્રાહ્મણો કરતાં આપણે વૈશ્યોની બુદ્ધિ વધારે સતેજ હોય, અને તેથી જલદી ભણી શકીએ. ડાહ્યા દિકરા પરદેશ વેટે એ શીખામણના સંસ્કાર તમે મને તમારી ગોદમાં રમતો હતો ત્યારથી આપ્યા છે. વિવેક-શીલ બને વડિલ બંધુઓ તમારી સેવામાં હાજર છે. મારી ઉમ્મર હજુ નાની છે, બે અક્ષર ભણીશ તો આપણો ગરીબ

संसार-व्यवहार सुधारा उपर आवशे अने सुखी थइशुं. वळी आपणी नजीकना महुवा शहेरमां जन्म लइ अत्यारे जैन आलममां मोखरे गणाता श्री विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजनी देखरेख नीचे पाठशाळा चाले छे. आवी रीते दरेक प्रकारे सानुकूलता होवाथी आशिष आपो, जेथी भणीने वेलासर आवुं. " आवी रीते विवेक, सरलता अने युक्तिपूर्वक मातुश्रीने समजाववाथी तेमणे पण बनारस जवाने संमति आपी. आ प्रमाणे मातुश्री अने बंधुओनी विदाय लइ भाई जादवजी संस्कृत अभ्यास माटे संवत् १९६१ मां काशी-बनारस गया.

बनारसमां करेलो अभ्यास, अने त्यांथी पालीताणा आववुं.

बनारस आव्या बाद श्री विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजनी शीतल छायामां तेमनी अमीदृष्टि नीचे संस्कृत अभ्यास शरु कर्यो. भाई जादवजीनी बुद्धि पहेलेथीज तीक्ष्ण हती, तेमां वळी अभ्यासनी दरेक प्रकारनी सामग्री मळी; पळी पूछवुं शुं ? तेओ रात्रि-दिवस एकाग्र चित्ते अभ्यासमां गुंथाया, अने संस्कृत शब्द रूपावलीथी शरुआत करी सार-स्वत, चन्द्रिका, सिद्धहैम लघुवृत्ति तथा सिद्धहैम बृहद्बृत्ति सुधीनो व्याकरणनो कोर्स पूरो कर्यो. त्यार बाद रघुवंश, किरातार्जुनीय, भट्टि, माघ अने नैषध ए पंच महाकाव्यनो

अभ्यास कर्यो. पोते समजता हता के, एकलुं भणी जवाथी ज्ञान खुलतुं नथी, तेथी पोताथी उतरती कक्षाना विद्यार्थी-ओने भणाववानुं काम पण करता हता. आवी रीते अध्ययन-अध्यापनमां मशगुल बनेल भाई जादवजीए विचार्युं के, आत्मिक विकास माटे धार्मिक अभ्यासनी तो खास आव-श्यकता छे, तेथी तेओए संस्कृत अभ्यास करतां थोडो टाईम फाजल पाडी धार्मिक अभ्यास पण जारी राख्यो; अने पंचप्रतिक्रमण, नवस्मरण, जीवविचार, नवतत्त्व, दंडक अने लघु संग्रहणि सुधीनो अर्थ सहित अभ्यास कर्यो. हजु तेमने न्यायनो अभ्यास शरु करवानी तैयारी हती, तेवामां देशमां तेडाववा माटे वडिल बंधुओना उपरा-उपरी पत्र आववाथी तेमने देशमां आववानी फरज पडी, अने संवत् १९६६ नी सालमां बनारसथी पालीताणा आव्या.

व्यवहार ग्रंथिमां जोडावुं.

कच्छ-नळीयामां अध्यापक तरीकेनुं बजावेलुं काम, यतिजी पासेथी मळेली ज्योतिष विद्या, मान पत्र, बेविशाळ अने लग्न.

पालीताणामां आव्या बाद पोताना कुटुंबनी आर्थिक निर्बल स्थिति लक्ष्यमां लेतां, तेमने कोइ सारी जग्या मळे तो नोकरी करवानी इच्छा थइ; अने अध्यापक तरीकेनी शोध करता हता, तेवामां कच्छ-नळीयाथी पत्र आव्यो के त्यांनी

पाठशाळा माटे एक सारा संस्कृत अने धार्मिक अध्यापकनी जरूर छे. भाई जादवजीए आ नोकरी स्वीकारी, अने कच्छ-नळीया तरफ प्रयाण कर्युं, अने पाठशाळामां भणाववानुं सरस काम बजाववुं शरु कर्युं. आ पाठशाळामां अगाडी आवेला शिक्षको करतां पंडित जादवजीना अध्यापन कार्यथी पाठशाळाना टूस्टीओने विशेष संतोष थयो. विद्यार्थीओ अने विद्यार्थिनीओने आवो बुद्धिशाळी अने सुशील शिक्षक मळवाथी तेओए पोताना अभ्यासमां कदि न अनुभवेलो एवो वधारो कर्यो. भाई जादवजीए संस्कृत तथा धार्मिक अभ्यास सारो करेलो होवाथी पंडित तरीके प्रसिद्धि पाम्या, छतां तेमनामां एक एवो उत्तम गुण हतो के जे आजकालना युवान वर्गमां जवळ्हेज दृष्टिगोचर थशे. तेमणे “ बालादपि सुभाषितं ब्राह्मम् ” ए नीतिवाक्यने पोताना हृदयमां कोतरी राख्युं हतुं, अने तेथी नूतन विद्या गमे त्यांथी मेळववा कायम उत्कंठ रहेता. भाग्यशाळीओने सानुकूल संयोगो मळे छे, तेम पंडित जादवजीने अहीं एक अतिशय वृद्ध थयेला अनुभवी यतिजीनो मेळाप थयो. यतिजी पासे परंपराथी चाली आवेली ज्योतिष संबंधी विद्या हती. विनयथी विद्या मळे, ए न्याये पंडित जादवजीए सेवा-शुश्रूषाथी यतिजीनुं मन हरी लीधुं, अने सुपात्र जाणी पोतानी पासे रहेली ज्योतिष-विद्या भाई जादवजीने शीखवी. कहे छे के, मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजमां ज्योतिष संबंधी जे झळक छे ते आ यतिजी महाराजनी कृपादृष्टिनुं ज परिणाम छे.

માઈ જાદવજી અધ્યાપક તરીકેની સારી લાઇન ઉપર ચઢી જવાથી અને ઉમ્મર લાયક થવાથી વડિલ બંધુઓએ ઢાઠા પાસેના વાલર ગામના ગાંધી હેમચંદ નાનજીની દીકરી અજવાલી સાથે સંવત્ ૧૯૬૮ ના માગશર શુદ્ધિ ૧૦ ના રોજ વેવિશાલ કર્યું, અને માઈ જાદવજીને સ્વર આપ્યા. સંવત્ ૧૯૬૯ માં લગ્ન થવાના હોવાથી માઈ જાદવજીએ પાઠશાળાના ટ્રસ્ટીઓ પાસે રજા માગતાં તેઓએ માઈ જાદવજીના પંડિત તરીકેના કાર્યથી સંતોષ પામેલા હોવાથી સભા ભરી માનપત્ર આપ્યું. આ પ્રમાણે ત્યાંથી વિદાય લઈ માઈ જાદવજી દેશમાં આવ્યા, અને સંવત્ ૧૯૬૯ ના મહા વદિ ૨ ના રોજ લગ્ન થયું.

પાલીતાણા અને હિમ્મતનગરમાં બજાવેલ નોકરી, મઠેલ માનપત્ર.

આ અરસામાં પાલીતાણાના શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર જૈન બાલાશ્રમના વિદ્યાર્થીઓને મળાવવા માટે ધાર્મિક શિક્ષકની અને અંગ્રેજી ઉંચા ક્લાસના વિદ્યાર્થીઓ માટે સંસ્કૃત શિક્ષકની જરૂર હતી. પંડિતજીમાં આ બન્ને જ્ઞાનની સંપૂર્ણ યોગ્યતા હોવાથી તેમને બહાર ગામ ન જવા દેતાં પાલીતાણામાં જ રોકવાની બાલાશ્રમના મેનેજર તરફથી પેરવી થતાં તે નોકરી સ્વીકારી. બાલ બ્રહ્મચારી નિર્દોષ વિદ્યાર્થીઓને પંડિતજીના બહોળા જ્ઞાનનો લાભ મળ્યો, અને પંડિતજીએ સંવત્ ૧૯૬૯

थी १९७१ ना चैत्र मास सुधीमां धार्मिक तथा संस्कृत टीचर तरीके अच्छुं काम बजाव्युं.

त्यार बाद पंडितजी हिम्मतनगरनी पाठशाळामां जोडावाने संवत् १९७१ ना वैशाख शुदि ६ ना रोज पालीताणाथी रवाना थया. हिम्मतनगरनी पाठशाला साधारण गणाती, परंतु पंडितजी आव्या बाद आसपासना पण गामोमां प्रसिद्धि पामी, अने उंची कक्षानी गणावा लागी. पोते खंतथी अध्यापकनुं कार्य करता हता, वळी फुरसद मळती त्यारे गामना श्रावक भाईओ अने श्राविका बहेनोने सामायिक, प्रतिक्रमण, पूजा, पञ्चक्खाण, अने तपस्यादि धार्मिक कार्यमां उपदेशद्वारा प्रेरणा करवानुं तथा तेमां जोडवानुं भूलता नहीं; अने तेथी गाममां धार्मिक श्रद्धा विशेष दृढ थवा लागी. हिम्मतनगरमां बे वरस पूर्ण थतां पंडितजीनी इच्छा देशमां आववानी थइ, अने तेथी संघना आगेवानोने आ हकीकत निवेदन करी. आवा सुशील अध्यापकथी गामनी रहेणी-करणी तथा पठन-पाठन सुधरेलुं होवाथी हिम्मतनगरना आगेवानो पंडितजीने छूटा करवा नाराज हता, परंतु ज्यारे पंडितजीए आग्रह कर्यो त्यारे ' आवा सुशील पंडितजीनी कदर करवी ए आपणी फरज छे' एम विचारी मानपत्र आपवानो निर्णय कर्यो. अने संवत् १९७४ ना वैशाख वदि छठना रोज सभा बोलावी शेठ डोसलचंद हाथीचंद विगेरे संघना आगेवानोनी सहीथी मानपत्र आपी हार-तोरा अर्पण कर्या.

शिहोरमां धार्मिक शिक्षक तरीके बजावेली उत्तम सेवा, अने मळेली संपत्तिनो करेलो सदुपयोग.

हिम्मतनगरथी संघना आगेवानोनी अमीभरी विदाय लइ पालीताणा आव्या. मातुश्री वृद्ध होवार्थी, पोताना लघुपुत्रने देशमां पोतानी दृष्टि आगळ राखवानी तेमनी उत्कट इच्छा हती; वडिल भाईओनी पण एज अभिलाषा हती, अने तेथी विनयशील पंडितजीए आप्तजनोनी इच्छाने मान आपी देशमांज थोडो वखत रहेवानो निर्णय कर्यो. परंतु आर्थिक स्थिति अतिशय निर्बल होवार्थी तेमने नोकरी कर्या वगर छूटको नहोतो. एवामां शिहोरनी पाठशालामां शिक्षकनी जग्या खाली हती. पंडितजीए आ जग्यानी मागणी करतां तुरत संवत् १९७४ नी सालमां धार्मिक शिक्षक तरीके गोठवाया; अने राबेता मुजब पाठशाला चालु करी दीधी.

पूर्वपुण्यना उदयथी केटलाएक मालेतुझार बनी मळेली संपत्तिने अमन-चमन अने मोज-मझामां उडावे छे, अने तेमांज पोताने मळेल लक्ष्मीनी सार्थकता माने छे. केटलाक धनिको मळेल लक्ष्मीने यथाशक्ति धार्मिक कार्योंमां वापरी पोताना मनुष्य-जन्मने भाग्यशाली बनावे छे. परंतु जेमनी पासे एवी संपत्ति नथी, मांड-मांड कुटुंब निर्वाह चलावी शके एवी आर्थिक स्थिति निर्बल होय; छतां

एवा माणसो ज्यारे धार्मिक कार्यमां पोताना गजा उपरांत पैसो वापरे त्यारे तेमनी धार्मिक श्रद्धा अने भावना केटली उत्कट हशे ? ए चर्मचक्षु मनुष्योनी कल्पनातीत वात छे. महाराजा कुमारपाल पूर्वभवमां तदन निर्धन हता, परंतु ए निर्धन स्थितिमां पण पोतानी बधी लक्ष्मी-पांच कोडीना पुष्प लइ ए पुष्प परमात्माना प्रतिमाने शुभ भावनापूर्वक चडाव्यां त्यारेज शास्त्रो अत्यारे तेमनां भारोभार वखाण करे छे. एकज रूपियानी मूडीवाळो ए बधी रकम धार्मिक कार्यमां खरची नाखे त्यारे दुनियादारीमां रची-पची रहेला माणसो तेने हंबक के मूर्ख कही हसी काढे छे, परंतु खरी रीते तो ए तेमनीज नरी भूल छे. ए वीर पुरुषे तो लाखो रूपिया खर्चनार करतां पण विशेष लाभ मेळव्यो होय छे. पंडितजी माटे पण एम ज बन्युं. तेमनी पासे एवो लक्ष्मीनो संग्रह नहोतो, छतां “ थोडामांथी थोडुं, अने शक्ति तेवी भक्ति ” ए कहेवत मुजब धार्मिक-कार्यमां यथाशक्ति खर्चवा तेमनी उत्कट भावना रह्या करती, अने खर्चता पण खरा.

संवत् १९७६ ना कार्तिक शुदि पांचमना रोज ज्ञान-पंचमीनुं महान् पर्व आववानुं हतुं, अने तेथी कार्तिक शुदि चोथनी सांजे ज्ञानपंचमीना पोसातीने अतरवारणानो अने शुदि छठनी सवारे पारणानो शुभ दिवस हतो.

ए अवसर आववानो हतो ते अगाउ थोडा दिवस पहेलां पंडितजीए एक खानगी व्यापार करेलो, तेमां भाव

वधता जता होवाथी सारो लाभ मळवानी संभावना हती. ए लाभ आ शुभकार्यमां वपराय तो महान् पुण्यनुं काम छे एम विचारी पंडितजीए पोसातीने अतरवारणा तथा पारणा कराववानो निर्णय कर्यो. वळी कार्तिक शुदि छठनी सांजे साधर्मिक वात्सल्य करी संघनी भक्ति करी लहावो लेवानी पण उत्कट भावना जागृत थइ. पंडितजी स्वात्म-श्लाघा के पोतानी वाह-वाह कहेवराववाथी बहु दूर रहेता. पोतानाज आत्मानि साक्षीए बने ते शुभ कार्य करखुं एवी तेमनी प्रथमथीज खासीयत हती, तेथी तेमणे आ कार्यमां पण आमंत्रण पोताना नामनुं नहिं देव-रावतां बीजाना नामनुं देवराववा विचार कर्यो: शिहोरनां वतनी एक बहेनजे आ हकीकत जणावी, अने संमति मळतां ए बहेननां नामनां नोतरां देवायां, अने गाममांथी माल उधारे मंगावी पोसाती तपस्वीओने अतरवारणां तथा पारणां कराव्यां, तथा सांजना साधर्मिक-वात्सल्य करी परमपूज्य श्रीसंघनी भक्ति करी. परंतु आ प्रसंग पंडितजीना धैर्यनी कसोटीनो बन्यो. व्यापारमां जे लाभ मळवानो हतो ते भाव घटी जवाथी न मळयो, अने व्यापारीओना उधारे आणेला मालना पैसा उभा रखा. उधराणी थवा लागी. पंडितजीए विचार्युं के-“ अवश्यंभाविभावानां, प्रतीकारो न विद्यते. ” जो के धारेलो आर्थिक-लाभ न मळयो, परंतु पुण्यकार्यनो अमूल्य लाभ मळयो छे; अने धारेलुं शुभकार्य फत्तेहमंदीथी

पार पड्युं, एज आ अल्पजीवननी सार्थकता थई. पंडितजीना पत्नी व्यवहारदक्ष, सुशील अने विनयशील हतां; तेमणे पोताना पतिदेव उपर संकट आवेलुं जाणी पोतानी पासेनां घरेणां वेचावी लेणदारोना पैसा चूकते अपावी दीधा.

मुंबईमां कच्छी वीसा ओसवाल पाठशाळानी बजावेली उत्तम सेवा, अने पुत्ररत्ननी प्राप्ति.

शिहोरथी पंडितजीए संवत् १९७६ मां मुंबई तरफ प्रयाण कर्युं, अने मुंबईमां कच्छी वीसा ओसवाल पाठशाळामां धार्मिक शिक्षक तरीके जोडाया. केळवणीना केन्द्रभूत मुंबई जेवी अलवेली नगरीना संस्कारी विद्यार्थीओने पंडितजी पोताना विशाळ ज्ञाननो लाभ आपवा लाग्या. संवत् १९८० ना कार्तिक शुदि ३ अने रविवारना रोज पंडितजीने पुत्ररत्ननी प्राप्ति थई, जेनुं नाम भूपतराय उर्फे बाबु राखवामां आव्युं. आवी रीते पुत्र-जन्मथी आ दंपती विशेष सुखचेनमां दिवसो गुजारवा लाग्या.

पत्नीनुं परलोक गमन, फरी वखत थयेळुं वेविशाळ,

वैराग्य भावना.

मुंबईमां आ सुखी जोडुं पोताना व्यावहारिक जीवन साथे धार्मिक जीवन व्यतीत करतुं हतुं, तेवामां संवत्

૧૯૮૩ માં પંડિતજીના સુશીલ પત્ની સૌભાગ્યવંતા બાઈ અજવાળીને જીર્ણ જ્વરનો ભયંકર રોગ લાગુ પડ્યો. ઘુંબઈના કાબેલ ડૉક્ટરોની ઘણી દવા કરી, પરંતુ 'ટૂટી તેની બૂટી નહિં' એ કહેવત મુજબ કોઈ પણ દવા અનુકૂલ ન પડી. આખરે એ જીવલેણ દરદથી સૌંઠ્ઠેન અજવાળી સંવત્ ૧૯૮૩ ના જેઠ વદિ ૩ શનિવારના રોજ પંચત્વ પામ્યા.

આવા સુશીલ, સમજુ અને પ્રેમાઠ્ઠ પત્નીના પરલોક ગમનથી પંડિતજીના હૃદયને સખ્ત આઘાત લાગ્યો. પુત્રને હજુ ચાર વર્ષ પૂરાં થયાં નહોતાં, તેવામાં તેને પોતાની વહાલી માતાનો વિયોગ થયો ! શોકગ્રસ્ત હૃદયે પંડિતજી પોતાના નાનકડા બાલકને લઈ દેશમાં આવ્યા.

પંડિતજીનું ચિત્ત હવે વૈરાગ્ય તરફ વચ્ચું. આ અસાર સંસારમાં કહવા-મીઠા અનેક પ્રસંગો અનુભવાઈ ચૂક્યા હતા, તેથી તેમણે ફરી વચ્ચત સંસાર-વ્યવહારમાં ન જોડાવાનો પોતાનો વિચાર નિસ્વાલસ હૃદયે માતુશ્રી અને બંધુઓને જણાવ્યો. પરંતુ માતુશ્રી અને બંધુઓએ કહ્યું કે-“ માઈ ! તમારી ઉમ્મર હજુ મોટી ન ગણાય, વઠ્ઠી દિકરો બહુ ન્હાનો છે, માટે બીજી વચ્ચત લગ્ન કરો તો દિકરો મોટો થઈ જાય; અને તમારો સંસાર-વ્યવહાર કોઈની પરાધીનતા વગર ચાલુ રહે. ” પોતાની અનિચ્છા છતાં પંડિતજી વઠિલોને કાંઈ વિશેષ ન કહી શક્યા, અને પાલીતાણા તાબેના પરવઠી ગામના કામદાર શા રણછોડ કેશવજીની પુત્રી કંચન સાથે

संवत् १९८३ ना असाड शुदि एकमना रोज वेविशाळ थयुं. संसारमां आसक्त मनुष्यो पोतानुं वेविशाळ थतां लग्ना दिवसो माटे तलपापड थइ रहे छे, पोतानी भाविपत्नी साथेना संसार-लहावाना घोडा घडे छे; परंतु पंडितजीमां तेथी उलटुंज देखायुं. तेओ तो मोहपाशथी छूटवा इच्छता हता, अने तेथी उदासीन भावे रहेता. तेमनो अंतरात्मा श्रृंगार अने सांसारिक वासनाने बदले वैराग्य तरफ अधिक झोक खावा लाग्यो. तेओ कोइ कोइ वखत एकांतमां बेसी विचार श्रेणिमां चडता के—

“ आयुः पताकाचपलं, तरङ्गचपलाः श्रियः ।

भोगिभोगनिभा भोगाः, संगमाः स्वप्नसन्निभाः ॥ ”

“ ध्वजानी जेम आयुष्य चपळ छे, समुद्रना तरंगनी माफक संपत्तिओ अति चंचळ छे, भोगो सर्पनी फणानी माफक भयंकर छे, तेमज संगमो स्वप्न सरखा छे. ”

“ विषयेष्वतिदुःखेषु, सुखमानी मनागपि ।

नाऽहो ! विरज्यते जनो-ऽशुचिकीट इवाशुचौ ॥ ”

“ विष्टानो कीडो विष्टामां ज सुख मानतो छतो, जरा पण कंटाळो पामतो नथी; तेमज अति दुःखदायक विषयोमां सुख मानीने माणस पण, आश्चर्य छे के जरा पण विराग पामतो नथी. ”

“ आपात्तमात्रमधुरै-र्विषयैर्विषसन्निभैः ।

आत्मा मूर्च्छित एवास्ते, स्वहिताय न चेतते ॥ ”

“ मात्र भोगवती वखतेज मधुर, परंतु परिणामे विष तुल्य विषयो वडे करीने आ आत्मा मूर्छित थयेलो रहे छे, परंतु स्वहितने माटे चेततो नथी. ”

मोरबाडमां धामधूम अने अट्टाई महोत्सव,
कुटुंबी जनोनी हाजरी वच्चे पंडितजी जाद-
वजीभाईए आचार्य श्री विजयेन्द्रसूरीश्वरजी
पासे लीधेली दीक्षा, गुरुदेवे दीधेलुं
भावविजयजी नाम.

संवत् १९८४ मां बंधुओए लग्न माटेनी तडामार तैयारी करवा मांडी, नव पुत्रवधू आववानी आशाथी वृद्ध मातुश्रीने हर्षनो पार नहोतो; परंतु पंडितजीनुं हृदय तो वैराग्यमां ओतप्रोत थइ चूक्युं हतुं. तेओ समजवा लाग्या के, मोह-जाळ एवीज होय छे. मातुश्री अने भाइओ मने संसार-व्यवहारमां जोडी सुखी करवा इच्छे छे, परंतु खरुं सुख शेमां छे ? तेथी तेओ अजाण छे. आवी स्थिति वच्चे एका-एक दीक्षानी वात कदाच आप्तवर्गमां अरुचिकर थशे, तेथी पोते मुंबई जवानो विचार दर्शावी मुंबई तरफ प्रयाण कर्युं. अने त्यांथी पत्रद्वारा पोताने लग्नमां जोडावानी मुद्दल इच्छान होवाथी करेल सगपणथी छटा थवाने कुटुंबी माणसोने समाचार आप्या.

आ वखते धर्मधुरंधर शास्त्रविशारद जैनाचार्य श्रीमद् विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजना पट्टधर अने विद्वान् शिष्य इतिहास तच्च महोदधि आचार्य श्री विजयेन्द्रसूरीश्वरजी महाराज पोताना गुरुभाईओ अने शिष्य--मंडळ साथे मोरबाडमां बिराजता हता. पंडितजी विद्वान् अने चारित्रपात्र गुरुनी शोधमां हता. तेमने श्री विजयेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजनो बनारसथी परिचय हतो, अने तेथी तेमणे तेमनी पासे जवानो निर्णय कर्यो. तुरत मोरबाड तरफ प्रयाण कर्युं, अने आचार्यजी महाराजने मळी पोतानी शुभ भावना व्यक्त करी. आचार्यजी महाराजने पण पंडितजीनी शांत-प्रकृति, सरलता अने पात्रतानो परिचय हतो; तेथी तेमने विशेष पूछपरछ के ओळखाणनी जरूर नहोती. वळी आवो विद्वान्, सुपात्र अने हार्दिक वैराग्यथी रंगायेल पुरुष दीक्षित थईं शासननी शोभामां वृद्धि करशे एवी पोताने खात्री होवाथी हर्ष प्रदर्शित कर्यो. परंतु कुटुंबी जनोनी संमतिथी अने तेमनी राजी-खुशीथी दीक्षा लेवाय तो ठीक, एम बिचारी तेमणे पंडितजीने ए हकीकत निवेदन करी. पंडितजीने ए बात रुची, अने तुरत पालीताणा तार करी कुटुंबी जनोने तेडाव्या. तेमने पोतानी दीक्षा लेवानी भावना अडग होवानी हकीकत जणावी, अने घणीज शांतिथी समजाव्या. छेवटे आ कार्यमां पंडितजीए विजय मेळव्यो. आवी रीते

कुटुंबी जनोनी राजी-खुशीथी संमति मळी चूकी. मोरबाडमां आ महान् शुभकार्य निमित्ते श्री संघ तरफथी अड्डाइ महोत्सव शरु थयो. श्रद्धालु श्रीमंत श्रावकोए आ भावसाधुनी विविध प्रकारे भक्ति अने सन्मान करवामां मणा न राखी. संवत् १९८४ ना महा वदि आठमना रोज दवदवाभर्यो वरघोडो नीकळयो, अने पंडितजी जादवजी भाईए श्रीसंघ तथा कुटुंबी जनोनी हाजरीमां हजारो माणसोनी मेदनी वच्चे मोरबाडमां आसोपालवना वृक्ष नीचे आचार्यजी महाराज श्री विजयेन्द्र सूरीश्वरजी महाराज पासे दीक्षा लीधी. तेमनी शुभ भावना वृद्धि पामती जोई आचार्यजी महाराजे तेमनुं 'मुनि भावविजयजी' ए प्रमाणे शुभ नाम आप्युं. मुनिराज श्री भावविजयजीए गुरुदेवनी संमतिथी तुरत वडी दीक्षाना जोग शरु करी दीधा, अने संवत् १९८४ ना फागण शुदि पांचमना रोज गुरुदेव श्री विजयेन्द्र सूरीश्वरजी महाराज पासे मोरबाडमां वडी दीक्षा लीधी.

गुरुदेव श्री विजयेन्द्र सूरीश्वरजी साथे आकोला,
मद्रास अने बेंगलोरमां करेलां चतुर्मास, आगमो
विगेरेनुं करेलुं अध्ययन.

मोरबाडथी आचार्यजी महाराज, उपाध्यायजी श्री मंगलविजयजी महाराज तथा साधु-मंडळ साथे ग्रामानुग्राम

विचरता मुनिराज श्री भावविजयजी आकोला आव्या. अने संवत् १९८४ नी सालमां आकोला चतुर्मास कर्यु. पोते संसारी अवस्थांमां ज संस्कृत व्याकरण अने काव्योनो सारो अभ्यास करी पंडित बन्या हता, वळी धार्मिक अभ्यास पण ठीक कर्यो हतो, तेथी तेमने साधु-अवस्थांमां संस्कृत व्याकरण विगेरे करवापणुं नहोतुं. परंतु पोते आगमो देख्यां नहोतां, तेथी आचार्यजी महाराजने विनंति करी के, “ गुरुदेव ! जो आप मारामां योग्यता देखता हो, अने आपनी आज्ञा होय तो आगमोनो अभ्यास करवानी मारी पूर्ण अभिलाषा छे. ए महेच्छा आपनी कृपादृष्टि होय अने आज्ञा आपो तोज पार पडे. ” आचार्यजी महाराजे मुनि भावविजयजीमां आगम जेवो गहन विषय समजवानी योग्यता अने ए ज्ञानने पचाववानी पूर्ण ताकात जोइ घणीज खुशीथी अनुमति आपी. अने गुरुदेवनी आज्ञाथी न्यायविशारद, न्यायतीर्थ, उपाध्यायजी महाराज श्री मंगळविजयजी महाराज पासे दशवैकालिक सूत्र तथा उत्तराध्ययन सूत्रनुं अवलोकन कर्यु. पठन-पाठनशील विद्याप्रेमी उपाध्यायजी महाराजे घणाज प्रेमथी सूत्रोमां आवतां गूढ तत्त्वो बहुज सरलताथी समजाव्या. चतुर्मास पूर्ण थतां आचार्यजी महाराज विगेरे साथे आकोलाथी विहार कर्यो. रस्तामां आवतां शहेरो अने गामडाओमां अनेक शुभ कार्यो थतां हतां, आवी रीते विहार करता करता मद्रास आव्या, अने संवत् १९८५ नी सालमां

गुरुदेव विगेरे साथे मद्रासमां चतुर्मास कर्युं. अहीं पण मुनिराज श्री भावविजयजीए उपाध्यायजी महाराज श्री मंगळ-विजयजी महाराज पासे भगवतीजी सूत्रनुं अवलोकन कर्युं. चतुर्मास पूर्ण थतां मद्रासथी गुरुदेव विगेरे साथे विहार करता करता बेंगलोर आव्या, अने संवत् १९८६ नी सालमां बेंगलोरमां चतुर्मास कर्युं. अहीं पण योग वहन कर्या, अने अवशेष केटलाक आगमोनुं उपाध्यायजी श्री मंगळविजयजी महाराज पासे अवलोकन कर्युं, तथा उपाध्यायजी महाराज पासे न्यायनो अभ्यास शरु कर्यो, जेमां सटीक तर्क संग्रह पूर्ण कर्यो.

बेंगलोरथी करेलो विहार, मैसुरमां चतुर्मास,
 मैसुर नरेशने करावेलुं उपदेशामृतनुं पान,
 पोताना राज्यमां गौवध अटकाववानुं
 नरेन्द्रे आपेलुं वचन, मैसुर शहेरमां
 बंध थयेल गौवध.

चातुर्मास पूर्ण थतां मुनिराज श्री भावविजयजीए बेंगलोरथी विहार कर्यो. आ तरफ मांस अने मदिरा-पाननो प्रचार विशेष होवाथी मुनिश्रीए रस्तामां आवतां शहेरो अने गामडाओमां जाहेर लेक्कर देवां शरु कर्या. तेमनो उपदेश सांभळी हजारो मनुष्योए मांस-मदिरानो त्याग कर्यो. अनु-

क्रमे मुनिराज श्री मैसुर पधार्या, अने श्रीसंघनी आग्रहभरी विनतिथी १९८७ नुं चतुर्मास मैसुरमां कर्युं. मुनिवर्यनी ख्याति सांभळी दूर-दूरथी मनुष्यो वंदनार्थ आववा लाग्या, अने मैसुरना श्रीसंघे ए दरेकनी योग्य आदर-सत्कार साथे अपूर्व व्यवस्था करी हती. अहींना श्री संघे आ चोमासामां सवारना पोतानो धंधो बंध करी मुनिराजश्रीना व्याख्याननो लाभ लेवा नियम राख्यो हतो. हमेशां प्रभावना थती हती. मैसुरना चतुर्मास दरम्यान मुनि महाराजना पवित्र ज्ञान अने दिव्य तपोबलना प्रभावथी अनेक कल्याणकारी कार्यो थयां. मैसुरना जैनोमां जे परस्पर क्लेश हतो तेने मुनिराज-श्रीए उपदेशद्वारा दूर कराव्यो. तेमणे मैसुर शहेरमां जाहेर व्याख्यानो पण देवां शरु कर्यां, हजारो मनुष्योनी मेदनी वच्चे तेमनो वैराग्यमय अने नीतिमय अमोघ उपदेश सांभळी संख्याबंध मनुष्योने अहिंसा, सत्य अने नीतिमय पवित्र जीवन गुजारवा. रुचि प्रगटी.

पोताना शहेरमां आवा एक तपोमूर्ति ज्ञानी गुरु पधार्या छे, ए वात ठेठ मैसुर-नरेशना कान सुधी पहोंची. तेमने आ ज्ञानी मुनिराजनी मुलाकात लेवानी उत्कंठा थई, अने सन्मान-पूर्वक आमंत्रण देवायुं. दुनियानुं भलुं ज करवानी अहोनिश भावनावाळा मुनिराजे मुकरर करेला टाइमे मैसुर-महाराजानी मुलाकात लीधी. विवेकी नरेन्द्र ज्ञानी मुनिरा-

જનો યોગ્ય આદર-સત્કાર કરી વિનય-પૂર્વક ઉપદેશ શ્રવણ કરવા બેઠા. મુનિરાજે જૈન સિદ્ધાંતની શૈલિ મુજબ હિંસા ત્યાગવાનો, દયા રાખવાનો, નીતિપૂર્વક રાજ્ય ચલાવવાનો, અને રામચન્દ્ર તથા યુધિષ્ઠિર વિગેરે અગાઉના નરપતિ માફક પ્રજા ઉપર પોતાના સંતાન પેઠે વાત્સલ્યભાવ રાખવાનો ઉપદેશ સંભળાવ્યો. મુનિરાજના ઉપદેશની મૈસુર-નરેશના અંતઃ-કરણમાં ડુંડી છાપ પડી, અને વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના અનેક સાધુ-સંન્યાસીના મુખથી જે તત્ત્વો નહોતા સમજાયા તે આ જ્ઞાની મુનિરાજના મુખથી સમજાયા. નરેશની કેટલીક શંકા-ઓનાં સમાધાન મુનિરાજે ઘણી જ સારી રીતે કરી આપ્યાં, તેથી મૈસુર-મહારાજાએ ફરી વચ્ચે ઉપદેશ સાંભળવાની તત્પરતા બતાવી. આવી રીતે અવાર-નવાર પાંચ વચ્ચે મુલાકાત થઈ. મૈસુર મહારાજાને આવા જ્ઞાની મહાત્માનો સત્કાર કરવા અભિલાષા થઈ, અને એક કિંમતી દુશાલો (કામઠ) મંગાવી ભેટ ધર્યો. મહાત્માશ્રીએ કહ્યું કે, “મહારાજા ! આપની ભાવના અનુમોદના કરવા યોગ્ય છે, આવેલા સાધુ-સંતાનો સત્કાર કરવો એ સ્વરા રાજવીનું ભૂષણ છે; પરંતુ જૈન તીર્થંકરોની આજ્ઞામાં વિચરતા મુનિઓને રાજપિંડ ન કલ્પે.” આ પ્રમાણે કહી મુનિવર્યે જૈન-સાધુઓનો આચાર સમજાવ્યો. આવી નિઃસ્પૃહતા જોઈ મૈસુર-નરેશ આશ્ચર્યમાં મરકાવ થઈ ગયા. તેઓ વિચારવા લાગ્યા કે-“આદર-સત્કાર, આજીવિકા અને કિંમતી ઉપહારો માટે પોતાના

राज-दरबारमां भटकता साधु-संन्यासी अने फकिरो कयां ? अने आ निःस्पृही निरभिमानी अने सरल हृदयना जैन मुनिवर्यो कयां ? ” पोताने देशनानी अमूल्य भेट आपी आ महात्माने खाली हाथे जता जोइ नृपति मुंझाया, दीर्घ विचार करी बोलया के, ‘ महात्मन् ! शुं आप मारी कांइ पण चीज नहिं स्वीकारो ? ’ समयना जाण मुनिराजे कह्युं के, “ नरेन्द्र ! आपनी मने कांइक भेट धरवानी इच्छा छे, तो मारी एकज मागणी छे के, आप जेवा संस्कारी, दयाळु अने भाविक आर्य महाराजाना राज्यमां गौवध बंध थवो जोइए ” मैसुर नरेशे सरलताथी उत्तर आप्यो के, “ आपे तस्दी लई अत्रे पधारी आपना अमूल्य समयनो भोग आपी मने अमोघ उपदेशामृतनुं पान कराव्युं, ते बदल आपनो ओशींगण छुं. मारा राज्यमां गौवध अटकाववानी आपे जे सूचना करी, ए हिंदुधर्मी तरीकेनी मारी पोतानी फरज छे, अने ए सूचना आपी मने जागृत कर्यो ते बदल आभार मानुं छुं. हवेथी हुं मारा आखा राज्यमां गौवध बंध कराववा माराथी बनतुं जरूर करीश. ” पाछळथी मुनिवर्ये पत्र-व्यवहार शरु कर्यो, तेनुं शुभ परिणाम ए आव्युं के, मैसुर शहेरमां जे पहेलां गौवध थतो हतो ते तदन बंध कर्यो. अने मैसुर नरेशे जणाव्युं के, “ हालमां तो मैसुर शहेरमां गौवध बंध करवामां आव्यो छे. जो के हिंदुधर्मी तरीके आखा राज्यमां गौवध अटकाववा मारी उत्कट इच्छा छतां राज्यमां वसती

बीजी प्रजानां दिल विशेष दूभाय छे, अने तेथी हाल तुरतमां आखा राज्यमां गौवध बंध न थवाथी मने खेद थयो छे. परंतु बधी प्रजा तरफ सम-दृष्टि राखवी ए पण राजाओनी फरज छे. ए लक्ष्य उपर लेतां हालमां आखा राज्यमां गौवध बंध करी शकायो नथी, परंतु ते तरफ मारुं लक्ष्य अवश्य रहेशे, अने समय आवतां ए पण कार्य थई रहेशे.”

धर्मनिष्ठ मैसुर-नरेश कैलासनी महान् यात्राए पधार्या, अने यात्रा करी मैसुर आवतां तेमने भिन्न भिन्न समाज तरफथी अभिनंदन आपवा तैयारी थई रही. आवा प्रजापालक दयाळु राजवीने श्री संघ तरफथी पण अभिनंदन पत्र अपाय तो तेमां शासननी शोभा छे, एम विचारी श्रीसंघे मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजने अभिनंदन-पत्र तैयार करी आपवा विनति करी. मुनिराजश्रीए श्रीसंघनी विनतिथी विद्वत्ता-पूर्ण संस्कृत-श्लोकोमां अभिनंदन पत्र तैयार करी आप्युं, तेने श्री संघ तरफथी उंचा कागळो उपर मनोहर मोटा टाइपथी छपाववामां आव्युं, अने मैसुर नरेशने घणाज मान-पूर्वक आपवामां आव्युं. अभिनंदन-पत्रनी नकल नीचे मुजब छे—

॥ अहिंसा परमो धर्मः ॥

श्रीमन्महिसुरमहीराजाधिराजराजपरमेश्वराणाम्
श्रीमञ्चामराजेन्द्रतनुजानां जि. सि. एस्. आइ.
इत्याद्यनेकविरुदाङ्कितानां श्रीकृष्णराजानां
महिसुरपुरस्थजैनश्वेताम्बरसंघविज्ञप्त्या
श्रीजैनसाधुना भावविजयमुनिना
कृतमभिनन्दनपत्रिका विजयतेतराम्

श्रीमद्भारतभूषणो गुणगणैर्गाम्भीर्यरत्नाकरः,

आर्तार्तिहरणे हरः प्रतिदिनं राष्ट्रोदये भास्करः ।

श्रीदोषाकरवत् तमश्छिदपि यश्चित्रं न दोषाकरः,

जीयाच्छ्रीमहिसुरपूर्वरपतिः श्रीकृष्णराजस्सदा ॥ १ ॥

नित्यं लब्धोदयो यो विकसयति कलोद्योगपद्माकरान् कौ,

भूयो दानाय काले वसुचयमपि यः स्वैः करैः स्वीकरोति ।

शंयुर्भास्वत्प्रतापस्तपन इव तपत्यन्धतां घ्नन् प्रजानां,

जीयाच्छ्रीकृष्णरूपो महिसुरपुरपः कृष्णराजेन्द्रभूपः ॥ २ ॥

कांश्चिद्यो बालचन्द्रो भुवि बहुलयशा नामयत्यात्मशक्त्या,

प्रीत्या नीत्या च नीत्वा जनकुमुदगणान् नन्दयत्यात्मकान्त्या ।

पूर्णः पूर्णप्रभाभिर्मुदयति मनुजान् पूर्णिमापूर्णचन्द्रः

जीयात् सत्पुत्रपौत्रैः सह चिरमवनौ कृष्णराजेन्द्रभूपः ॥ ३ ॥

यदीयराष्ट्रोदधिरत्नरूपाः, प्रजाः प्रजानाथहितानुरूपाः ।
 सुकर्मधर्माचरणे रता मता, धर्मज्ञसर्वज्ञपदे सदा नताः ॥४॥
 प्रजाः प्रजाः स्वा इव पात्यपापः, सदा सदानः प्रतपत्प्रतापः ।
 दुःखैर्विहीनः सुगुणैरहीनः, तमोहरो यो जगतां पथेन ॥५॥
 कृत्वा कैलासयात्रां कलिमलदहनां क्षीणपुण्यैरगम्यां,
 जित्वाऽजेयात्मशत्रून् हृदि यमनियमैर्धर्मधैर्ये च धृत्वा ।
 नीता नित्यं सुनीत्या निखिलनिजजना नीतिमार्गं च येन
 जीयात् स श्लाघ्यवंश्यो महिसुरपुरपः कृष्णराजेन्द्रभूपः ॥६॥
 समाप्य यात्रां ससुखं समागतं, महीमहेन्द्रं महिसुरभूपतिम् ।
 पायादपायादिति जैनसंघो, महीसुरस्थोऽर्थयते जिनेश्वरम् ॥७॥
 इति श्रीचामराजेन्द्र-कुमारस्याभिनन्दनम् ।
 श्रीसंघप्रेरितो वक्ति, श्रीभावविजयो मुनिः ॥८॥
 ॥ श्रीशुभम् ॥

मैसुरथी दावणगिरि तरफ विहार.

आवी रीते मैसुरना चतुर्मास दरम्यान मुनिराज श्री
 भावविजयजी महाराजे अनेक प्रकारे शासननी प्रभावना
 करी, ए ख्याति दावणगिरिना श्रीसंघे सांभळी. आ सालमां
 दावणगिरिना तैयार बनेला देरासरजीनी प्रतिष्ठा कराववानो
 निर्णय त्यांना श्री संघे कयों हतो, अने तेथी कोई प्रभावशाली
 महात्मानी तेओ शोध करी रह्या हता. तेमनी दृष्टि मुनिराज

श्री भावविजयजी उपर ठरी. तुरत दावणगिरिना श्रीसंघ तरफथी मुख्य-मुख्य आगेवानो मैसुर पहाँच्या, तेमणे मुनिराजने दावणगिरि पधारवा अने प्रतिष्ठानुं कार्य पार उतारवा आग्रहभरी विनति करी. ज्ञानी मुनिराजे लाभनुं कारण जाणी चातुर्मास पूर्ण थतां मैसुरथी दावणगिरि तरफ विहार कर्यो. रस्तामां बाहुबलि विगेरे गाम थई अलसीखेरा पधार्या. अहीं जैन भाईओमां घणा समयथी परस्पर कुसंप हतो, मुनिराजे पोतानी प्रभावशाळी देशनाथी ए कुसंप दूर कराव्यो. अहींना जैनो सारी संख्यामां अने साधन-संपन्न होवा छतां देरासरजी नथी, तेथी मुनिराजे देरासरजी माटे उपदेश आप्यो, अलसीखेराना भाविक श्री संघने आ महापुरुषनो उपदेश रुच्यो, अने नवीन जिनचैत्यनो आरंभ करी दीधो.

त्यांथी मुनिराजे विहार कर्यो; हमेशां पंदरथी वीश माइल विहार करता हता, अने गामडाना लोकोने पण पोतानी अमोघ देशनानो लाभ देता हता. रस्तामां बाणावार, कडुर, बीलुर, हजामपुर, हेलरखेडा, चिकजाजुर विगेरे गामोमां ज्यां ज्यां जैनोनी संख्या अधिक हती त्यां त्यां मुनिराजनुं वेंड विगेरेथी स्वागत थतुं हतुं. रस्तामां आवता शहेरो अने गामडाओमां ज्यां ज्यां जैनोमां कुसंप हतो, ते मुनिराजे पोताना वैराग्यमय उपदेशथी दूर कराव्यो. वळी केटलेक ठेकाणे धर्मादा-रकमोनो गोटाळो घणा वखतथी चाल्यो आवतो हतो, ते परिश्रमपूर्वक दरेकने समजावी दूर कराव्यो,

अने धर्मादा रकमोनी व्यवस्था सुंदर रीते कराववा उपरांत तेमां वृद्धि करावी. मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजने आ देशमां विचरवाथी कनडी भाषा उपर सारो काबू आवी गयो छे, पोते कनडी भाषामां सारी रीते बोली शकै छे, तेथी मार्गमां आवता शहेरो अने गामडाओमां ज्यां पोते मुकाम करता त्यां अन्य दर्शनी हजारो माणसोनी मेदनी वच्चे कनडी भाषामां जाहेर लेकचरो आपी हिंसा करवाथी, मांस खावाथी अने दारू पीवाथी केटला केटला अनर्थ थाय छे अने पाप बंधाय छे ते समजावता, तेथी मुनिराजश्रीना उपदेशथी प्रतिबोध पामी संख्याबंध मनुष्योए मांस न खावानी अने दारू नहिं पीवानी प्रतिज्ञा करी हती.

दावणगिरि प्रवेश महोत्सव

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज विहार करता करता दावणगिरि नजीक पहोंच्या, अने ए खबर श्रीसंघने मळी त्यारे दावणगिरिना श्रावकोए पोतानो व्यापार रोजगार बंध करी महात्मा मुनिराजना दर्शन-वंदन करवा अने तेमने शहेरमां पधराववा सामा आव्या; अने घणा ज सत्कारपूर्वक ठाठमाठथी सामैयुं करी वाजते-गाजते शहेरमां प्रवेश कराव्यो.

दावणगिरिनुं नवुं देरासर.

आ शहेरमां बडा बझारमां मारवाडी श्रीमंत व्यापारी-

ओनी मोटी मोटी दुकानो छे. सोळ वरस पहेलां आ व्यापारी समाजना अग्रेसर शाह रतनाजी लखमाजी, भीखाजी कपूरचंद, अचलाजी जगताजी, तथा जेताजी नथमलजी विगेरे महाशयोने अहीं एक जिनमंदिर बंधाववानी इच्छा थई, तेथी आ जैन लत्तामां ज एक सुंदर जग्या पसंद करी, श्रीसंध तरफथी खरीदी लीधी. तत्काल देरासरजी बंधाववानुं काम शरु करी दीधुं, वचमां घणां विघ्नो आव्यां; परंतु शासन-देवनी कृपाथी पोताने माथे लीधेलुं आ शुभ काम दावणगिरिना धैर्यशील श्रीसंधे संपूर्ण कर्युं. आ भव्य देरासरजी बंधाववामां पांत्रीश हजार रूपियानो खर्च थयो.

देरासरजीमां पधराववा माटे मूळनायक श्री सुपार्श्वनाथजी, श्री गौडीजी पार्श्वनाथ, श्री चन्द्रप्रभ स्वामी अने श्री सुपार्श्वनाथ; ए प्रमाणे चार भव्य प्रतिमाजी मारवाडथी मळी गई. प्रतिमाजी पधराववा माटे सिंहासन बनाववा जोधपुर राज्यना मकराणा नामना स्थळेथी सफेद संगमरमर पत्थर मंगाव्यो, अने सिंहासननी रचना माटे मारवाडथी सोमपरा गंगारामजी नामना कुशल कारीगरने बोलावी अनुपम सिंहासन तैयार कराव्युं. आ मनोहर देरासरजीथी दावणगिरिनी शोभामां ओर वधारो थयो.

दावणगिरि प्रतिष्ठा महोत्सव.

मुनिराज श्री भावविजयजी दावणगिरिमां प्रवेश करी देरासरजीमां दर्शन करवा पधार्या, आवुं भव्य देरासर अने

भाववाही प्रतिमाजीनां दर्शन करी तेमनो आत्मा अलौकिक आनंद-मग्न बन्यो; अने पोतानी आगेवानी नीचे प्रतिष्ठानुं शुभ कार्य थवानुं जाणी पोताना आत्माने धन्य मान्यो. त्यार पछी तेमणे श्रीसंघने एकठो करी घणाज उत्साह साथे प्रतिष्ठा महोत्सव करवानो उपदेश आप्यो. ज्ञानी अने त्यागी मुनिराजना सदुपदेशथी प्रेरित थयेला श्रीसंघे प्रतिष्ठानी तैयारी करवा मांडी. मुनिवर्य श्री भावविजयजी महाराजे पोताना ज्योतिष संबंधी विशाळ ज्ञानथी जोइने प्रतिष्ठानुं शुभ मुहूर्त्त संवत् १९८८ ना वैशाख शुदि सातम गुरुवारनुं बत्ताव्युं. श्रीसंघे तेनी विशेष खात्री करवा माटे आचार्य श्री विजयभूपेन्द्र सूरीश्वरजीने पूछाव्युं, तेमणे पण एज दिवस प्रतिष्ठा माटे उत्तम क्ह्यो. त्यार बाद योगी मुनिराज श्री धीरविजयजी महाराजने पण पूछाव्युं, तेमणे पण संपूर्ण तपास करीने वैशाख शुदि सातमनो दिवस सर्वोत्तम क्ह्यो. आ प्रमाणे मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजना बत्ताव्या मुजबज अन्यान्य स्थळेथी पण एज दिवस उत्तम होवानुं जणातां दावणगिरिना श्रीसंघने आ त्यागी महात्माना निर्मळ ज्ञान तरफ अनहद मान थयुं, अने प्रतिष्ठाना मुहूर्त्त संबंधमां मतभेद न पडवाथी विशेष श्रद्धा-पूर्वक डब्वल उत्साहथी काम शरु कर्युं. अट्टाइ-

महोत्सव चैत्र^१ वदि तेरशथी शरु करवानुं नकी ठरुं. आमन्त्रण-पत्रिका हिन्दी भाषामां सुशोभित रीते छपावी देश-देशांतरना श्रीसंघ उपर मोकली देवामां आवी. आ प्रतिष्ठा महोत्सव उपर आवनार महेमानोना सत्कार माटे स्टेशन उपर स्वर्य-सेवको हाजर रहेता, अने पधारेली अतिथिओने उतारानी, खावा-पीवानी, तथा बीछाना विगेरेनी उत्तम सगवड राखी हती.

संवत् १९८८ ना चैत्र वदि तेरशथी अड्डाइ महोत्सव शरु थयो, प्रभुभक्ति निमित्ते मुंबईथी गायनमंडली बोलावी हती. हमेशां मनोहर राग-रागणीमां भिन्न भिन्न पूजाओ भणावाती, अने प्रतिदिन उदार महाशयो तरफथी विविध पकवानोथी नवकारशीं करवामां आवी हती. बेंगलोर, मद्रास, मैसुर, चितोरदुर्ग, राणीबिन्नुर, हरीयाळ, बेडगी, हवेली हुबली. गंधक, आदवाणी, रायचूर, सीमोगा, भद्रावती, कडुर, बाणावार, विलुर, हजामपुर, हेलर-खेडा, चिकजाजुर, बोरींगपेट, कोल्हापुर, बारसी, पूना, मुंबई, सांगली विगेरे शहेरोमांथी तथा मारवाड अने बरार जेवा दूर-दूरना देश-देशांतरथी श्रावक-गृहस्थो मोटी संख्यामां आव्या हता. हमेशां सवारे अने सांझे ठाठ-माठथी वरघोडो नीकळतो, तेमां मठ तरफथी त्रण हाथी, छ घोडा,

मीरजनुं सुप्रसिद्ध बेंड, मुंबइनी संगीत मंडली, अने सुंदर पालखी विगेरे सामग्रीथी वरघोडानी शोभा अनौखी देखती हती. मुनि महाराज श्री भावविजयजी महाराजनी देशनाथी आ महोत्सवमां दिगंबरी भाईओ पण सामेल थया हता, अने तेथी श्वेतांबर अने दिगंबर भाईओना संप तथा अजोड उत्साहथी थयेलो आ महोत्सव शासन-शोभामां वृद्धि करतो हतो; अने संवत् १९८८ ना वैशाख शुदि ७ गुरुवारना प्रातः-काले शुभ योगे हजारो मनुष्योना भारे आनंद वच्चे प्रतिष्ठानुं कार्य थयुं. आ प्रमाणे रतलाम निवासी यतिवर्य श्रीमान् नेमविजयजीना शुभ हस्ते मुनि महाराज श्री भावविजयजी महाराजना नेतृत्वमां प्रतिष्ठा-विधिनुं शुभ कार्य निर्विघ्न समाप्त थयुं.

राणीविन्नुरमां शांतिस्त्रात्र महोत्सव, हुबलीमां चतुर्मास.

आवी रीते प्रतिष्ठानुं महान् कार्य आ प्रतापी महात्मानी आगेवानी नीचे निर्विघ्ने पूर्ण उत्साह साथे खतम थयुं, तेथी मुनिवर्यना प्रभाव माटे सौ कोइने उंचुं मान थयुं. दावणगिरिना श्री संघे तथा प्रतिष्ठा-प्रसंगे आवेला जुदा जुदा गामना प्रतिनिधिओए पोत-पोताना गाममां चतुर्मास करवा माटे विनति करी, परंतु मुनिराजे कहुं के, “ भव्यो ! क्षेत्र फर-

सना हशे अने ज्ञानी महाराजे दीठुं हशे त्यां चतुर्मास थशे, अत्यारे तो विहारनो वखत छे. ”

अहींथी मुनिराजे विहार कर्यो. राणीविन्नुर पधारतां त्यांना श्रीसंधे भव्य स्वागत कर्युं. मुनिवर्यनी वैराग्यमय देशना सांभळी राणीविन्नुरना श्रीसंधे पोताना शहेरमां शांतिस्नात्र महोत्सव करवानी पोतानी इच्छा प्रगट करी. मुनिराजे आ शुभ कार्य माटे अनुमोदना करी. परिपूर्ण विधि साथे शांति-स्नात्र थयुं. जैन-जैनैतर पुष्कळ माणसोनी मेदनी वच्चे घणा ज ठाठमाठथी वरघोडो नीकळ्यो, अने जैनशासननी प्रभावना थइ.

अहींथी ग्रामानुग्राम विहार करता मुनिवर्य हुबली पधार्या. हुबलीना श्रीसंधे भव्य स्वागत कर्युं. आ महात्मानी वैराग्य-मय अमृत-वाणी सांभळी हुबलीना श्रीसंधे चतुर्मास माटे आग्रहभरी विनति करी. चोमासुं बेसवाना दिवस नजीक आवी गया हता, वळी श्रावकभाईओनी भावना उत्कट हती, बेथी लाभनुं कारण जाणी मुनिराजे विनति स्वीकारी, अने संवत् १९८८ नुं चतुर्मास हुबलीमां करवानुं ठर्युं.

हुबलीना भाविक श्रीसंधे घणा ज आदर-पूर्वक आ महात्मानी सेवानो लाभ उठाव्यो, सवारना व्यापार-रोज-गार बंध करी व्याख्यान-वाणीनो लाभ लीधो, व्याख्यान

बाद अवार-नवार श्रीफल विगेरेनी प्रभावनाओ थती. मुनिवर्यनी वैराग्यमय देशनाथी श्रावकभाईओ अने श्राविका बहेनोए व्रत-पञ्चक्खाण अने विविध तपस्याओ करी आत्मसाधन कर्युं. वळी आ महापुरुषना शुभ हस्ते हुबलीना श्रीसंघ तरफथी शांतिस्त्रात्रनो महोत्सव अपूर्व उजवायो.

वंदन-दर्शन माटे संसारी कुटुंबीओनुं आगमन.

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजने दीक्षित थयाने चार वर्ष पूर्ण थवा आव्या, छतां दूर-दूर प्रदेशमां विचरता होवाथी कुटुंबीओने आटला समय दरम्यान एके वखत दर्शननो संजोग मळ्यो नहिं; अने तेथी तेमनां संसारी मातुश्री विगेरेने वंदन-दर्शन करवानी भावना थइ. संवत् १९८९ ना कार्तिक वदि त्रीजना रोज मुनिवर्यनां संसारी वृद्ध मातुश्री बाइ दीवाळी, बांधव भाणजीभाई, तेमना पुत्र भीखालाल अने प्रभुदास, मुनिराजश्रीना संसारी पुत्र भूपतराय उर्फे बाबु, बहेन अचरत, तथा तेमना पुत्र भोगीलाल पालीताणाथी रवाना थया; अने मुंबई थइ कार्तिक वदि पांचमना रोज हुबली पहेंच्या. पोताना एक वखतना संसारी संबंधी तरीके जन्मेला आ आत्मानी संयममां लीनता, तथा शांत अने वैराग्यमय मुद्रा देखी तेमणे हर्षाश्रु वरसाव्यां. तेमणे हुबलीना बन्ने देरासरजीमां ठाठ-माठथी पूजा भणावी, अने व्याख्यान समये व्याख्यान पूर्ण थतां श्रीफलनी प्रभा-

वना करी ल्हावो लीधो. हुबलीना विवेकी श्रीसंघे पण आ मोंघेरा महेमानो आदर सत्कार करवामां मणा न राखी. चतुर्मास पूर्ण थवाथी मुनिराजश्रीए धारवाड तरफ विहार करतां पहेलो मुकाम गोळकवाडा कर्यो, हुबलीथी केटला-एक भाविक श्रावको साथे आव्या हता; त्यां श्रीयुत भाणजी-भाई तरफथी साधर्मिक-वात्सल्य करवामां आव्युं.

प्रभावक मुनिराजनुं शुभागमन.

संवत् १९८९ ना मागशर शुदि छट्ट शनिवार धारवाडमां एक उत्सवनो दिवस हतो. शहेरना मुख्य-मुख्य रस्ताओ उपर ध्वजा-पताकादिथी सजावट थइ रही हती. सवारथी ज लोकोनीं दोडधाम शरु थइ गइ हती. ए दिवसे धारवाडना श्रीसंघना परम सौभाग्यथी मुनि महाराज श्री भावविजयजी हुबलीथी ग्रामानुग्राम विहार करता धारवाड पधार्या हता. आप जगत्पूज्य, शास्त्र विशारद, जैनाचार्य, श्रीमद् विजयधर्मसूरीश्वरजी महाराजना पट्टधर-इतिहास तच्च महोदधि आचार्य श्री विजयेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजना शिष्य छो, आप चारित्रपात्र अने विद्वान् छो, मैसुर अने हुबलीना चातुर्मास दरम्यान आपनी प्रभावशाली देशनाथी अनेक धार्मिक कार्यो थयां हतां, वळी दावणगिरिनो प्रतिष्ठा-महोत्सव आपनी ज आगेवानी नीचे उत्साह-पूर्वक पूर्ण थयो हतो; इत्यादि आपना प्रभाव अने गुणोनी सुगंध धारवाडना श्रीसंघमां

અગાઉથી પ્રસરી ચૂકી હતી. પોતાને આંગળે પધારેલા આ મહા પુરુષનું ધારવાડના શ્રીસંઘે ઘણા જ ઠાઠ-માઠથી સામૈયું કર્યું.

મુનિરાજ શ્રી ભાવવિજયજી મહારાજના પધારવાથી ધારવાડની જૈન-જનતામાં ધાર્મિક જાગૃતિ આવી. મહારાજ-શ્રીએ પોતાની ઓજસ્વિની અને પ્રભાવશાળી ભાષામાં વ્યાખ્યાન દેવું શરૂ કર્યું. આ મહાત્માના પધારવાથી આસપાસના શહેરો અને ગામડાઓના અનેક મનુષ્યો દર્શન-વંદનાર્થ આવવા લાગ્યા, એ દૂર-દૂરથી આવેલા ભાવિક મનુષ્યોને ઉતરવા તથા ભોજન વિગેરે માટે ધારવાડના શ્રીસંઘ તરફથી સર્વ પ્રકારે ઉત્તમ વંદોબસ્ત કરવામાં આવ્યો. આ મહા પુરુષના પધારવાથી ધારવાડ શહેર જાણે તીર્થ જેવું બની ગયું.

ધારવાડનું દેરાસર.

ધારવાડની મુખ્ય મુખ્ય બજારોમાં મારવાડી શ્રીમંત વ્યાપારીઓની મોટી-મોટી દુકાનો છે. આ વ્યાપારી સમાજના અગ્રેસર શાહ પુનમચંદજી અમીચંદજી, શાહ ધુરાજી ઉમાજી, શાહ રાયચંદ જેકરણજી, શાહ શ્રીચંદજી અનોપચંદ, શાહ કેશાજી ઉમાજી, તથા શાહ જોરાજી પરતાપજી વિગેરે ભાવિક શ્રાવકોને આ શહેરમાં એક જૈન દેરાસર બંધાવવાની ઇચ્છા થઈ. તેમણે જૈન લત્તામાં જ શ્રીસંઘ તરફથી એક નવું મકાન સ્વરીટી લીધું. અને કુશળ કારીગરો બોલાવી તેમની

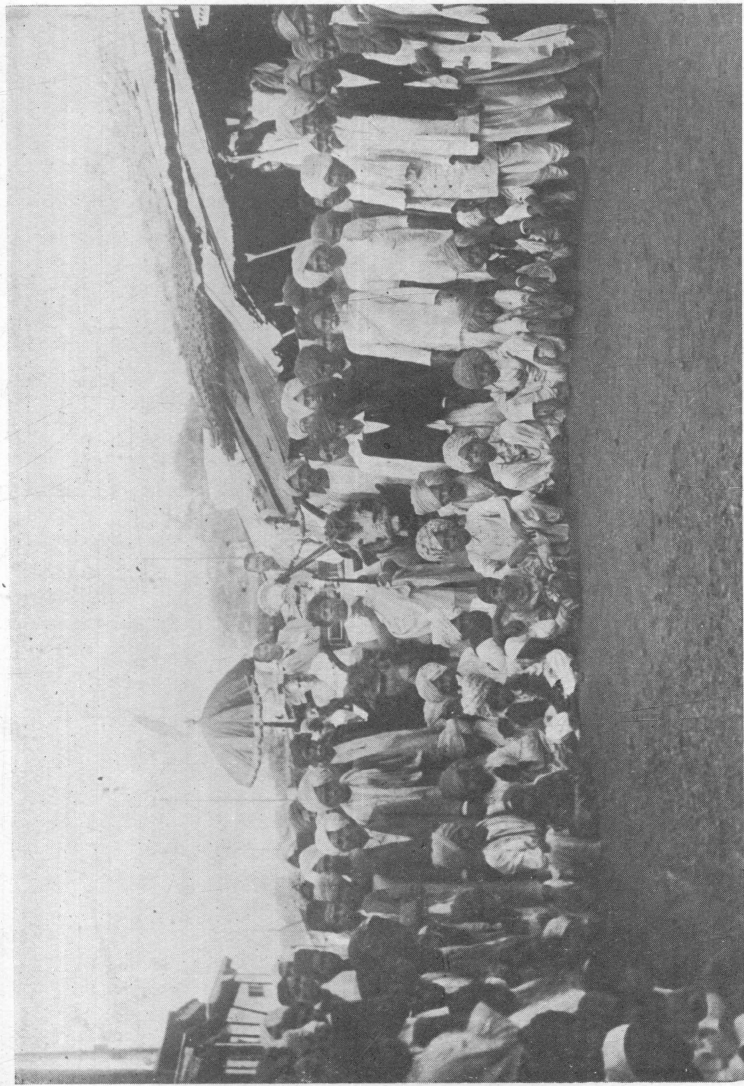
पासे देरासरजीनुं कार्य पूरुं कराव्युं. आ देरासरजी तैयार करवामां आशरे तेर हजार रूपियानो खर्च थयो.

प्रतापी महात्मानो प्रभाव, प्रतिष्ठा माटेनी
तडामार तैयारी, श्री सिद्धाचलजी उप-
रना भव्य त्रण प्रतिमाजीने लाव-
वामां मळेली सफळता.

आवी रीते धारवाडनुं देरासर तैयार थवा आव्युं हतुं, एवामां महात्मा मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज हुब-लीथी विहार करता करता धारवाड पधार्या. महाराजश्रीए श्रीसंघने उत्साह-पूर्वक प्रतिष्ठा-महोत्सव करवानो उपदेश आप्यो, परंतु हजु अहीं प्रतिष्ठा माटेनी कांड पण तैयारी न-होती; एटलुं ज नहिं, पण देरासरजीमां पधराववा माटे प्रति-माजी पण लाव्या नहोता, तेम प्रतिष्ठा माटेनी कोइ प्रका-रनी सामग्री पण नहोती. प्रभावशाली मुनिराजे ओजस्विनी देशना वडे धारवाडना श्रीसंघने जागृत कर्यो. तत्काल श्री-संघे प्रतिमाजी लाववा माटे शेठ उमेदमलजी तथा शेठ धुराजी उमाजीने मुंबई, अमदावाद अने पालीताणा विगेरे स्थळे तपास करवा मोकल्या. ए बन्ने महाशयो मुंबई अने अमदावाद एक-एक दिवस रोकाइ प्रतिमाजीनी तपास करी, परंतु तेमने पोताना शहेरना देरासरजीने योग्य प्रतिमाजी मळ्या नहिं. त्यांथी बन्ने महाशयो तुरत पालीताणा आव्या.

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजनी तथा धारवाडना श्रीसंघनी खास इच्छा हती के, बीजा स्थळ करतां तीर्थाधिराज श्री शत्रुंजय उपरना परोणा-दाखल प्रतिमाजी मळी जाय तो वधारे सारुं. मोटानां भाग्य मोटां ज होय, आखरे महाराजश्रीनी अने श्रीसंघनी इच्छा पार पडी. श्री शत्रुंजय उपरनी शेठ नरशी केशवजीनी हुंकमांथी श्रीपार्श्वनाथ प्रभुना भव्य प्रतिमाजी फणावाळा मळी गया; वळी शेठ मोतीशानी हुंकमांथी श्री मुनिसुव्रत स्वामी तथा श्री नेमिनाथ प्रभुना सुंदर प्रतिमाजी मळी गया. एक तरफथी तपोमूर्ति प्रभावक मुनिराजश्रीनी अखंड प्रेरणा अने बीजी तरफथी धारवाडना श्रीसंघनी उत्कट भावनाथी आ शुभ कार्य त्रण ज दिवसमां फत्तेहमंदीथी पार उतर्युं.

छ-छ महिने पण जे कार्य बनवामां अनेक मुश्केलीओ उपस्थित थाय, ते त्रणज दिवसमां थड जवार्थी पाली-ताणा आवेला वन्ने महाशयोए मुनिराजश्रीना प्रभावनी अनुमोदना करी, अने शामनदेवनो उपकार मान्यो. आवी रीते धारवाडना देरासरजीने योग्य आ त्रणे तेजस्वी भव्य प्रतिमाजीने लड तेओ धारवाड पहोंच्या. धारवाडनी जनतामां आनंदनो अवधि न रह्यो, हजारो पुरुषो अने स्त्रीओ प्रतिमाजीनां दर्शन करवा शहेर बहार आव्या, अने श्रीसंघे हाथी, घोडेस्वार, पायदळ, बेंड तथा विविध प्रकारनां वाजिंत्रो साथे घणाज ठाठ-माठथी सामैयुं करी त्रणे प्रतिमाजीने शहेरमां प्रवेश कराव्यो.

श्री सिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथ प्रभु, श्री मुनिसुव्रत स्वामी और श्री नेमिनाथ जिनेन्द्रकी प्रतिमाजीका धारवाड शहरमें प्रवेश-महोत्सव

प्रतिमाजीने पधराववा माटे सिंहासन बनाववा खास हुबलीथी काबेल कारीगरने बोलाव्यो, तेणे घणीज खंतथी नमुनेदार सिंहासन बनाव्युं. वळी जुदे जुदे स्थळे हुशियार माणसो मोकली प्रतिष्ठा माटे दरेक सामग्री मंगावी तैयार राखी. आवी रीते आ प्रभावशाळी महात्मानी देशना अने प्रेरणाथी धारवाडना श्रीसंघे प्रतिष्ठा माटेनी तडामार तैयारी करी. प्रतिष्ठानो दिवस संवत् १९८९ ना फागण शुदि ३ सोमवारनो नक्की करवामां आव्यो.

बे भाग्यशालीओनी वैराग्य-भावना.

प्रतिष्ठा-महोत्सव साथेज दीक्षा-महोत्सव.

प्रभावशाली मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजना सदुपदेशथी आवी रीते आखुं धारवाड शहेर प्रतिष्ठा माटेनी तैयारीमां गुंजी रहुं हतुं. वळी हमेशां सवारना व्याख्यानमां वैराग्यमय देशनानो प्रवाह अप्रतिबद्ध चालु हतो, ए देशना सांभळी तखतगढवाळा साकरीया गोत्रना शा परतापजी धुराजीना सुपुत्र भाई साकरचंदने वैराग्य-भावना जागृत थइ. वळी जोजावरवाळा शा खीवराजजी संचेतीना सुपुत्र भाई जीवराज तेरापंथी मतना होवा छतां महात्मा-श्रीनुं व्याख्यान सांभळवा आवता, तेमने महाराजश्रीनी देशना सांभळी खात्री थइ के, वीतराग प्रभुना प्रतिमाजीने वंदन-पूजन करवुं ए शुभ भावनानी वृद्धि करनारुं अने

संसारथी पार उतरवानुं अद्वितीय साधन छे. तेमणे प्रति-
माजी उपर अडग श्रद्धा थवाथी देरामरजीमां हमेशां
प्रतिमाजीने वंदन-पूजन माटे आववानुं शरु करी दीधुं, अने
मुनिवर्यना मदुपदेशथी वैराग्य-भावना जागृत थइ. आर्वी
रीते आ वन्ने बाल ब्रह्मचारी भाग्यशालीओने आ अमार
संसार उपरथी विरक्त-भाव थवाथी भागवती दीक्षा अंगी-
कार करवानी शुभ भावना उत्पन्न थइ, अने शांतमूर्ति
चारित्रशील मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजने तेओ
वन्ने जणाए पोतानी शुभेच्छा जणावी. मुनिवर्ये तेमनी
धर्म उपरनी अडग श्रद्धा, अखंड वैराग्य-भावना अने संसार
उपर निर्मोह जोइ उपदेश आप्यो के, “ संसारभीरु भव्या-
त्माओ ! तमारी उच्च भावना अनुमोदवा योग्य छै. आबाल-
गोपाल समस्त मनुष्यो बलके समस्त जीवो सुखनी इच्छा-
वाळा होय छे. शेठ, शाहुकार, राजा, महाराजा, देव के
देवेन्द्र दरेक सुखने माटेज बलखां मारे छे; परंतु वास्त-
विक सुख के अपूर्व आनंद कोण भोगवे छे ? तेने माटे
एक महाशये कहुं छे के—

“ न चेन्द्रस्य सुखं किञ्चिद्, न सुखं चक्रवर्तिनः ।

सुखमस्ति विरक्तस्य, मुनेरेकान्तवासिनः ॥ ”

“ एकान्तभां रहनारा अने संसारथी विरक्त बनेला
मुनिराजने जेवुं सुख छे, तेवुं सुख देबेन्द्रने के चक्रवर्तीने
पण होतुं नथी. ” इत्यादि मुनिपणाना महत्त्वनी देशनाथी

बन्ने महाशयोनो वैराग्य दृढ थयो. मुनिवर्य माने छे के, कोइने खबर आप्या वगर दीक्षा अपाइ होय, अने पळीथी जो कांइ वांधो के झगडो उपस्थित थयो होय तो तेथी दीक्षा आपनार अने लेनार बन्नेना आत्मा कलुषित थाय छे, अने क्लेश उत्पन्न थतां श्रीसंघमां पण कुसंपनां झेरी बीज रोपाय छे. आम थवाथी श्रीसंघनी सेवाने बदले आशातना थवानो वधारे संभव छे. एम विचारि तेमणे श्रीसंघने एकठो करी आ हकीकत जणावी. धारवाडना श्रीसंघे बन्ने भव्यात्माओनी पात्रता जोइ घणाज मान साथे अनुमति आपी; एटलुंज नहिं, पण ए दीक्षामां संपूर्ण साथ आपवा अने पोताथी बनतुं करवा वचन आप्युं. वळी आ बन्ने ब्रह्मचारीओनी दीक्षा माटे कोइने कांइ वांधा जेवुं होय तो ते जणाववा भावनगरना जैन पत्रमां पण मुनिवर्ये पोतानी सहीथी जाहेर-खबर आपी दीधी, तथा दीक्षा-तिथि जणाववामां आवी. परंतु देश-परदेशमांथी पण कोइ तरफथी आ दीक्षा माटे वांधो लेवामां आव्यो नहिं, अने दीक्षानुं मुहूर्त पण फागण शुदि त्रीजनुं नकी करवामां आव्युं.

उपर मुजब प्रतिष्ठा-महोत्सव अने दीक्षा-महोत्सवनुं नकी थतां धारवाडना श्रीसंघ तरफथी अने मारवाड-सेवाडी-वाळा शाह पुनमचंद अमीचंदनी सहीथी हिंदी भाषामां सुशोभित रीते सुंदर टाइपथी आमन्त्रण पत्रिका छपाववामां आवी. तथा आ शुभ प्रसंगना दिवसोनो नित्य कार्य-क्रम

पण निश्चित करवामां आव्यो. आमन्त्रण-पत्रिका अने कार्य-
क्रमनी नकल नीचे मुजब छे—

श्री वीतरागाय नमः ।

परमगुरुदेव शास्त्रविशारद-जैनाचार्य-श्रीमद्-
विजयधर्मसूरिभ्यो नमः ॥

श्री कर्णाटकदेशे धारवाड
नगरे प्रतिष्ठा महोत्सवे
श्री संघामन्त्रण पत्रिका

श्री सिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथ प्रभु,
श्री नेमिनाथ स्वामी और श्री मुनिसुव्रत स्वामी
प्रतिष्ठा-महोत्सव.

मंगलं भगवान् वीरो, मंगलं गौतमः प्रभुः ।

मंगलं स्थूलभद्राद्या, जैनो धर्मोऽस्तु मंगलम् ॥ १ ॥

शिवमस्तु सर्वजगतः, परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः।

दोषाः प्रयान्तु नाशं, सर्वत्र सुखी भवन्तु लोकाः ॥२॥

स्वस्ति श्री सिद्धक्षेत्र श्री चिंतामणि पार्श्वजिनं प्रणम्य,
 तत्र श्री नगरे, महाशुभस्थाने, बिराजमान, पंचपरमेष्ठी-
 महामंत्रस्मारक, देवगुरुभक्तिकारक, सम्यक्त्वमूल द्वादशव्रत-
 धारी, जिनशासनशोभाकारी, चतुरसुजान, परमबुद्धिनिधान,
 जिनाज्ञाप्रतिपालक, इत्यादि सर्वे शुभोपमालंकृत परमपूज्य श्री
 सकलसंघ समस्त सपरिवार योग्य.....तत्र श्री धारवाड
 नगरमें श्रीजैन सकलसंघ समस्त शाह पुनमचंद अमीचंद, फूल-
 चंद मोतीलाल, चंपालाल हस्तिमल सोलंकी मारवाडमें गाम
 सेवाडीवाला, तथा भागीदार शा डुंगरचंद सूरजमल, केसरि-
 मल आसुलाल, मीठालाल भगवानदासजी ललवाणी मार-
 वाडमें गाम कोसीलाववाला, तथा शा कालुराम गेनमलजी
 वालीवाला, तथा लाधुराम वजेचंदजी सादरीवाला, भीकम-
 चंद हीराचंद जसराजजी गांधी सारणवाला, आदिका सवि-
 नय जयजिनेन्द्र वांचियेगा. यहां पर श्रीदेवगुरु कृपासें
 कुशल है, आपका सदा शुभ कुशलमंगल चाहते हैं ।

यहां पर हमारे पूर्ण पुण्योदयसें यहांके श्रीसंघकी तरफसें
 नवीन जिनमंदिर (देरासरजी) तैयार हुआ है, उसकी
 प्रतिष्ठा; तथा मूलनायक श्रीसिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथजी,
 श्री नेमिनाथजी, तथा श्री मुनिसुव्रत स्वामीजी भगवानकी
 मूर्तियोंको तखत पर बिराजमान करनेका, और इस रीतिसें
 ध्वजादंड, कलशकी स्थापना करनेका शुभमुहूर्त शुभ मिति
 वीर संवत् २४५९ विक्रमाब्द १९८९ का फागण शुदि ३

(तृतीया) सोमवार शुभयोगे ता. २७-२-३३ को शास्त्र-विशारद जैनाचार्य श्री श्री श्री १००८ श्री पूज्यपाद प्रातः-स्मरणीय आचार्यवर्य श्री विजयधर्म सूरीश्वरजीके पट्टधर-इतिहासतत्त्व महोदधि आचार्य श्री श्री श्री विजयेन्द्रसूरी-श्वरजी महाराजके शिष्यरत्न-शान्त, दान्त, पंडित शिरोमणि, शान्तमूर्ति मुनिमहाराज श्री भावविजयजीके सदुपदेशसे श्री संघने निश्चय किया है. कार्यक्रम नीचे मुजब—

१ फागण वदि-११ सोम (गुजराती महा वदी ११) को कुंभ स्थापना, दीप स्थापना, चैत्य पूजन, जवारा वाववा, तथा जलयात्राका वरघोडा वगैरह क्रियाएँ होगी। उस दिन शाह उमेदमल जुहारमल, फौजमल, सेनमल, हीराचंद उमेदमल, जुहारमल कालुराम, चुनीलाल गंगाराम, जीवराज वीरचंदजी सोलंकी, मारवाडमें गाम सेवाडीवालोंकी तरफसे नवकारसी होगी, तथा पंच कल्याणककी पूजा पढाई जायगी.

२ फागण वदि १२ मंगल, (गु. महा वदि १२) मंडप पूजा, तथा शा. वरधीचंद थानमल, रूपचंद वरधीचंद, चंदणभाण सेसमल, साहेबचंद गणेशमल, प्रेमराज मेघराज, चंपालाल मीश्रीमल, सुखराज मांगीलाल, घेवरचंद मोहनलाल, मीठालाल गांधी, मारवाडमें केसरिसिंहजीका गुडावाला; तथा शा जीवराज जसराज, भूरमल थानमल, चौथमल मीठालाल, जांवतराज मांगीलाल, रामचंद नानालाल मेता,

मारवाडमें गाम जोजावरवालोंकी तरफसें नवकारसी होगी, तथा नवाणुं प्रकारकी पूजा पढाइ जायगी.

३ फागण वदि १३ बुध (गु. महा वदि १३) को वेदी पूजा, नव ग्रह, दश दिक्पाल, अष्ट मांगलिक, घंटाकर्ण आदिका स्थापन होगा. उस दिन शाह केशाजी, उमाजी धुराजी, कपूरचंद हीराचंद, मकनलाल मेधराज, चमनमल रूपचंद, फूलचंद सेसमल, सोनमल सेसमल, जसराज उमाजी कनीया राठोड सातावत, गाम तखतगढवालोंकी तरफसें नवकारसी होगी. तथा बारा व्रतकी पूजा, और वरघोडा निकलेगा.

४ फागण वदि १४ गुरु (गु. महा वदि १४) को नंदावर्त पूजन होगा। उस दिन शा वालचंद अनोपचंदजी, हरखचंद श्रीचंद, वालचंद लालचंद, जीवराज वीरचंद, पुखराज उमेदमल, वक्तावरमल उदेचंद, राजमल जुगराज, केसरिमल नगराज तेलेसरा, मारवाडमें गाम सादरीवालोंकी तरफसें नवकारसी हीगी, तथा नंदीश्वर द्वीपकी पूजा पढाइ जायगी.

५ फागण वदि ०)) शुक्रवार (गु. महा वदि ०))) को कलश दंड पूजन होगा। उस दिन शा गुलाबचंद तेजाजी, इंदाजी केसरिमल, सेसमल हीराचंद, गमनाजी मूलचंद, वरधीचंद चंदुलाल, रतनचंद भीकमचंद, गणेशमल तेजाजी, मारवाडमें गाम तखतगढवाले; तथा भागीदार शा डासुमल मगनलाल, छोगमल जुहारमल चमनाजी, मारवाडमें गाम

वीरवाडावालोंकी तरफसें नवकारसी होगी. तथा सत्तरभेदी पूजा पढाई जायगी, और वरघोडा निकलेगा.

६ फागण शुदि १ शनिवारको शा. रायचंद जैकरणजी, रायचंद अनोपचंद, फुलचंद लालचंद, केसरिमल थानमल, पुखराज हस्तीमल, दलीचंद जैकरणजी भगवानजी का परिवार संघी मारवाडमें गाम सादरीवालोंकी तरफसें वीश स्थानककी पूजा पढाई जायगी; नवकारसी होगी, और वरघोडा निकलेगा.

७ फागण शुदि २ रविवार को जल यात्रा का वरघोडा निकलेगा । और उस दिन शा धुराजी उमाजी, धुराजी कपूरचंद, हीराचंद मकनलाल, मेघराज चमनलाल, रूपचंद फुलचंद, शेषमल सोनमल, शेषमल जसराज, उमाजी कनीया राठोड सतावत, मारवाडमें गाम तखतगढवालोंकी तरफसें नवकारसी होगी; तथा एकवीस प्रकार की पूजा पढाई जायगी, और वरघोडा निकलेगा.

८ फागण शुदि ३ सोमवार सुबह (प्रातःकाले) ७। से ८। तक शुभयोगे श्री जिनबिंब स्थापना, ध्वजा बंध, और कलशारोपण होगा । तथा उस दिन शा पुनमचंद अमीचंद, फूलचंद मोतीलाल, चंपालाल हस्तिमल सोलंकी, मारवाडमें गाम सेवाडीवाले, तथा भागीदार शा. डुंगरचंद सूरजमल, केसरिमल आसुलाल, मीठालाल ललवाणी, मारवाडमें गाम कोसीलाववाले; तथा कालुराम गेनमलजी, मारवाडमें गाम

बालीवाला, तथा शा. लाधुराम वजेचंदजी, मारवाडमें गाम सादरीवाला, तथा शा. भीकमचंद हीराचंद, जसराजजी, मारवाडमें गाम सारणवालों की तरफसे पंच कल्याणककी पूजा पढाइ जायगी । तथा उस दिन भाई साकरचंद तथा भाई जीवराजकी भागवती दीक्षा क्रिया होगी, तथा दीक्षा महोत्सवका बडी धामधूमसे वरसीदानका वरघोडा निकलेगा, और दीक्षा होगी; और शा. पुनमचंद अमीचंदकी तरफसे नवकारसी होगी ।

९ फागण शुदि ४ मंगलवार, शा. श्रीचंद अनोपचंदजी, हरखचंद श्रीचंद वालचंद, लालचंद जीवराज, वीरचंद पुखराज, उमेदमल बक्तावरमल, उदेचंद राजमल जुगराज, केसरिमल नगराज तेलेसरा, मारवाडमें गाम सादरीवालोंकी तरफसे नवकारसी होगी, तथा उस दिन बृहत् शांति स्नात्र पढाया जायगा । और गाममें शांति जलधारा दी जायगी, और देव देवीयोंकी विसर्जन क्रिया होगी ॥

उपर मुजब के दिन हमेशां भिन्न भिन्न पूजायें; तथा हाथी, घोडा, पालखी, मोटर और सुप्रसिद्ध गवर्नमेन्ट बाजाके साथ बोम्बेसे बुलाइ हुइ मंडली, रागरागणीके साथ हमेशां प्रभुभक्ति करेगी । सो इस शुभ प्रसंग पर आप मित्रमंडल कुटुम्ब परिवारके साथ पधार कर शासनकी शोभामें तथा हमारे आनन्दमें वृद्धि करनाजी. एज विनंति. संवत् १९८९ का फागण वदि १ शनिवार ता. ११-२-३३.

उस समय प्रतिष्ठा संबंधी समस्त क्रिया इतिहास तत्त्व

महोदधि आचार्यवर्य श्री श्री श्री १००८ श्री विजयेन्द्रसूरी-
श्वरजी महाराजके शिष्यरत्न-शान्त, दान्त, पंडित शिरोमणि,
शान्तमूर्ति, समग्र कर्णाटकके उपकारी, मुनिराज श्री १००८
श्री भावविजयजी महाराजके नेतृत्वमें सांगली निवासी श्रीयुत
सुश्रावक भाई फकीरचंदजी कराएंगे ।

विशेष—इस प्रसंग पर श्री सिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथ-
जीकी भव्य मूर्तिका दर्शन, संघ दर्शन, और दो नवीन दीक्षा
लेनेवाले भाग्यशालियों के दर्शन तथा शान्तमूर्ति मुनि महा-
राज श्री भावविजयजी महाराजका अमोघ उपदेशका लाभ
प्राप्त होगा। सो आप जरूर जरूर कृपा करके पधारेंगे ऐसी
हमारी आग्रहपूर्वक प्रार्थना है.

नोट—पधारनेवाले साधर्मिक भाईयोंको सूचना है कि.
सदर्न मराठा रेलवे, धारवाड स्टेशन, शहरसे दैद माईल पर
है: इस लिये हरेक गाडी के टाइम पर हरहमेश वोर्लिटियर
तथा मोटर वगैरहका इन्तजाम रहेगा.

ता. क.—सरदीके दिन है, इस लिये पधारनेवाले महा-
शय अपनै विस्तर साथमें रखनेकी कृपा करें.

ली. आपका दर्शनाभिलाषी जैन श्वेतांबर संघ समस्त—

शाह पुनमचंद अमीचंद

मारवाडमें गाम सेवाडीवालाका सविनय प्रणामपूर्वक

जय जिनेंद्र वांचीयेगाजी

ली. शा. डुंगरचंद भगवानदासजीका जय जिनेंद्र

वांचीयेगाजी.

धारवाडमां प्रतिष्ठा महोत्सवनी धामधूम

एक तरफ उक्त निमन्त्रण-पत्रिका उंचा कागळो उपर छपावीने तैयार करवामां आवी; अने देश-देशान्तरना श्रीसंघने, संमानित सद्गृहस्थोने, साक्षर वर्गने, तथा ज्यां ज्यां मोकलवानी आवश्यकता हती त्यां दरेक ठेकाणे खाना करवामां आवी. बीजी तरफ बहार गामथी आवनार महाशयोने उतारवा माटे, भोजन माटे, तथा पागरण विगेरे माटे तैयारी थड रही. बहार गामथी आवनार महेमानोने सत्कार-पूर्वक लाववा माटे उत्साही युवकोनी एक उपसमिति नीमवामां आवी. धारवाड स्टेशन उपर ट्रेनोने आववाने टाइमे अतिथिओने यथायोग्य सत्कार करी तेमने उतारे प्होंचाडवा विगेरेनी व्यवस्था करवी, ए बधुं एमनुं कर्तव्य हतुं. आ कार्य माटे मुकरर करेला सज्जनो, उत्सवमां पधारेला महाशयोनी जरुरतोने प्होंची वळवाना कार्यमां गुंथाइ गया. स्टेशनथी शहेर दोढ माइल दूर छे, त्यां सुधी महेमानोने लाववा माटे मोटरो तथा घोडा-गाडीओनी व्यवस्था प्रथमथी करी राखी हती.

देरासरजीनी नजीकमांज महोत्सव-समारंभ माटे एक विशाल सामियानो उभो करवामां आव्यो हतो. ए सामियानो आसोपालवना तोरणो, ध्वजा-पताकाओ, तरेहवार

भाववाही चित्रो, सुन्दर-सुन्दर मुद्रालेखो, बीजळी लाइट, हांडीओ, झुम्मरो, अने मोटा-मोटा अरीसाओथी अद्भुत रीते शण्णगार्यो हतो. अंदरना भागमां त्रण हजार माणसो आरामथी बेसी शके एवो ए आलीशान सामियानो हतो.

प्रतिष्ठा-महोत्सव समये देरासरजी तथा मंडपमां रात्रिना पूर बहारथी रोशनी करवामां आवी हती, अने तेथी चारे तरफ झगमगाट थइ रह्यो हतो. शहेरमां पण दीपावली करवामां आवी हती. देरासरजीमां प्रतिदिवस परमात्मानी प्रतिमाजीने नवी-नवी आंगी करवामां आवती हती. गुलाब, जाई, जुई, चंपो, चमेली अने केवडो विगेरे सुगंधी पुष्पोना हार अने रचनाथी देरासरजीनुं गर्भगृह सुगंधथी बहेकी उठ्युं हतुं. अत्तर, कस्तूरी, अगर विगेरे बहुमूल्य उत्तम वस्तुओनी सुगंध देरासरजीनी आसपास प्रसरी रही हती. हारमोनियम, तबला, नोबत, नगारा, नागस्वरम् विगेरे वाजिंत्रोना मीठा-मीठा स्वरो सूर्योदयथी शरु थइ अर्ध-रात्रि पर्यन्त धारवाडनी जनताने उत्साहित करी रह्या हता.

प्रतिष्ठा-महोत्सवनो शुभ दिवस आवतांज वेंगलोर, मद्रास, मैसुर, चितोरदुर्ग, राणीविन्नुर, हरीयाल, वेडगी, हवेली, हुबली, गंधक, आदवाणी. रायचूर, सीमोगा, भद्रावती, कडुर, बाणावार, वीलुर, हजामपुर, हेलरखेडा, चिक-जाजुर, बोरींगपेट, कोल्हापुर, बारसी, पूना, मुंबई, सांगली,

बेलगाम, नवगुद, अनगिरि विगेरे स्थळ्ळ्थी तथा मारवाडथी पण श्रावक-गृहस्थो मोटी संख्यामां आवी पहाँच्या. आसपासना शहेरो तथा गामडाओना पधारेला हजारे जैन भाईओ उपरांत वराड तथा मारवाड आदि दूर प्रांतोथी पण एक हजार प्रतिनिधि-महाशयो आ महोत्सवमां आव्या हता. प्रतिष्ठा-महोत्सव तथा दीक्षा-महोत्सव प्रसंगनी शोभा-वृद्धि माटे सुप्रसिद्ध गवर्नमेंट बेंड संपूर्ण साज साथे हाजर राखवामां आव्युं हतुं. यति-समुदाय पण ठीक-ठीक संख्यामां उपस्थित हतो.

अजोड संप.

महा वदि ११ सोमवारथी वाजिंत्रोना गंभीर गडगडाट वच्चे प्रतिष्ठा-महोत्सवनो प्रारंभ थयो. आज-काल श्वेतांबरो अने दिगंबरोना झघडा ठेक-ठेकाणे लागी रव्या छे; परंतु परमात्माना अतिशयथी, शासनदेवनी कृपाथी, अने महात्मा मुनिवर्यना पुण्य-प्रभावथी आ ठेकाणे ए कुसंप अदृश्य थइ गयो हतो. एटलुंज नहिं, पण आ समये दिगंबर भाईओए आ महोत्सवमां संपूर्ण भाग लीधो हतो. अने तेमणे देश-देशांतरना एकठा थयेला हजारे जैनेने आ अजोड-संपनुं ज्वलंत दृष्टांत आप्युं हतुं. श्वेतांबर अने दिगंबर, जैन-शासनना वन्ने महान् समुदायना लोको कोई पण प्रकारनो भेद-भाव राख्या विना एकठा थइ आ मांगलिक कार्यमां सामेल थया हता.

बोली बोलीने लाभ लेवावाळा सदृष्टस्थोनां शुभ नाम.

१ शा जसाजी खुमाजी, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम वाध्रावाळा तरफथी रूपिया २२०१) वे हजार बसो एक आपी ध्वजा चडाववामां आवी; अने मूळ नायक श्री सिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथ जिनेन्द्रनो भंडार पूर्यो.

२ शा धुराजी उमाजी. गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम तखतगढवाळा तरफथी रूपिया ११२५) एक हजार एकसो पच्चीश आपी मूळ-नायकजीने इंडुं चडाववामां आव्युं, अने भंडार पूर्यो.

३ शा पुनमचंद अमीचंद, गाम धारवाड, मारवाडमां गाम सेवाडीवाळा तरफथी रूपिया ५५१) पांचसो एकावन आपी मूळ-नायकजीना दंडनो चडावो बोली भंडार पूर्यो.

४ शा गजीगजी त्रिलोकचंदजी, गाम होलीआलुरवाळा तरफथी रूपिया १०५१) एक हजार एकावन आपी मूळ-नायक श्री सिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथ प्रभुने गादी उपर बिराजमान कर्या, अने भंडार पूर्यो.

५ शा हजारीमलजी जीवराजजी, गाम मद्रासवाळा तरफथी रूपिया ५५१) पांचसो एकावन आपी श्री नेमिनाथ प्रभुने गादी उपर बिराजमान कर्या, अने भंडार पूर्यो.

६ शा पुनमचंद अमीचंद, गाम धारवाड, मारवाडमां गाम-सेवाडीवाळा तरफथी रूपिया ३०१) त्रणसो एक आपी श्री मुनिसुव्रत स्वामीने गादी उपर बिराजमान कर्या, अने भंडार पूर्यो.

७ शा पुनमचंद अमीचंद, गाम धारवाड, मारवाडमां गाम सेवाडीवाळा तरफथी रूपिया २७५) बसो पंचोतेर आपी श्रीनेमिनाथ जिनेन्द्रने ध्वजा चडाववामां आवी, अने भंडार पूर्यो.

८ शा छोगमल दानाजी, गाम धारवाड, मारवाडमां गाम तखतगढवाळा तरफथी तोरण बांधवाना रूपिया २१२). बसो बार बोली भंडार पूर्यो.

९ शा परतापजी मगनीराम, गाम-बेलगामवाळा तरफथी श्री नेमिनाथ प्रभुजीने इंडुं चडाववामां आव्युं, अने भंडार पूर्यो.

१० शा जुहारमलजी परतापजी, गाम-धारवाडवाळा तरफथी श्री पद्मावती देवीने बिराजमान करवामां आव्या.

११ शा अमीचंदजी चुनीलाल, गाम-बेलगामवाळाए श्रीमाणिभद्रजीने बिराजमान कर्या.

१२ शा भेराजी वरधीचंद, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम सेवाडीवाळाए श्रीपार्श्व यक्षने बिराजमान कर्या.

१३ शा. परतापजी मगनीरामजी, गाम-बेलगामवाळा तरफथी श्री मुनिसुव्रत स्वामीने ध्वजा चडाववामां आवी.

१४ शा गुलाबचंद तेजाजी, गाम-धारवाडवाळा तरफथी श्रीमुनिसुव्रत स्वामीने दंड चडाववामां आव्यो.

१५ शा श्रीचंद अनोपचंद, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम सादरीवाळा तरफथी श्रीमुनिसुव्रत स्वामीने इंडु चडाववामां आव्युं.

१६ शा जुवानमल हांसाजी, गाम-धारवाडवाळाए दंड चडाव्या.

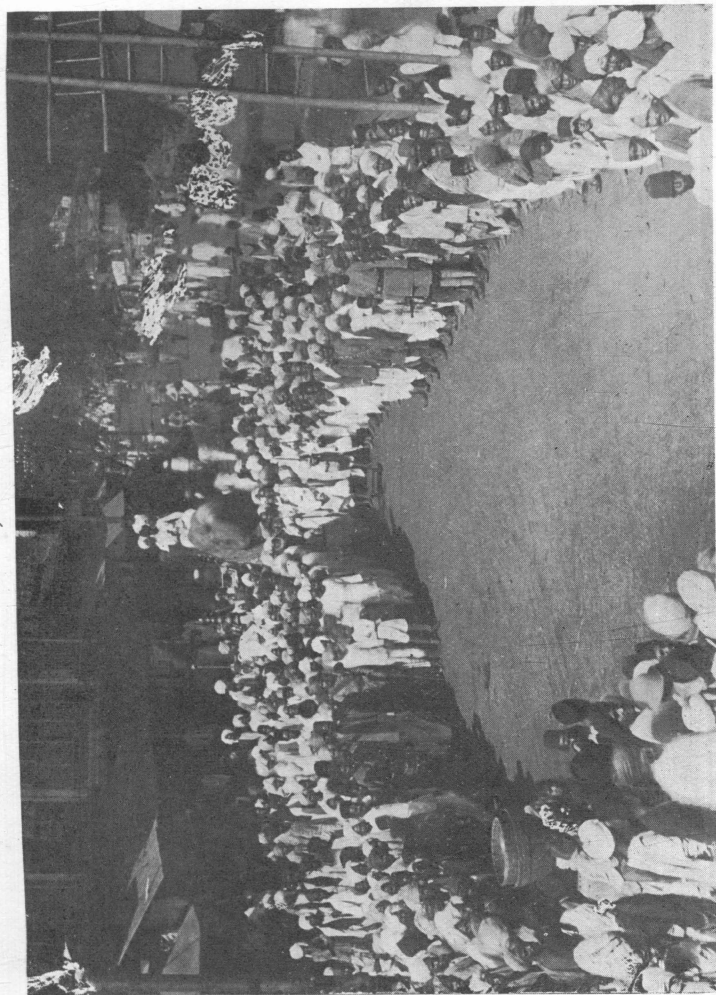
१७ शा उमेदमल हेमराज, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम सादरीवाळा तरफथी श्री नेमिनाथ प्रभुने दंड चडाव्यो.

१८ शा रायचंद जेकरणजी, गाम धारवाड, मारवाडमां गाम सादरीवाळा तरफथी तोरण वधाववामां आव्युं.

१९ शा बालचंद अनोपचंद, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम सादरीवाळा तरफथी पंचतीर्था-श्री पार्श्वनाथ विराजमान करवामां आव्या.

२० शा जुवानमल हांसाजी, गाम-धारवाडवाळा तरफथी चोवीशी विराजमान करवामां आव्या.

२१ शा उमेदमल जुहारमल, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम सेवाडीवाळा तरफथी शान्ति जलधारा देवामां आवी.

भाई जीवराज और भाई साकरचन्दका दीक्षा महोत्सव

आवी रीते आ प्रसंग उपर तमाम बोली बोलनार अने लाभ लेनार महाशयो तरफथी आशरे पंदर हजार रूपियानी आवक थइ. उत्सव आराधनाना दिवसोमां तरेहवार पकवानोथी नवकारशीओ थइ हती, सायंकाले दिगंबर भाईओने निमंत्रण दइ भोजन कराववामां आवतुं हतुं. हमेशां सवार-सांज मोटा ठाठ-माठथी वरघोडो नीकळतो हतो; तेमां हाथी, घोडेस्वारो, गवर्नमेंटनुं सुप्रसिद्ध बेंड, मुंबईनी गायन मंडळी अने पालखी विगेरे सामग्रीथी अद्वितीय शोभा थइ रही हती. धारवाडना बोलींटियरोनो परिश्रम प्रशंसा-पात्र हतो. आखा धारवाड शहेरनी अंदर उत्सवना दिवसोमां आनंद-आनंद छवाइ रह्यो हतो. आ प्रमाणे सांगली निवासी सुश्रावक फकीरचंदभाईना शुभ हस्ते मुनि महाराज श्रीभाव-विजयजी महाराजना नेतृत्व नीचे प्रतिष्ठा-विधिनुं कार्य संपूर्ण थयुं.

भाई साकरचंद तथा भाई जीवराजनो वरसी-दाननो वरघोडो, बन्ने मुमुक्षुओनी धारवाडना राणी-बगीचामां श्रीसंघ समक्ष थयेली धामधूमथी दीक्षा.

प्रतिष्ठाना महान् उत्सवमां भाव-साधु वैरागी भाई साकरचंद तथा भाई जीवराजे पण उत्साह-पूर्वक संपूर्ण लाभ लीधो.

ए बन्ने भव्यात्माओनी शुभ भावना दिन-प्रतिदिन वृद्धि ज पामती गइ. श्रद्धालु अने भाविक श्रावकोए आ वन्ने भाग्यशाळीओनो आदर-सत्कार करवामां मणा न राखी. आ वन्ने मुमुक्षुओने पोताने आंगणे पधरावी पोतानुं घर पावन करता हता. संवत् १९८९ ना फागण शुदि ३ सोमवारनो शुभ दिवस हतो. ए पवित्र दिवसे प्रतिष्ठा-विधिनुं कार्य ख-तम थतां आ वन्ने मुमुक्षुओनो वरसीदाननो वरघोडो मोटी धामधूमथी चड्यो. प्रतिष्ठा प्रसंगे पधारेला हजारो स्त्री-पुरुषो आ वरघोडामां सामेल थया. आ वन्ने मुमुक्षुओना दर्शन माटे आखा धारवाड शहेरनी मानव-मेदनी उलटी हती, बहुमूल्य आभूषणो अने सुंदर वस्त्रोथी सज्ज थयेली सौभाग्यवंती स्त्रीओ दीक्षा-प्रसंगनां धवल-मंगल गाइ भाव-साधुओनी भावनाने अनुमोदती हती. चारे तरफ श्रीपार्श्वनाथ प्रभुनी, जैन शासननी, अने महात्मा मुनिराज श्रीभावविजयजी महाराजनी जयघोषणाना नाद गुंजी रखा हता; तेमां वरसीदान देता आ वन्ने भाग्यशाळीओ वरघोडामां दरेक स्त्रीपुरुषोनी दृष्टि खेंची रखा हता. वरघोडो धीमे धीमे आगळ वधतो हतो, अने धारवाडना राणी बगीचामां उतर्यो. परम प्रभावशाळी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे गंभीर अने शांत नादथी दीक्षानी क्रिया करावची शरु करी, सौ कोई पोत-पोताने स्थाने बेसी गया, अने दीक्षा-क्रिया स्व-स्थ चित्ते सांभळवा लाग्या. राणी-बगीचाना घटादार

आसो-पालवना वृक्ष नीचे आ बन्ने मुमुक्षुओने शुभ चोष-
 डिये मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजना शुभ हस्ते
 दीक्षा देवामां आवी, अने सकल संघ समक्ष बन्ने भव्यात्मा-
 ओने मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजना शिष्य
 तरीके जाहेर करवामां आव्या. भाई साकरचंदनुं नाम
 मुनि सत्यविजयजी अने भाई जीवराजनुं नाम मुनि
 जीवविजयजी राखवामां आव्युं. शुभ भावना उपर आरूढ
 थयेला आ बन्ने मुमुक्षुओने रजोहरण (ओघो) अर्पण
 थतां जाणे भवसमुद्रथी तरवाने उत्तम वहाण प्राप्त थयुं
 होयनी ! एवी रीते रजोहरण हस्तमां लइ बहुज खुशी थतां
 सुंदर नृत्य कर्युं ! नजरे जोनारा भाई-बहेनो आ अपूर्व दृश्य
 जोइ तेमनी चडती भावनानी मुक्तकंठे प्रशंसा करवा लाग्या,
 अने जैन-शासननी जय-घोषणा गाजी रही.

भाई साकरचंद उर्फे मुनि सत्यविजयजी महाराजने
 तेमना भाई मगराजजी तरफथी रजोहरण अर्पण करवामां
 आव्युं, अने तेमना बनेवी शा. धुराजी उमाजी, गाम-धार-
 वाड, मारवाडमां गाम तखतगढवाळा तरफथी पात्रां विगेरे
 बहोराववामां आव्या. भाई जीवराज उर्फे मुनि जीवविजयजी
 महाराजने धारवाडना श्रीसंघ तरफथी रजोहरण अर्पण कर-
 वामां आव्युं, अने शा पुनमचंद अमीचंद, गाम-धारवाड,
 मारवाडमां गाम सेवाडीवाळा तरफथी पात्रां विगेरे अर्पण
 करवामां आव्युं. दीक्षा थया बाद बन्ने नव-दीक्षितोने

निरतिचार संयम पाळवा, वैराग्य भावनाने दृढ करवा, अने वीतराग प्रभुना शासनने शोभाववा माटे गुरुदेव श्री भावविजयजी महाराजे बहुज शांतिथी उपदेश आप्यो हतो. उपकरणनी जुदी जुदी बोलीना आशरे पांचसो रूपियानी आवक थइ हती; अने शा. धुराजी उमाजी, गाम-धारवाड, मारवाडमां गाम-तखतगढवाळा तरफथी श्रीफळनी प्रभावना करवामां आवी. मुनिराज श्री भाव-विजयजी महाराज वन्ने शिष्य-रत्नो साथे ए रात्रि त्यांज रह्या. बीजे दिवसे श्रीसंघ तरफथी हाथी, घोडेस्वारो, अने बेंड विगेरे वाजिंत्रो साथे घणाज ठाठ-माठथी सामैयुं कर-वामां आव्युं, अने वन्ने नव-दीक्षित शिष्यो साथे मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज वाजते-गाजते अने जयोद्घोषणा वच्चे धारवाड शहेरना उपाश्रयमां पधार्या.

पदवी प्रदान माटे श्रीसंघनो आग्रह,
निरभिमानी महात्मा मुनिवर्ये देखाडेली
पोतानी लघुता अने निःस्पृहता.

आवी रीते प्रतिष्ठानुं महान् कार्य आ प्रभावशाली महा-त्मानी आगेवानी नीचे घणीज धामधूमथी उत्साह-पूर्वक उजवायुं, वळी आ संयमशील शांतमूर्ति मुनिराजने सुपात्र अने वैरागी बे शिष्यरत्नो थया. तेथी तेमना गुणोथी आकर्षाई प्रतिष्ठा अने दीक्षा-महोत्सव प्रसंगे पधारेल्ल

आशरे बसो गामना प्रतिनिधिओए एकठा थइ मुनिवर्यने विनति करी के, “ महात्मन् ! आप जेवा ज्ञानी, प्रखर वक्ता, अने संयमशील महापुरुषो आ भारतभूमिमां विचरी रखा छो, तेथी जैन शासन जयवंतु वर्ते छे. अनार्य जेवा क्षेत्रने आपे आर्यक्षेत्र जेवुं बनावी दीधुं छे. धर्मथी अजाण कर्णाटक देशनो आपे उद्धार कर्यो छे, अने तेथी आपना अमे अनुगृहीत छीए. परिश्रम लइ आपना उपदेशनो लाभ आपी तथा जाहेर लेक्चरो आपीने आपे आ देशना हिंसक हजारो स्त्री-पुरुषोने मांस-मदिरानो त्याग कराव्यो छे. वळी वधारे आनंदनी वात ए छे के, आपने सुपात्र बे शिष्यो थया छे; तेथी आपने अमारी नम्र विनति छे के, आप श्री संघ समक्ष पंन्यास पदवी स्वीकारो, अने त्यार पछी थोडा ज दिवसोमां आचार्य पदवी स्वीकारवा कृपा करो. आ महान् पदवी आपनार तथा लेनार बन्नेने शिरे केटली जवाबदारी रहे छे ए अमो समजीए छीए; परंतु आपना समागमथी अमोने खात्री थइ छे के, ए महान् पदवीने आप पूरेपूरा लायक छो. ” मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे जवाब आपतां कहुं के, “ भव्यो ! मारा जेवा साधारण मुनिमां श्रीसंघे आटली योग्यता जोई ए पूज्य श्रीसंघनी गुणग्राहिता छे. मारे हजु संयम माटे विशेष केळवावानी जरूर छे. हुं मानुं छुं के, मुनिधर्मने यथास्थित पाळनारा प्राचीन के अर्वाचीन मुनिवर्योना चारित्रनी अपेक्षाए हजु हुं

वास्तविक मुनिपदथी पण घणो दूर लुं. श्रीसंघनो आशीर्वाद मागुं लुं के, श्रीसंघ मारामां जेवा गुण देखे छे तेवा गुणो प्राप्त थवा माटे मने आत्म-जागृति थाय. " आ प्रमाणे मुनिवर्यनी लघुता, निरभिमानीपणुं, अने हार्दिक सरलता जोइ श्रीसंघ दंग थइ गयो. छातां कर्णाटकमां घणा मनुष्यो तो मुनिवर्यनो प्रभाव जोइ आचार्य महाराज कहीने ज बोलावे छे.

श्री सिद्धक्षेत्र चिन्तामणि पार्श्वनाथ प्रभुनुं
प्रतिष्ठा—महोत्सव प्रसंग गर्भित स्तवन.

[राग—देखोरी जिणंदा प्यारा, मुणिंदा प्यारा.]

समकृती देवी पद्मावती सोहे, पद्मावती सोहे,

सुर नर सेवे पाय;

देखोरी जिणंदा प्यारा, मुणिंदा प्यारा.

देखोरी जिणंदा पार्श्वनाथ,

देखोरी जिणंदा प्यारा, मुणिंदा प्यारा ॥ ए आंकणी ॥

मनसा पूरे साहेब सारी, साहेब सारी,

माणिभद्र महाराज; देखो० जि० मु०,

देखोरी जिणंदा पार्श्वनाथ, दे० जि०, मु० ॥ १ ॥

संघ मली एक चोवटे रे, चो०, कीधो एकज मन्न, दे०;

प्रतिष्ठा पार्श्वनाथनीजी, पा०, तेडावो सारोय संघ, दे० ॥ २ ॥

लखी कागद कंकुपत्री आज्ञे, कं०, देश विदेशरे मांय, दे०;
धारवाडनगरे ओच्छव भारी, ओ०, आइजोरे संघ तमाम, दे०३
देश विदेशथी आवियोरे, आ०, नर-नारीनो परिवार, दे०;
द्रव्य खरचियो उमंगथी रे, उ०, भरियो पुण्य भंडार, दे०४
भेटो भवी तुमे भावथी रे, भा०, भेटत भव दुःख जाय, दे०;
ओच्छव तणी रचना कहुं रे, र०, सुणजो चित्त लगाय, दे० ५
हस्ती घोडा पालखी रे, पा०, सूर्य ने चन्द्रनी जोड, दे०;
मोटर बगियां मोकली रे, मो०, बेन्ड घणो हुशियार, दे० ६
मंडप तणी शोभा कहुं रे, शो०, पीठिका तणो मंडाण, दे०;
समवसरण शोभा घणी रे, शो०, नाटक विध विध होय, दे० ७
झळके लाईट थिजळी रे, वि०, रचनानो नहिं पार, दे०;
रंग दुरंगी धजा वावटा रे, वा०, घर घर मंगलाचार, दे० ८
दल देखी बादल चढियां, बा०, आव्या इन्द्र महाराज, दे०;
रचना देखी चित्त उलसियां, चि०, वरसीने गया निज ठाम, दे०९
भावविजयजीना प्रतापथी रे, प्र०, शान्ति घणी प्रसराय, दे०;
प्रतिष्ठा विधि पूरण कीनी, पू०, फकीरचंद भल भाय, दे० १०
ओगणीसें नव्यासीए रे, न०, फाल्गुण मास मोझार, दे०;
शुदि व्रीज सोमवारने रे, सो०, तखत बिराजे महाराज, दे० ११
भावविजयजी बोधिया रे, बो०, साकरचंद जीवराज, दे०;
एही ज दिवसे दीक्षा दीनी, दी०, सत्य जीव मुनिमहाराज, दे०१२

केशव मंडली अति भली रे, अ०, संघ दियो सोभाग, दे०;
 सद्गुरुना उपदेशथी रे, उ०, उमेद सभामां गाय रे;
 देखोरी जिणंदा प्यारा, मुणिंदा प्यारा;
 देखोरी जिणंदा पार्श्वनाथ, दे० जि० मु० ॥ १३ ॥

धारवाडथी वेलगाम, भिन्न भिन्न शहेरो तरफथी
 आवेली चतुर्मास माटे विनति.

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज धारवाडथी पोताना वन्ने शिष्यो साथे ग्रामानुग्राम विहार करता वेलगाम पधार्था. तेमणे रस्तामां पोताना ज्ञान-ध्यान उपरांत वन्ने नव-दीक्षितोने अध्ययन कराववानुं चालु करी दीधुं. कळी आ देशना वतनी लोकोने कनडी भाषामां जाहेर लेक्चरो आपी तेमने मांस-मदिरानो त्याग करावी सन्मार्गे दोरवानुं पोतानुं मुख्य ध्येय पण चालु राख्युं. अहीं चैत्र मासनी ओळीनो समय नजीक होवार्थी व्याख्यानमां नवपद आराधनानुं माहात्म्य वांच्युं, मुनिवर्यनी देशनानी सचोट असर थवार्थी वेलगामना घणा भाविक श्रावको अने श्राविकाओए नवपद-आराधनमां उत्साहभर्यो भाग लीधो, अने प्रतिवर्ष करतां आ वरसे अहीं आयंविलनी तपस्या विशेष प्रमाणमां थइ.

ओळी पूर्ण थतां धारवाडना श्री संघ तरफथी चातुर्मास माटे विनति आवी, वळी वेलगामना श्री संघने थोडाज

समयमां विशेष लाभ मळवाथी आ महात्माश्रीने चातुर्मास माटे पोताना शहेरमां रोकवा उत्कट इच्छा थइ, अने तेथी तेमणे आग्रहभरी विनति करी. वळी कर्णाटकमां आ प्रभावशील मुनिवर्ये ज्यां ज्यां विचरी पोतानी अमृतमय-देशनानो अमूल्य लाभ आप्यो हतो ते ते आसपासना पुष्कळ गामो अने शहेरो तरफथी विनति करवा माटे अग्रेसरो आववा लाग्या, अने पोताना गाममां पधारी चतुर्मास करवा नरमाशथी विनति करी, परंतु हजु चतुर्मासने विशेष टाइम होवाथी जेवी क्षेत्र फरसना कही मुनिवर्ये जवाब आप्यो.

बेलगामथी बीजापुर.

बेलगामथी विहार करी अनुक्रमे निपाणी पधार्या, त्यां थोडा दिवस स्थिरता करी व्याख्यान-वाणीनो अच्छो लाभ आप्यो. निपाणीना भाविक श्रावकोए पण त्रणे मुनिवर्यनी यथाशक्ति भक्ति करी. त्यांथी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज पोताना बन्ने शिष्यरत्नो साथे मुधोळ पधार्या, अहीं जैन भाईओनी वस्ती ठीक छे, वळी सुखी छे; तेथी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे भव्य देरासरजी कराववानो उपदेश आप्यो, मुधोळना भाविक श्रावकोए आ हकीकत लक्ष्यमां लीधी. त्यांथी बीजापुर तरफ विहार कर्यो, अने संवत् १९८९ ना जेठ शुदि १३ ना रोज बीजापुरना उत्साही श्री संघ तरफथी करायेला भव्य-स्वागत अने धामधूमपूर्वक बीजापुर शहेरमां प्रवेश कर्यो.

बीजापुरमां चतुर्मास.

बीजापुरना श्री संघना अग्रेसरो धारवाड-प्रतिष्ठा महोत्सव वखते आव्या हता, तेमणे मुनिवर्यनो प्रभाव, शांत मुद्रा, शुद्ध संयम अने विद्वत्ता ए बधुंय नजरे जोयुं तथा अनुभव्युं हतुं. आवा सुपात्र मुनिराजोना त्रण ठाणा पोताना शहेरमां पधारेल्ला होवाथी श्री संघने अनहद आनंद थयो, अने श्री संघे एकठा थइ चतुर्मास माटे आग्रह-भरी विनति करी. हवे चतुर्मासना दिवसो नजीकमां ज हता, श्रावक भाईओ तथा श्राविका बहेनोनी धर्म तरफनी अद्वितीय श्रद्धा जोइ, आवा भाविक अने उत्साही श्री संघने चतुर्मासमां विशेष लाभ थशे, एम विचारी ज्ञानी महात्माश्रीए चतुर्मास माटे संमति आपी. जेथी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजकी जय ए प्रमाणे जयोद्घोषणा वच्चे बीजापुरना भाविक श्रावकोए मुनिवर्यनो उपकार मान्यो.

संवेगरंगी यतिजीनुं बीजापुरमां आगमन.

धारवाडना प्रतिष्ठा-महोत्सव प्रसंगे यति-वर्ग ठीक-ठीक संख्यामां जमा थयो हतो ए हकीकत अगाडी जणावी गया छीए. आ समये डीसाकेम्पना यतिजी भक्तिविजयजीना शिष्य यतिजी श्री केसरविजयजी पण पधार्या हता. आ महोत्सव प्रसंगे बे भाग्यशाळीओने उपजेलो वैराग्य, तेमनी अस्खलित शुभ

भावना, अने तेमनो दीक्षा—महोत्सव तेमणे नजरे जोयो हतो. वळी मुनिवर्य श्री भावविजयजी महाराजनो प्रभाव, शांत मुद्रा, अने पवित्र चारित्रे तेमना हृदयमां उंडी छाप पाडी हती. तेथी एज वखते तेमने यतिवेषना शिथिलाचार तरफ अरुचि थइ. पोते यतिपणामां धार्मिक ज्ञान सारुं मेळव्युं हतुं, तेथी भिन्न भिन्न कर्म केवी रीते संसारना प्राणीओने नचावी रहेल छे, ए तेओ जाणता ज हता; तेमां उपरनां कारणो मळवाथी तेमने संवेगी दीक्षा अंगीकार करवानी शुभ भावना जागृत थइ. मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजने तेमणे एज वखते पोतानी भावना जणावीने संवेगी दीक्षा आपवा अरज करी, त्यारे ज्ञानी मुनिवर्ये कहुं के, “ तमारी भावना अनुमोदवा योग्य छे, चारित्र आदरणीय छे, अने तमारा जेवा वैरागीने संवेगी दीक्षा आपवी ए मारी फरज छे. परंतु तमारा गुरुजीनी राजीखुशीथी रजा लीधा पछी संवेगी दीक्षा लेवाय तो वधारे ठीक. ” आ हकीकत तेमने पण योग्य जणाइ. तुरत तेओ डीसाकेम्प आच्या, अने बहु ज शांतिथी यतिजी श्री भक्तिविजयजीने समजाव्या. सरल स्वभावी यतिजी श्री भक्तिविजयजीए पोताना शिष्यनी उंची भावना जोइ बहु ज प्रसन्न—चित्ते रजा आपी. आ प्रमाणे पोताना गुरुजीनी रजा मेळवी तेओ बीजापुर पधार्या, अने पोताने संवेगी—दीक्षा अंगीकार करवानो पोतानो निर्णय श्री संघ समक्ष मुनिवर्य श्री भावविजयजी महाराज पासे व्यक्त कर्यो.

यतिवर्य श्री केसरविजयजीनी संवेगी दीक्षा.

बीजापुरना श्री संघे आवा वैरागी यतिवर्य पोताना शहेरमां संवेगी दीक्षा लेवाने तत्पर थया जाणी घणो ज आनंद प्रद-
शित करवा साथे संमति आपी, अने दीक्षानुं शुभ मुहूर्त
जेठ वदि दशमनुं नक्की करवामां आव्युं. भाविक श्रावकोए
आ भाग्यशाली भव्यात्माने पोत-पोताने घेर आदर-सत्कार
पूर्वक निमन्त्रण करी भावपूर्वक भक्ति करी. दीक्षाने दिवसे
बेंड विगेरे वाजिंत्रो साथे ठाठमाठथी वरघोडो चढ्यो, अने
शुभ मुहूर्ते मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजना पवित्र हस्ते
संवेगी दीक्षा देवामां आवी, अने मुनिराज श्री भाववि-
जयजी महाराजना शिष्य तरीके श्री संघ समक्ष जाहेर कर-
वामां आव्या. तेमनुं यतिपणानुं जे नाम हतुं एज नाम मुनि
केसरविजयजी राखवामां आव्युं. रजोहरण, पात्रां विगेरे
उपकरणोनी बोलीना रूपिया एक हजारनी आवक थह.

त्रणे शिष्योने अपायेली वडी दीक्षा.

आ नव-दीक्षित त्रणे शिष्य-रत्नोने संयममां दृढ अने
सुपात्र जाणी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे वडी-
दीक्षाना योगोद्वहननी क्रिया शरु करावी, अने बीजापुरना
उत्साही श्री संघे करेली धामधूम-पूर्वक त्रणे मुनिओने संवत्
१९८९ ना असाड शुदि ११ अने सोमवारना रोज वडी
दीक्षा देवामां आवी. आ त्रण मुनिवर्योमां मुनिराज श्री केसर-
विजयजीने मोटा करवामां आव्या. तेमनाथी नाना जीववि-

जयजी महाराजने करवामां आव्या, अने सौथी नाना मुनि-
राज श्री सत्यविजयजीने करवामां आव्या.

आ प्रमाणे पोताना त्रण शिष्यरत्नो साथे मुनिराज श्री
भावविजयजी महाराजे संवत् १९८९ नुं चतुर्मास बीजापुरमां
कर्युं. हमेशां सवारमां व्याख्यान वांचवानुं शरु कर्युं. व्याख्या-
नमां श्री भगवती सूत्र, तथा भावनाधिकारे अभिधान राजे-
न्द्र कोष अने वर्धमान देशना वांचवामां आवी. निष्पक्षपात
अने वैराग्यमय व्याख्यान चालु थतां अन्यमतावलंबीओ पण
आकर्षाया, अने श्वेतांबर भाई—बहेनो उपरांत दिगंबर भाई—
बहेनो तथा लिंगायत ब्राह्मण विद्वानो पण व्याख्यानमां
नियमसर हाजर रहेवा लाग्या. व्याख्यानमां केटलाक विषयो
चर्चाता, ते उपरांत बपोरना पण शंकाओ पूछवा ब्राह्मणो
विगेरे आवता. दरेक शंकानां समाधान मुनिवर्य तरफथी
खुलासावार थतां होवाथी तेमने आज सुधी जैन धर्म विषे
जे भ्रान्ति हती ते दूर थई. खरा वैरागी, परोपकारी अने
वन्दनीय जैन साधुओ छे, एवो तेमणे उत्तम अभिप्राय
वांध्यो. कहुं छे के—

“ वदनं प्रसादसदनं, सदयं हृदयं सुधामुचो वाचः ।

करणं परोपकरणं, येषां केषां न ते वन्द्याः ? ॥ १ ॥ ”

“ जेमनुं मुख प्रसन्नतानुं घर छे, जेमनुं हृदय दयाळ
छे, अमृत झरती जेमनी वाणी छे, अने परोपकार एज

जेमनुं मुख्य कर्तव्य छे, एवा संत पुरुषो कोने वन्दनीय नथी होता ? ”

महापुरुषो ज्यां विचरे त्यां धार्मिक उद्योत थाय ज, तेम अहीं पण बन्युं. आ चोमासामां श्रावक भाईओ तथा श्राविका ब्हेनोए सामायिक, प्रतिक्रमण, पूजा अने तपस्यादि धार्मिक कार्योमां विशेष प्रमाणमां भाग लीधो. मुनिवर्योने वन्दन करवा माटे बहार गामथी आवता साधर्मिक भाईओनो आदर-सत्कार बीजापुरमां रहेता भाग्यशाळी शेठ गणपत-चंदजी पदमचंदजी तरफथी पूर्ण भाव-भक्तिथी आखा. चतुर्मासमां करवामां आव्यो हतो.

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे पोताना ज्ञान-ध्यान उपरांत त्रणे शिष्योने भणाववानुं चालु कर्युं. वळी तेमने संस्कृतनुं उंचुं ज्ञान आपवा माटे बीजापुरना भाविक श्री संघना खर्चे तेमनी विनतिथी व्याकरण-तीर्थ बनेला एक जैन पंडितने बोलाववामां आव्या, अने त्रणे शिष्य-रत्न रात्रि-दिवस पठन-पाठनमां दत्त-चित्त रही पोतानो अभ्यास आगळ वधारवा लाग्या.

बीजापुरमां प्लेगनो उपद्रव, शान्तिस्नात्रना प्रभावथी थयेली प्लेगनी शान्ति.

चतुर्मास पूर्ण थवाने थोडा दिवस अवशेष रह्या, तेवामां

बीजापुरमां प्लेगनो उपद्रव चालु थयो. दिवसे दिवसे ए कारमा रोगे जोर पकडचुं, अने संख्याबंध मनुष्योनो संहार थवा लाग्यो. आ हृदयद्रावक दृश्यथी व्याकुल बनेला श्रीसंघना आगेवान श्रावकोए एकठा थई मुनिराजश्रीने तेनी शान्ति माटे क्रिया करवा विनति करी. त्यारे दयाळु मुनिवर्ये जणाव्युं के—“ महाप्रभाविक शान्ति—स्नात्र भणावो, शासनदेवनी कृपाथी रोगनी शान्ति थई जशे. ” प्लेगथी विह्वळ बनेला श्रीसंघे आ वचन सांभळी तुरत शान्ति—स्नात्र संबन्धी सामग्री तैयार करी, अने मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजनी आगेवानी नीचे शान्ति—स्नात्र भणाववामां आव्युं. ए पवित्र क्रियाना प्रभावथी, शासनदेवनी कृपाथी, अने महात्मा मुनिराजना अतिशयथी ए कारमा रोगनी शान्ति थई; तेथी जैनेतरो पण जैन—शासननी उत्तमता विषे मुक्त—कंठे प्रशंसा करवा लाग्या.

बीजापुरथी विहार.

आवी रीते बीजापुरमां कुशल—शान्ति पूर्वक चतुर्मास पूर्ण कर्युं, अने संवत् १९९० ना कार्तिक वदि सातमना रोज श्री संघ—समुदाय साथे सवारना आठ बजे विहार कर्यो. विहार दरम्यान रस्तामां आवता हाथणी, सांगली, विगेरे गामोमां जैन तथा जैनेतरोने उपदेश आपता, भाविक श्रावक—श्राविकाओने व्रत उच्चरावता, केटलाक मांसाहारी अने दारुडीयाओने प्रतिबोधी मांस, शिकार अने दारु विगेरेनी प्रतिज्ञा करावता कराड पध्यां.

मुनिराज श्री भावविजयजी पोताना शिष्य-समुदाय साथे पधारतां कराडना श्री संघे सारो सत्कार कर्यो. पोताना शहेरमां आवा वैरागी अने संयमशील मुनिवर्योनो लाभ मळवाथी कराडना श्री संघे वधारे स्थिरता करवा जणाव्युं, अने तेम न बनी शके तो छेवटे फागण चोमासा सुधी रोकावा विनति करी. परंतु गुरुदेव आचार्यजी महाराज श्री विजयेन्द्र सूरीश्वरजी महाराजे पोतानी भेगा थवानुं फरमावेळुं होवाथी रोकाया नहिं. त्यांथी विहार करी रहिमतपुर पधार्या, अने श्री संघना आग्रहथी त्यां फागण चोमासा सुधी स्थिरता करी. त्यांथी विचरता विचरता लुंणद गाम आव्या. आ वखते चैत्री ओळी नजीकमां आववानी होवाथी लुंणदना श्री संघे विनति करी के “ महाराज साहेब! जो आप ओळी सुधी स्थिरता करो तो आपना सदुपदेशथी ओळीनी पवित्र क्रियामां घणा भाई-ब्हेनो जोडाशे, आयंविलनी तपस्या विशेष प्रमाणमां थशे, अने नवपदनुं आराधन सक्रिय थशे.” आ प्रमाणे श्री संघनी विनति थवाथी, अने तपस्यादि विशेष लाभनुं कारण जाणी चैत्री ओळी सुधी लुंणदमां स्थिरता करी.

त्यांथी ग्रामानुग्राम विचरता अने गुरु-सेवामां लाभ मानता दीवाघाटनी तलेटीमां पधार्या. मुनिराज श्री भाव-विजयजी महाराज पोताना शिष्य-समुदाय साथे नजीकमां पधार्या छे, एवा समाचार फेलातां पूना शहेरना श्री संघ वती श्रीयुत कान्तिलालभाई विगेरे गृहस्थो सामा आव्या,

अने सत्कार-पूर्वक पूना शहेरमां भवानी पेंठने उपाश्रये लई गया.

पूनाना श्री संघनी चतुर्मास माटे विनति,
गुरुदेव तरफथी विहार करवानी आज्ञा.

अहीं पधारी मुनिवर्ये व्याख्यान आप्युं, अने तेमनी अमृततुल्य देशनाथी आकर्षाई श्री संघे चतुर्मास करवानी विनति करी. मुनिवर्ये कहुं के-“ श्री संघनी विनति हुं शिरोमान्य मानतो आव्यो छुं. परंतु आवर्षनुं चतुर्मास अहीं थवुं मुश्केल छे, कारण के, मारा गुरुदेव आचार्यजी महाराज श्री विजयेन्द्र सूरीश्वरजी महाराज मुरबाडमां बिराजे छे, अमारे गुरुदेवनी भेगा थवा उत्कट भावना छे. वळी गुरु महाराजनी पण आज्ञा छे के, अमारे विना विलंबे तेमनी साथे थवुं. छतां गुरु महाराज अहीं चतुर्मास करवानुं फरमावे, तो अमारे साधुओए तो कोई पण स्थले धार्मिक उन्नति थाय त्यां चतुर्मास करवानुं छे. परंतु गुरुदेवनी आज्ञा विहार करवानी होवार्थी चोमासुं रोकाई शकाय तेम नथी.” आ प्रमाणे गुरुमहाराजनी सेवा अने दर्शन माटे अभिलाषा राखता मुनिवर्ये विहार करवानी तत्परता बतावी. कहुं छे के-

“ धन्नो सो जीअलोए, गुरवो निवसन्ति जस्स हियम्मि ।

धन्नाण वि सो धन्नो, गुरूण हियए वसइ जो उ ॥ १ ॥”

“ आ जीवलोकमां ते पुरुष भाग्यशाळी छे, के जेना हृदयमां गुरु-महाराज वसी रहेला छे. परंतु जे पुरुष गुरु महाराजना हृदयमां वसी रहेलो छे, ते मनुष्य तो भाग्य-शाळीओमां पण विशेष भाग्यशाळी छे. ”

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे सूचवेली हकीकतथी पूनाना श्रीसंघने जणायुं के, पधारेला मुनिराजोने आपणे चतुर्मास राखवा होय, तो तेमना गुरु-महाराजनी आज्ञानी खास जरूर छे. तेथी श्री संघे विचार करी जणाव्युं के-“ अमारे आ चतुर्मासमां आपना सदुपदेशनो लाभ लेवा उत्कट भाव छे, आपे गुरु-महाराजनी आज्ञा मळे तो ज रोकावा जणाव्युं, तो ए हकीकत पण अमे योग्य मानीए छीए. माटे अमे आचार्यजी महाराज पासे जई तेमनी आज्ञा लावीए त्यां सुधी कृपा करी आप स्थिरता करो.” मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे ए वात कबूल राखी, अने पूनाथी श्रीसंघना केटलाएक संभावित गृहस्थो मुरबाड पहोंच्या. त्यां आचार्यजी महाराज श्री विजयेन्द्रसूरीश्वरजी महाराज पासे जई वन्दन कर्युं, अने तेमनी पासे मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजने पूनामां चतुर्मास करवा माटे आज्ञा आपवा विनति करी. आचार्यजी महाराजे जणाव्युं के-“ आ वरसनुं चतुर्मास मुंबई करवानुं नकी थई गयुं छे, वचन आपी चूक्या छीए, तेथी मुनि भावविजयजीने पूना चतुर्मास करवानी आज्ञा आपी शकाय तेम नथी. माटे तेमने विशेष न रोकशो. ”

पूनाथी मुरबाड, मुरबाडमां गुरुदेवनां दर्शनथी थयेलो अत्यानंद.

आ प्रमाणे आज्ञा न मळवाथी पूनानो श्रीसंघ हतोत्साह थयो, अने नाराज चित्ते विहार करवानी अनुमति आपी. पूनाथी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज पोताना शिष्य-रत्नो साथे विहार करी मुरबाड आव्या, गुरुदेवने भक्ति-भीनुं वन्दन कर्युं, अने घणा वखते गुरु-महाराजनां दर्शन करी अवर्णनीय हर्ष पाम्या.

मुरबाडथी मुंबई, मुंबईमां चतुर्मास.

मुरबाडथी मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज, गुरुदेव आचार्यजी महाराज श्री विजयेन्द्र सूरीश्वरजी महाराज साथे विहार करता करता भायखाला पधार्या. अहींथी श्री आदीश्वरजीनी धर्मशालामां चतुर्मास करवा माटे पधारवा आगेवान श्रावको तरफथी विनति थइ, अने बेंड विगेरे ठाठ-माठथी सामैयुं करवामां आव्युं. सामैयामां चतुर्विध श्रीसंघ साथे मुंबईनी झवेरी बजार, शराफ बजार, विगेरे मुख्य-मुख्य लत्ता-ओमां फरी, श्री गोडीजी पार्श्वनाथ प्रभु विगेरे प्रतिमाजी-ओनां दर्शन करी, श्री आदीश्वरजीनी धर्मशालामां पधार्या. अहीं चतुर्मास दरम्यान हमेशां व्याख्यान वांचवानुं शरु कर्युं. अनेक भाविक श्रावक-श्राविकाओ देशनानो लाभ लेवा लाग्या.

जन्मभूमिमां जिनमन्दिर.

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजनी जन्म-भूमि, तीर्थाधिराज श्री शत्रुंजयनी शीतल-छायामां वसेला अने पालीताणाथी पांच गाउ दूर आवेला हाथसणी गाममां छे. अत्रे जग्याना संकोचने लीधे उपाश्रयनी मेडी उपर साधारण स्थितिमां घर-देरासरजी छे, जेमां बारमा तीर्थकर श्री वासुपूज्य स्वामीनां चमत्कारी प्रतिमाजी बिराजे छे. मुनिवर्य श्रीभावविजयजी महाराजने विचार उद्भव्यो के, हाथसणीमां श्रावकोनां घर ठीक-ठीक होवाथी मजबूत बांध-कामवाळं खास अलग जग्यामां देरासरजी कोई पुण्यशाळी तरफथी बंधावाय तो घणा लाभनुं कारण छे. तेथी तेमणे प्रसंगोपात व्याख्यानमां नविन जिन-मन्दिर बंधाववाथी केटलो लाभ थाय ?, ए धन्य अवसर केटला पुण्यनी राशि होय तो मळे ? विगेरे जिन-मंदिर संबधी विषय दाखला दलीलो अने असर-कारक शैलीथी एवो चर्च्यो, के जेथी व्याख्यानमां आवेला दरेक श्रोता उपर तेनी उंडी असर थई. मुनिराज श्री भावविज-यजी महाराजे पोतानी जन्म-भूमि हाथसणीमां जिनालय बंधा-ववानी आवश्यकता जणावी, ते सांभळी तुरतज मारवाडमां गाम पादरडीवाळा शा सेसमलजी हंसाजीए पोताने खर्चे हाथ-सणीमां जिन-मंदिर बंधावी आपवानो पोतानो निर्णय जाहेर कर्यो. तेओ पोते तीर्थाधिराज श्री शत्रुंजयनी यात्रा करवा

आवतां, तेमने हाथसणीना श्रीसंघ तरफथी हाथसणी आववा आमन्त्रण थयुं. श्रीसंघना आमन्त्रणने मान आपी तेओ तुरतज पालीताणाथी मोटरमां हाथसणी गया, अने श्री वासुपूज्य स्वामीनां अलौकिक प्रतिमाजी, श्रीसंघ तरफथी थयेलो आदर-सत्कार, गाम, तथा देरासरजी बंधाववा माटे पसंद करेली सुंदर जग्या, विगेरे जोई खुशी थया, अने देरासरजीनुं काम विना विलंबे चालु करी देवा श्रीसंघने विनति करी. श्रीसंघे पूर्ण उत्साह साथे देरासरजी बंधाववानुं काम चालु करी दीधुं.

मुंबईथी लोनावला, नवपद आराधन.

उपर मुजब्र संवत् १९९० नुं चतुर्मास मुंबईमां कर्युं, अने संवत् १९९१ ना पोष शुदि त्रीजना रोज मुनिराज श्री भावविजयजी महाराजे पोताना शिष्य-समुदाय साथे दक्षिण तरफ विहार कर्यो. रस्तामां आवता गामोमां अनेक मनुष्योने प्रतिबोधता मुनिराज श्री पेण विगेरे गामोमां थोडा-थोडा दिवस स्थिरता करी गाम खापोली पधार्या, अने त्यां फागण चोमासुं कर्युं. त्यांथी विचरता विचरता लोनावला पधार्या. लोनावलाना श्रीसंघनी विनतिथी चैत्री ओळी त्यां करी. संयमशील मुनिवर्योनी जोगवाइ मळतां ओळीना दिवसो दरम्यान अनेक श्रावक-भाईओ तथा श्राविका व्हेनोए नव-पदनुं आराधन अच्छी रीते कर्युं, अने आंयबिलनी तपस्या सारा प्रमाणमां थई.

पूना-लश्करमां चतुर्मास.

मुनिराज श्री भावविजयजी महाराज लोनावलाथी पोताना शिष्य-समुदाय साथे विचरता-विचरता पूना-लश्कर पधार्या, अने सदर बजारमां आवेला जैन उपाश्रयमां उतर्या, अने श्रीसंघनी विनतिथी अत्रे चतुर्मास रह्या छे. अहीं हमेशां व्याख्यान वंचाय छे. व्याख्यानमां श्री भगवतीसूत्र अने भावनाधिकारे श्री शत्रुंजय माहात्म्य वंचाय छे. भाविक श्रावक-भाईओ अने श्राविका-बहेनो व्याख्याननो लाभ सारा प्रमाणमां लई रह्या छे.

पूना-लश्कर
संवत् १९९१, असाड शुदि १५
मंगळवार.

निवेदक—
गुरु-चरणोपासक,
मुनि केसरविजय.

प्रभात तथा सांझनां पञ्चक्खाण.

नमुक्कारसहि मुट्टिसहिनुं पञ्चक्खाण.

उग्गए सूरे, नमुक्कारसहिअं, मुट्टिसहिअं पञ्चक्खाइ, चउच्चिहंपि आहारं, असणं, पाणं, खाइमं, साइमं, अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरे ॥

पोरिसि साढपोरिसिनुं पञ्चक्खाण.

उग्गए सूरे, नमुक्कारसहिअं, पोरिसिं, साढपोरिसिं, मुट्टिसहियं पञ्चक्खाइ, उग्गए सूरे, चउच्चिहंपि आहारं, असणं, पाणं, खाइमं, साइमं, अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं, साहुवयणेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरे ॥

चउविहारनुं पञ्चक्खाण.

दिवस चरिमं पञ्चक्खाइ, चउच्चिहंपि आहारं, असणं पाणं खाइमं साइमं, अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरे ॥

तिविहारनुं पञ्चक्खाण.

दिवस चरिमं पञ्चक्खाइ, तिविहंपि आहारं, असणं खाइमं साइमं, अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, महत्तरागारेणं सबसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरे ॥

दुविहारनुं पञ्चक्खाण.

दिवस चरिमं पञ्चक्खाइ, दुविहंपि आहारं, असणं खाइमं, अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं महत्तरागारेणं सबसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरे ॥

एकासणा तथा वियासणानुं पञ्चक्खाण.

उग्गए सूरे, नमुक्कारसहिअं पोरिसिं मुट्टिसहिअं पञ्चक्खाइ ॥ उग्गए सूरे, चउद्विहंपि आहारं, असणं पाणं खाइमं साइमं ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं, साहुवयणेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं विगइओ पञ्चक्खाइ ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, लेवालेवेणं, गिहत्थसंमट्ठेणं, उक्खित्तविवेगेणं, पडुच्चमक्खिणं, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं, एगासणं वियासणं पञ्चक्खाइ, तिविहंपि

१ जो एकासणानुं पञ्चक्खाण लेवुं होय तो 'एगासणं' ए पद कहेवुं, अने वियासणानुं पञ्चक्खाण लेवुं होय तो 'वियासण' ए पद कहेवुं.

आहारं, असणं खाइमं साइमं ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, सागारियागारेणं, आउंटणपसारेणं, गुरुअब्भुट्टाणेणं, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं ॥ पाणस्स लेवेण वा, अलेवेण वा, अच्छेण वा, बहुलेवेण वा, ससित्थेण वा, असित्थेण वा वोसिरे ॥

आयंबिलनुं पञ्चक्खाण.

उग्गए सूरे, नमुक्कारसहिअं, पोरिसिं साढपोरिसिं मुट्टिसहिअं पञ्चक्खाइ ॥ उग्गए सूरे, चउच्चिहंपि आहारं, असणं पाणं खाइमं साइमं ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं, साहुवयणेणं, महत्तरागारेणं सबसमाहिवत्तियागारेणं ॥ आयंबिलं पञ्चक्खाइ ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, लेवालेवेणं, गिहत्थसंसट्टेणं, उक्खित्तविवेगेणं पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं ॥ एगासणं पञ्चक्खाइ ॥ तिविहंपि आहारं, असणं खाइमं साइमं, अन्नत्थणाभोगेणं सहसागारेणं, सागारियागारेणं आउंटणपसारेणं गुरुअब्भुट्टाणेणं, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सबसमाहिवत्तियागारेणं, पाणस्स लेवेण वा, अलेवेण वा, अच्छेण वा, बहुलेवेण वा, ससित्थेण वा, असित्थेण वा वोसिरे.

तिविहार उपवासनुं पञ्चक्खाण.

सूरे उग्गए अब्भत्तं पञ्चक्खाइ ॥ तिविहंपि आहारं,

असणं खाइमं साइमं ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पारि-
 ट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सब्वसमाहिवत्तियागारेणं ॥
 पाणहार पोरिसिं, साढपोरिसिं, मुट्ठिसहिअं पञ्चक्खाइ ॥
 अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं,
 साहुवयणेणं, महत्तरागारेणं, सब्वसमाहिवत्तियागारेणं ॥
 पाणस्स लेवेण वा, अलेवेण वा, अच्छेण वा, बहुलेवेण वा,
 ससित्थेण वा, असित्थेण वा, वोसिरे.

चउविहार उपवासनुं पञ्चक्खाण.

सूरे उग्गए अब्भत्तट्ठं पञ्चक्खाइ ॥ चउविहंपि आहारं,
 असणं पाणं खाइमं साइमं ॥ अन्नत्थणाभोगेणं, सहसा-
 गारेणं, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सब्वसमाहि-
 वत्तियागारेणं वोसिरे.

सांजनां पञ्चक्खाण.

प्रथम बियासणुं, एकासणुं, आयंबिल, तिविहार उप-
 वास के तिविहार छट्ट करेल होय तो पाणहारनुं पञ्चक्खाण
 करवुं. ते आवी रीते—

पाणहारनुं पञ्चक्खाण.

१ पाणहार दिवसचरिमं पञ्चक्खाइ ॥ अन्नत्थणाभोगेणं,
 सहसागारेणं, महत्तरागारेणं, सब्वसमाहिवत्तियागारेणं वोसिरे.

जे नियम धारे तेने

देशावगासिकनुं पञ्चखाण.

देसावगासियं उवभोगं परिभोगं पञ्चखाइ, अन्नत्थणा-
भोगेणं, सहसागारेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिच्चित्तियागा-
रेणं वोसिरे.

पोसहंनुं पञ्चखाण.

करेमि भंते पोसहं, आहारपोसहं देसओ सव्वओ, सरीर-
सकारपोसहं सव्वओ, बंभचेरपोसहं सव्वओ, अवावारपोसहं
सव्वओ, चउव्विहे पोसहे ठामि ॥ जाव दिवसं अहोरत्तं पज्जु-
वासामि ॥ दुविहं ति विहेणं ॥ मणेणं, वायाए, काएणं, न
करेमि, न कारवेमि, तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरि-
हामि अप्पाणं वोसिरामि.

इति पञ्चखाण सूत्राणि.

श्री जिनेन्द्र नव अंग पूजाना दुहा.

जल भरी संपुट पत्रमां, युगलिक नर पूजंत ।
ऋषभ चरण अंगुठडो, दायक भवजल अंत ॥ १ ॥
जानु बले काउसग्ग रखा, विचर्या देश विदेश ।
खडां खडां केवल लहुं, पूजो जानु नरेश ॥ २ ॥
लोकांतिक वचने करी, वरस्या वरसीदान ।
कर कांडे प्रभु पूजना, पूजो भवि बहुमान ॥ ३ ॥
मान गयुं दोय अंसथी, देखी वीर्य अनंत ।
भुजाबले भवजल तर्या, पूजो खंध महंत ॥ ४ ॥
सिद्ध शिला गुण उजली, लोकांते भगवंत ।
वसीया तिण कारण भवि, शिर शिखा पूजंत ॥ ५ ॥
तीर्थकर पद पुण्यथी, तिहुअण जन सेवंत ।
त्रिभुवन तिलक समा प्रभु, भाल तिलक जयवंत ॥ ६ ॥
सोल पहोर प्रभु देशना, कंठ विवर वर्तूल ।
मधुर ध्वनि सुर नर सुणे, तिणे गले तिलक अमूल ॥ ७ ॥
हृदयकमल उपशम बले, बाळ्या राग ने रोष ।
हिम दहे वनखंडने, हृदय तिलक संतोष ॥ ८ ॥
रत्नत्रयी गुण उजळी, सकल सुगुण विश्राम ।
नाभि कमलनी पूजना, करतां अविचल धाम ॥ ९ ॥
उपदेशक नव तच्चना, तेणे नव अंग जिणंद ।
पूजो बहुविध रागथी, कहे शुभवीर मुर्णीद ॥ १० ॥

